

3014.
11110.

Biblioteka Jagiellońska.

VI. cl. 56.

VI. a. 56.

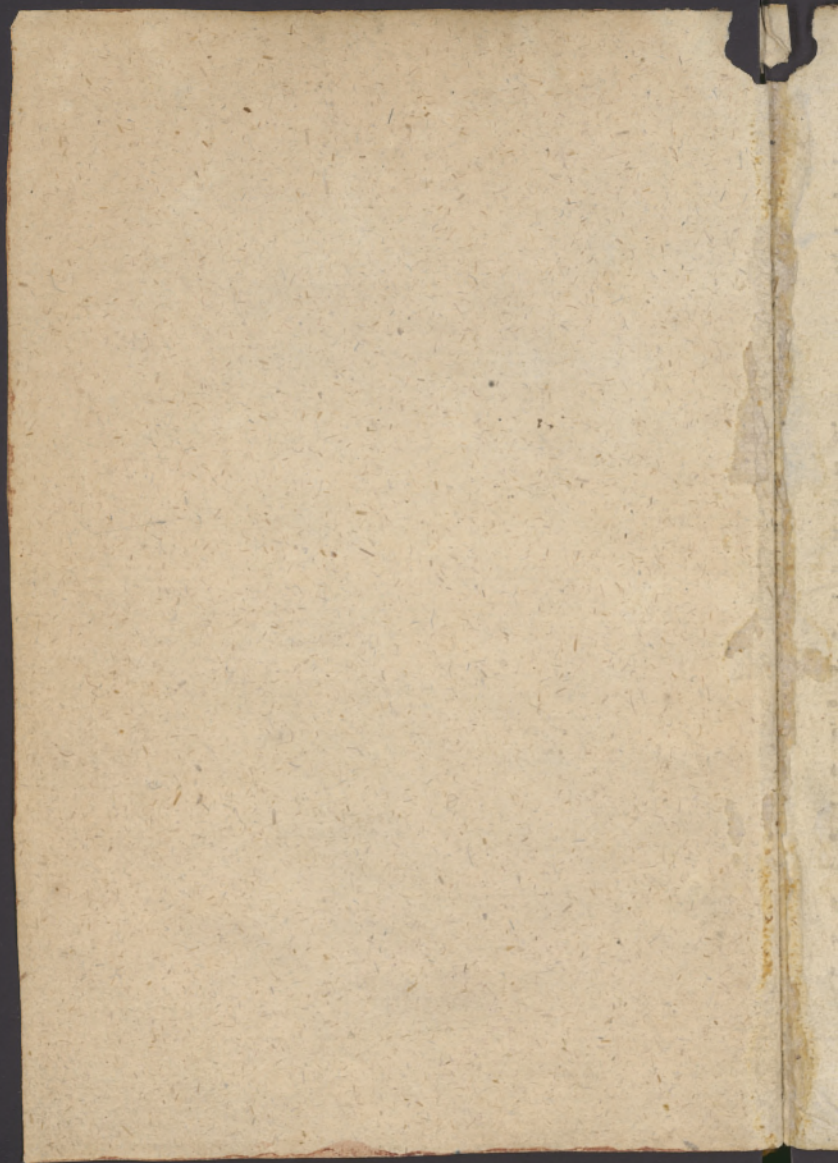
Teol. 4591.

75

CIMELIA

1869. L. 86.

METHOS

DVS CŌFESSIŌNIS.

HOC EST,

Ars, siue ratio, & breuis quædam via
confitēdi, in qua peccata & eorum
remedia plenissime continentur.

AD HAEC,

XII. Articulorum fidei cum pia, tum
erudita explanatio.

Hanc methodū facilemque viam peccata fatendi,

Floribus è sacris candidè lector habes.

Hinc propriè nosces animæ maculasque, viamque.

Illas sacrificiis qua referare quea.

Peccati species, atque inde fluentia membra

(Ut meminisse iuuet) carmina pauca tenent.

Antidotum morbo subiunximus: inde m edelam

Quæres, si vitij saucia mens fuerit.

Quod si forte tibi siti copia temporis, isthæc

Fronte leges placida. Viue, Valeque Deo.

CRACOVIAE, APVD VIDVAM
FLORIANI: ANNO M. D. XLVI.

lin. 0. 75

REVERENDO PATRI
DOMINO FRANCISCO PRZE-
WORSCZO, Sepulchri Dominici Hiero-
solimitani professo, Præposito Prze-
worscensi, Domino suo plurimū ob-
seruando. Gregorius Przeworsceus
Typographus Officinæ Vngler-
rianæ prefectus
S. P.

ALLatus est huc, Pater Reuerende, viri
cuiusdam modestissimi (adeo ut etiam
in re satis honesta à nomine suo abstinue-
rit) & de sacris litteris Christi q; fide orthodoxa
bene meriti, libellus, cui autor de ratione confiten-
di titulum fecit. Quem cum statim auide percur-
rissem, alijsq; in his studiis me multo prestantiori-
bus, per legendum dedissem, ad bene beateq; viuē-
dum ac etiam moriendum, cum Christiane religio-
ne omnibus hominibus, tum uel maxime his, qui
clauē ligādi, soluēdi, docēdiq; habēt, magno profu-
turus iudicat⁹ est. Etenim nō vulgariter breuē quā-
dam viam, fidem Christianam professo scitu per-
necessariam, ad vitam eternam ut se complectitur
Quem ego pro recepta beneq; trita consuetudine
sine alicuius precellentis viri p atrocinio ac defē-
sione, in publicum ire cum non paterer, cepi cogi.

RI
Z Ea
ero-
rze-
ob-
ceus
27

vir
tiam
nue=
doxa
nten=
rcur
tori=
iuuē=
gio=
qui
rofu
quā
per=
titur
dine
esē=
ogia

tare, & intra me deliberatione matura reuoluere,
cui potissimum hunc dedicarem. Tu omnium pri-
mus Pater Reuerende, mihi in mentem venisti, Qui
non solum religione quam profiteris, sed etiam
singulari, cum erga omnes bonos tum uel maxime
erga me, gratia & humanitate, modo vero omnes
genere virtutum conspicuus es, Dignus igitur, ut is
de quo modo, libellus tuo nomini dedicatur, atq; ita
securus in vulgus eat. Et si inciuile sit de alieno lar-
giri, Ego tñ non sum veritus alienos labores dedi-
care, Qui postq; editi sunt, publici Iuris esse cepe-
runt, adeoq; nostri, Nam earum rerum quæ Iuris
publici sunt penes occupantem Ius esse Iuris con-
sulti sanxerūt. Donent tibi alij quæ velint, nos quæ
ad salutem animæ pertinent offerimus. Quæ tu,
Pater Reuerende pro tuo in me amore benigne sus-
cipe, & tuâ lectiōe illa dignare. Ea si semel tantum
videris, ipsa postea sua sponte animū tuū ad legen-
da cohortabuntur. Non q̄ ex his elegantia que-
renda sit, sed salus appetenda

Vale Pater obseruande

& nos quod facis

Ama.

A ij

LECTORI SALVTEM.

Superiore anno, Lector optime, e-
 dideramus quendā de institutiōe
 puerorum libellū : qui in gymnasio
 Nauarrano scholasticis enarratus est
 eodem anno, Quadragesimæ tempo-
 re, idq; statutis diebus & horis: nempe
 (vt Ecclesiasticorum verbis vtamur)
 post Completorium omnis diei sab-
 bathi, & omnis peruigilij aliorum (si
 qui occurrebant) festorum dierum,
 Dominicis item diebus tum statim a
 sacro matutino, tum in pomeridianis
 exactionibus, quas vulgo Reparatio-
 nes vocant. Sed cum iam secūdo mē-
 se post eius libelli editionem typogra-
 pho ex magno exemplariorū numero
 pauca admodū supessēt: ob idq; ipm̄ ad
 secundam editionem iam se se accin-
 gere: visum est nobis totum opus, nō
 dico recognoscere, vt prodiret emen-
 datius: sed nouū omnino facere: atq;
 ita nouum, vt in eo ne vestigium qui-
 dem formę prioris agnoscas.

Opusculum igitur ita & innouatū,
 & multo

& multo locupletius factū (immuta-
ta etiam, sed ad nostrum institutum
commodius inscriptione) rursus ty-
pographorum characteribus excudē-
dū curauimus. Huius autē nostri in-
stituti finis fuit, vt earum rerū lectiōe
ad peccati fugā atq; odium, & ad vir-
tutis amorem extimulatus puer, a te-
neris assuescat morum integritatē &
pietatem vere Christianam, cū bonis
literis & studio eloquentiē cōiungere:
sueq; etatis primicias offerre Deo &
Christo Iesu: atq; in sacri baptismatis
fonte recuperatam innocentiam, iam
ab ineunte etate vsq; in vltimam vitę
periodum puram & immaculatā cō-
seruaret & deniq; ex puericia bene in-
stituta, reliquas vitę partes bene bea-
teq; transigere: vt tandem scilicet gra-
tia & beneficio Dei fultus, post bono-
rum operum administrationē, cœle-
stis glorię vitęq; æternę ex pro-
missione diuina particeps
fieri queat. Bene vale,
& Deo foeliciter
viue,

A iij

ME

M E T H O D I
C O N F E S S I O N I S
P R O L O G V S.

Quonia septies in die cadit iustus: nemo potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum a peccato: & si dixerimus, nos peccatum non habere, nos ipsos seducimus, & veritas non est in nobis: ideo constat omnes esse peccatores, & egere poenitentia. Nullus autem de peccatoribus magis deplendus est, quam qui putat se non habere quod defluendum sit. Nullum etenim malum facilius decipit quam cum idipsum non intelligit esse malum. Denique omnino necesse est ei peccatum suum agnoscere, qui illud Deum sibi vult ignoscere. Si enim tegit agrotus vulnera, quomodo illi a medico adhibebitur medicina? Itaque salutis inicium est cognitio peccati, ex qua initiu quoque sapientiae timor Domini oritur. Ex his autem duobus nascitur contritio, ex contritione, confessio, ex confessione, satisfactio: per quas tres poeni

Peccati cognitio salutis inicium est.

PROLOGVS

pœnitentiæ partes homo reconciliat
 Deo. Etem̄ dignum est, vt quis prius
 inuisibilia animæ suæ cognoscat, quā
 possit esse idoneus ad cognoscendū in
 uisibilia Dei, & frustra cordis oculū
 erigit ad videndum Deum, qui nōdū
 est idoneus ad videndum seipsum.
 Præcipua em̄ ac principalis via inue-
 niendi Deum, est homo peccator in-
 ueniens seipsum. Stude (inquit Ber-
 nardus) cognoscere teipsum: quā mul-
 to laudabilior es, si teipsum cognouer-
 ris, quā si te neglecto cognoueris cur-
 sus syderum, vires herbarum, cōple-
 xiones hominū, naturas animalium,
 quā si cœlestium & terrestriū omniū
 habueris noticiā. Multi em̄ multa sci-
 unt, seipsum aut̄ nesciunt: cum tñ sum-
 ma cuiq; philosophia sit, cognitio sui.
 Verum, delicta quis intelligit? Ac si
 diceret Propheta. Nemo potest sua
 omnia peccata intelligere, & scire per-
 fecte. Ideoq; subdit. Ab occultis me-
 is munda me. Nec uero satis est sua
 quæq; peccata agnouisse, nisi & de ijs
 tempore & loco cōfiteant. Quāobrē
 A iij Dei

Dei gratia (sine qua ne cogitare qui-
dē bonū sufficimus) nos præueniēte
& subsequente, hanc **METHODVM**
CONFESSIONIS, id est artem siue
rationem, & breuem quandam viam
confitendi contexuimus, id ipsū fore
sperantes ad salutem atq; vtilitatē cū
omnium profitentiū orthodoxā Chri-
sti, fidē, tū vel maxime puerorū apud
Nauarram Lutetianam Grammaticæ
studentium, ut cum suā volent discu-
tere conscientiā, & sua peccata cogno-
scere tum demum ex opusculi huius
lectione & ea agnoscere queant, & de-
agnitis qua ratione confiteri possint,
intelligant. Quod ut commodius fa-
ciant, quoad eius fieri potuit, peccato-
rū species, & (vt vocant) ramos, quæ-
cunque denique ad cōfessionem face-
re videbantur, versibus cōplexi sum⁹
vt sint peccatorum quasi commentarij,
per quos in ipsa confessione pueri de-
lictorum suorum facilius recondent
Ipsis etiam versib⁹ ad plenius (vt vul-
go dicitur) examen conscientix veluti
enarrationis loco glossemata subiun-
ximus

ximus, quibus in signem aliquam sententiam plerisque in locis inseruimus quæ lectoris animum excitaret, oblectaretque.

Distinximus præterea septē peccata capitalia a decem præceptis Decalogi: tametsi ad hæc nonnulli superiora illa aptissime retulerunt, Ceterum nos secuti vulgarem & tritum morem ferre in cōfessionibus obseruari solitum, singula distinximus, quo faciliore esset confessionis ratio hīs, qui a plurculis diebus confessi non essent, quique minus curauissent peccata sua memorie committere. Viris enim conscientia suæ scrutatoribus & frequenter confidentibus conscientia suæ examē sufficit.

Ad hæc sua cuique remedia capitali peccato opposuimus, detestandi scilicet peccati methodum, quæ peccati prohiberet affectum: similiter & vitandi peccati methodum, quæ peccati prohiberet effectum. Et quia (inquit Philosophus) opposita iuxta se posita magis elucescunt: & egressus vitij virtutis

A v operatur

PROLOGVS

operatur ingressum : idcirco vnicuique
 peccato capitali contrariam virtutem
 subieci mus: vt qui formidine pœne a
 peccato arceri nō potest, saltem id pos-
 sit amore agnitæ virtutis. Vbiq; autē
 humili stylo vsi sumus, more diuinam
 scripturarum, quarum veritas verbo-
 rum lenocinio & mundanæ eloquen-
 tiæ fucō nō indiget: cum clara & illu-
 stris appareat suo lumine: mentemq;
 nō aurē pascere debeat. Sermo rudis
 (inquit Hieronimus) vsq; ad cor pene-
 trat: politus autem pascit aures. Quid
 vero prodest clauis aurea, si a p̄ire quod
 volumus, nō potest: aut quid obest fe-
 rea, si hoc p̄t: quando nihil querimus
 nisi ut ie pateat, quod clausum est?

*Operis di-
 uisio.* ¶ Postremo hunc libellum in sex,
 partes diuisimus.

In prima agitur de mundi creatione
 & alijs articulis ad fidē spectantibus

In secunda, de præceptis Decalogi, &
 de quinque præceptis Ecclesie.

In tertia, de peccatis capitalibus & eo-
 rum remedijs, & de septem virtutib;
 que illis opponuntur.

In

In quarta, de reliquis peccatis, & peccatorum circumstantiis.

In quinta, de pœnitentia, & partibus eius.

In sexta, de arte bene moriendi.

CHac præfatūcula futuros opusculi huius lectores admonēdos putauimus.

METHO:
DI CONFSSIONIS
DE ARTICVLIS
ORTHODOXÆ
FIDEI,

PRIMA PARS

DE DEO, & Mundi creatione.

DEVS
Vnus est.

OMNIVM animis per-
suasū esse debet, nulloq;
modo ē dubitandū: vnū
duntaxat esse Deum in-
substantia quidem, sed
trinum in personis inter se per omnia
æqualibus: Patris Filij, & Spiritus sc̄ti,
Eundemq; sine fine, sine principio, in-
creatum, immortalem, impassibilem,
immutabilem, infinite potentē, omni
perfectionis numero absolutissimum,
vbicq; substantialiter & potentialiter
præsentem: cuius oculis vel abditissis
hominum cogitatus peruij sunt, huius
mun.

mundanæ fabricæ architectum & officinatore. Cui, quia bonus & superbonus est, superabundantia bonitatis complacuit, ut fierent quedam, quibus benefaceret, & quæ eius participaret bonitate. Creauit igitur in mundi primordio ^{Angelorum creatio} angelos, substantias intellectuales & incorporeas ministros maiestatis diuinæ. Quorum aliqui præ superbia non ferentes illuminationem & honorem (quem ipsis benignissime omnium bonorum largitor Deus indulerat) libera voluntatis potestate in Deum conditorem suum rebellauerunt, & Deo similes esse voluerunt. Quæ superbia ^{Angelorum transformatio in demones.} ipsos vel cunctis syderibus clarius micantes in momento & nictu oculi æterna obtenebrauit caligine: & speciosissimos angelos in terribissimos demones commutauit, & e cælo in profundum inferni deturbauit. Quibus quia nullam patere redeundi viam sciebat Deus quod superbi essent valde, & quod superbia eorum poenitentia remedium non admitebat, ac per hoc nec veniam Idcirco ad huius ruinae reparationem ^{homi}

HOMINIS CREATIO

hominem (qui in cacodæmonum locum sufficeretur in cœlis) ex visibili corpore, & in visibili anima plasmaturus, tanquã quendam regem & principem vniuersæ terræ, & eorum quę in ea sunt, iã ei præstruxerat quãdã veluti regiã, quã inhabitãs beatã & ex omni parte felicem deduceret vitam: nimirum terrestrem Paradisũ Iariciae & voluntatis omnis promptuariũ plantis semper virentibus in lignem odoris suauitate refertam, plenam lumine, vniuersę sensibilis venustatis & pulchritudinis commendatissimam,

Lignũ vite. In cuius medio Lignũ vitæ plantauit cuius fructu instauraretur humidum naturale, ne senectus hominem dissol

Lignũ sciẽtiæ. Plantauit etiã Lignũ Sciẽtiæ boni & mali, ad experiẽtiã quandã, pbatioemque, & exercitiũ obedientiæ & inobediẽtiæ hominis, & per cuius esum homo experiẽtia cognosceret, quanta esset differentia in bonum obedientiæ & malum inobediẽtiæ. Qua in re perfecte monstraret Deus, quantum sit bonum obedientia, cum

HOMINIS CREATIO

encia: cū hominē ī paradiso positū ab ea re phiberet, quæ ex se mala nō esset solaq; ibi posset obedientia palmam tenere & sola inobedientia inducere in pœnam. INDE ex limo terræ homini corpus formauit: cui infudit animam creatā ad imaginem suam, id est intellectualem, rationalem, & liberi arbitrii voluntatisq;. Et ad similitudinem suam, id est virtutibus consummatam & perfectam, quantum ipsius ferebat natuta. Hæ enim virtutes sunt veluti characteres signaculaq; diuinæ naturæ. Hominem enim rectum fortem, bonum, securum, sapientem iustum, omni virtute decorū, bonis omnibus ornatum, ab omni prorsus malitia, liberū, ad consortium suūp-
 sius condiderat: ut creatus auctorem suum & conditorem Deum agnosceret, diligeret, veneraretur: eiusq; optimis & amantissimis præceptis morē gerens: per opera bona & meritoria post temporalem vitam in corpore & anima ad vitam immortalem, & nullo vnquam sine terminandam perueniret, in

Hominis
 creatio.

niret, in cœlo cacodæmonū locū fortit.
Vici ſſim ſi eorum exemplo d uis præ-
ceptis non acquieſceret. ſed belluino
more, quali anima rationis participe
minime præditus ſuis voluptatibus
indulgeret, cuijs dæmonibus in in fer-
no æternum arderet.

DE PECCATO PRIMI

parentis.

OMNIVM igitur rerum opifex
Deus protoplaſtum Adam crea-
tum, poſuit in paradifū volup-
tatis: & præcepit ei, dicēs. Ex omī li-
gno padifi comede de ſigno aut ſciētie
boni & mali ne comedas. In quocūque
em die comederis ex eo, morte morieris
Quia mortu⁹ in aīa, mortis etiā corpo-
ralis ſentētiae ſubiacebis. Nihilomin⁹
tamen per ſuaſione ſuæ vxoris Heuæ
(quæ ex ipſius dormiētis coſta a Deo
formata fuerat, & cui ipſe Adam præ-
ceptum Dei ſignificauerat) de fructu
ligni vetiti comedit. Propter qd' pec-
catum ipſe & eius vxor Heua ē para-
diſo voluptatis eiecti, æterna beatitu-
dine

Gene. 2.

Trāſgreſ-
ſio mādati

dīne ex hætedati & iustitia originali
priuati sunt. Ex cuius priuatione in
difficultatem ad opus bonum, propen
sitate ad malum, imprudentiam ad
futura præuidendum incurrerūt. His
amplius in damna, miserias, morbos,
ærumnas, famem, sitim, frigus, estū,
& alia mala innumera deuenerūt, de
niq; etiam in ipsam moriendi necessi
tatem. Et statim caro concupiuit ad
uersus spiritum, & spūs aduersus car
nem, senseruntq; aliam legem in mē
bris suis, repugnantem legi mētis suæ
Factumq; est iusto dei iudicio, vt qui
Deo subijci nolent, ne membra quidē
sua sibi subiecta habere possent, & q
ab eo (qui oīa regit, & qui eos prius
regebat) regi nollent: ea, quæ prius
regebant, regere nō possent, cōtēptaq;
Dei obedientia, inobedientia corporis
punita est. Quæ omnia mala limatulo
iustoc; Dei iudicio, in totam posterita
tem diffusa sunt. Natura em̄ humana
(quæ in primis parentib. tota erat) per
peccatum tota corrupta est, totaq; iu
sticiam & immortalitatem perdidit.

B vnde

PECCATVM ADÆ

vnde non nisi corruptos, iniustos, & mortales filios generare potuit, Et diabolus iuste filios in seruitutem requisit, quorū libertatem a primis parētibus emerat. Qui sicut fuerant omnium parentes, ita & omnium extiterūt peremptores, & (quod infelicissimū ē) prius peremptores, quā parētes. Quod si primi parentes & eorum posteritas Dei mandato paruissent, & iustitiæ originalis donū cōseruassent, in magna quiete & trāquillitate vix issēt, Quia eorum ratio (id est vir intelligēdi agibilia & cognoscibilia) errare nō potuisset, sed Deo obediisset, eique in omnibus se cōformasset, voluntas rationi sensualitas volūtati, bruta etiam animantia hominis imperio paruissent. Qua iustitia originali manente, corporis cū animā indissolubile erat vinculū. Homines em̄ a frigore, æstu, siti, fame, aegritudine, denique ab omni corporis animique lāguore immunes & vacui, post vitam bene beateq; peractam, & post multorū honorū operum executionē, sine mortis pœna in coelū trāssta-

10
vi fuissent viui. Quo iustitiæ originalis
singulari dono primorū parētum cul-
pa perditō, in moriendi necessitatem
& omnem presentis vitæ miseriam de-
ventum est. Omnes enim ex proge-
nie Adam (præter CHRISTVM, &
MARIAM matrem eius) in peccato
originali concepti sunt, id est in carē-
tia iustitiæ originalis, quam cōseruatā
oportuerat. Contra quod peccatum
consultissimus ille male affecti animi
medicus IESVS Christus, sua inexau-
sta bonitate præsentissimū remediū
humano generi indulgit, nempe bap-
tismi lauacrum. Nō tamē hoc pharma-
co peccati fomes, & ad opus studiosū
difficultas, & ad malum propensitas
adempta est, sed solum ius & domini-
um, quod diabolus in animas homi-
num iure sibi vendicabat.

*Cur de cœlestibus & inuisibilibus
nonnulli subdubitent*

POSTQVAM de Paradisi
gaudijs (culpa exigēte) expulsus
est primus humani generis parēs, in
huius cæcitatē atq; exiliū venit ærūnā.

B ij

INVISIB. CERTITVDO.

illa cœlestis patriæ gaudia (quæ prius
 contemplabatur) videre non potu-
 erit. Nempe in paradiso voluptatis cō-
 sueverat verbis Dei perfrui, & corpo-
 re in terra degens cum angelis anima
 diuersari per cōtemplatiōem, Sed post-
 quam huc cecidit, ab illo quo imple-
 batur mentis lumine recessit. Ex cu-
 ius carne nos in huius exiliū cæcitate
 nati, audimus quidem cœlestem esse
 patriam, audimus eius ciues angelos
 Dei, audimus eorundē angelorū soci-
 os spiritus iustorū & perfectorū. Sed
 quia homines carnales illa inuisibilia
 per experientiam scire nō valent: sub-
 dubitant anne sit, quod oculis corpo-
 rali bus non vident. Quæ nimirū du-
 bietas primo parenti esse non potuit:
 quia exclusus a paradisi gaudijs, quid
 viderat, quid amiserat memori mente
 recalebat, Sed in filijs ea esse potuit du-
 bietas, qui a primo parente audita ex-
 perimento sentire non poterant. Per-
 inde atq; si prægnans mulier in tetrū
 carcerem mitatur: ibiq; pariens, pue-
 rum

INVISIB. CERTITUDO

rum natum nutriat, cui crescenti, solē lunam, stellas, montes, campos, volātes aues, currentes equos, varietates colorum, diuersitatemq; rerum omnium mater nominet. Ille vero natus & nutritus in carcere, nihil aliud sciens quam tenebras, dū hæc a matre audiet, verane sint subdubitabit: vt pote qui ea non cognoscat experimento. Haud secus in hac exiliij sui cæcitate nati homines, dū summa & inuisibilia audiunt, diffidunt an vera sint: quia sola hæc infima & visibilia nouerunt, in quibus nati sunt. Vnde factum est, vt visibiliū inuisibiliūq; creator humane calamitatis misertus, genus humanū redempturus veniret: vt dū visibiliter Deum cognoscemus, per ipsum factū visibilem in amorem inuisibiliū rapemur, & in ipsum citra omnem dubitationem crederemus, cordibus nostris per Spiritum sanctū viuificatis, & in fide confirmatis: quatenus eius sacro spiramine afflati, ipsi crederemus, quæ per experimentum nōdū scire pos-

REDEMPTIO

semus. Quotquot ergo hūc spiritū hereditatis nostræ pignus accepimus, de vita inuisibiliū, nō dubitamus.

Quisquis autē in hac fide nondū est solidus, debet proculdubio maiorum dictis fidem habere, eisq; iam per spiritum sanctum inuisibiliū experiētiā habentibus, credere. Nam stultus est puer, qui matrē suā ideo putat de luce mentiri, quia nihil tale potuerit experiri, & nihil aliud quam carceris tenebras nouerit.

DEREDEMPTIONE

humani generis.

DEus igitur Optimus Maximus humane salutis amator, cui propriū ē misereri semp & p̄cere, q̄ iust⁹ est simul et misericors, q̄ iusticiā i misericordia, & misericordiā in iusticia seruat, nolens vniuersum hominū genus æternū perire, & a paradisi gloria (ad quā ipsum creauerat) perpetim exulare, hominis vice nullam poſtea condidit creaturā, innuens ex hoc ipso

HOMINIS.

ipſo redimendū adhuc hominē, quiſpe
 pe quem ſupplantaauerat aliena mali-
 cia, ideoq; prodeſſe ei poterat charitas
 aliena. Seruata igitur iuſticia (quia
 diabolu hominis victorem non ab a-
 lio q̄ ab homine vinci fecit, vt ſimile
 ſimili repararetur) miſericorditer & ſo-
 lita ſua clemētia homini bene eſſe lar-
 gitus, cui & eſſe dederat, voluit citra
 omnem corruptiōm naturā humanam
 ſibi copulare, vt ipſe qui dederat legē,
 daret & gratiam, ſed legem per ſeruū
 miſerat, cū gratia aut ipſe descendit in
 virginis **MARIE** immaculatum
 vterum, homo factus, & inter Deum
 patrem & genus humanū mediator
 futurus. In quo tanta & tam mirabi-
 lis facta eſt copula duarū naturarū, hu-
 manæ & diuinæ, in vna perſona Dei
 patris filio, vt & verus Deus eſſet ho-
 mo, & verus homo eſſet Deus. Ipſe eſt
IESVS Chriſtus creator noſter, ſi-
 mul & redemptor, qui olim per multa
 ſecula a patriarchis & prophetis ſacro
 ſpiramine afflatis denunciatus, & pro-

B iij miſſus

REDEMPŦIO

missus, nouissime aut, & in hac vlti-
ma mundi ætate conceptus est de Spi-
ritu sancto, ex Maria virgine natus, a
pastoribus cognitus, a tribus regibus
orientalis plagæ adoratus, & in fidei
& clientelæ signū, auro, thure, & myr-
ra donatus est. A Simeone sene, An-
na vidua, & alijs quamplurimis agni-
tus Deus & prædicatus. A beato Io-
anne Bap̄tista eius præuio & præcur-
sore digito demonstratus est, & in lor-
dane ab eodē baptisatus. Annos tres
plus minus legem diuinā, & orthodo-
xam religionē prædicauit, & docuit,
eamq̄ innumetabilibus miraculis cō-
firmavit, quam ipse per suos ministros
nobis fidelissime traditā, obseruandā
præcepit. Postremo, vt nos redimeret
& exitu præstaret id, cui⁹ causa in hūc
modū delapsus erat, sub pontio Pilato
acerbissimū & ignominiosissimū mor-
tis genus elegit, nempe cruci inter du-
os sceleratissimos latrones affigi. Sep-
ultusq̄ est, & tertia die resurrexit redi-
uiuus. Et Apostolis præbuit seipsum
vium

HOMINIS

viuū post passionem suam, in multis
 argumentis, per dies quadraginta ap-
 parens eis, & loquēs de regno Dei, Et
 quadagesimo die a resurrectione, vi-
 dentibus discipulis, ex monte Oliueti
 ad cœlestem regiam ascendit, stīpatus
 magno comitatu patriarcharum & p-
 phetarum, quos e limbi carcere eduxe-
 rat. Sedetq; ad dexteram Dei patris
 omnipotentis, tandem ad iudiciū viuo-
 rum & mortuorum omnium (qui tū
 ad tubæ clangorem, in corpore & ani-
 ma reuiuifcent) cum gloria venturus
 in consummatione seculi igne absu-
 mendi, & in melius instaurandi. Tū ^{Iustorum}
 singulis hominum mercedē mira ^{et iniusto}
 quitate tribuet. Iustis quidem æternæ ^{rū premiā}
 beatitudinis gloriam, iniquis vero pœ-
 nas nullum vnquam inuenturas exi-
 tum.

PROLOGVS IN XII.

Articulos fidei.

CVm per aduentum Sancti spiri-
 tus, super singulos quosq; aposto-

B v los

ARTICVLI FIDEI,

Ios igneꝝ linguæ sedissent, vt loquelis diuer sis loquerentur, per quod eis nulla gens extranea. nulla linguæ barbaries in accessa videretur, & inuia, præceptum eis a Domino datum hoc, ad predicandū Dei verbum ad singulas quēque proficisci nātionēs. Discessuri itaq; abinuicem, normā sibi prius futuræ prædicariōis in cōmune cōstituerunt, ne forte aliꝝ alio abducti, diuersū aliquid iꝯ qui ad fidem Christi inuitabantur, exponerent.

Omnes itaq; in vno positi, & spiritu sãcto repleti, breue istud futuræ sibi (vt diximus) prædicationis iudiciū in vnum cōferendo quod sentiebat vnusquisq; componunt: atq; hanc credentibus dandam esse regulā statuunt.

Diuiditur aut, & distinguitur hoc Symbolū Apostolorum in duodecim articulos, se cundū numerū duodecim Apostolorū, qui contulerūt credenda quia singuli singulos articulos composuerunt. PETRVS,

CREDO in vnum Deum, Patrem
om̄

ARTICVLI FIDEI.

omnipotentem, creatorē cœli & terræ.

ANDREAS.

Et in IESVM Christum filiū Dei 2
unicū, Dominum nōstrum.

IOANNES EVANGELISTA.

Qui conceptus est de spiritu sancto, 3
natus ex Mariā virgine.

IACOBVS MAIOR.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus 4
mortuus, & sepultus.

THOMAS.

Descendit ad inferna, tertia die resur- 5
rexit a mortuis.

IACOBVS MINOR.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexterā 6
Dei patris omnipotentis.

PHILIPPVS

Inde venturus est iudicare viuos, & 7
mortuos.

BARTHOLOMÆVS.

Credo in spiritum sanctum. 8

MATHÆVS.

Sanctam Ecclesiam catholicam, san- 9
ctorum communionem.

SIMON.

Remissionem peccatorum. IV. 10

ARTICVLI FIDEI.

IVDAS THADEVS.

11. Carnis resurrectionem.

MATHIAS.

12. Vitam æternam.

HIS duodecim articulis debem⁹ credere purè, syncerè, & extra omnè dubitatiom, ommissa superuacua & inani quarùlibet minutiarù obiectiõe. Sed si occurrent difficultates, debem⁹ nos suppliciter submittere credulitati & fidei piorum, & Deũ timentiu sancte matris Ecclesie doctorũ, & antistitũ, necnon sanctorũ & sanctarũ, qui in testimoniũ huius fidei orthodoxe vsque ad mortem fortiter dimicarũ. In hac em̄ exili valle, tantum mō credere possumus scriptis apostolorũ, euangelistarũ, & prophetarũ, non etiã videre & experimento cognoscere, quę ab ijs scripta sunt. Sed locus videndi, intelligendi, & possidendi, quę hic credimus & speramus, est paradisus. Vnde Esaias. Si non credideritis, non intelligetis.

SYM.

SYMBOLI APOSTOLORVM

Expositio.

Credo in unum Deum, Credo
in patrem omnipotentem, crea-
torem cœli & terræ.

15
PRIMVS
articulus

HIC articulus duo nobis propo-
nit credenda. Primū est, vnitas
substantiæ diuinæ, Est em̄ vnus tan-
tum Deus, quod alius non sit. Ille qui-
dem sine inicio, sine fine, simplex si-
ne vlla admistione, inuisibilis, incor-
poreus, ineffabilis, inæstimabilis, in
quo nihil adiunctū, nihil creatū est, si-
ne authore, ipse em̄ est omnino om-
niū rerum author. Vnusq; est in substā-
tia, & trin⁹ in personis. Non enim idē
Pater, qui Filius, nec idem Filius, qui
Pater, nec idem Spiritus sanctus, qui
Pater & Filius, quoniā tres sunt, Pater
Filius

SYMBOLI

Filius, Spiritus sanctus, sed ipsa trinitas in his Deus vnus est. Patri attribuitur omnipotentia, Filio sapientia, Spiritui sancto bonitas.

Tamen omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens spiritus sanctus. Sapiens Pater, sapiens filius, sapiens Spiritus sanctus. Bonus Pater bonus Filius, bonus Spiritus sanctus. Secundum est, persona Patris. Patrem cum audis, filij intellige patrem. Hoc, enim nomine quo Deus pater appellatur cum Patre pariter subsistere etiam Filius demonstratur. Non enim est Pater sine Filio, nec Filius sine Patre, qui paternae substantiae est imago, per quem operante Spiritu sancto. Pater creauit caelum & terram, id est, caelos corporeos & totam terrae machinam, & omnia quae in eis sunt, tam corporalia, quam spiritualia, tam visibilia quam inuisibilia. Quod symbolum Nicenum exponit, dicens. Factorem caeli & terrae, visibilem omnium & inuisibilem. Patri adscribitur creatio, sicut & potentia, cum tamen &

EXPOSITIO.

& Filius sit creator, & Spiritus sanctus
etiam creator. Indivisa enim sunt Trini-
tatis opera, vnaque est Trinitatis opera-
tio, sicut vna est substantia, & voluntas
vna. Sed quia creare, vel creator esse,
potius sonat potentiam, quam sapien-
tiam, aut bonitatem. Operatio enim pro-
greditur a potentia.

Credo in IESVM Christum *secundus*
filium eius unicū dñm nostrū. *articulus.*

HIC articulus respicit personā Fi-
lij. Filium autē cum audis nolim
generatiōm carnalis natiuitatis
intelligas: sed ex Deo patre ab æterno
genitum filium generatione quidem
omnem humanū captū excedente. Si-
cut enim nulla fragilitas cogitatur in eo
quod cor generat verbum, vel mēs sen-
sum, vel lux ex se parit splēdorē, quā-
to purius, & sacratius de horū omnīū
creatore censendū est? Quia unicū ē
Patri filius, vt menti sensus, vt cordi
verbum, vt sapienti sapientia. Unicū *Christus*
est igitur Dei Patris Filius, non adop- *unicus pa-*
tione, vt omnes boni Christiani Pa- *tris filius.*
tri

SYMBOLI

tri per filium dono Spiritus sancti in filiorum adoptionem nascuntur: non etiam creatione, ut omnes homines tam boni quam mali: sed aeterna naturitate & naturae veritate consubstantialis Dei Patris filius.

Vnicus etiam dominus noster (unicus ad Filium referri, & ad Dominum potest) quia alium non habemus Dominum, ingenita quidem potestate, tametsi nobis sunt domini temporales, concessa a vero Domino potestate. Quod ipse per Salomonem testatur, Per me reges regnant & legum conditores iussa decernunt, Per me principes imperant, & potentes decernunt iusticiam. Non est enim potestas nisi a Deo. Qui pro salute nostra incarnatus, & ex carne natus, & ex naturitate carnis visibilis & passibilis factus est, & IESVS, id est saluator, appellatus, Christusque cognominatus, a chrismate, id est, unctioe, non humana quidem (sicut prius pontifices & reges) sed oleo letitiae, & Spiritu sancto, (qui unctio dicitur) a Patre est unctus.

EXPOSITIO.

vnctus. Actiū 10. Quomodo vnxit
eum Deus spiritu sancto & virtute.

Credo q̄ cōceptus est de Spi^{Tertius ar}
ritu sancto. Credo q̄ natus est ^{ticulus.}
ex Maria uirgine.

Q Vinctus sequentes articuli sunt
de humanitate Christi. Quoni-
am non debebat, nisi homo; &
condignē satisfacere nemo poterat, ni-
si Deus: oportuit Deū hominē fieri, q̄
per immeritam mortē, morti æternæ
obnoxios resurgendo liberaret: esset-
q̄ mors vitæ, in salutē omnibus in pec-
cato Adæ olim mortuis. Ad quod o-
pus Patrē (qui a nullo est) nullo mō
missum oportuit, ne ab alio missus es-
se putaretur, non etiā Spiritū sanctū:
ne in simplicissima Trinitate duos fi-
lios vllus cogitaret. Sed filiū missum
oportuit, qui ab æterno ex Deo Patre
sine matre genitus, in tempore ex ho-
mine matre sine patre nasceret: esset-
q̄ & Deo patri, æterna natiuitate, &
C homini

SYMBOLI

hominī matri lege partus vnigenitus
 filius, Cui in die anunciationis, (cum
 Maria uerbis angeli consensit, dicens :
 Ecce ancilla Domini, fiat mihi secun-
 dum uerbū tuū) vno eodemq; momē-
 to, de purissimo uirginis Mariæ san-
 guine, alia quam naturæ lege sacratis-
 simū corpus operatiōe Spiritus sancti
 creatum est, simulq; anima omniscia
 & perfectissima creata, & corpori in-
 fusa est, cui ineffabilis diuinitas est co-
 pulata : sic, ut Christus perfectus De-
 us esset, Deo patrī æqualis & consub-
 stantialis : & perfectus homo, ut pote
 habens animā rationalē & humanam
 carnem, a Spiritu sancto creatā, Quā-
 uis em̄ filij Dei incarnatio sit opus to-
 tius Trinitatis, quia quod operatur v-
 na persona operantur tres personæ
 (indiuisæ em̄ Trinitatis, indiuisæ sunt
 opera) Tñ quia ex charitate, bonitate,
 benignitate, & dono Dei (quæ Spiri-
 tui sancto attribuuntur) natura hu-
 mana naturæ diuinæ est copulata. Et
 quia Deus, inquantū bonus & beni-
 gnus

EXPOSITIO

gnus, nostram redemptiōm operatus est, p̄ incarnatiōm Christi : ideo Christi incarnatio peculiariter Spiritui sancto attribuitur, sicut & bonitas. Itaq; vnigenitus Dei patris filius, sicut i die Annūtiatiōis operatiōe Spiritus sancti conceptus, incarnatus, & homo factus, cōcipiēte matrē, seruauit uirginem : sic post nouē menses ex ea sine dolore nascens, ipsius uirginitatē seruauit illæsam. Manet igit̄ MARIA post partū uirgo, & semper uirgo : tāetsi prius a sacerdotibus tradita fuerat Ioseph in desponsatiōm : per quā a carnibus sanctum abscederet, a sponso uirginitas cōprobaretur, & uirginis tā uerecundiæ parceretur, quā fame p̄uideretur. Desponsatio em̄ custodia uirginis erat : & salutis humanæ inimici uirgines obseruantis depulsiō : ne mysteriū incarnatiōis filij Dei ex Maria desponsata Ioseph, posset suspicari. Obseruabat em̄ uirgines, propter prophetiā Esaiæ dicentis. Ecce uirgo cōcipiet, & pariet filiū, & uocabitur nōm

Cij eius

SYMBOLI

elus Emanuel, quod est interpretatū
Nobiscum Deus.

Quartus
articulus,

Credo q̄ passus est sub Pō-
tio Pilato, crucifixus, mor-
tuus & sepultus.

Quoniam (vt prædiximus) nō
debebat, nisi homo; & cōgrue
satisfacere nemo poterat, nisi
Deus, oportuit Christum Deū & ho-
minem, Deo patri offensum gen^o hu-
manum reconciliare, & primi parētis
offensam grauem, graui quoq̄ suppli-
cio redimere, Qui carne omnia susti-
nuit, diuina eius natura impassibili
perdurante, Illa quidē passibilis (vt
nata erat pati) patiebatur, hæc vero
impassibilis existens, & passionem nō
admittens, corpori non cōpatiebatur.
Igitur in carne patiente, Christus nul-
lo damno aut iniuria diuinitatis est
affectus: sed, vt per infirmitatē carnis
operaretur salutem, diuina natura in
mortem descendit: non vt lege mor-
taliū detineretur a morte: sed vt per
se

EXPOSITIO

se Christus resurrecturus, ianuas mortis aperiret, Velut si quis rex pergat in carcerem, vt ingressus apperiat ianuas, resoluat catenas, vincula, seras & claustra cōminuat, & educat victos in remissionē: & eos qui sedēt in tenebris & in vmbra mortis, luci ac vitæ restituat: dicitur rex fuisse quidem in carcere: non tñ ea cōditiōe, qua fuerant cæteri qui detinebantur in carcere: hi em̄ in carcere detinendi, ille vero carcere detentos liberaturus.

Similitudo.

Christus itaq; mortē accersiuit, mortem deglutiuit, nos æternæ vitæ hæredes effecturus. Et pro nobis mortem (id est peccatorū nostrorū poenā) sine peccato subire dignatus est: vt quēadmodū pro nobis, sine cōmeritis, haberet poenā: sic nos per illum, sine nostris promeritis, haberemus gratiam. Quia sicut nobis non debebatur aliquid boni, ita nec illi aliquid mali. Sed pro ijs indebitā mortem pati voluit, quibus daturus erat vitā indebitam, Passusq; est, carne scilicet, sub Pō

SYMBOLI

tio Pilato (id est sub potestate Pontif
Pilati.) estq; crucifixus, mortuus sci
liger verà morte, per dissolutiõm ani
me a corpore : diuinitate tñ semper cõ
iuncta & corpori in sepulchro, & ani
mæ in limbo. Et sepultus est, nōn tñ
vt alij homines, corruptus, & in cinerē
redactus.

Quintus
articulus.

Credo q; descendit ad infer
na. Credo q; tertia die resurre
xit a mortuis,

CHristus secundum animã diui
nitati adnexam (corpus em̄ in
terea in sepulchro quiescebat) de
scendit ad inferna, id est ad limbū, in
ferni superiorē partē: vbi sancti patres
saluandi detinebant, quoad usq; debi
tū primī parentis Christus morte sua
solueret, eosq; inde educeret.

Credo q; tertia die resurrexit a mor
tuis, vt per synedochē pars ponatur p
toto, vt videlicet pars illius diei Para
scues, quo mortuus est, pro vno die
computetur, inde dies sabbathi inte
ger

ger: post quem nox sequēs vsq; ad cre-
pusculū matutinū diei Dominici quo
resurrexit, pro die tertio computetur.
Descensus ad inferos & resurrectio a
mortuis, in vno articulo cōiunguntur
in quo totū, quod Christus nobis sua
morte meruit, explicatur. Animæ em̄
nostræ redemptio cōpleta est per fra-
cturā, inferni, in descensu ad inferos
corporis aut̄ nostri redēptio completa
est in resurrectione, per gloriam corpo-
ris. Si em̄ Christus resurrexit, & nos
resurgemus.

Credo q̄ ascendit ad coelos *sextus ar-*
Credo q̄ sedet ad dexteram Dei *ticulus.*
patris omnipotentis.

Christus secūndū humanitatē vel
inquantū homo, nō statim post
resurrectionē, sed flagranti amo-
re nostram omniū salutē operans, post
quadraginta dies quibus apparuit sa-
pius suis discipulis, ut fidem eorū ro-
boraret apparitionibus, & probaret eis
gloriosam resurrectionem sui corporis

C 4 quod

SYMBOLI

quod ipsi suis oculis paulo ante viderant mortuum, ad cœlos, per se, & angelorum quidem ministerio non autē obsequio, ascēdit. Non ubi Dei patris filius ante nō fuerat, quippe qui semper manebat in patre, semperque erat in cœlis (ubique enim est totus secundū diuinitatem) sed ubi Dei filius caro factus ante nō fuerat. Sedetque, id est, etiam nunc CHRISTVS in cœlum assumptus, pacifice in gloria & maiestate est, & omnia quiete & pacifice cū patre iudicat, & disponit. In dextera patris, id est, in æterna beatitudine, ubi a seculo sedes ei parata erat.

Septimus
articulus,

Credo quod inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos.

IN die iudicij CHRISTVS in carne hūana glorificata, cū maiestate inde (id est e cœlis, ad quos ascendit) cum nubibus cœli descendet. Iudicabitque uiuos & mortuos, id est, omnes homines, qui sunt, fuerunt, & erunt, non solum de gestis, sed etiam de cogitatis, red

EXPOSITIO

reddens vnicuique secundum opera
 sua. Segregabitque oves ab hœdis,
 id est iustos segregabit ab iniustis
 iustos quidam in cœlestibus collocas, in
 iustos vero in profunda inferni ad sēpi
 ternas pœnas relegans. Quamuis em̄
 nunquam recedat a filio pater, ad iu
 dicandos tñ viuos & mortuos, non ipse
 dicitur sed filius affuturus, quia ibi
 nec patris nec filij diuinitas, sed illa for
 ma videbitur filij quam sibi per sacra
 mentum incarnationis copulauit. Ipsa
 ergo erit iudex, quæ eoram iudice ste
 tit, ipsa iudicabit, quæ iudicata est, ut
 videant impij eius gloriam, in cuius
 mansuetudinem fremuerunt. Talis er
 go apparebit iudex, qualis videri pos
 sit ab eis, quos est coronaturus, ab eis
 quos damnaturus est. Pater aut̄ non
 apparebit, quia forma serui non est in
 dutus, sed filio, qui etiam homo factus
 est, dedit iudicij potestatem.

Credo in Spiritū sanctum

*Octauus
 articulus.*

HIC articulus tertiam summam
 Trinitatis personam exprimit,
 C v Spiriti

SYMBOLI

Spiritū sanctum, qui est persona a p
 tre & Filio ineffabiliter, & æternaliter
 æterna processione procedens, patri &
 filio perfectiōe, virtute, & maiestate p
 omnia æqualis, ea denique adoratiōe
 cum ipsis colenda, Et cum sit substan
 tia vna & simplex, eadem in tempore
 a patre & filio procedendo ad sanctifi
 candum animas mittitur, fons vitæ &
 sanctificationis. Nam sicut vita corpo
 ris anima est, ita vita animæ Spiritus sã
 ctus est. Et sicut moritur corpus, si ani
 ma deserat, ita moritur anima si dese
 rat Spiritus sanctus.

Nonus ar
 ticulus. ¶ Credo ecclesiã catholicã esse
 sanctam Credo sanctorum
 communionem.

CRedo ecclesiam esse vnam, Deo
 congregatam, in qua est vna fi
 des, vnum baptisma, in qua vnus Deus
 creditur, Pater, Filius, Spūs sanctus.
 Est autem ecclesia, tota fidelium in
 CHRISTO per baptisma regenitorū
 congregatio, cuius CHRISTVS est ca
 put

EXPOSITIO

put & optimi quique Christiani, eius membra sunt, inuicem charitatis vinculo coniuncta, Mali etiam eius membra sūt, sed putrida, & per peccata mortua. Quæ ecclesia vnica ē & nō plures sicut vnica fuit arca Noe, in qua tātū salui facti sunt homines a diluuiō, alijs (qui extra arcam Noë erant) aqua diluuij obrutis, sic extra vnā ecclesiam nō est salus. Catholica em̄ est (id est vniuersalis) quia omnes, ut de ea sint, obligantur. Eadē sancta est: non habēs maculam neque rugam, quoniam precioso CHRISTI dilecti sponsi sui sanguine, ab omni peccati inquinamento mundata est. Eadem apostolica est, id est apostolorum prædicatione fundata & stabilita, qui post Christum fuerunt ipsius ecclesiæ architecti & fundatores.

Credo sanctorum cōmunionem, id est credo q̄ iusti (Dei indultu & gratia) inuicem cōmunicant, inquātum sunt participes omnium bonorū spiritualiū, que fiunt in vniuersali ecclesia. Psal. 118. Particeps ego sum
om

SYMBOLI

omnium timentium te, & custodiēti-
um mandata tua.

Decimus
articulus.

Credo remissionē peccatorū.

Idest credo quod quantūcunq; &
quotienscunque hō peccauerit, tñ
per integram contritionem, cōfes-
sionem, & satisfactionem, ex Dei mise-
ricordia merebitur in Ecclesia pecca-
torum veniam. Quādoquidē nulla pec-
cata infinitam Dei bonitatem vincūt
quorum n̄merus est finitus, & Dei
misericordia est infinita. Per hunc ar-
ticulum vltra pœnitentiæ sacramentū
etiam alia sex Ecclesię sacramenta pos-
sunt intelligi, ut sacramentū Baptismi
Confirmationis, Ordinis, Matrimonij,
Sacrosanctæ Eucharistiæ, & postre-
mæ Vnctionis, quoniam ipsa sacramē-
ta, peccatorum remissionem & gratiæ
impetrationem, mirifice & efficaciter
conferunt, rite suscipientibus & quib⁹
aliunde nullum est impedimentum.

Vndeci-
mus articulus.

Credo carnis resurrectiōm.

Credo

SYMBOLI

CREDO in fine & cōsumatiōe
 seculi, corporum resurrectionem
 non autem animarum, quia in no-
 vissimo die id tantum resurget, quod p-
 mortem interierit, Animæ autē huma-
 næ post mortem corporis manent sup-
 stites, nec interitum sustinent. Sed so-
 la hominum corpora sentiunt obitū,
 & dissolutionem in puluerem, ideoque
 ea sola resurgent, ad eandem animam
 quam prius habuerint redeūdo. Et que
 nunc mortalia & corruptibilia sunt, re-
 surrectionis gratia immortalitatem &
 incorruptionem induent: sic ut corru-
 ptionem nō passura sint vltra, nec mor-
 tem, nō natura carnis obiecta (semp-
 em caro erit) sed conditione eius, &
 qualitate mutata, quia nō erit corrup-
 tibilis, ut pri⁹, nō solū iustorū, sed etiā
 iniustorū. Iustorū quidem, nō ut iterū
 in terra cum pecudibus viuat, sed ut ī
 cœlo cum Christo & angelis perma-
 nere possit. Iniustorū vero, nō ut iterū
 in terra suis voluptatibus indulgeat:
 sed ut in inferno absque interitu suo,
 in æternum debitas luat pœnas, Iusti

SYMBOLI EXPOSITIO

Iusti em̄ ad gloriae perpetuitatē, in corporibus sicut sol fulgentibus, resurgēt. Iniusti vero ad confusionis & poenae perpetuitatem, in obscœnis & imūdis corporibus.

Duodecimus articulus.

Credo uitam æternam.

Idest, credo quod post corporis mortem animæ uiuent immortales. Iustæ quidem in cœlo, peccatrices uero in inferno, añ diem iudicij sine corpore post iudicij diem etiã cum corpore. Nam sicut **CHRISTVS** resurgens ex mortuis, mox ei ultra nō dominabitur, sic omnes resurgent, non iterum morituri. Precipitabit em̄ Dominus mortem in sēpiter nū,

EXPOSITIONIS SYMBOLI

APOSTOLORVM

FINIS.

24
METHO:
DI CONFSSIONIS

DE PRÆCEPTIS
DECALOGI,
SECUNDA PARS.

Decem præcepta legis,

I vis ad vitam ingredi,
serua mādara. Math. 19
Quoniam in decē præ-
ceptis legis Mosaicæ ois
reuerentiā diuini cultus
relucet: nec tamen considerandum est
quale aut quantum sit quod iubetur,
sed quantus sit ille qui iubet, & quam
magna pollicetur mandata eius exe-
quentibus. Eam obrem optimo cuiq;
obseruanda sunt Dei præcepta, a qui-
bus ad implendis si labor deterret, præ-
mium inuitare debet. Omne em̄ opus
fieri solet leue, cum eius præmium co-
gitatur, & spes præmij, solatium est la-
boris

EXPOSITIO

tis cōsidera quæso magnitudinē præmi-
 tui, si tñ considerari potest, quod im-
 mensum est. Post abscessum animæ,
 post carnis interitū, post fauillas & ci-
 nerem, in meliorem statū es reparan-
 dus, corpus tuū terrenū, in cœlū eleuā-
 dum est. Si hæc seruaueris, angelorum
 es donandus consortio, regnū accep-
 turus cœlorū, & in perpetuū cū eo mā-
 surus, qui hæc tibi obseruanda præ-
 cepit. Quem igitur laborē durum pu-
 tabis, cuius tanta sunt præmia? Ut igitur
 ad vitam ingrediaris, serua man-
 data, quorum quidem obedientiā in-
 dulgentissimus ille pater tantū a nobis
 requirit, pro tantis suis in nos benefi-
 cijs, sed illa sub æternæ mortis pœna
 obseruanda precepit. Nihil autē Deus
 iubet quod sibi proffit, sed illi cui iubet.
 Ideo verus est Dominus, qui seruo nō
 indiget, & quo seruus indiget.

PRÆCEPTA DECALOGI.

Vnum crede Deum, ne iures vana per ipsum,
 Tū Domini venerare diem, venerare parentes,
 Ne sis occisor, innoxchus, fur, testis iniquus,
 Nec sponsam alterius, nec res opta ueris vnquam.

DECALOGI.

PRIMUM PRÆCEPTUM.

¶ Dominum Deum tuū adorabis, & illi soli seruiēs. Mat. 4.

Hoc præcepto præcipitur nobis laetitia, id est seruitus, adoratio, honor, & reuerentia soli Deo exhibenda. Quæ sit corde per fidem, spem & charitatem summam in Deū habitam. Et corpore per adorationem, laudē Dei vocalem, sacrificiū, ieiuniū, & alios gestus cedentes in honorē Dei.

Firma fides, recti spes conscia, charus amor sit.
Per fidē præcipit nobis credere duodecim articulis fidei explicite, & implicite omnibus quibus sancta Ecclesia credit, & habere interiorē mētis deuotionem in Deum, & eius sanctos propter eum. Sed quia fides sine operibus mortua est, sicut & opera sine fide, & fides vera per opera comprobatur, & quia probatio dilectionis, exhibitio est operis. Idcirco præcipitur nobis, Deum adorare & venerari etiā actu ex-

D teriore

EXPOSITIO.

teriore, vt est capitis inclinatio, manu-
um complofus, genuū flexio, pectoris
tunfio, laus Dei vocalis, aurīū ad lau-
dem Dei arrectio, carnis maceratio, &
similes gestus. Sanctā siquidē & in-
diuiduā Trinitatem, Iesum Christū,
sacrosanctam Eucharistiā adoratione
latriæ venerari iubemur. Virginē
aūt Mariam honore hyperdulie. Cru-
cem etiā adorare, & venerari, Ange-
los vero, & maxime angelum nostræ
custodiæ designatum, sanctos, sanctas
eorum reliquias & templa, honore du-
liā honorare iubemur.

Imagines non per se adorāde. Hic notandū, quod non adoramus
imagines per se, sed honor, reuerencia
& adoratio exhibetur Deo, aut sancto
cuius est imago. Neq; etiā sancti sic a
nobis sunt adorandi & honorandi, vt
in eis præcipuam spem & cōfidentiā
collochemus, & plusquam in Deū. Ve-
rum a nobis orandi & honorādi sunt,
tanquā amici & filij Dei per gratiam,
eiusq; hæredes, & tanquā aduocati &
intercessores nostri apud Deum, om-
nium bonorū largitorē. Per

DECALOGI

¶ Per spem præcipitur nobis in Deo *Spes.*
 firmiter confidere, q̄ ex sua misericor
 dia & gratia intercedentibus nostris
 operibus bonis, æterna beatitudine
 nos donabit.

¶ Per charitatem præcipitur nobis *Charitas.*
 Deum super om̄ia diligere, sic vt nul
 lam creaturam plus quam Deū diliga
 mus, propter quam Dei amorē & gra
 tiam perdere velimus. Immensus em̄
 Deus sine mensura debet amari præ
 fertim a nobis, quos sic amauit, sic sal
 uauit, pro quibus tot & tanta fecit,
 Igitur Deus a nobis amari debet ex
 toto corde, ex tota anima, ex tota mēte
 totū namq; hominē exigit, qui totū ho
 minem fecit,

¶ Ex toto corde Deum diligere, est
 non abduci blanditijs, non seduci fal
 lacijs, non frangi iniurijs, sed integre
 Deum sic diligere ex toto corde, vt ad
 nullius rei dilectiōm cor magis ferat,
 quā ad Deū, nec delectetur in aliqua
 re magis, quam in Deo. Non em̄ Deū
 ex toto corde diligit, qui aliquid cum
 D ñ Deo

EXPOSITIO

Deo diligit, quod propter se, & non propter Deum diligit.

¶ Ex tota anima Deū diligere, est ita fideliter Deum diligere vt malimus animam nostrā separari a corpore, quā a Deo, quæ dilectio, omnia grauiā & difficilia facit leuiā & facilia, Ideo sancti martyres omnia tormentorū genera, tanquā dulciā, non solū patienter, sed etiam hilariter præ ardenti amore sustinebant. Et sancti patres in desertis præ huius amoris ingenti ardore, in ieiunio, fletu & planctu, saporem, delectatiōm & dulcedinē magnā sentiebant, vtentes pro alimento herbis & arborū corticib⁹, sicco pane & aqua frigida, terra pro lecto, lapide pro ceruicali, & cilicio pro vestimento. Qui enim huius amoris gustu inebriatus fuerit, ad omne opus bonum hilarescit, dolet & non sentit, laborat & nō lassatur, deridetur nec aduertit. Constans enim & perfectus est ille amor vt (si necesse fuerit) homo pro amore illius moriatur, qui pro eius amore, placide, ac benigne mori dignatus est, Ex

DECALOGI.

¶ Ex tota mente Deū diligere: est totam memoriā applicari in cōmemoratione beneficiorū a Deo acceptorum.

¶ Peccat in fidem.

Non credens, dubitans, scrutans fidei abdita Christum

Ore negans, tentans, nec adorans, foribus vtens.

¶ Peccat in spem.

De bonitate Dei desperans, fretus eadem,
Audacter peccans, proprijs confisus in actis.

¶ Peccat in charitatem.

Postponēs in amore Deum, mundiq; timore
Iussa Dei violans, seruansq; timore gehennæ.

¶ Peccant contra hoc præceptum in fidem. *In fidelitas*

¶ Hæretici, idolatræ, Turcæ, Iudei, schismatici: & quicunq; orthodoxam fidem nostrā corde, ore, & opere non profitentur.

¶ Qui decē præcepta legis, & duodecim articulos fidei negligūt addiscere. Tenetur em̄ vnusquisq; ad fidē, quam pro eo in baptismo sanctę eccle-

EXPOSITIO

siæ sponponderunt lustrici parētes: nec debet ei administrari venerabile sacramentū Eucharistiæ, donec ea didicerit.

¶ Qui in ijs, quæ ad fidei necessitatē spectant, ab Ecclesia dissentiūt, pertinaciter credendo oppositum.

¶ Qui in fide errant, credentes se recte sentire, mordicus tenendo atq; asserendo errorem suum.

*Dūbitatio
in fide.*

¶ Qui non plane credunt articulis fidei paradiso, inferno, purgatorio, sacrosanctæ Eucharistiæ, aut alijs ecclesiæ sacramētis. Dubius em̄ in fide, infidelis est. Augustinus, Non te terreat o Christiane, q̄ credita differuntur, licet em̄ in abscondito sit promissio, in spe tñ perseveret oratio, exerce operibus, cresce virtutibus, dum fidei constantia probatur. gloria retributiōis augetur. Et alibi. Laus fidei est, nō visa credere: præmiū erit, creditorum adoptione gaudere.

*Scrutatio
fidei.*

¶ Qui præsumptuose fidei articulos scrutantur, aut de fide disputāt, de fidei veritate dubitando. Debent em̄ simplices

DECALOGI

simplices explicitè in symbolo Apostolico contentis credere, pure, sincere, & citra omnē dubitaciōm. Implicitè autē & in genere, assentiri, & credere omnibus quibus credit sancta Ecclesia, sic vt nulli articulo explicitè dissentiant. Quæ omnia maiores explicitè profitentur & credunt, inquantū adhærent scripturæ diuinæ.

¶ Qui in fide nihil credere volūt, nisi quod possit eis ratione liquida demonstrari. Quod hominū genus meritum fidei perdit. Gregorius, Fides nō habet meritū, vbi humana ratio præbet experimentū. Nemo em̄ fidem per rationes potest perscrutari.

*Negatio
fidei.*

¶ Qui fidem ore negāt, licet corde teneant, quomō peccauit Petrus, quādo quidem optimo cuiq; Christiano tāta debet esse cōstantia, vt prius auferratur vita quam fides, Augustinus. Fides officiū a nobis exigit & cordis &

¶ Qui a Deo aut sanctis ex- (linguē petunt miracula, aut volunt eos miraculose sibi succurrere, cum alia via sibi subuenire possint.

*Tentatio
Dei.*

D iiii Qui

EXPOSITIO

¶ Qui cū pauperes sint, aut valetudinarij, aut male affecto corpore, aut in quavis necessitate cōstituti, diuitias, sanitatem, a periculo immunitatē, Deum aut eius sanctos ita precantur, vt si non adīpiscantur, murmurent, quasi Deus non esset iustus, bonus atq; misericors. Nec mirū (inquit Gregorius) si postulātes a dño tarde audimur, qui præcipientē dñm aut tarde aut nūquā audimus: & quid mirū si N. in p̄ce sua citius est auditus, qui in præceptis suis Dñm citius audiuit? Procurreret igit̄ vnusquisq; quantū pōt naturali industria medelā, non tētando Deū: reliquūq; quod humanū captū excedit, diuinæ providentiæ cōmittat, quæ ipsi largietur, quod est cōmodissimū. Sape em̄ paupertas, afflictio, & aduersa valetudo, si non corpori, animæ tñ plerunq; sunt vtilissimæ. Et (inquit Hieronymus) Deus plerunq; nō tribuit nobis quod volumus, vt tribuat nobis quod malemus.

irreuerē-
tia Dei.

¶ Qui Deo & sanctis debitū honorem

DECALOGI

rem & reuerentiã non impendūt: aut horū reliquijs & imaginibus irreuerentiã faciunt.

C Qui indignè sacrosanctam Eucharistiam sumunt,

✠ Qui corã Eucharistia & reliquijs sanctorū ac cruce domini, aut in tēplis & locis diuino cultui dedicatis irreuerenter se habent.

✠ Sortilegi, incantatores, magici, sōniorum interpretes, cæteriq; artibus a lege diuina prohibitis vtentes. *Magia.*

C Qui horū hominū vtuntur adminiculo, ad sanitatem aut rem perditã recuperandam,

C Peccant in spem.

✠ Qui ex tentatiōe dæmonis, pusillanimitate, aut alia quauis naturali infirmitate, desperant seu nō sperāt consequi futuram beatitudinem. *Desperatio.*

✠ Qui peccata sua grauiora putāt, quã vt mereantur veniã, aut Deus velit possitue eos venia donare, eã ob rē i suis peccatis vitã suã finire volēn.

C Qui peccata peccatis accumulanti

D v & vt

EXPOSITIO

& vt peccatis vacent liberius, eniti nolunt vt peccatorū suorū remissiōm cōsequantur.

¶ Qui præsentiē vitam fastidiunt, q̄ non om̄ia pro voto sibi succedāt, aut q̄ nō sint in tanto honore tantiq̄ diuitijs, in quātis alios versari audiūt: & eā obrē seip̄os negligūt, & mēte deiecti, appetūt se nunquā fuisse natos, aut de medio tolli quacunc̄q; morte in quocūq; statu. Qui autē ex desyderio cœlestis patriæ & Dei amore, præsentiē vitā fastidiunt, cōsiderando quam dulce sit, quā suauē, quā vtilē videre Deum, eo frui, sanctorū angelorū agmibus interesse, ad quæ omnia obtinēda sunt creati. Vicissim cōsiderando quanta sit mentis obscuritas ignorare creatorē suū, quā graue periculū, quanta impuritas, quanta instabilitas cordis, quāta ingrātudo, cū tot & tanta ab eo acceperint beneficia: illi quidē ex hoc fastidio merentur, sicut & Paulus, quādo dicebat. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Istud em̄ fastidiū sanctū est: nō ex

non ex conscientia peccatrice exortū,
sed ex operante charitate, non impati-
enter habitū, sed ex desyderio susce-
ptum. Hic notandū est, desperationē
peccatis grauissimis longe esse graui-
orem. Prima em̄ salus, est declinare
culpam, Secūda, eius nō desperare ve-
niā: quā qui desperat, aditū sibi obstru-
it ad consequendā Dei misericordiam
peccata sua eidē cōparando. Quid em̄
aliud est desperare, quā Deū peccatis
suis cōparare? Nā qui de Deo nō spe-
rat veniā, nō animaduertit Dei clemē-
tiā pl^o posse, quā sua peccata, nec sum-
mi boni bonitatē maiorē esse, quā sua
nequitia. Itaq; ille solus desperet, qui
tē peccare potest, quantum Deus bo-
nus est, quod cū fieri nō possit, qui ti-
met de se malo, cōfidat de Deo meli-
ore. Non em̄ potuit tānta peccata cō-
mittere, etiā si ea om̄ia cōmīssisset quae
ab origine mundi sunt cōmissa, quin
ea Deus possit remittere. Eorū em̄ nu-
merus est finitus, misericordia autē dei
& bonitas est infinita, igitur per eā pos-
sunt

EXPOSITIO

sunt remitti. Hoc ampli⁹, minima greta pretiosi sanguinis Domini nostri Iesu Christi, in passiōe p nobis diffusis, præponderat omnibus peccatis quæ fuerunt ab origine mundi.

*præsum-
ptio de mi-
sericordia
Dei.*

¶ Qui in suis peccatis perseverant, sperantes eorū veniā consequi sine pœnitentia, aut æternā gloriā sine meritis.

¶ Qui audacter peccant, dicentes, se a Deo creatos nō vt damnati essent. Illi verū quidē dicūt. Deus em̄ in hoc hominē creauit, vt eum sola gloria & beatitudine participet, ad quam p baptismū peculiariter Christianos vocat. Sed multi sunt vocati, pauci vero electi: & qui verax est in promittendo, etiam verax est in minando. Et qm̄ fides sine operibus mortua est, nemo potest sine opere bono & meritorio vitā æternam consequi, dicitur em̄. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

¶ Qui vitæ suæ emendationem proferūt in senectutē vsq; aut mortis articulū, sperantes tū vitæ retro actæ pœnitentiā agere, dicentesq; cōtri,

DECALOGI

contritiōm tū sufficere ad salutē. Ita quod
dem esse non inficior : sed tam breui
temporis momēto, cum mors vrget,
pœna terret, vix & raro, iusta & ad sa-
lutem sufficiens tot peccatorū agitur
pœnitentia, Præterea forsitan morte
repētina, & impræmediata opprimēt:
quia (vt ait Gregorius) Qui nō vult
ad Deum cōverti, cū poterit: iustū est,
vt infligatur ei non posse, cū voluerit.

¶ Qui merita sua tanta putant, vt p
ijs Deus debeat eos a tribulationibus
immunes præstare, & vita æterna do-
nare, sola virtute ppriorum meritorū.
Ad cœlestis em̄ Ierusalem nō ascen-
dunt cōsortiū: nisi qui toto corde pro-
fidentur, nō pprii operis sed diuini esse
muneris, quod ascendunt. Nam bonis
quidem operibus debetur merces, si fi-
ant: sed gratia quæ non debetur, præ-
cedit vt fiant.

*Præsūptio
de nostris
meritis.*

¶ Peccant in charitatem.

¶ Qui se suosq; plus amant, quā De-
um, quisquis em̄ seipsum, non Deum
amat, ille non se amat: & quisquis Deū
non

*Amor tē-
poraliū.*

EXPOSITIO

non seipsum amat, ille se amat, qui enim non potest viuere de se, moritur utique amando se. Cū ergo ille diligitur, de quo uiuitur, se non diligendo, magis se diligit: qui propterea se non diligit, ut eum de quo uiuit, diligit.

¶ Qui propter aliquod lucrū temporale cōsequendū: ut fit in emendo, vel vendendo quicquā. Aut ppter aliquā delectatiōem: ut fit scortando, & crapulando, Aut ppter mūdānos honores: ut fit superbiendo, & inaniter gloriādo: faciūt contra Dei, præcepta, amorē dei aspernantes. Quandoquidē id genus hominū nō amat deum super omnia: sed præponit mūdum mūdanasue delicias, Deo optimo maximo.

Qui quia nos ita dilexit, ut de cœlestibus gaudijs in nostræ miseriæ & infirmitatis participatiōem descenderet: & qui erat omniū summus, fieret omniū infimus: carnem nostrā mortālē indueret, mortemque turpissimā & crudelissimam pro nobis miseris volūtariē sustineret, & nobis offensum patrem placaret

DE CALOGI

placaret, Idcirco in amore responden-
tes, eundem plus quā nos mundanaq;
omnia, redamare debemus. Augusti-
nus, Deus homo factus est, igitur qd
facturus est homo, propter quem Dei
us factus est homo?

¶ Qui tam inordinate afficiūtur er-
ga hunc mūdum, seu ad permanēdū
in vita præsens seculi, vt in ea perpetuo
permanere vellent, si possent, de su-
perna felicitate nihil curātes. Qui em̄
voluerit esse amicus huius seculi, ini-
micus Dei constituetur. Augustinus.
Christiano recte gaudendi causa non
præsens seculum est, sed futurū est, ita
est vtendū temporalibus, ne obliant æ-
ternis, vt in via qua peregrini ambu-
lant, hoc placeat quod ducit ad patriā.
Mundi em̄ amor & Dei, pariter in v-
no corde cohabitare nō possunt, quē-
admodum oculi cœlum & terram ne-
quaquam respiciunt.

¶ Qui Deo seruiūt, nō quidē ppter
se, sed ppter bona, quæ inde ab eo as-
sequi sperant, Hoc em̄ affectu & de-
syderio

EXPOSITIO

fyderio colendus est Deus, vt sui cult⁹ ipse sit merces. Nam qui deū ideo colit, vt aliud magis quā ipsum promereatur, non Deum colit, sed illud quod assequi concupiscit.

Timor
mūd.anus.

T Qui timore alicuius (vt serui propter dominos, discipuli propter præceptores) Dei præceptis obedire omitunt, eius amorem negligentes : & sic creaturā vilem pretiosissimo creatori præponūt. Ad om̄e em̄ opus bonum (inquit Augustinus) amor ducit, & timor Dei, ad omne peccatū amor ducit, & timor mundi, Vt ergo apprehēdatur bonū, & declinetur malū, discernendū est, quid diligī debeat, & quid

¶ Qui peccata quidem fugiunt, non ex Dei charitate, sed tantū ad vitandū damnū quod incurrerent ex tali peccato, aut ad laudem humanam acquirendam.

T Qui irrisorum, aut oblocutorū v̄ba formidantes, debita diuino cultui exequi verentur. Nemo em̄ fabulis & irrisionibus insipiētū & infidelīū terri

DECALOGI

teri debet, quo minus ea quæ legis sūt,
faciat: non em̄ eum de gehennæ igni-
bus hominū fabulæ poterūt liberare
vel risus: sed Christi timor atq; iusticia

¶ Qui cum teneatur & debeāt Chri-
stum insequi, & eius doctrinā: id tamē
erubescūt, aut eius nomen proferre, &
prædicare verentur.

¶ Qui Deum timent, & reuerentur
eiusq; mandata seruāt, solo timore pœ-
narum infernaliū peccatis debitarum
sic vt si cessaret peccatorū vindicta, ad
sua reuerterentur peccata. Sunt em̄
(inquit Augustinus) quos peccasse
pœnitet, propter præsentia supplicia:
licet displicent latroni peccata, quan-
do agitur de pœna: sed si desit vindi-
cta, reuertitur ad crimina. Ista est pœ-
nitentia non ex fide pcedens, nec est
charitate munita: sed sterilis, & sine
misericordia, Hæc nō purgat consciē-
tiam, nec lauat crimina: ī hac nulla est
spes veniæ, nulla expectatio indulgē-
tiæ, Oportet igitur vt timorē illū ser-
uilem cōuertant in filialem: & post ti-

*Timor
seruilis.*

E morem

morem, consurgant ad charitatē Dei
quasi filij: quorū est timere offensam
patris, ne semper sub timore iaceant,
quasi serui. Tunc em̄ suæ ad Deum
cōuersionis ostendunt amorē, si eū vt
patrem diligunt, quē prius seruili mē-
te vt dñm formidabant. Arbitriū em̄
libertatē querit Deus, non necessitatē:
charitatem fidelem, non timorē serui-
lem. Nec solum oportet eū timere tan-
quam iudicē, sed etiā diligere tanquā
patrem. Cuius charitate quisquis a pec-
cato continet, horrescit omne malum,
amplectendo iusticiæ bonū: nec eum
delectat peccatum, etiā si eius permu-
tatur impunitas: libera em̄ semper est
seruitus apud Deum, cui nō necessi-
tas seruit, sed charitas. Qui vero sola
pœna supplicij ī se vitia reprimit, quā-
uis non expleat opus peccati, tamen
viuit in eo voluntas peccandi, doletq;
sibi illicitum, quod lex vetare dignos-
citur, & vult non esse quod metuat, vt
audacter illicita commitat.

DECALOGI

Deus super
om̄ia est di-
ligendus :
quia

Summe bonusest.
Prior dilexit nos.
Pater noster est.
Prouidet nobis.
Redemit nos.
In Eucharistia nobis est
præsens.
Promittit præmiũ in-
cogitabile.

SECUNDVM PRÆ-
ceptum.

☉ Non assumes nomen Domi-
ni Dei tui in uanum.

HOC præcepto vetatur om̄nis fal-
sa, inordinata, temeraria & incō-
siderata diuini nominis assum-
ptio, vt fit blasphemando: vetatur etiã
omne iusiurandũ sine causa legitima,
siue fiat per Deũ, per sanctos, per cru-
cem, per sanctũ Euangeliũ, per fidem,
per animam, per caput, siue per alias
creaturas. Nam in omnibus his nõ iu-
ratur nisi per Deum, qui sanctos san-

E ij cti

EXPOSITIO

ificauit, pro nobis in cruce pepēdit.
Euangeliū & fidem dedit: obligasq;
animam & caput tuū pœnē a Deo in-
fligendā.

Iurabis verum reuerenter quando necesse est,

Iurando peccas, si tria defuerint.

In iureiurando tria debent inesse,
Veritas, Reuerentia diuino nomini,
Necessitas. Non omnino iusiurandū
est vetitum, licet em̄ veritatem iureiu-
rando asserere, cum timore & reueren-
tia Dei, quem in testimoniū vocamus,
idē duntaxat quando utilitas nostra
aut pximi id exigit. In certis em̄ reb?
& nullius aut saltem modicæ utilitatis
nō omnino est iurandū. Iureiurando
em̄ nobis vtendū est tanquā medicina
quæ non nisi in necessitate accipitur.
Debet igitur esse sermo noster, etiam,
etiam, non, non.

Contra hoc præceptum sic
peccatur.

Peiero, blasphemio, voueo male, vota q; frango,

Ex leuitate, Dei nomine sepe uoco.

Peccant

DECALOGI

¶ Peccant cōtra hoc præceptū,

¶ Qui per iocū id quod falsum est, *Periurū.*
iureiurando cōfirmant.

¶ Qui falsum, aut quod falsum esse credunt iureiurando asseuerant. Tales em̄ nomen Dei aut sanctorū ad falsitatis confirmatiōem assumūt, dū falsitatis, aut deceptionis diuinā veritatē inuocant testem, aut eius sanctos. Iurare em̄ per Deū, aut sanctos, est Deū, aut sanctos, testes inuocare.

¶ Qui aliquid adhibito iureiurando asseuerant de quo tamen dubitant, tãetsi postmodum cognoscunt, quod id verum fuit. Tales em̄ se exponunt discrimini.

¶ Qui adhibito iureiurãdo alteri aliquid promittunt, nō habentes volūtatem standi promissis.

¶ Qui adhibito iureiurando alteri aliquid promittunt, nō habentes volūtatem promittendi, aut se obligãdi, & ideo quodam verborū fūco utuntur.

Isidorus, quacunque arte verborū q̄sq̄
iuret

EXPOSITIO

Iuret, Deus tñ qui conscientiaē testis est
ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur in

¶ Qui promittūt, quicquā (telligit
alteri, animo quidem adimplēdi pmissum,
sed tñ id postea absque causa excusante
nō adimplent, quo tēpore p̄iurium
admittunt .

¶ Qui iurant se quicquā mali facturōs,
siue minando, siue alio quo uis mō
Peierant em̄, siue id quod animo cōceperint
efficiant, siue nō, quia adplicāt iurisdūm
in eo, in quo omnino est peierandū.
Dicitur em̄, in malis p̄missis rescinde
fidē, & in turpi voto muta decretum,

¶ Qui iurant se omissoiros opus piū
ad quod etiā nō obligantur, ut qui iurant
se nunquā ingressuros religionē nunquam
charitatis obsequium alteri exhibituros,
alterum nunquā adiutores, & similia,
Nam licet nō teneantur ad illud bonū,
tenentur tñ non ponere obicē Spiritui
sancto. Iurisdūm em̄ adplicat ad
materiam nō obligabilē cum vis & effectus
iurisdūm, sit obligare

DECALOGI

obligare ad faciendū.

¶ Qui ex industria aliquē ad periu-
rium compellunt.

¶ Qui per falsos deos iurant. *Blasphemia.*

¶ Qui Deo attribuunt, quod ei non
cōuenit, ut q̄ Deū dicūt iniustū, immi-
sericordē.

¶ Qui negant aliquid, quod Deo cō-
uenit, ut qui Deū negant curare mor-
talia.

¶ Qui attribuunt creaturæ, quod so-
li Deo cōuenit, ut qui diabolo & for-
tunæ potentatum omnium rerū & domi-
niū attribuunt.

¶ Qui Deo mēbra attribuūt, quæ in
quantū Deus est nō habet: ut qui iurāt
p̄ ventrem Dei, & similia membra.

¶ Qui Deo & sanctis male precātur
eaqueq; Deo & sanctis inesse nō possūt
ut qui vellent Deū nō esse iustū. Sicut
em̄ palato nō sano pœna est cibus, qui
suauis est, & oculis ægris odiosa lux,
qua incolumis gaudet obtuitus, ita dis-
plicet iniquis iustitia Dei cui si se subij-
cerent, nō cōturbarentur.

E 4 qui

E X P O S I T I O .

¶ Qui Deo & sanctis iniuria in irrogant.

¶ Qui vouent committere aliquod opus mortale, ut occidere, aut mutilare aliquem. Materia enim voti, est solummodo opus bonum Deo acceptum.

¶ Qui vouent aliquid contra diuina consilia, puta non ingredi religionem, non dare eleemosynam. Quod votum non est licitum, promittitur enim Deo, quod ei non placet.

¶ Qui vouent rem quidem licitam, sed propter malum finem, & ut desiderium illiciti fiant copotes, faciunt enim Deum auctorem & patronum sui criminis.

Votum illicitum.

¶ Qui vouent vota indiscreta, stulta, irrationabilia, ut qui vouent non peccare caput, aut non lauare faciem, & similia. Votum enim esse debet de re discreta & rationabili, iuxta illud Pauli, Rationabile sit obsequium nostrum.

Votorum fractio.

¶ Qui vota sua Deo non reddunt tempore debito, dumtaxat si ea sint de opere bono, & quod prestare possint, quia si votum sit de opere mortali, seruandum

non

DECALOGI

non est, imo peccatur illud exequēdo
Itaq; vnusquisq; semel atq; iterum co-
gitet, quæ voueat, & quæ vouendo p-
toluat, qui seipsum vouet Deo, seipsū
reddat Deo, hoc exigitur, hoc debetur
imago Cæsaris, reddatur Cæsari, ima-
go Dei, reddatur Deo. Hic notandū
vota rationabili de causa posse ab Ec-
clesia mutari, aut cū vouente dispelari

¶ Qui de rebus etiam certis iurant,
quando iniuratis crederetur.

¶ Qui de industria, sine causa legiti-
ma & necessaria, aut ex peruersa cōsue-
tudine, inclinatione, aut leuitate idēti-
dem in ore habent, per Deū per s̄ctos
per crucem, & similia. Quod peccatū
est valde periculofum, quia facile in p-
iurium hō sic labitur. Hieronymus,
Mētiri vero atq; iurare ligua tua p̄r̄s,
ignoret, tantusq; in te sit veritatis aōr
vt quicquid dixeris, iuratum putes. Isi-
dorus. Non est contra Dei præceptū
iurare, sed dum vsum iurandi facim⁹,
periurij crimē incurrimus, Nunquam
ergo iuret, qui peierare timet, nā quē-

*In cōfide-
rata diuini
nominis as-
sumptio.*

EXPOSITIO

admodū in multi loquio nō deest pec-
catum, sic in frequentī iureiurando nō
deest periurium. Ideo dicit Ecclesia-
stes, Iuratiōi nō assuescat os tuū, multi
em̄ casus in illa.

¶ Qui iurant, nō cōsiderantes iuran-
dum sit, nec ne, & quid inde euenire
possit, etiam si ne causa rationabilis &
necessaria, Vnde in ira & cōuiuijs, ali-
isq; locis voluptatis, periculosū est iura-
re, quia ibi minus consueuit hō delibe-

¶ Qui irreuerenter iurāt nullā (rare,
diuino nomini reuerentiam exhibētes,
Iurare em̄ per Deū, est Deū testem in-
uocare. Vñ inter iurandū, nomini di-
uino habenda est summa reuerentia
vt pote cū nominetur, & in testem ad-
ducatur Deus, omni terreno dño ma-
gis honoradus.

¶ Qui alios adigunt sacramento, &
iurare cogunt, vbi iureiurando opus
non est.

TERTIVM PRAE

CEPTVM.

Memento, ut diem Sabbathi sanctifices. Hoc

DECALOGI

HOC est, sanctum & feriatum
 habeas, cessando ab omni opere
 seruili. Hoc præcepto precipie
 batur Iudæis in lege Mosaica uiuen-
 tibus, singulari quadam veneratione
 die septima Sabbathum obseruare.

Quia cū sex diebus fecisset Deus cœlū
 & terram, mare & omnia quæ in eis
 sunt: requieuit, id est cessauit die sep-
 timo, nihil em̄ vterius fecit nouū, cu-
 ius non fecisset prius similem creaturā
 in specie, Operatur em̄ quotidie, crea-
 ta conseruando & gubernando. In le-
 ge autem gratiæ non sanctificamus
 sabbathum, sed diem sequentem, id est
 Dominicum, in quo Dominus noster
 Iesus Christus resurrexit. Hominem
 enim (quī terrenus creatus erat) die
 resurrectionis per nouam creationem
 cœlestem creauit. Igitur hoc præcepto
 diei Domini nobis præcipitur sancti-
 ficatio, necnon aliarum solennitatum
 quas sancta mater nostra Ecclesia insti-
 tuit.

*Ne fac opus, sacrumq; audi, tua crimina plange
 Dilige corde Deum. digne sic festa coluntur.*

EXPOSITIO

Sanctificantur dies festi, quando diuino cultui applicantur, etsi his diebus rei diuinae vacamus, & Deum super omnia diligimus, sanctum audiendo, & a seruilibus operibus abstinendo. Male enim celebrat sabbathum, qui ab operibus bonis vacat. Vtile quoque esset, his diebus festis conscientiam discutere de peccatis commissis a Deo veniam petere, reducere in memoriam beneficia sibi a Deo collata, mortem, infernum, purgatorium, paradysum, Iesu Christi passionem sibi ob mentis oculos praeponere & eo maxime tempore a peccato se continere. Verum enim sabbathum (inquit Augustinus) Christianus obseruat, abstinens se ab omni opere seruilis id est, a peccato, quoniam qui facit peccatum, seruus est peccati.

Contra hoc praeceptum sic peccatur.

Quicquid operor vetitum, fieri quod debet ommitto.

Et sacra non veneror, festumque impertio ludis. peccat

DECALOGI

Peccant contra hoc præceptum.

Qui festis diebus faciunt opus serui- *Opus ser- uile.*
 le solis seruis, ppriū, vt arare, fodere, &
 similia, pietatis tamen, aut necessitatis,
 aut paruitatis ratione aliqua pmittūtur
 vt ciborum decoctio, medicinæ præpa-
 ratio, mortuorū sepultura, emptio aut
 venditio rei modicæ, modicum tēporis
 in id occupando, quibus in veteri Lege
 die sabbathi interdicebatur, quia pri-
 die sabbathi præueniri solebat. Opa
 em̄ suo genere libera, cuiusmodi sunt
 artiū liberalium exercitiā, disserrere,
 studere, pulsare instrumēta musica, e-
 tiām festis diebus permissa sunt: Nec
 non opera liberis & seruis cōmunia:
 cuiusmodi sunt peregre pficisci, curā
 sui agere, & similia.

¶ Qui seruis, & subditis suis opera
 seruilia operari præcipiunt.

¶ Qui diebus festis rem sacram non *Omissio cul- tus diuini.*
 audiunt.

¶ Qui in festo Paschæ non confiten-
 tur, aut sacrosanctam Eucharistiā non
 recipiunt, quæ etiam contra præcepta
 Ecclesiæ

EXPOSITIO

Ecclesiae dici possunt.

¶ Qui diuinum officium nō dicunt
ad quod tamen tenentur.

Irreuerē-
tia sacro-
rum. ¶ Qui sacrificiū irreuerēter audiūt
cōfabulantes aut aliud inhonestum
agentes, aut sine sufficienti reuerentia
se exhibent in sacramēto Eucharistiae

¶ Qui locū sacrum, id est cœmeteriū
aut templum violant, & polluunt, ibi-
dem exercendo vetita, aut ibi furando
& rapiendo.

Ludi. ¶ Qui ludendo, iocando, otiose huc
& illuc vagando spectaculis intētendo
vane, inhoneste & p̄fusa diem festum
consumunt quo tempore rei diuinæ
deberent vacare.

¶ Qui diebus festis cauponas, sphe-
risteria aut alia turpiora loca impudē-
ter frequentant.

¶ QVARTVM PRÆ
CEPTVM.

Honora patrem tuum, & matrē
tuam ut sis longæuus super
terram.

Hoc præcepto præcipitur nobis reuerentia, obedientia, & subuentione parentum. Reuerentia quæ eos amando, eis bona operando, pro eis orando & sedulo cauendo, ne dicto aut factò eos offendamus, eis assurgendo, & honorem exhibendo, Obedientia autem, eis morem gerendo in omnibus, quæ ad bonos mores pertinent & ad utilitatem rei familiaris: exëplo Domini nostri IESU Christi totius uirtutis exëplarìs, Mariæ matri & Ioseph propter Mariam se semper morigerum præstitit.

Subuentio uero: eos cõsolando, & necessaria eis ministrando. Quod si fecerimus, præmiũ promittitur nobis, lōgitudō vitæ naturalis, si nobis prodest ad salutem, & ad cõmodũ maius. Quia diu bene beateque uiuere, Dei est magnũ beneficiũ: sicut e contrario diu in peccatis uiuere, magnum damnũ est quia diu in peccatis uiuentes peius damnantur.

Promittitur præterea lōgitudō vitæ
gra

EXPOSITIO

gratiæ in præfenti vita, quæ naturali
vita maior est: & lōgitudō uitæ gloriæ
in futuro seculo, quæ est maxima.

Pater autem, qui hoc præcepto ho-
norari præcipitur, est multiplex.

Pater cœlestis, animæ & corporis
author

Pater carnalis, vt vterque parēs pa-
tria consanguinei, & affines,

Pater spiritualis: vt sūmus pontifex,
episcopus, curio, confessarius noster,
& presbyteri.

Pater potestatis & curæ vt rex, prin-
ceps, doinus temporalis, tutor, deniq;
omnis superior,

Christus, vterq; parens, prælatus, rex-
q; patres sunt.

Quos venerare, quibus morem gere,
quosq; iuuato.

¶ Contra hoc præceptum

sic peccatur.

Non veneror, non morigeror, non adiuuo patrē.

¶ Peccant contra hoc præceptū

Irreuerē-
tia.

¶ Qui parentes non honorant, eis
assurgendo

DECALOGI

Assurgendo, aut caput aperiendo coram eis.

Qui parentes & consanguineos debiles aut pauperes negligūt, & irrident, Qui duris verbis parentibus suis bilē mouent, Hieronymus. Nemo patrem asperis lædat verbis.

E Qui parentum mortem optāt ex eorū odio, vel honoris & hæreditatis Qui prælatis, principibus (appetitu. & dominis temporalibus, breuiterq; omnibus in dignitate constitutis debitum honorē, reuerentiā, & subiectionem, verbo & opere non exhibent, Qui ijs detrahunt, eorumq; famā denigrant, quod plerumq; fit in spectaculis & ludis publicis.

Qui parentibus suis non obediūt, in ijs quæ pertinent ad bonos mores. *Inobedi-*

Alioqui em̄ parentibus irreuetentiam *entia.* nō exhiberent, si eos a præceptis vel cōsilijs diuinis auocare vellent. Velut si filiū diuini amoris spiritu tractū, ab ingressu religionis vellent deterrere.

Hieronymus. Licet in limine pater iaceat

F

ceat

EXPOSITIO

reat, per calcatū perge parentē, siccis oculis ad vexillū crucis euola, solū pietatis genus est, in hac re esse crudelē.

Qui parentibus non obediūt in communibus mādatīs, & ijs quæ pertinet ad vtilitatem rei familiaris. Filius em̄ quo ad domesticā gubernatiōm & morū institutiōm, subiicitur patri.

Qui praelatorum & dominorū temporalium praecepta cōtemnūt, in ijs in quibus obedire tenentur.

Qui ijs sunt rebelles.

Qui parentibus pauperibus & egenis necessaria pro viribus nō ministrant.

Ingratitudo.

Chrysostomus. Docet nos Christus vsq; ad vltimam respiratiōm parentū diligentiam habere, quia em̄ alijs mulieribus astantibus nihil dixit, docet nos plus aliquid impendere parētibus.

Qui eos consolari negligunt.

Qui parentibus defunctis, per suffragia & orationes non subueniunt,

Qui praelatis, curionibus, & dominis temporalibus, decimas & debita stipēdia subtrahunt.

Violent

DECALOGI.

Violentas manus in parentem immit-
tere, quamuis ad sequens præceptum
pertineat, tñ per hoc præceptum est cir-
cūstantia aggrauans.

Peccant etiã contra hoc præceptũ pa-
tres & omnes superiores, qui subditis
suis iubēt ea quę nō debeāt cōpleri.

Qui sibi commissis exempla bene vi-
uendi exterius non præbent &c. Apo-
stolus em̄ qui præcepit, Filij obedite
parentibus per omnia: hoc em̄ placitũ
est in Dño, mox subiunxit, Patres no-
lite ad indignatiõem puocare filios ve-
stros. Sed quia hæc ad pueros (quibus
hec potissimũ scribimus) nihil perti-
nent, ideo paucis meminisse sufficiat.

Obiter admonendũ duximus, ple-
rosq; parentes adeo misere liberos su-
os amare, vt pro ijs ditandis & locuple-
tandis, æternã sibi acquirãt dãnatiõem
& ijsdem liberis plerunque eiusdẽ eter-
nẽ damnationis sint authores. Qui pa-
rentes corpus quidẽ filiorũ suorũ amãt
animã aut cõtemnũt: desyderant em̄
illos valere in seculo isto, & non curant

F ij quid

EXPOSITIO

quid sint passuri in illo. Alij patres militias filijs prouident, alij honores, & nemo filijs suis prouidet Deum, perditionem illorum magno pretio comparat, salutem autem illorum ne dono quidem accipere volunt. Si viderint illos pauperes, tristantur & suspirant, si autem viderint illos peccantes nemo tristatur vt ostendant, quod corporum parces sunt non animarum.

QVINTVM PRÆ-

ceptum.

☉ Non occides.

HOC præcepto homicidium nominatim vetatur, implicite autem omne nocumentum, quo anime aut corpori proximi nocere possumus, vt sunt omnis percussio etiam citra mortem & sanguinis effusionem, malevolentia, odium, ira, & similia, Hoc autem præcepto non omnis occisio vetatur, sed tantum iniusta hominum occisio, iniustumque hominum nocumentum. Potest enim publica, siue iudex reipublice

DECALOGI

reipublicæ vicarius, in fontes animadu-
uertere, & vita aut membro viuo pri-
uare. Pater etiam in liberos, & præcep-
tor in discipulos potestatem quidem
habent, sed eam imperfectam: nēpe
duntaxat infligendī leuiores pœnas,
& quæ nō inferunt irrecuperabile nõ
cumentum.

C Contra hoc præceptum sic
peccatur.

Ostido, mutilo, cupio male, non iuuo egenum

Iratum mihi non placo, me sponte, periculis,

Patrandi scelus expono, seduco sodales.

Scandala do cuiquam, peccantem nõ reprehendo.

C Peccant cõtra hoc præceptũ, Homici-
dium.

✎ Qui sibi ipsius vim afferunt, & mor-
tis causas accerunt. Ostiditur enim
homo cõtra charitatem sui ipsius, & cõ-
tra iustitiam: cõ nullus sit iudex sui ip-
sius, nec pprie vitæ dominus: n ullusq;
præterquã Deus & Respublica, habe-
at potestatem priuandī aliquem vita,
aut membro viuo.

F iij Qui

EXPOSITIO

C Qui volūt alterū iniuste occidere.

C Qui alterum occidunt cōpulsī necessitate, euitabili tamen: vt qui occidunt suos aggressores, cum fugiendo aut aliorum auxilium implorando, ex eorum manibus euadere possent.

C Qui procurant abortum.

C Qui sibi abbreviant vitam, & accelerant mortem, dando operam rei in utili & illicite: vt fieri solet per nimiam crapulam, & venereim immoderatam.

C Qui iubent alterum iniuste occidi.

C Qui suadent, & cōsiliū dāt ad iniustā hominis occisionē, aut alio quouis modo alienæ mortis sunt authores. Digni enim sunt morre, nō solū qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Mutilatio. **C** Qui membro aliquo se truncant: nisi ex necessitate sanitatis, abscissionē membri exposcentis, id fiat.

C Qui alterum iniuste verberāt, vulnerant, aut alio quouis modo lædunt.

C Qui iubent, suadent, vel auxilium dant, vt iniusta læsio pximo inferatur.

Qui

DECALOGI

✠ Qui ex odio pximi eidem mortē ^{Maleuolē}
 mutilatiōm, aut æternā damnatiōm ^{tiā.}
 desiderāt. Quod genus hominum di-
 gnum se efficit, vt mala quæ alijs optat
 Deus ipsi infligat.

☞ Qui gaudent audita aliena calamit-
 tate, aut audita felicitate dolent.

☞ Qui alteri ex odio male consulunt

✠ Qui orant Deum vt inimicos pos-
 sint vlcisci.

☞ Qui negligunt p viribus a morteli ^{Omissio sub}
 berare hominem, quem noscunt posi- ^{uentiōis}
 tum in extrema necessitate & piculo
 vitæ: vt,

☞ Qui non pascunt fame morientē.
 Ambrosius: Pasce fame morientem;
 quia si non pascis, occidis.

☞ Qui non adcurrunt ad auxilium
 pximi inuasi, dum id cōmode face-
 re possunt,

✠ Qui scientes cōspiraciones in alie-
 nam mortem aut læsionem, tamen re-
 uelando aut cōiuratos retrahendo, nō
 pudent aut phibent p viribus, ne ta-
 lis iniuria pximo inferatur.

EXPOSITIO

omissione **¶** Qui ab eo veniā petere dedignā-
contulati- tur, quem læserunt, dum locus est recō-
onis fra- ciliandæ a micitiæ eius, quē vident ni-
terns. mia ira, aut affectione odij in se cōmo-

tum: quia si alteri iniuriam fecerūt, & ei iniuste causa & occasio odij fuerūt, pximo ab ipsis læso p illata iniuria satisfacere debent, veniā suppliciter petendo, aut coram ipso sese humiliando aut charitatis obsequia ipsi præstando

¶ Qui poscentibus veniā, parcere reculant.

¶ Qui malum p malo reddūt, quod longe alienum est a precepto Christi. Orate p calumniantibus & persecutibus vos quibus de rebus plerunq; oriuntur rixæ, cōtumeliæ, & homicidia ideo ea reduximus ad hoc præceptum

¶ Huc reduci possunt homicidia spiritualia ueluti,

vltroneū **¶** Qui faciunt cōtra cōscientiam, &
peccandi quod peccatum putant, aut opus du-
periculū. bium an sit peccatum, necne. In quo ipso voluntas exorbitat a recta ratiōe &

DECALOGI

& diuino amore ipsa em̄ mauult opus
illud cum dubio incurrēdi transgres-
sionē diuini præcepti, quam abstinere
ab opere illocum certitudine non er-
rādī: ac per hoc anima suūpsius est ho-
micida, & ad gehennā ædificat.

Qui eunt ad locum, siue societatem,
vbi sciunt esse periculū peccandi pro-
pter aspectum, suasiones, commodita-
tes, aut aliquid simile.

Qui bonæ indolis iuuenēs ad malum *Seductio.*
applicant, & eorū bonos mores corrū-
punt: cuiusmodi homines dæmonib.
verissime assimilantur: animarum em̄
damnatiōm insidijs suis pcurant, pro
quarū salute Christus sanguinē suum
fudit: & mēbra Christi, mēbra nituntē
efficere diaboli, tanquā ipsius Christi
inimici & cōtrarij. Bernard⁹. Si Chri-
stus ppriū sanguinē dedit in precium
redemptiōis animarū, non tibi videt
grauiorē ab eo sustinere persecutiōm,
qui suggestionē maligna, exēplo per-
nicioso, scandali occasione, auertit ab
eo animas quas redemit, quam a Iu-

EXPOSITIO

deo, qui sanguinem illum fudit? Vici-
 cissim maximū sacrificiū Deo est, ze-
 lus animarū. Maius em̄ (inquit Gre-
 gorius) est miraculū, prædicatiōis ver-
 bo atq; oratiōis solatio peccatorē con-
 uertere: quam mortuū suscitare: in isto
 em̄ resuscitatur caro iterū moritura, in
 illo vero anima inaternū victura.

Qui volentē bene beateq; viuere, aut
 opus bonum facere, impediūt.

Qui alios malis moribus imbuūt, aut
 peruersam doctrinā docent, vt sunt he-
 retici.

Qui pietati & religioni addictos, suis
 irrisiōibus aut hortatibus a recta via
 in deteriorē tentant auocare. Hiero-
 nymus. Quibusdā nō sufficit, quod p-
 pria nolunt lugere peccata, adhuc in-
 super eos qui lugere videntur, irridēt:
 & in subsannatiōe habent, quos imi-
 tari deberent.

Scandalū.

Qui verbo aut facto inordinato aliū
 tentant ad peccandum inducere, &
 est speciale peccatum,

Qui cōmittunt peccatū, aut aliquid
 quod

DECALOGI

quod peccati speciem habet: vnde alijs
præbetur malū exemplū, & peccandi
occafio, tãetsi ruinae spiritalis volun-
tatem non habent: cū aut præuident,
aut præuidere debent, alios inde fibi
sumpturos malum exemplū.

Omissio

Qui pximū delinquentē nō admonēt *correctiois*
verbo, vt eum a peccato auocent. Ca-
stigatio em̄ ad solū prælatū, & potesta-
te præditum pertinet. Admonitio ve-
ro, ad omnes: quando scilicet aliquis
morte peccati detentus, pbabiliter cre-
ditur admonitione & correctiōe libe-
randus, Quia si a peccato alioqui re-
surrecturus creditur, vt homo consciē-
tiæ suæ scrutator: aut si per admoni-
tiōm deterior euasurus creditur, tunc
ad correctionem fraternā nō tenemur.
Qui potestate præditi, subditos suos
punire factis, & increpare dictis negli-
gunt. Patres em̄, qui filios delinquentes
nō puniūt, ijs peccādi denuo sunt cau-
sa: & corporū quidem parētes sunt, sed
animarū interfectores. Prouerb. 13.
Qui parcit virgæ, odit filiū, Et 23. Noli

EXPOSITIO

Noli subtrahere disciplinā a puero, si eū pcusseris eū virga, non morietur: tu virga percuties eū, & animam eius de inferno liberabis,

¶ Animaduertendo in alterū
sic peccari potest.

*Corripio infontem, vel fontem plus minus equo,
Pro meritis plectens stomachor, vel derogo iuri.*

¶ Animaduertentes in alterū
quatuor modis peccare possunt.

Si infontem hominē quem talem no-
uerint, supplicio curant affligendū.

Si in hominē fontē quidē & supplicio
dignū animaduertūt, sed grauius quā
p delicto, Aut minus quā decet, ita vt
nocens non pertimescat recidere in idē
peccatum,

Si in hominē fontē quidem iusto sup-
plicio, & seruato iuris ordine animad-
uertunt, sed nō animo iusto & beneuo-
lo, imo appetitu vindictæ, & alieni ma-
li, vetita eū est omnis passio iræ, ma-
xime animaduertendo in alterum, de-
bent eū dolere vicem & peccatū eius
in quē

DE CALOGI

in quem animaduertūt, quod ī ira fieri non potest, sed ea voluntate alterum corripere debent, qua pater filiū parvulū quem odisse nō potest.

Si in hominē fontem quidē, & iusto animaduertūt supplicio, nō tñ seruato iuris ordine, vt si puniendī legittimam non habeant potestatē, aut si indictā causā, aut tempore, loco, modo, nō debitis puniant.

¶ S E X T V M P R A E -
ceptum.

¶ Non moechaberis.

HOc præcepto nominatim vetat adulteriū. Implicite etiā omnis illicitus cōcubitus extra matrimoniū, & omnis illicitus & inordinat⁹ siue etiam innaturalis vsus, vel contactus membrorū, qui fit ad pcurationē & causa experiendæ veneræ delectatiōis. Vbi cōtingit aliquādo peccata fieri grauissima, & a quibus maxime cauendū est, ppter quæ duę vrbes Sodomā & Gōmorra cū omnibus incolis

EXPOSITIO

lis, & regione circūfacente, in abyssum
 corruerūt, quibus peccatis, quia aliqui
 hominū inquinati erant, Iesus Chri-
 stus Dei filius (ex sententia diui Au-
 gustini) multo tempore distulit diui-
 uitati suæ naturā humanā copulare,
 & incarnatione sua illustrare, vt pote
 quæ tam grauissimis peccatis esset in-
 quinata, Vnde eadē nocte, qua Chri-
 stus natus est, quotquot ijs grauissimis
 peccatis per vniuersum mūdū inqui-
 nati erāt, subitanea morte extincti sunt,
 vt pote Deo ex virgine nato ea pecca-
 ta vsq; adeo execrante, vt ex omnibus
 peccatis ea maxime in natura huma-
 na posthac nollet inueniri, quam assu-
 mendo, & diuinæ suę puritati vniēdo
 tātōpere illustraret. Vñ vnusquisq; de-
 bet circa ista valde aduertere, ne com-
 mittat aliquid carnale, in quo cōscien-
 tia eius remordeat, & naturaliter eru-
 bescat, aut recta ratio dicteret inesse tur-
 pitudinem, quam non auderet palam
 facere aut diuulgare.
 De speciebus & causis luxurię, in pec-
 catis capitalibus dicemus. SEP

DECALOGI
S E P T I M V M P R Æ
ceptum,

¶ Non furtum facies.

Hoc præcepto vetatur rem alie-
nã, aut vsum rei alienã, vi, frau-
de, aut inuito dño retinere, sic vt
domino hoc cognoscenti displiceret.
Breuiterq; quouis modo in temporalibus
bonis alteri damnũ inferre. Est em̄
cõtra charitatẽ pximi, cui damnũ in-
fertur. In quo peccati genere vera &
sufficiens pœnitentia haberi non põt,
nisi adsit propositum restituendi abla-
tum pro viribus.

Contra hoc præceptum sic
peccatur.

*Fœnero, vi rapio, furor, rebus fero damnum,
Inuentum non restituo, cum fraude pacifcor.*

Peccant cõtra hoc præceptum.

¶ Qui alteri peccuniã mutuãt, & ra-
tione mutui exigũt lucrũ temporale i
pecunia, aut alia re quæ potest pecu-
nia æstimari, Augustinus, O homo
quid

Vsura.

E X P O S I T I O

quid fœneraris hominī? fœnerare deo
 vsuras, scilicet ei in pauperib, suis sub-
 ueniendo, & centuplū accipies, & vitā
 æternam possidebis. Et idcirco nimis
 es ingratus, quī ad tales vsuras nō vis
 cōmodare Deo, ad quales mutuares
 Iudæo vel Saraceno.

Qui mutuāt quidem absq; lucri con-
 uentiōe, sed tñ ea spe, vt ex mutuo ali-
 quod lucrū tāquam vi mutui debitū,
 recipiant, & sine qua spe pximo suo
 non mutuarent. Obiter admonendū
 duximus, vsurarios teneri ad restitu-
 tionem vsuræ & damni per vsuras px-
 imo illati. Mutuū aut ad vsurā acci-
 pere, ex se rationē peccatī non habet,
 nisi absq; rationabili causa quis subeat
 hoc dānī alterius vtatur iniquitate.

Rapina. ¶ Qui iniuste rem alienā auferunt
 violenter. Augustinus. Si in ignem
 mittitur qui non dedit rem propriam,
 vbi putas mittendus erit, qui inuasit a-
 lienā? si cum diabolo ardet qui nudū
 non vestiuit, vbi putas arsurus est qui
 expoliāuit? quid recipiet qui aliena tu-

lit

DECALOGI

lit, si semper ardebit qui sua non de-
dit? Gregorius, Hinc ergo colligē-
dum est, quāta damnatione plectendi
sunt, qui rapiunt aliena: si tanta ani-
maduersione feriūtur, qui sua indiscre-
te tenuerunt. Perpendant, quo eos ob-
liget reatu res rapta, si tali subiicit pœ-
næ non tradita. Perpendant, quid me-
rebitur iniusticia illata, si tanta percus-
sione digna est pietas non impensa.

Qui retinent mercedem alijs debitam
seu pecuniam quam debent.

Qui noua vectigalia non pro reipu-
blicæ utilitate, sed pro bono alicuius
peculiari imponunt, aut vt imponan-
tur, consulunt.

Qui rem alienam alteri iniuste auferūt *Furtum.*
eo ignorante & inuito, sic vtei id co-
gnoscenti displiceret.

Qui pecunias a parentibus ad neces-
saria emēda datas sumptuose & in re-
bus vanis consumunt.

Qui monetam adulterinā, & res ma-
las pro bonis ex industria alijs dant:
tametsi ab alijs ad eos sic perueuerunt.

G

SI

EXPOSITIO

Damnū. Si em̄ ab alijs decepti sunt, non protinus alios decipere debent.

Qui aut occulte, aut manifeste rē alienam destruūt, & corrūpunt, tamen de ea re nihil apud eos manet.

Qui huiusmodi damnū iniuste illatū, non refarciunt p̄ viribus.

Qui alijs operam suam locantes, fideliter non operantur: tenentur em̄ tales ad damni restitutiōm, breuiterq; alij omnes, qui aliō quocuis modo iniuste alteri damnū inferunt.

Inuenti reiētio. Qui rem alienā inuentā, quæ non habetur pro derelicta, accipiunt animo retinendi pro se, & tanquam suā detinent. Augustinus. Quod inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. Si em̄ Dominus scitur, aut adhibita diligentia inuenitur, ei debet reddi, si aut̄ Dominus non inuenitur, quia forsitan viatori cecidit, pauperibus debet erogari.

Cōtract⁹ dolosus. Qui vendunt aut emunt cum fraude aut circa pretiū, aut circa rem, aut circa pondus, aut circa numerū, aut circa mensuram,

Qui

DECALOGI

50

Qui cum alijs faciunt contractus illicitos & in damnū pximi vrgentes, q̄s qui faciunt optime norunt, & ideo nō sunt eorum admonendi.

¶ De restitutione.

Fur actorue mali, sortem damnūq; refundat.
Iussio, consilium, consensus, lausq; recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

¶ Ad restitutionem tenētur.

Qui iniustam actiōm per se exercet *Actor.*
siue hoc faciat sua sponte, siue ex præcepto sui domini, cum sciat iniusticiā, siue pro lucro proprio, siue p̄ alieno.

Qui iniustam actiōm fieri præcipit, *Iussio.*
& qui habet ratiōm principalis causæ mouentis suo imperio ad patrandum actionem iniustam.

Qui dat cōsiliū efficax ad perpetrandam actiōm iniustam, & causa est directe mouens suo consilio ad illā, vel sine quonon fuisset patrata illa actio *cōsiliū.*

Qui suo consensu tota (iniusta- *cōsensus.*
causa aut cū alijs causa est iniuste actionis ex cuius consensu tota res pendet.

Qui iniustam laudat actionem, & *Laus.*

EXPOSITIO

specie boni excusāt, dicēdo, Sic oportet domare stultos, & similia: duntaxat si ea adulatio causa est illius actionis in-

Recurfus. ¶ Qui iniuste agentis accē- (iuste, ptator est, & refugium. Est enim hui⁹ modi complexus causa iniustæ actio- nis, quia præbet securitatem iniuste agendi, facitq; vt homo in actionibus iniustis perseueret: dum facit se patro- num iniquitatis, iniquo homini in sua iniquitate præstando patrociniū.

Participās Qui particeps est iniustæ actionis: siue vt socius, siue vt mediator, siue vt explorator, siue alio quouis modo.

Mutus. ¶ Qui cum possit, & ex officio tenea- tur reprehendere iniuste actionis acto- rem, & ei eādē prohibēdo impedire ne damnum proximo inferatur, tamē tacet, nec impedit iniustam illam actio- nem, quam potest, & ex officio tenetur impedire. Illius enim causa est.

Nō obstās ¶ Qui cum possit, & ex officio debeat præbere auxilium impeditiuum actio- nis iniuste, id tamen negligit. Exempli gratia: dominus tēporalis, qui non ob- stat latrocinij, & alijs expilationibus quæ,

DECALOGI

quæ fiunt in sua terra, & cuius est custos, tenetur ad restitutionem damni illi

¶ Quicum possit, & ex officio Clari *Non manifestans.* debeat manifestare proximo inuasionem vel ante vel post factum, sic ut manifestando impedire posset, ne tale damnum proximo inferretur, nihilominus non manifestat, tenetur ad restitutionem damni quod proximus patitur ex illius non manifestatione: inquantum illa non manifestatio est causa vel iniuste actionis, vel iniuste detentionis rei alienæ.

OCTAVVM PRÆ-
ceptum,

Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium.

HOC præcepto nominatim vetatur omne mendacium perniciosum: siue dum uocaris ad testimonium ferendum, siue extra iudicium in vulgari & communi locutione. Implicitè etiam omnia peccata ad locutionem pertinentia, quibus saltem inferatur nocumentum proximo: ut sunt detractiones, calumniæ, irrisiones, & huius

EXPOSITIO

Proxim⁹ modi, Proximus aut est omni homini
quis sit. omnis homo: nihilque est tam proximum
 quam homo & homo enim. Attendamus
 Adam & Heuam, iam omnes fratres sumus.
 Quod si fratres sumus, secundum quod homines
 sumus, quanto magis secundum quod Christiani
 sumus, quibus vnus est pater IESVS Christus, & vna
 mater sancta Ecclesia.

Contra hoc Præceptum
 sic peccatur.

*Accuso false, derideo, detraho, diras
 Imprecor, & mecum male indico, concito rixas,
 Assentor, simulo, mea sunt mendacia damno.*

Peccant contra hoc præceptum:

Calūnia. **Qui** mala voluntate, aut sine sufficientis
 causæ apparentia, alteri falsum crimen intendunt.
 In quo peccato peccari potest ex parte iudicis, ex parte
 accusatoris, ex parte rei, ex parte causidici,
 ex parte cognitoris ipsius causæ.

Qui etiam veri criminis (oculti tamen)
 sine sufficienti necessitate & causa rationabili alterum
 palam accusat

aut

DECALOGI

aut reuelant, nō seruato ordine diuini iuris.

¶ Qui alteri⁹ bona opera & beneficia, conantur ostendere mala, aut fecte facta, vt eum hypocritam ostendāt, aut aliorum ipsi concilient inuidiam.

¶ Qui i iudicio ad interrogata cū dolo malo respondent.

¶ Qui rei cum sint, fateri verum nolunt in casu, in quo tenentur veritatē

¶ Qui verbis, aut cachinnis, (fateri *Derisio.* aut natio corrugato alios irrident, aut gestus & corporis habitus figmento illudunt: quod peccatum tanto est grauius, quanto maior debetur reuerentia ijs qui irridentur,

¶ Qui beneficium quod in alterum contulerunt tempore indigentie, eidem coram multis exprobrant, in dispendium honoris eius.

¶ Qui animo inferendi iniuriam, aliquid criminofum, aut animæ corporisve vitium exprobrant.

Qui etiā sine animo inferendi iniuriā ea dicunt, si pximo ea iniuria damno est.

EXPOSITIO

Detractio. ¶ Qui absentis famam denigrāt, voluntate famam lædendi: siue fiat dicēdo verum, siue falsum, siue asserendo, siue referendo, siue addendo, siue minuendo, siue interpretando, siue alio quouis modo: & tales tenentur ad restitutionem famæ si illa detractio importat infamiam. Auferunt enim homini famam, quod melius bonū est, quā diuitiæ multæ. Vnde Hieronymus contra detractores: Si vis me corrigere delinquentem, aperte increpa: tantum ne occulte mordeas. Quid enim mihi prodest, si alijs mala mea referas: si me nesciente, peccatis meis imo detractionibus tuis aliū vulneres, & certati omnibus narres: si sigulis loquaris quasi nulli alteri dixeris Hoc em̄ nō est emēdare me, sed vitio tuo satisfacere.

¶ Qui ex loquacitate, & nō animo alterius famam lædendi, aliena peccata cōmemorāt, nō tam grauiter peccāt

¶ Qui ex voluptate, quam in audiēda pximi infamia percipiunt, delatoribus aures arrigunt, Bernardus: Por

DECALOGI

Porro detrahere, an detrahentem au-
dire quid horum damnabilius sit, non
facile dixerim. Hieronymus: Si hila-
ri vultu audias detrahentē, tu illi das
fomitē detrahendi: si vero tristi vul-
tu hac audias, discit non libenter di-
cere, quod didicerit nō libenter audiri

¶ Qui non defendunt famam pximi
iniuste diffamati, quando & possunt
& debent, & ppter ea laesa est pximi
fama. Homini enim Christiano parū
esse debet inimicitias aliorum nō exci-
tare, vel augere male loquēdo, nisi eti-
am eas extinguere studeat bene loquē.

¶ Qui sibiipsis detrahunt, & se (do *Maledictio*
iplos diffamant.

¶ Qui aut sibi, aut alijs diras iprecāt

¶ Qui alijs damnū animæ, corporis
famæ aut honorum precantur. Hęc
em̄ charitati proximi contraria sunt.

¶ Qui aut suæ, aut alterius natiuita-
tis diem maledicunt: detestādo homi-
nem natum, volentesq; aut male natū,
aut nō natum,

¶ Qui verba turpia, vt nomen caco-
demonis

EXPOSITIO

demonis, aut similia identidem in ore
habent ex consuetudine.

¶ Qui creaturis irrationabilibus ma-
ledicunt, quia alterius res sunt: vt qui
agro alicuius sterilitatem imprecantur
aut mortem eius pecudibus.

*Temerari-
um iudicium.*

¶ Qui aliorum dicta aut facta sine
causa sufficienti in peiorem partē ac-
cipiunt, & interpretantur. Bernard.
Cauē alienæ cōuersatiōis esse, aut cu-
riosus explorator, aut temerari⁹ iudex.
Etiam si perperam actū quid deprehē-
deris, ne sic quidem iudices pximum
magis aut excusa. Excusa intencionē
si opus non potes: puta ignora ntiam
puta surreptionem, puta casū. Quod
si omnem omnino dissimulationē rei
certitudo recusat, suade nihilominus
ipse tibi, & dicito apud temetipsum,
Vehemens fuit nimis tentatio. Quid
de me illa fecisset, si accepisset in me si-
militer potestatem?

¶ Qui, sine sufficienti certitudine iu-
dicant, pximum de animo seu volun-
tate. Nemo em̄ debet diffinitiuē asserere
re etiā in corde suo quod nescit,

DECALOGI

quando sufficientibus coniecturis res non liquet. Vnde qui cōscientiæ suæ negligens est perscrutator, alienæ solet esse curiosus explorator. De occultis enim cordis alieni temere iudicare, peccatum est, etem̄ cuius non vident nisi bona opera, iniquum est ex suspitione reprehendere, cum eorum, quæ homini sunt incognita, solus Deus iudex sit, qui iustus est & inspector verus.

¶ Qui verbis rixosis alios ad iracundiam prouocant. *Suffragatio.*

¶ Qui inter aliquos inimicitias cōciliant, aut eas fouent.

¶ Qui laudāt aliquē de opere, quod est peccatum mortale. *Adulatio.* Quod peccatū est valde graue, hinc enim mentes hominū facile corrupūtur, & ad ea quæ laudantur (quamuis criminosa) accēduntur & assuescunt, adeo vt nō solū mala non desināt haberi ut turpia, sed etiā habeātur ut bona, & laude, honore, ac præmio digna, quo quid peris?

¶ Qui laudant aliquem adulando, ut noceant eius corpori vel animæ.

Qui

E X P O S I T I O

¶ Qui laudando alterum, ei fiūt occasio peccati mortalis, vt pote vanę glorię, iactantię, &c. Hieronymus. Adulatores vt inimicos caue quorū sermones super oleum molles, & ipsi sūt iacula, corrumpunt fictis laudibus leues animas, & male credulis mētibus blandum vulnus infigunt.

simulatio **¶** Qui factis, scriptis, nutibus, signis & alijs actibus exterioribus, simulant id esse quod nō est, vt solent hypocritę per simulatiōem em̄ homo mentitur facto, sicut per mendacium mentitur verbo. Ambrosius, Cauete fratres mēdaciū, quia omnes qui amāt mēdaciū filij sunt diaboli, nō solū in falsis verbis sed etiam in simulatis operibus mendacium est.

Mendaciū perniciosū **¶** Qui pmissis nō stant, duntaxat licitis, decipitur em̄ pximus, cui facta est promissio.

¶ Qui mentiuntur, vt animę pximi nocumentum afferant, veluti qui voluntate fallendi asserunt aliquid falsum cōtrarium fidei catholice, aut sacre

DECALOGI.

facræ scripturæ, aut bonis & Christianis moribus, Et hæc est prima species mendaciÿ perniciosi.

☞ Qui mentiuntur, volentes tantū modo alteri iniuste nocere in corpore in rebus, in fama, & sic mendacium nulli pdest, & alteri nocet, Et hæc est secunda species.

☞ Qui mentiuntur, volētes pximo in bonis suis damnum inferre, sed sibi aut alteri pdesse, vt faciunt mercatores & calumniatores. Et hæc est tertia species. Quæ tres species mendaciÿ perniciosi mortales sunt, quia os quod mentitur, occidit animam.

☞ Summopere cauendum est omne mendacium. Quamuis em̄ nonnūq̄ sit aliquod mēdaciÿ genus culpæ leuioris, vt si quis p omnium mētiatur salute, tamen difficilia & laboriosa sunt figmenta mendaciÿ: qui aut verū vult dicere, nō laborat, quietiores em̄ sunt boni, quam mali, & absolutiora sunt verba veracium, quam cōmenta mēdaciÿ. Gregorius, Nihil est ad defendē

dendū

EXPOSITIO

defendendum puritate tutius, nihil ad
dicendum veritate facilius. Nam dū
mendax falsitatem suā tueri cogitur,
duro cor labore fatigatur. Idem, Qui
amici esse veritatis potuerunt sine labo-
re, vt peccent laborant, cumq; viuere
simpliciter renuunt, laboribus exigūt
vt moriantur.

NONVM PRÆCE-
ptum.

Non cōcupisces uxorem proxi-
mi tui,

Sexto præcepto vetitum est opus
Scarnale, voluntas ex qua exterius
oritur libidinis opus. At ne quis
putaret plenum & perfectum deside-
rium rei venereæ non esse peccatum,
nisi in actionem exteriorem prumpat
Idcirco hoc præcepto nominatim veta-
tur alienæ vxoris cōcupiscentia, impli-
cite etiam omnia illicita desideria car-
nalia. Multi em̄ corpore casti sunt, q
voluntate adulterium cōmiserunt, &
volun

DECALOGI

voluntas sine opere peccat frequenter,
 quando videlicet aliunde interuenit ali-
 quod impedimentum impediens, quo-
 minus voluntas in actionem exterior-
 rem prorumpat. De quibus mentis cog-
 itationibus lex humana non iudicat, sed
 tantum de ijs quæ exterius apparent, fa-
 ctis scilicet & dictis. Lex autem diuina eti-
 am de intimis cordis nostri cogitationibus.
 Nempe oculis Dei omnia nuda & aperta
 sunt, apud quem omnis plena & pfe-
 cta voluntas, siue bona, siue mala, pro
 facto æstimatur. Augustinus. Volun-
 tas prona faciendi, reputatur pro opere
 facti.

C Contra hoc præceptum sic
 peccatur.

Alterius violare thorum qui mente paratus,

Qui uetitos usus, tactus, & basia figit.

Qui loquitur lasciuia, suasq; ijs arrigit aures.

Nec carnem reprimat, sed turpia mente uolutat.

Comptus & incedit turpi pellectus amore.

Quiq; modis alijs turpes molitur amores.

Is peccat, violans diuine dogmata legis.

peccant

DECALOGI

¶ Peccant cōtra hoc præceptū.

¶ Qui scortandi plenam & perfectā habent voluntatem, si facultas esset, & nisi timerent inde aliquod damnū temporale incurrere,

¶ Qui visus & attractus faciunt illicitos, aut amplexus & oscula impudica dant, aut eadē libenter recipiūt. Quia homo potius debet subire discrimē vitæ, quam permittere in se impudicam turpitudinem impleri. Debet em̄ suam castitatem sicut ppriam vitam defendere, vim vi repellendo.

¶ Qui luxuriosis & impudicis cātulenis, aut sermōibus delectāt quæ possunt ad libidinem puocare. Vanus enim sermo cito polluit mentem, & facile agitur, quod libenter dicitur.

¶ Qui de rebus venereis libenter audiunt loqui. Hieronymus. Nunquam verbum inhonestum audias, aut si audieris, irascaris, perditæ em̄ mentes hominū vno frequenter leuicq; sermōe tentant claustra pudicitiae.

¶ Qui sunt negligentes in reprimendis

DECALOGI.

reprimendis & coercendis passioibus

C Qui cogitatioibus libidinosis cum delectatione immoranf

E Qui se adornant, vt alios ad libidinem & sui desiderium puocent, & vt mulierculis placeant. Breuiterq; qui alio quouis modo venerem procurat, meditantur, & puocant.

DECIMUM PRÆ-
ceptum.

Non concupisces rem proximi tui.

Septimo præcepto vetita est actio furandi, & damnū proximo in bonis suis inferendi: nec non voluntas, ex qua oritur actus exterior iniuste sibi vsurpandi rem proximi sui. At ne quis existimaret solam concupiscentiam interiorē sine exteriori actioe nō esse peccatū: idcirco hoc præcepto nominatim vetatur interior illa voluntatis concupiscentia deliberata furandi, & alienā rem sibi quo iure quaq; iniuria vendicandi, si esset oportunitas & facultas, & nisi obstaret timor & verecundia

H

cundia

EXPOSITIO

cundia. Implicite etiã vetatur insatiabilis illa iniuste vel vñs illicitis habendi cupiditas, tãquam os inferni omnia deuorans, curis secularibus mentẽ iugiter inquietans, & a spiritualibus auocans, & directe charitati pximi cõtraria.

Contra hoc præceptũ sic peccat:

si possem rapere, pro curro damna propinqui.

Ludo lucri causa : male querere multa peropto.

Peccant cõtra hoc præceptũ,

voluntas furandi. **¶** Qui apud se parati sunt dare fœnorii rapere, furari, rebus alienis damnũ inferre, inuentũ retinere, & alio quouis pacto pximo in ipsius bonis esse alicui damno, si esset facultas, & se se offerret occasio, aut nisi pœnẽ supplicij & ignominiaẽ timor ab eo scelere patrando eos arceret.

Ludus. **¶** Qui ludunt sola lucri voluntate, & vt alios exhauriãt pecunia, & idẽ dite

Iniusta acquisitio, **¶** Qui bona temporalia, aut scãt. sacerdotia ecclesiastica vñs illicitis habere appetunt: vt per furtũ, aut simoniam

DECALOGI

nam, aut alio quouis modo illicito; quālibet bonus sit finis. Non em̄ faciēda sunt mala, vt inde eueniant bona. Verus aut̄ Christianus in comparatione bonorū cœlestiū, quæ sperat, omne aurū sicut arenā deputat, quia ibi quisq; habet diuitias suas, vbi & delectatiōm. Grauius multo peccant, q̄ bona temporalia desiderant, quo suis voluptatibus cōmodius indulgeāt.

EPITOME DECEM

PRÆCEPTORVM,

Diliges dominum Deum tuū ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua, hoc est maximū, & primum mandatum. Secūndum aut̄ simile est huic: Diliges primum tuū, sicut teipsū. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & propheta.

Cille Deū diligit, qui nō aliud quā quod Deus amat e videtur, operatur. Quid sit em̄ Deum diligere, domini

H n̄ salua

E X P O S I T I O

saluatoris doctrina declarat, dicentis. Qui audit verba mea, & facit ea, hic est qui diligit me. Et alibi. Si quis diligit me, sermões meos seruabit, qui autē dicit, quod diligit Deū, & mādata ei⁹ nō custodit, mendax est.

Ille pximū sicut seipsū diligit, qui ei nihil facit mali, quod sibi fieri nollet & bonū quod sibi fieri vellet, vult & proximo: & sicut sibi subueniri optat, ita pximo p viribus subuenit, Quod si facultas subueniendi absit, voluntas subueniendi adsit, quod & dominus præcepit, dicens: Omnia quæ vultis vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis similiter. Dicitur autē: Diliges pximum tuū, sicut teipsū: id est pximum tuum dilecturus, a te ipso dilectionis originem sumes: etiam proximo misericordiam factururus, tūc prius misericordiam facies: & bene beateq; viuendo animam tuam diliges, & ei⁹ dem misereberis. sicut scriptum est: Miserere aniæ tuæ placēs Deo Quod si iniuste viuendo teipsum oderis (qui em

DECALOGI.

em diligit iniquitatē, odit animā suam)
 & tibi ipsi impius sis, quomodo erga alios pius esse poteris? Qui tibi nequā es, cui bonus eris? Diciturus mihi es: Diligo pximū, sicut me ipsū. Audio plane, audio: inebriari vis cum illo, quem diligis sicut te ipsū: & illum ad te trahis, & ad quod amas vocas, & si tu ipse sic te diligis vt perdas te, sic profecto perditurus es & eum, quem diligis sicut te. Aut prius tuam ipsius animam sincero amore dilige, eiusque misereris: aut alterius respue societatem vt solus pereas.

C Proximus autē, qui hoc praecepto diligi praecipitur, est omnis hō: quod ipse, Saluator Matth. v. praecepit, dicens: Audistis quia dictū est, scilicet antiquis: Diliges pximū tuū, & odio habebis inimicum tuū, ego autē dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos, & orate p̄ persequentibus & calūniantibus vos &c. Si em diligitis eos qui vos diligūt quam mercedē habebitis? nonne &

Proximus
 quis sit.

H iij pu

EXPOSITIO

publicani hoc faciūt? Cui igit o Christiane poteris esse malus, qui inimicis tuis præcipieris esse bonus? Sed tu forsitan & pximum odis, cui ne extraneum quidem odisse cōceditur: & fratrem persequeris, cui præcipitur benefacere inimico: & Christianum te esse credis, qui nec Noui, nec Veteris Testamenti præcepta custodis,

Dilige corde Deum toto super omnia, post quem Dilige vicinum, sicut te diligis ipsum.

¶ Quicquid latet, & quicquid patet in diuinis sermonibus & in tota sacra scriptura, dilectio ipsa cōprehendit: quia scriptū est, Plenitudo legis est dilectio, Nam tota lex, imo tota scriptura, aut præcipit aut cōsulit ea, quæ faciunt ad Dei & proximi dilectiōem, sicut patet in præceptis & consilijs affirmatiuis, aut vetat & disuadet illa, quæ impediunt & dirimūt dilectiōem, sicut patet in præceptis & consilijs negatiuis.

¶ Si em̄ Deum, vt debes, dilexeris, hunc adorabis corde & cogitatiōe, per fidem, spem, & charitatem summam

Et

Et tanto honoris loco apud te eius sacratissimū nomen erit, vt illud in vanū jurare nō audeas, & diebus festis ei soli seruias, & de acceptis beneficijs eidem gratulaberis.

¶ Si pximū tuū dilexeris sicut teipsū erga eum talis erit, qualem erga te velles ipsum esse. Si pater aut mater est eum perinde honorabis atq; honorari velles a tuis liberis Si alius quisq; est eum, vxorem & bona eius nullo dāno afficies tuo opere. nō etiā tua locutione, quia falso cōtra eum nō mētieris, nō præterea tua cogitatione, quia eius vxorem non cōcupisces, nec eius bona iniuste appetes. Vnde sunt qui asserant Decem præcepta legis in monte Sinai Mosi data, sic in duabus tabulis lapideis digito Dei exarata & digesta fuisse, vt Prima tabula contineret tria prima præcepta ad Deum pertinētia, Secunda aut tabula cōtineret septē vltima præcepta ad pximum pertinētia.

H 4

de præ

EXPOSITIO
DE PRÆCEPTIS
ECCLESIAE,

PRÆCEPTA ecclesiae sunt multa
inter quæ sūt quicq̃ p̃cipalia, q̃b̃
omnes orthodoxi obnoxij sunt, a
lioqui peccant,

Festa colas, p̃sens sacro, ieiunia serues.

Annua sit saltem scelerum confessio, Paschæ

Tempore, quo sumes Christi venerabile corpus

PRIMUM præceptum est de
obseruatione feriarum indictarum.
Sicut enim in Veteri Testamento nõ
solum præcipiebatur Sabbathi obser-
uantia, sed etiam aliarum solennitatũ,
haud secus in Nouo Testamento nõ
solum diei Dominici præcipitur san-
ctificatio, sed etiam aliarum solennita-
tum. Quas sanctificabimus, si ijs, quæ
in tertio præcepto Decalogi diximus,
obseruatís, ea crediderimus, que eo tẽ-
pore in ecclesia celebrantur, maxime
si ad fidei articulos spectant, vt.

Festorum In festo Trinitatis debemus credere
dies q̃ cele- quod Deus est vnus in substantia, &
brãdi sunt trinus

DECALOGI

trinus in personis inter se per omnia æ- ^{quidve in}
qualibus. ^{illis credēdū}

¶ In festo Natiuitatis, quod IESVS
Christus Dei filius ex Maria virgine
natus est.

¶ In passione, quod pro nobis passus
mortuus & sepultus est.

¶ In festo Ascensionis, quod ad cœ-
los ascendit.

¶ In festo Penthecostes, quod Spiri-
tum sanctum discipulis suis misit.

¶ In festo Corporis CHRISTI,
quod Iesus Christus Dei patris & ho-
minis matris vnigenitus filius, verissime
cōtinetur in Eucharistia.

¶ In festo omnium sãctorum, quod
animæ eorum qui in hac vita bene vi-
xerunt, nunc cum Christo lætãtur in
cœlis,

¶ In festo mortuorum, quod Ies⁹ est
Purgatorium, post quod animæ ad vi-
tam gloriosam resurgent, resumpturę
in die nouissimo corpus gloriosum.

Quæ omnia in tẽplis illis die bus præ-
dicari solent. Etiam in festis Sancto-

EXPOSITIO

rum debemus ad eos preces fundere.

SECUNDVM præceptum est: vt diebus festis sacrificio integro intersimus corpore & mēte, hoc animo vacandi Deo tempore sacrificij

TERTIUM præceptum est: Obseruantia ieiunij quadragesimalis Quatuor temporum, & si quando ecclesia præcipit, peruigilij festorū, exceptis ijs, quos ecclesia nō vult obligare. Ex quorum numero sunt pueri: qui licet non obligentur totam quadragesimam ieiunare, debent tñ sibi aliquot dies deligere, in quibus ieiunent.

QUARTVM præceptum est: vt dum eos annos attigerimus in quibus peccare possumus, saltem semel in anno tempore Paschæ sacerdoti cōfiteamur de peccatis mortalibus, & de qb⁹ dubitatur sint nē venialia an mortalia. At quoniam nullum est tam paruū peccatū, quod nō crescat neglectum, & qui minima spernit, paulatim decidet: Idcirco cū mortalibus satius esset etiam de grauioribus venialibus cōfiteri

DECALOGI

fiteri, & que cōsciētā magis remordēt.

Eodem præcepto obligamur ad sacramentum cōfessionis, quoties alias venerabile sacramentum Eucharistiæ suscipere volumus, si modo nobis sumus cōsci peccati mortalis. Obligamur præterea in mortis articulo cōfiteri de peccato mortali, de quo antea cōfessi nō fuerimus. Debemus em̄ p̄ viribus nos ad misericordiam præparare, quando imminet nobis iudiciū damnationis aut misericordiæ.

Sed quia periculosum est cōfessionem diu differre, p̄pter obliuionem multorum peccatorum, peccandi cōsuetudinem, & mortis, in certitudinem, Ideo cōsultius esset sæpe cōfiteri, quia ex frequenti cōfessione, hō auocatur a multis peccatis, fitq; timidior ad Dei offensionem. Non statim post peccatum commissū iniungit nobis sancta ecclesia sacerdoti de peccato cōfiteri, tñ optamus quisq; Christianus, & qui Deum timere volet, cōfugiat ad cōtritionem & interioem cordis poenitētiam, cum
primū

PRÆCEPTA

primum agnoscit peccatū suū, cū volū-
tate cōfitendi tēpore & loco. Peccatū
em̄ quod per pænitentiam nō deletur,
mox suo pondere ad aliud trahit pec-
catum, & lumen rationis excoecat.

QUINTVM præceptum obli-
gat nos ad sacram cōmunionē semel
in anno, idē tempore Paschæ, sicut
quarto præcepto obligamur ad cōfessi-
onem. Et licet tantūmodo ex præce-
pto sit, sacrosanctā Eucharistiam tem-
pore Paschæ sumere, cōuenit tñ etiam
festis solennioribus eam suscipere, cū
bona pars laicorum, & fere omnes ho-
nestioris status homines soleāt illis die-
bus sacrosanctæ cōmunionis esse par-
ticipes. Cautē aduertendū est, eodem
anno quo pueri ad cōfessionē inducūt,
nō prius esse ad susceptionē tanti sa-
cramenti inducendos. Annus enim
idoneus ad exhibendū pueris venera-
bile hoc sacramentum, est vndecimus
aut duodecimus annus, dūtaxat si pu-
er pietatis & religionis indolem præ se
ferat, sciatq; discernere panem mate-
rialem

ECCLFSIAE

rialem a sacramentali, & cibum corpo-
 ralem a spiritali. Quoniam inter om-
 nia, quæ Deus hoc in mundo beni-
 gnissime nobis largitur, venerabile hoc
 sacramentum est maximū & præcipu-
 um donū. Idcirco nō debemus cōmitte-
 re vt indigne id sumamus quod fit in
 pœnam sempiternam indigne mādu-
 cantibus. Bene em̄ esse nō potest, ma-
 le accipientibus quod bonum est, dū
 eo abutuntur ad sui perditōm, quod
 datum est ad salutem. Ihs vero qui id
 digne sumunt, fit in remissōm pecca-
 torum & vitam æternā. quod & veri-
 tas de se testatur, dicens: Qui mandu-
 cat me, ipse viuet ppter me, De quo
 sacramento nonnulla obiter dicere o-
 perapretium duximus.

DE VENERABILI
 SACRAMENTO

EVCHARISTIAE.

DOMINVS Deus noster IESVS
 Christus Dei patris filius, quæad
 modū

DE SACRAMENTO

modū quæcunq; voluit fecit, dixitq; fiat lux & facta est lux, fiat firma mētū, & factū est, cuius verbo cœlum, terra, aqua, ignis, aer, & omnis ornatus eorum perfecta sunt, genusq; humanū creatum est, sic nō minore virtute solo verbo panem efficit corpus suū, & vinum sanguinē suū, quod in suam cōmemoratiōem a sacerdotibus similiter fieri præcepit, ad quorum vocē in hora expressionis verborū Christi, cœli aperiuntur, & in illo Iesu Christi mysterio adest angelorum frequentia & s̄ctorum præsentia, terrena cœlestibus iunguntur, & panis materialis atq; visibilis adueniēti viuifico & cœlesti angelorum panī, velut vero creatori suo honorem deferens, locum suū (id est visibilem speciem accidentium) p̄ ministerio & sacramentali seruitio relinquit. Quod ōnipotēti præcepto Christi donec ad iudicium veniat, a sacerdotibus efficietur. Perinde atq; dixit in principio, Producat terra herbam viuentem, & ad hęc vsq; tempora ipsa
 eius

EVCHARISTIAE

eius adiuta & vigorata præcepto, p̄dit
 cit herbam virentē. Et quoniam mos
 hominibus panē manducare & vinū
 bibere ea ipsa in suam diuinitatem
 tranſmutauit, vt puritas ſpiritualis re-
 fectionis eſurientis animæ, ſub duab⁹
 tantum ſpeciebus panis & vini cōtine-
 retur, quorū vſus humano corpori ha-
 betur principalior, cōmunior, mūdior
 & minus, ſaſtidioſus. Fecitq; ex aſſue-
 tis naturæ, & ijs que ſunt ſecundū na-
 turam, corpus ſuū & ſanginē ſuū, mō
 ſuper naturali, ſic vt ſub vtracq; ſpecie
 panis & vini quatuor miraculoſe cōti-
 neantur.

Puriffima illa Chriſti caro & ſacrū *Primum.*
 corpus, quod ſumpſit ex Maria virgīe
 ex eius puriffimo ſanguine a Spiritu
 ſācto formatū, quod p̄ nobis in cruce
 appenſum eſt, poſitum in ſepulchro,
 & glorificatū in cælo. Viuū quidē ibi
 eſt corpus, quia Chriſtus reſurgens a
 mortuis, iam nō morit̄, mors ei vltra
 non dominabitur.

Quia caro nō viuit ſine ſanguine, *Secundū.*
 ideo

DE SACRAMENTO

ideo necessario est ibi sanguis preciosus qui feliciter manavit in passione ꝑ mundi salute.

Tertiam.

✠ Qui verus hō nō est absq̃ anima rationali, ꝑpterea ibi est anima Christi gloriosa, quā Deus pater infudit corpori in vterū virginis Marie, in qua anima repositi sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae Dei.

Quartum.

¶ Quia Christus, qui est verus homo, etiam est verus Deus, ideo ibi est gloriosa illa diuinitas in maiestate sua.

Hæc quatuor simul & horū singula sub spe tiebus panis & vini perfecte cōtinētur tota, nō minus in calice, quam in hostia nec min⁹ ꝑ hostia quā in calice quāuis vi verborū sacramentaliū sub specie panis sit tātū mō caro sub specie vini sit tantum modo sanguis, tamen per concomitantiā (vt iam dictū est)

Eucharistia sacramentum rationibus humanis non scrutandū. sub vtraq; specie quatuor verissime cōtinentur, caro Christi viua, preciosus sanguis, omniscia & perfectissima anima & diuinitas ineffabilis. Summopere nobis est cauendum ne argumentis naturalibus & rationibus

EVCHARISTIAE,

rationibus humanis innitentes, ipsius
 sacramēti rationem curiose scrutemur
 quia Deus qui supra naturam est, &
 apud quem omnis mundana sapiētia
 stultitia est, naturæ legibus nō cōstrin-
 gitur: sed debemus subijcere, & humi-
 liter sub iugo orthodoxæ fidei captiva-
 re mentes nostras,

Quid enim dubitationis de hoc sa-
 cramēto nobis possit remanere? quod
 a CHRISTO videmus tā expresse tra-
 ditum, a sanctis Apostolis prædicatū,
 in veteri legetot mysterijs præfiguratū
 nouissime autem, & in hac vltima mū-
 di ætate tot miraculis, quasi palpabili-
 bus testimonijs confirmatū: deniq; ad
 nostrā vtilitatē sub velamento traditū

Quatuor de causis uoluit

Christus se nobis dare

uelatum,

✠ Propter fidei meritum: quia si cor *Primus.*
 poraliter & uisibiliter Deū uideremus
 certe vel coacte eum adoraremus: nec

I

tantum

DE SACRAMENTO

tantum mereremur, quantum nūc: dō
 supra omnem naturalem rationē credi-
 mus, CHRISTVM totum sub specie
 panis contineri, & totum sub specie vi-
 ni. Fides enim est earū rerū, quæ appa-
 rere non possunt: quæ enim apparent
 fidem non habent, sed agnitionē. Nec
 fides habet meritum, vbi humana ra-
 tio præbet experimentum.

Secūda.

¶ Propter vitandum horrorem: quo
 modo enim fieri posset, vt Dei & ho-
 minis viui carnem crudam & sangui-
 nem in propria forma sua comedere et
 bibere possemus? certe naturæ nostræ
 infirmitas ab eo abhorreret.

Tertia.

¶ Propter humani visus imbecillita-
 rem, nō debuit corpus CHRISTI glo-
 riosum sub forma gloriosa & splendi-
 da carnalibus oculis nostris apparere,
 qui infinitam CHRISTI claritatē su-
 stinere non possent: ad cuius compara-
 tionem iolis claritas tenebræ sunt.

Quarta.

¶ Propter indignitatem nostrā, qui
 in hac exiliij valle nondum promerui-
 mus eum videre gloriosum; sed id re-
 seruat

EVCHARISTIAE.

feruatur nobis in coelo, vbi eum facie
ad faciem videbimus sicuti est.

Iam quid superesse possit dubitatio
nis: cum plane videamus, ad salutis no
strae necessitatem id sacramentum no
bis ex diuina clementia concessum:
quia nisi manducauerimus carnem fi
lij hominis, & biberimus eius sangui
nem, non habebimus vitam in nobis.
Quae (vt visum est) in sua propria for
ma manducare & bibere non possu
mus: ideo necesse fuit ea velari, vt su
mere possemus. CHRISTVS itaq; im
becillitati nostrae consulens, vt nobis
comestibilem cibū præberet, sub speci
ebus panis & vini ea velauit. Quia si
cut olim: diuinitas in vtero virginali la
tuit, & filius Dei sub humanae carnis
velamine visibilis mundo apparuit: sic
& glorificata humanitas diuinitati cō
iuncta, sub forma panis & vini latet,
vt nobis mortalibus competere posset.

Itaq; de certissimis huius sacramēti
mysterijs nullum in nobis dubitatio
nis locum relinquentes, Dei nostri ma

DE SACRAMENTO

gnam ac multo maximam erga nos
 beneficentiam, paulo altius contēple
 mur. Quæ magna fuit in eo, quod nos
 nobis dedit, & cum perieramus, nos
 nobis reddidit. Maior, quod per as-
 sumptam carnis humanæ substantiã
 inter homines visibiliter conuersatus
 est, factus sicut unus ex illis, & tandē
 pro nobis omnibus se totum obtulit
 in oblationem & hostiam Deo patri.
 Maxima, quod multo mirabilius &
 fructuosius in hoc sacramento præsen-
 tiam suam nobis visibiliter exhibet,
 quam dū inter homines ageret, & ser-
 uis suis se non solum reliquit palpādū
 & deosculandū, sed etiam manducan-
 dum. Ores mirabilis, māducat Domi-
 num seruus pauper & humilis. Cor-
 poraliter quidem quotidie potest faci-
 le manducari, sed spiritualiter multo fa-
 cilius & sapius, quoties venerabilis
 huius sacramenti credis mysteria, toti
 espiritualiter communicas & Christi
 corpus manducas. Augustinus, Crea-
 de, & manducaisti, O quam dulce illi
 cœlesti

E V C H A R I S T I A E,

cœlesti conuiuio frequenter accumbe
re, in quo non alius cibus manducan-
dus proponitur, quam viuificus ille an-
gelorum panis, id est Iesus Christus,
in quem prospicientes angeli mirant̃,
& deficiunt, fruuntur, nec fastidiunt,
quo frui magis sitiunt. Valeant igitur
qui dicunt mihi quotidie, Vbi est De-
us tuus? Credo vtiq; domine (qui sub
sacramēto tegeris) quod est filius Dei
viui, qui in hunc mundum venisti.

O felices Christianos, iterumq; ite-
rumq; beatos, bona si sua norint, si Dei
sui profusam beneficentiam agnoue-
rint, qui sacratissimo suo corpore nos
vilissimos homunciones dignatur, pi-
gnore & arrabone beatitudinis æter-
næ, vbi eundem reuelata facie videbi-
mus, quem nunc in sacramēto sub spe-
ciebus panis & vini assumimus, vbi le-
tius & securius eo fruemur, quem nūc
fructuosius & mirabilius in Eucharis-
tia sumimus.

¶ Debet igitur optimus quisq; Chri-
stianus, dum videt inter manus sacer-

DE SACRAMENTO

dotis Deum viuentem, precari veniam
peccatorum ab eodem praesente in sa-
cramēto, per idē atq; praesens fuit Ma-
riae Magdalenae & latroni in cruce pē-
denti, peccatorum suorum veniam po-
scentibus,

Bona quae proueniunt ex sum-
ptione Eucharistiae.

Hominis cum Christo incorporatio.

Angelorum conuiuatio.

Mentis refectio.

Mentis illuminatio.

Peccatorum remissio.

Virtutum corroboratio.

Fomitis mitigatio.

Spei eleuatio.

Fidei certitudo.

Deuotionis augmentatio.

Charitatis excitatio.

Contra diabolum armatio

Idoneus est tantum ad digne su-
mendū Eucharistiam.

Homo.

Viator.

E V C H A R I S T I A E.

Viator,

Christia nus.

Mente præditus.

Adultus.

Ieiunus.

Peccati mortalis nõ cõsciũs.

Qui ẽ sine periculo vomitus.

Qui toto corde fertur in Deũ.

CAegrotis tñ etiã nõ ieiunis dari po-
test, quibũs timetur ne sine viatico vi-
ta excedant. Obligatur enim omnia

Christianus (si modo fieri possit)

in mortis articulo commu-
nicare.

68

METHODI
CONFESSIONIS, DE
PECCATIS CAPITALIBVS
ET EORVM REMEDIIS,

TERTIA PARS.

De septem peccatis capitalibus
in generali.

SEPTEM SVNT
species peccatorū, quę
dicuntur capitalia, quod
sint capita, radices, incicia
& prima fomenta om-
nium peccatorum, quę plerunq; ab ho-
minibus solent fieri. Quę sunt septē
numero comprehensa hac dictione Sa-
ligia. s. superbia, a, auaritia, l, luxuria,
i, inuidia, g, gula, i, ira, a, accidia,
Fastus, auaritia, et luxus, liuor, gula, bilis,
Segnities, hęc sunt capitalia crimina septem,
Hęc septem peccata per septem vir-
tutes contrarias vitantur.

Super

PECCATORVM REMEDIA

Superbia.		Humilitate.
Auaritia.		Liberalitate,
Luxuria		Castitate,
Inuidia	Vitatur	Charitate,
Gula		Abstinencia.
Ira		Pacientia.
Acedia		Deuotione.

Sis humilis, largus, castus, syncerus amator.

Sobrius, & patiens, & strenuus ad tibi iussa.

Sic bene uitabis capitalia crimina septem.

Methodus detestandi omne
peccatum in generali.

Consydera o homo quanta tua sit dignitas, a quanto artifice creatus sis, in quam excellenti statu ab eo constitutus, quam immenso precio redemptus, & ad quam felicitatem vocatus sis. Tua gratia mirabilem hanc mundi machinam condidit Deus, te ad imaginem & similitudinem suam creauit, te salutari baptismatis vnda abluit te non auro, non argento, sed pretiosissimo suo sanguine redemit, vt te angelorum conciuem efficiat, te sibi

I v in fili.

PECCATORVM.

In filium adoptauit naturalis filij futurum
 cohæredem. Itane oblitus origi-
 nis tuæ, oblitus tantorum beneficiorum
 propter tantillam momentaneam, fallacem
 & venenatam voluptatis delectationem
 lam, a tanta dignitate in tantam te con-
 uicias indignitatem, ut qui prius eras
 dignus cœlo & gratis spiritualibus,
 post peccatum non sis dignus pane quo
 vesceris? Itane a tam nobili, a tam a-
 mante, a tam bene de te merito paren-
 te, ad eius inimicum imo tibi hostem
 infestissimum ingratus & salutis tuæ
 incôsideratus deficies? Itane turpissi-
 mo, crudelissimo, & nequissimo domi-
 no te ultro mancipabis? Itane ex filio
 Deite filium & seruum constitues di-
 aboli, quin etiã ipsius seruum (& quod
 pessimum est) tot dominorum, quod
 peccatorum? Peccando enim, Deum
 tuum tibi facis inimicum, & diabolum
 tibi constituis dominum. Alterius in-
 te beneficia, alterius maleficia consyde-
 ra. Ille te qua bonitate condidit? Qua
 misericordia redemit? Qua liberalita-
 te locu-

70
 REMEDIA

te locupletauit? Qua lenitate quotidie
 sustinet delinquentem, donec conuer-
 taris ab iniquitate tua? Qua lætitia reci-
 pit te ad se reuertentē? Contra hæc om-
 nia diabolus quanta inuidia iam olim
 insidiatur saluti tuæ? In quæ te conie-
 cit pericula? Atq; adeo quid molitur
 quotidie, nisi vt te ipsum secum in æter-
 num trahat exitium?

Consydera quod post commissum
 peccatū mortale, tu ita es in dominio
 & potestate diaboli, vt te statim iure suo
 sibi possit vendicare, & secum ad æter-
 na (vt dignus es) rappersupplicia, nisi
 si domini Dei nostri te ad pœnitentiã
 expectantis summa miseri ordia, &
 angeli custodis tui sedula custodia, dia-
 bolū impediret, ne suo iure in te ageret.

Consydera quod vera anima vita
 est Deus, inter quos solum separa t pec-
 catum. Et ipsa anima se sua priuat ani-
 ma, & inter se & Deum ponit obicem
 dum peccatum admittit, Et veluti cor-
 pus sine anima est mortuum, sic ipsa si-
 ne Deo (qui est vita eius) plane è mor-
 tua in

REMEDIA

tua in semetipsa. Nemp̄e tot peccato-
 r̄ū pestibus infectā viuere, viuere nō ē
 sed vitam cōfundere, & vsq; ad mor-
 tis portas magis magisq; appropi-
 quare: vtpote cui melius esset omnino nō
 viuere, quam sic viuere: & melius non
 nasci, quam sic per peccatum quotidie
 mori. Ad hoc priuat se omni bono, id
 est Deo, qui est omne bonū: summe
 bonū, & sine quo nihil est bonū, Vnde
 ipso summo bono priuata, summam
 incurrit miseriam.

¶ Consydera quod peccatū ipsi ani-
 mæ onus est adeo graue, vt nec cœlū,
 nec etiam tandem ipsa terra illud pos-
 sit sustinere. Vnde (quæ eius est gra-
 uitas) in abyssum descēdēs, authorem
 suum (id est peccatorem) in barathri
 infernalis profundissima secum præci-
 pitabit,

¶ Consydera quod Deus qui pecca-
 tum nō fecit, vsque adeo exhorret pec-
 catum, vt nec in cœlo nec in terra tam
 charum habeat amicum, quem si vllō
 mortali peccato inquinatum offende-
 rit non

PECCATORVM

rit non exhorreat: idēq; adeo vt
 ipsum vas peccati (id est peccatorem)
 a se in gehennam ignis perpetuo able
 get: ta metū ante peccatum eius amo
 re tantū flagrauerat, vt nemo amatorē
 carnaliū in amorem sponsæ suæ adeo
 possit exardescere, Vtpote quem non
 auro, nō argento, sed pretiosissimo suo
 sanguine redemerat, pro quo tot & tā
 ta passus fuerat. Veluti beneuola ma
 ter si puerulum suum, quem materno
 amore complectitur, in fornacem ardē
 tem nunquam inde liberandum pro
 iiciat: nonne magnum quid, & matri
 valde exosum fuerit necesse est, pro
 pter quod in dilectum filiolum id au
 sa sit designare?

Consydera quod peccatū Dei no
 stri inimico, nobisq; hosti infestissimo
 diabolo, adeo placet, vt a sex milibus
 annorum & eo amplius, in perpetrā
 dis peccatis, & alliciendis ad ea homi
 nibus, in defesse peruigilauerit tanquā
 leo rugiens quærendo quæ hominum
 peccata deuoret. Quibus nunquam
 satiarā

REMEDIÁ

fatiari potuit, tametsi innumera homi-
 nū peccata deglutit. Nō em̄ a nobis
 exigit temporalia, sed tantum animas
 nostras cū illo rege Sodomorū, dicens
 Da mihi animas, cætera tolle tibi. Cū
 nunc peccatum Deo nostro ita exosū
 esse intelligas, & ei⁹ inimico adeo gra-
 tum: itane Deo tuo auersus, inimicū
 eius (quid eius inquam) imo hostem
 tuū infestissimum tuo magno malo in-
 tantū conijcies gaudium? Nec potius
 tibi beneuolos angelos Dei, quibus
 gaudium est super vno peccatore pœ-
 nitentiam agente, lætificabis?

¶ Considera quanta Dominus De⁹
 noster pertulerit, vt te (qui pro pecca-
 tis tuis in æternam damnationē haud
 dubie ruebas) peccatorū omniū sordi-
 bus expurgatū, ad cœlestem patriam
 reduceret, Quod cum ita sit, vt eius do-
 loribus sis sanatus, eius passione ab æ-
 terna pœna liberat⁹, & eius morte de
 æterna morte resuscitat⁹: cōmittendū
 tibi nō est, vt p̄ peccatū passionis eius
 fructu vltro te priues, & in idē eternę
 damnatio-

PECCATORVM

Damnationis barathrū te vltro cōijcias
ex quo tantis suis doloribus te beni-
gnissime exemit.

¶ Consydera quod peccatū facit ho-
minem etiam in presenti vita miserrī-
mum (de futura enim dubiū est ne-
minī) quia spoliat eum omnibus bo-
nis & meritis, quæ in hac vita fecit: o-
mnibus quoq; virtutibus & gratijs, quas
ipsi prius dederat. Si enim aliquis fe-
cisset tot bona opera, quot fieri possunt
& haberet tot virtutes, quot haberi
possunt: illa omnia per vnum peccatū
mortale perderet, sic vt pro ijs omnib⁹
nullū vnquam esset habiturus præmi-
um in cœlo. Sicut Salomen testatur,
dicens: Qui in vno offenderit, multa
bona perdet. His amplius tantisper dū
homo est in peccato mortali, nihil bo-
ni operis potest operari, quod sibi me-
ritoriū sit ad vitam æternam.

¶ Consydera quod quamdiu homo
est in peccato mortali, tanquam eccle-
siae membrū putridū & mortuum, est
noxios & expers multorū bonorū, quæ
suis

PECCATORVM

fiunt & facta sunt in vniuersali ecclesia, quorū fiunt participes omnes boni Christiani, qui a peccato mortali immunes sunt. O quam miserū est priuari tot suffragijs quæ fiūt in ecclesia dei.

Consydera quam sit periculosum, in peccati puteum tete coniicere, vnde per teipsum exire non possis. In ipsum lubricus & facilis est: descensus, sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auras, hoc opus, hic labor est, pauci, quos Christus amauit, hoc potuere.

Qui enim scis, an miserebitur tui Dominus: et in die iræ suæ iniquitatis tuæ non recordabitur? Qui scis, an dabit tibi tempus pœnitendi? Daturus sit sane tibi Deus agenda pœnitentiæ tempus, debesne spe futuræ confessionis peccare? Quod enim dicis, peccabo, et postea confitebor, perinde est, ac si diceres, Meipsum vulnerabo, & postea vulneri meo medebor.

Consydera quanto consultius est, te omnino peccatū nō admittere, quod tanto animi dolore, tantis laboribus,
pluri

REMEDIA

plurimis lachrymis est expiandum, si forte contigerit (vt necesse est) te singulari Dei fauore respicere,

Consydera virtutis & peccati quā dispar sit exitus, quā inæquale præmiū. Quid em̄ inæqualius, quā vita æterna & mors æterna? Quā sine fine summo frui bono, in beatissimo illo angelorum & sanctorum concilio, & sine fine summis excruciarī malis, ī miserrimo dæmonum & damnatorū consortio? Esto sane futuri seculi nullam duxeris rationem, in hac etiam vita virtutis & peccati inæquale est præmiū. habet enim virtus sibi adnexam mentis bene conscie tranquillam securitatem, & dulcedinis diuinæ quandā prælibationem, & tenuem degustationem, quam qui semel degustauerit, nihil tam mellitum, nihil tam delicatū nihil tam amcenū mūdus hic possidet, quod non vilipendat, & velut stercus reputet. Vicissim præterquam quod peccatū mille alia mala consequuntur etiam miserrimus ille animi sibi male

K

consci

PECCATORVM

cōsciī cruciatus, animā quocūq; ierit,
infectat, & dū cōsciētīe vermis nō mo-
rit, iā ex vitā inferos suos ipsa patit.

Consydera quam breuis sit presen-
tis vitæ morula, quam fugax, quā trā-
sitoria, quam exposita latentibus mor-
tis insidijs, & cum vel de momento vi-
tæ tuæ securus non sis, quam ingens
est tibi periculum in eo esse statu, in q̄
siste mors subitanea (vt sepe accidit)
deprehenderit, in eternū perijisti. Vicis-
sim quam tibi facile est, tam paruo tem-
poris momento super tua custodia sta-
re, & cum Christo presentis vitæ hora
vigilare. Tibi nec opinanti mors labo-
rum tuorum terminus obrepet, quo
tempore de leui & transitorio labore,
in summā eternamq; requiē migrabis
Si durum tibi videtur pro Christo
vitæ tuæ tempore a vanis abstinere vo-
luptatibus, consydera quos cruciatus
ille tui charitate tolerauerit, quantū sa-
cratissimi sui sanguinis prote effude-
rit, quam acerbam, quam ignominio-
sam mortē pro te pertulerit. Et tu ho-
rum omnium immemor, rursus filiū

REMEDIA

Dei crucifigis, dum peccata tua iteras
 quæ domini Deum nostrum ad tam
 diros adegere cruciatus, Pro quibus
 licet nullam possis parem referre gra-
 tiam, tamen nullam reposcit aliã, quã
 vt propter se salutis tue consulas, a mor-
 talibus peccatis abstineas, & ad sua
 morem animum tuum conuertas.

¶ Quisquis es qui peccata mortalia
 sepe committis, sed quia horrenda ti-
 bi non videtur, vt pleraq; alia, ideo ab
 his te continere negligis, cõsidera quod
 nonnunquam deterius in minori cul-
 pa, quam in maiori potest peccari, Ma-
 ior enim culpa quo citius agnoscitur,
 eo celerius emendatur, minor vero dũ
 quasi nulla creditur, eo peius quo & se-
 curius in vlu retinetur. Vnde fit ple-
 runq; vt mēs assueta malis minus gra-
 uibus, ne grauiora quidem perhorre-
 scat, atq; ad quandam authoritatē ne-
 quitie, per culpas nutrita perueniat, et
 tanto magis in grauioribus contēnat
 pertimescere, quanto magis in minus
 grauib; didicit non timendo.

K ij

Quisquis

PECCATORVM

¶ Quisquis es, qui ventralia negligēs quasi leuia, eadem sepius iteras, considera quod sicut altos gurgites fluminum parue sed innumere replēt gurte, ita parua peccata multiplicata fiūt magna, & constantiam charitatis in Deum plerunq; sensim destruunt.

Methodus uitandi peccatum
in generali.

PAupertas efficacissimum est remēdiū contra omnia vitia. Paupertas enim subtrahit homini ad omne peccatum illectamenta, id est diuitias, per quas homo acquirit facultatem perpetrandi quodcunq; peccatum, & adipiscendi desiderium cuiuscunq; peccati, & per quas ad habenda quecunq; temporalia bona homo potest adiuuari.

¶ Despectio hominum, scilicet vt vitupereris, contemneris, vilipendaris, & in nullo singulariter honoreris, donec elationis tumor in te penitus comprimatur, & sic humiliatus humilitatem discas.

Status

REMEDIA

Statu aliquis vite, in quo bona opera
facere cogaris, que alioqui non faceres
peccata dimittere, que libenter admit-
teres. Denique ubi non ignoscatur tibi,
quin potius aspere reprehendaris & pu-
niaris, donec curuitas propriæ volun-
tatis plene in te ad formam certitudi-
nis reflectatur.

Fuga peruersæ societatis, quia (vt in-
quit Chrysostomus) quoties bonus
malo coniungitur, non ex bono malus
melioratur, sed ex malo bonus conta-
minatur, Gregorius. Malorum dum
incaute amicitijs iungimur, culpis liga-
mur, ab eo enim qui summe rectus est
eo ipso iam discrepat, quo peruersorū
amicitijs vita nostra concordat. Vnde
præstat malorum pati odium, quam
ipsorum habere consortium.

Elongatio a loco, hominibus, &
alijs ad peccandum illectamentis,

Quia veluti quo ab aduersis quis longi-
us fuerit, eo minus sentit aduersa, sic
minus voluptatibus stimulatur, qui
non est ubi frequētia est voluptatum,

PECCATORVM

& minus auariciæ molestias patitur, qui diuitias non videt. Itaq; quantum poterimus, a lubrico recedamus, quæ ne sicco quidem satis firmiter stamus.

¶ Frequens & deuota oratio, quæ mentem supra se ad Deum eleuet, & ab ipso impetret curationem languorū & vitiorū, nec non sanitatē virtutū. Isidorus, Hoc est remediū eius, qui vitiorū æstuat tentamentis, vt quoties quolibet tangitur vitio, toties ad orationē se cōuertat, quia frequens oratio vitiorum expugnationem extinguit.

¶ Tribulatio & aduersitas. Gregorius. Qui desiderat plene vitia vincere, studeat humiliter purgationis suæ flagella tolerare, Quod si primo est molestā ad sustinēdū aduersitas, assiduitate tamē fit in dies tolerabilior, donec scilicet non curetur, vel etiā diligatur, propter profectum sanitatis quæ inde sentitur prouenire.

¶ Crebra meditatio passionis Domini, retributionis honorum in celo, supplicij malorū in inferno, mortis in-
evitabilis

R E M E D I A

evitabilis, sui iudicij particularis in morte, iudicij generalis in seculi conformatione, ubi de omni verbo otioso reddenda erit ratio. In omnibus enim operibus tuis memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.

¶ De omnibus uirtutibus in generali.

Summa ope, studio & diligentia in extirpandis peccatis adhibita, non minor adhibenda est ad acquisitionem uirtutum ipsis peccatis contrariarum. Nolo enim putes in hoc consistere iustitiam, ut malum non facias: cum & bonum non facere, malum sit. In utroque legis prauariatio continetur, Quoniam qui praecepit, Recede a malo: mox subiunxit, Et fac bonum. Si a malo recesseris, & bonum non feceris, transgressor es legis. Quae non tantum in malorum operum abominatione, sed etiam in bonorum operum perfectione completur. At quoniam nemo repente fit summus, sed procedete tempore: idcirco paulatim orbis ille,

K iij concen

DE VIRTUTIBVS

contentusq; virtutū omniū acquirendus ē. Quādoquidē absoluta & pfecta virtus, vtī corpus vnū ex his membris & virtutibus est composita: quæ inter se coniunctionem quādam & cōmunionem habēt, & in Dei conspectu vicaria ope se subleuant: nec veræ virtutes sunt, si a se inuicem aliqua diuersitate discordāt. Vna em̄ virt⁹ sine altera aut omnino nulla ē, aut certe minima. Nec mens humana potest habere regnum virtutū, nisi prius excusserit iugum vitiorū: quia omnis virtus patit̄ detrimentum ab vno vitio. Si enim aut humilitatē castitas deserat, aut castitatē humilitas derelinquat, cū Deus detestetur tam superbiā, quam immūditiam: quo modo oculis eius accepta erit castitas elata, vel humilitas immūda? Non em̄ bona accepta sunt Deo, quæ malorū admissione maculantur: & qui in vno deliquit, factus est omnium reus, quia modicum fermentū totam massam corrumpit. Exempli gratia: sunt nonnulli qui caste viuunt, sed
 ab ope

DE VIRTVTIBVS

ab opere bono torpent: alij multa bona faciunt, sed caste non viuunt, Castitas autem nec magna est sine bono opere, nec bonum opus sine castitate, alij caste viuunt, sed gulæ indulgēt: alij e conuerso, alij castitate & abstinentia præditi sunt, sed per superbiam intumescunt, alij sobrii, casti, & humiles sunt sed opera misericordiae exequi negligunt. Itaq; arbor spiritualis quæ recte fructifera esse volet, fructus (id est opera virtutū omniū) proferre debet.

DE SVPERBIA.

Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, quo quis contemnit Deū, aut suum superiorem, nolendo obedire aut subesse eis, et eorum præceptis.

Hæc non ab re inter peccata capitalia primas sibi vēdicat: quia in primis mentem a Deo auocat, fuitq; primum peccatū, tã in cœlo quã in terra, estq; peccatorū omniū radix, & initiū, omniūq; peccatorū periculosissimū est, quia

K v

a plu

DE SUPERBIA

a plurimis hominibus & summis plerunq; sumitur. Exoritur em̄ sapius ex opere iustitiæ & virtutis, sumitq; ex ipsis bonis operibus occasionē. Augustinus, Cætera vitia in malefactis valēt sola superbiā etiam in recte factis est cauenda. Idem. Vitia quippe cætera in peccatis, superbia vero etiam in recte factis timenda est, ne quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Idem. Alia quæcūq; iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant: superbia vero etiam bonis operibus insidiatur, ne fiant. Ea sepius causa est vanę seu inanis glorię.

✚ Superbia in animo suo inordinate propriam excellentiam appetit.

✚ Vana seu inanis gloria, eius excellentię manifestationem.

*Mente sub ocula cupit excellere superbus,
Excelsus cunctis vult gloria vana videri.*

¶ Peccant per superbiam & inanem gloriam.

*Prima species
superbia.*

¶ Qui bonū quod sibi inest ab alio, a semetipsis se habere existimāt, Hic

DE PEC. SUPERBIAE

onymus. Hęc est prima ratio viuēdi
vt cui se debeat anima non ignoret.

¶ Qui bonum quod ab alio gratis *Secunda.*
habent, fatentur quidē se ab alio & nō
a semetipsis habere, sed putant id sibi
esse debitum proprio valore, & vi pro-
priorum meritorum.

¶ Qui ex appetitu proprię excellen- *Tertia.*
tię mouētur ad attribuendū sibi bonū
quod nō habēt, aut maius quā habēt.

¶ Qui despectis alijs, solos se putant *Quarta:*
habere aliquod bonum.

Hę quatuor species superbię etiam *Vana glo-*
ad inanem gloriā reducuntur, si ea- *ria.*
rum aperitur manifestatio.

¶ Qui de bonis quę non habent, aut
de bonis transitorijs & tēporalibus glo-
riā supra modum appetunt.

¶ Qui de peccato gloriātur, letāturq;
cum male fecerint, & exultant in reb;
pessimis, vt quod hunc vel illum diffā-
mauerint aut leserint. Quod peccati
genus est valde periculosum, Malum
enim est, peccati nūquam meminisse,
Peius, meminisse & non dolere, Pessi-
mū, meminisse et de eo letari et gloriari.

DE PECCATO

¶ Qui gloria humana tantū afficiūtur, vt illā preferāt obseruationi præceptorū, vt sunt qui ob amorē glorię consequendę vel timorē glorię perdendę, peccatum mortale designant.

¶ Qui finē vltimū in gloria humana cōstituūt, et nę glorię amore postposito.

¶ Superbię & inanis glorię nouem sunt filię.

*Se faciens magni, cerebrosus, hypocrita, iactans
Ingratus, spernens alios, parere recusans,
Ambitione tumens, quem curia format in osu.
Ille quidem merito censebitur esse superbus.*

¶ Peccant ex superbia & inani gloria.

Presumptio. **¶** Qui temerarię actū interiore vel exteriorē, aggrediuntur opus quod est supra suam facultatem aut dignitatē.

¶ Qui fastuose & amore proprię glorię existimant se meliores, doctiores, aut alia in re præstātiores, & bonis temporalibus digniores alijs,

[Qui

SVPERBIAE

¶ Qui nolunt ea ab alijs reprehendi que perperam aut dixerunt aut fecerunt. *Pertinencia.*

¶ Qui opinionem suam quasi mordicus tenentes, sapientiorum opinioni nolunt acquiescere, qui nisi meliores se ceteris existimarent, nequaquam cum ceterorum consilia sine deliberationi postponerent.

¶ Qui ab incepto opere malo desistere nolunt, quantumcumque prudentiores dissuadeant, cauere enim debent, ne dum tectis aliorum suasionibus foris superari despiciunt, intus a superbia captiui teneantur.

¶ Qui se perperam fecisse nunquam volunt confiteri, sed suam culpam aut excusant, aut leuem esse contendunt, aut eadem in Deum, aut in alium quempiam retorquent,

¶ Qui cum mali sint, & adhuc esse proponant, tamen signis & verbis se bonos simulant, & hec est perfecta hypocrisis, excludens a regno caelorum. *Hypocrisis.*
Nempe bene loqui & male viuere, nihil aliud est quam se sua voce damnare.

¶ Qui

DE PECCATO

¶ Qui in confessione, peccatum aut peccati speciem aut circūstātiās necessarias, mundano pudore dissimulans: quæ confessio inutilis est, imo nouum crimen affert.

¶ Qui alijs præsentibus sese accusat ut religiosi videantur & humiles.

¶ Qui aliqua bona opera faciunt, ut inde mundanā gloriam & laudem assequantur, aut ut alijs appareant meliores.

Iactantia. **¶** Qui verbo plus de se quam sit aut appareat, dicunt sese extollendo.

¶ Qui propter bona temporalia que possidēt, aut sacerdotia optima, aut pretiosa vestimenta, aut propter dotes corporis, nempe pulchritudinem, fortitudinem, valetudinem secundam, & similia, aut propter dotes animi, nempe scientiam, ingenij acumen, memoriæ tenacitatem, sapientiam, Dei cognitionem, & similia, incedunt turgidi & superbi.

¶ Qui sua bona opera recensent propter inanem gloriam potius, quam ut inde aliq

Inde alij exemplum sumant, Hiero-
nymus. Si humanam laudem quæri-
mus, diuinam amittimus.

¶ Qui diuitias suas prædicant osten-
tationis causa.

¶ Qui superbiunt magistratus aut di-
gnitatis titulo.

¶ Qui pro acceptis beneficijs, Deo
aut alij cuius benefactori gratiam nõ
referunt opere, dum tẽpus aut locus est,
aut gratiam animo non habent, agnosce-
do acceptum ab eo, beneficiũ, & inde
affectum beneuolum habẽdo, aut nõ
agunt gratias verbo, dum tempus &
res exoptulat.

*Ingratia
tudo.*

¶ Qui dedignatur Deo agere grati-
as, quod ab eo sint creati homines, idq;
Christiani, quod multis bonis cũ tẽpo-
ralib⁹ cũ spiritalib⁹ ab eo affecti sint.
Nihil em̄ (inquit Bernardus) ita displi-
cet Deo præsertim in filijs gratiæ, in
hominibus conuersionis, quemadmo-
dum ingratitude. Vias enim obstruit
gratiæ: & vbi fuerit illa, iam gratia ac-
cessum non inuenit, locũ non habet.

Non

DE PECCATO

Nonne enim iure perditū reputatur,
quod ingrato donatū est: Nonne pāni
tet dedisse, quod perijisse videtur?

Oportet proinde gratiosum esse homi
nem & deuotum, qui percepta gratiæ
munera manere sibi desyderat: quia si
delis in modico, censetur dignus mu
nere ampliori,

¶ Qui a prandio aut cœna, Deo age
re gratias contēnunt, qui eos pauit,

¶ Qui prę se alios omnes habent de
specturi,

*Contem
ptus alio
rum.* **¶** Qui alios contemnunt, quod sint
pauperes, valetudinarij, peccatores, aut
ignorantes.

¶ Qui nolunt subijci quibus oportet
subijci, vt Deo, parentibus, præcepto
ribus, & alijs dominis suis,

*Inobedi
entia.* **¶** Qui ex volūtate nō obediēdi, trās
grediuntur Dei aut superiorū præcepta,

¶ Qui Dei aut superiorū præcepta
transgrediuntur: non quidem volun
tate non obediendi, sed alia quauis vo
luntate, quæ inobedientia in omni pec
cato inuenitur.

Qui inos

S'UPERBIAE

¶ Qui inordinate honores, dignitates, & praefecturas appetūt, vt praesint *Ambitio.* non vt profint. Nemo quippe amplius in ecclesia nocet (vt inquit Gregori⁹) quam qui peruerse agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquētem nāq; hunc nemo redarguere praesumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur.

✚ Qui vestimenta preciosa & statū *Cūriosus.* suum excedentia, aut eorū nimiam su perfluitatem appetunt, aut eorū nimiam gerunt curam.

¶ Qui ex animi elatione immoderatum habēt appetitū cognoscendi, siue per intellectū siue per sensum, res vanas, & quæ animæ saluti plus obesse possunt, quam prode esse, cuiusmodi fuerunt quidā ex veteribus philosophis, qui meras nugas excogitauerunt,

¶ Qui ratione vanitatis, philosophorum & poetarum libris nimiū sunt intenti, scripturis sacris & sanctorū eloquijs ea ratiōe postpositis, & parui habitis.

L Qui sa

DE PECCATO

¶ Qui sacram scripturam non secundum expositionem sanctorum matris Ecclesiae doctorum, sed secundum secularem sapientiam & proprii sensus vanitatem interpretantur,

¶ Qui plus volunt sapere quam oportet.

¶ Qui ea in disquisitionem & controversiam adducunt, de quibus omnino dubitandum non est.

¶ Causae Superbiae.

*Census, nobilitas, vox, fama, scientia, virtus.
Robur, honor, species, successus, victus, amicitias.
Recta valetudo, pietas, & mentis acumen.
Hec plerumque solent hominem prestare superbum.*

¶ Methodus detestandi
superbiam.

Consydara o homo, qualis fuisti in tua natiuitate, qualis es in presenti tempore, & qualis futurus es in morte. Fuisti sperma foetidum nunc es saccus stercorum, eris esca vermium. Si diligenter consyderes, quid per os & nares caeterosque corporis meatus egreditur.

SUPERBIAE

Dicitur, tuo ipsius corpore vilius sterquilinum non vidisti,

Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa,

Nasci poena, labor: vita, necesse mori?

Post hominē vermis, post vermē faetor & horror

Sic in non hominem vertitur omnis homo,

BERNARDVS: Considera o homo vnde venis, & erubescere vides, & ingemisce, quo vadis, & contremisce, Quid igitur superbis, terra & cinis? Cum superbiētibus angelis Deus nō pepercerit: putasne impūe superbire, putredo & vermis? Nihil illi fecerunt, nihil operati sunt, tantum cogitauerūt superbiam, & in momento, in nictu oculi irreparabiliter ceciderūt, & e cœlo præcipitati sunt. In initium omnis peccati superbia: quæ tam velocit̃ ipsum quoc̃q; syderibus clarius micantē, æterna caligine obtenebrauit Luciferum: quæ non modo Angelum, sed angelorum primum, in diabolum commutauit. Si sic actū est cum angelis, quid de te erit terra & cinere? Illi in cœlo super

L ũ bie.

REMEDIA

bieruñt, tu vero in sterquilinio: quis non tollerabiliorem in diuite superbi-
am, quam in paupere ducat? Si tã du-
re in beatos illos angelos animaduer-
sum est, quoniam elatũ fuerat cor eo-
rum: quam grauiã de te exigẽtur sup-
plicia & misero & superbo? Certº esto
eum qui superbis nõ pepercit angelis,
superbis quoq; hominibus non parci-
turum. Non est contrarius sibiipsi, nõ
est personarũ acceptator, similia sunt
iudicia eius: sola ei placet siue in ange-
lo, siue in homine humilitas.

✠ Consydera singularẽ domini Dei
tui IESV CHRISTI humilitatẽ, qui
pro te exinaniuit semetipsum, factus
obediens patri vsq; ad mortem, eamq;
ignominiosissimam, nempe crucis. Au-
gustinus: Remediũ elationis, est cõ-
tuitus Dominicæ crucis. Et quantũ-
cunq; te humiliaueris (inquit Bernar-
dus) CHRISTO humilior nõ eris: qui
non venit ministrari, sed ministrare,
voluitq; in terra esse nouissimus viro-
rum, qui in cœlis est gloria beatorum
& domi,

CONTRA SVPERBIAM

& dominus Angelorū. De quo Lucas
 Et erat (inquit) subditus illis: quis
 quibus? Nimirum Deus hominibus,
 magister discipulis. Dei patris sapiētia
 fabro & fāmīnæ. Deus (inquā) Deo
 patri coalitissimus, cui angeli subditi
 sunt, cui principat⁹ & potestates obe-
 diūt, subditus erat Mariæ: nec tantum
 Mariæ, sed etiam Ioseph propter Ma-
 riam, Quod Deus foemīnæ obtempe-
 rat, o humilitas absq; exemplo. Disce
 igitur o homo obedire, disce terra sub-
 di, disce puluis obtemperare: disce hu-
 militatem o Christiane a CHRISTO
 domino & Deo tuo, qui mitis est et hu-
 milis corde: qui pro te vsq; ad terram,
 imo vsq; ad inferum descendit. Erube-
 sce superbire vilissima creatura, cuius
 gloriosissimus creator a deo humilis fu-
 it. Deus e cœlo vsq; ad terras descēdit
 se humilians: tuñe ex sterquilinio su-
 pra Deum tuū ascēdes superbiēs? De-
 us humilis est, superbusne eris vilis
 homūcio? Caput humile, membrūne
 erit superbum? Deus se humiliat, &

L iij   tu te exal

REMEDIA

tu te exaltas? Deus se hominibus sub-
 dit: & tu dominari gestiens hominib⁹
 tuo te præponis auctori? Quoties em̄
 hominibus præesse desyderas, toties
 Deum tuum præire contendis. Si ho-
 minis (o homo) imitari dedignaris
 exemplum: certe non erit tibi indignū
 sequi Deum creatorē tuū: qui non so-
 lum rea ratiōe in carne apparuit vt nos
 per passionem suam redimeret, verū
 etiam vt nos per conuersationem do-
 ceret. Exemplum sequentibus se præ-
 bens, rex fieri noluit, oblatam culmi-
 nis gloriam fugit, præcepitq; discipu-
 lis suis, vt nemini dicerent, quod ipse
 esset IESVS Christus filius Dei viui:
 & tandem poenā probrosæ mortis ap-
 petiuit, vt membra eius discerent fauo-
 res mundi fugere, terrores minime ti-
 mere, pro veritate aduersa diligere, &
 prospera formidando declinare. Quid
 em̄ in causa fuit, aut quæ fuit necessitas
 vt exinaniret se, humiliaret se, abbre-
 uiaret se dominus maiestatis: nisi vt
 nos Christiani simili faceremus? Om-
 nis em̄

CONTRA SUPERBIAM

his em̄ CHRISTI actio, nostra fuit in-
structio. Augustinus, Christianus no-
minis Christi similitudinē tenet, mo-
rum quoq; similitudinē habere debet,
ideo Christianus nemo recte dicitur, ni-
si qui CHRISTI moribus coequatur.
Idem, Christiani nomē ille frustra for-
titur, qui Christum minime imitatur,
quid enim prodest vocari quod non es
& nomen tibi vsurpare alienum? Sed
si Christianū te esse delectat, quæ Chri-
sti sūt gere, & merito tibi Christi ai no-
men assume. At fortasse non esse, sed
vocari desyderas, hoc satis miserum et
foedum est, te velle vocari quod nō es.

↳ Considera q; MARIA & om-
nes sancti & sanctæ potissimum Deo
placuerunt humilitate, suntq; a terra
in cœlum exaltati, quia seipsos humi-
liauerunt. Sicut vicissim dæmones, q;
se exaltare voluerunt, e cœlo in infer-
nū vsq; & terræ viscera deturbati sunt
Augustinus. Humilitas homines san-
ctis angelis similes facit, superbia vero
ex angelis dæmones fecit. Bernardus

L iij Super

REMEDIA

Superbia de superis ac coelestibus ad
 ima praecipitat, humilitas ab imis ad
 alta eleuat, angelus in caelo ad tartara
 corruit, homo in mundo ad caelum ascen-
 dit. Augustinus. Diabolus superbus
 hominem superbientem perduxit ad
 mortem, CHRISTVS humilis hominem
 obedientem reduxit ad vitam, quia sicut
 ille elatus deiecit contentientem, sic iste
 humiliatus surrexit, & erexit credentem.

¶ Considera nihil tibi esse quod a Deo
 non acceperis, si autem accepisti, quare
 gloriaris, praesertim de fluxis & ca-
 ducis, quae facile perdi possunt. Pro-
 bus tanto maiores gratiae Deo agende
 sunt, quanto excellentiora dona ab eo
 acceperis, sin secus, multo amplius da-
 naberis.

¶ Considera quod de temporalibus
 bonis fluxis & caducis non est tibi oc-
 casio superbiendi, utpote quae a Deo ti-
 bi data sunt, aut ut ad meliorem vitam
 te prouocent, & dum a Deo multorum
 bonorum promissore aliquid praesens
 accipis, ad aeterna & inuisibilia speran-
 da p-

CONTRA SUPERBIAM

da prouocaris. Aut quæ tibi data sunt in cumulum damnationis æternæ, ut tu malus cum sis, & in vita tua bona recipias, dum per ea ad Deum non cōuerteris, ob eadem amplius dāneris.

Consydera quod forsitan tu damnaberis, ille autem quem despicias, & cuius respectu superbis, saluabitur, & quod forsitan habet aliquam virtutem occultam, qua tu cares, cuius causa est te dignior & Deo charior. Parūper expecta, & veniet mors, quæ illum tibi efficiet parem, quæ illū tibi equabit. Omnes enim impares nascuntur, natalium quidem conditione, omnes autem pares moriuntur, mortis quidem necessitate, præterquā quod post mortem de pluribus rationem reddēt, qui in præsentī vita maiores fuerint, & plura bona temporalia receperint.

CHRYSTOSTOMVS: Intuere nūc sepulchra superborū, & vide si est aliquid in eis iactantiæ suæ vestigiū, si aliqua diuitiarum vel luxuriæ signa cognoueris, Require nunc vbi vestes

REMEDIA

& ornamenta peregrina, vbi spectaculorum voluptas, vbi asseclorum turbæ Conuiuiorum cessit opulentia, risus, iocus, & immoderata atq; effrenata lætitia quo abiit? quo recessit? Vbi illa nunc & vbi ipsi? Quis finis vtrorumq; In tuere diligentius, & accede propius ad singulorū sepulchra, vide cineres solos & foetidas carnes, vermiumq; reliquias, & recordare hunc esse corporū finem, etiam si in delicijs & lætitijs, etiam si sine labore & cōtinētia transegerint vitam. Atq; vtinā res omnis, omnisq; causa nostra vsq; ad cineres veniret & vermes, parua viderentur hæc damna, & quæ facile excusare possit naturæ conditio, Nunc autem cōuertere oculos tuos ab his cineribus, & sepulchris, & reuoca cogitationem tuā ad illud diuini iudicij tribunal horrendum, vbi fletus & stridor dētium, vbi tenebræ exteriores, vbi vermis ille cōscientiæ qui nunquā moritur, & ignis qui nunquam extinguitur.

CAVGUSTINVS, Diuitijs, florib; & maio

CONTRA SUPERBIAM

& maiorū nobilitate te iactas, & exultas de patria, & pulchritudine corporis, & honoribus qui tibi ab hominibus deferuntur. Respice teipsum quod mortalis es, & quod terra es, & in terrā ibis. Circumspice eos, qui ante te similibus splendoribus fulsere. Vbi sunt qui ambibant civium potentatus? Vbi insuperabiles imperatores? Vbi qui conuentus disponebāt & festa? Vbi equorum splendidī inuectores? Vbi exercitū ducēs? Vbi satrapę tyrānici. Nūc omnia puluis, nunc omnia fauilla, nūc in paucis versibus eorū vitę memoria est. Respice sepulchra, & vide quis seruus, quis dominus, quis pauper, quis diues. Discerne (si potes) vincitū a rege, fortem a debili, pulchrum a deformati. Memor sis itaq; ne extollaris aliquando, memor autem eris, si teipsum respexeris.

Consydera nūc quā friuola, quā caduca, quam vana, quam fictilis sit gloria mundana, quia leuiter volat, leuiter penetrat, leuiter præterit, nec ta-

men

REMEDIA

men leue infligit vulnus, sed cito inter
ficit, & ex temporali gloria in eternā
commutatur confusionem.

T Quisquis es qui honorum cupidi-
tate tantopere ardes, considera primū
a quibus hi honores tibi deferuntur.
Nempe aut metu, ab ijs qui te metuūt,
& vicissim eo ipso nomine tibi sunt
metuendi, & ab illis est tibi cauendū.
Aut spe alicuius vtilitatis, quam ex te
consequi sperant, & sic te derident, nō
enim honores illos tibi ex animo defe-
runt. Aut ignorantia, & quoniā ipsis
nullum sit honesti & inhonesti discrimen,
ideoq; mirantur res nihili, & nul-
lo honore dignas, & sic es miserandus
potius, quam mirandus. Secundo cō-
sidera ob quæ hi tibi deferūtur hono-
res, nēpe aut ob media, vt sunt forma,
vires, opes, genus, & similia, quæ quia
a natura sunt, idcirco de ijs neq; lauda-
mur neq; vituperamur: Aut ob turpia
a turpibus laudaris, quod ingens est
probrum, non honor. Tertio consyde-
ra cui honores isti deferuntur, nempe
tibi aut

CONTRA SVPERBIAM

tibi aut indigno aut digno, si indignus es istis honoribus, & falso opinantur homines te ijs dotibus ornatū, quibus honos debeat, eo ipso nomine nō est tibi materia superbiendi, quin potius humiliter de te sentiendi, & curandi, vt fias id quod illi te putant esse. Si dignus es qui lauderis, honores tuos in Deum refer, cui debes & illa ob quæ honos tibi tribuitur. Tam non conuenit tibi arrogare honorem, quam non conuenit tibi arrogare virtutem, quæ deforsum est, descendens a patre luminum. Quicquid hic fauoris captas, quod ad Deum non retuleris, ipsi furaris. Quid autem nequius seruo usurpante sibi gloriam domini sui? Vnde putride puluis & vermis inutilis, gloria tibi?

Consydera quam tibi stultum sit, pretium tui de homuncionum opinione metiri, quibus in manu est, simul atq; ipsis placuerit, hoc ipsum honoris quod largiuntur, rursus auferre, ac te modo honestatum de honestare. Si in
eorum

REMEDIA

eorum labijs gloriam tuam posueris,
 modo magnus eris, modo paruus, mo-
 do nullus, secundum quod adulantū
 linguis placuerit vel vituperare te, vel
 laudare. Stultum tibi est thesaurū tuū
 tibi recondere, & vnde resumere non va-
 leas cum volueris, sed ab ijs mendica-
 te incipias, quibus illum seruandū cre-
 dideris. Itaq; gloriam tuam pretiosissi-
 mum animę tuę thesaurum, ipsi Deo
 potius seruandam repone, qui potens
 est depositum in tempus suum serua-
 re, qui cautus est in custodiendo, & fi-
 delis in restituendo. Si humanam cō-
 temperis, secura erit tibi gloria a Deo
 eam seruabit viuo, restituet defuncto.

¶ Considera mundanos honores cū
 pessimis & sceleratissimis hominibus
 esse communes: imo nullis fere cōtin-
 gere copiosius quam indignissimis.
 Itaq; eum solum honorem esse deputa
 qui a vera virtute proficiscitur: quem
 etiam interdum fugere oportet, sicut
 verbo & exemplo nos docuit Christus
 Vnicum autem honorem & hominī
 Christianae

CONTRA SUPERBIAM

Christiano expetēdū esse nō ab homi-
nibus, sed a Deo collaudari. Non em̄
quem homo commēdat, is probatus
est, sed quem Deus commendat,

¶ Quisquis es, qui præesse affectas,
primos quæris accubitus, & Ecclesia-
sticorum graduum celsitudines ambis
ipsis etiam angelicis humeris formidā-
das, consydera quam sint transitoria
quæ apperis, quam æterna quæ perdis
Quid enim prodest paucis diebus re-
gnare super terram, & regno cœlorū
æterno priuari? Quomodo alijs præ-
esse poteris, qui tibi subesse non didi-
ceris? alijs dominari, qui tibi domina-
ri nescias? Quod si per te steterit, quo-
minus vnus quispiam ex ijs qui curæ
tuæ committi sunt, saluetur, quomodo
saluari poteris? Quomodo de alijs red-
des rationem, qui de te vix possis eam
reddere? Quam innumeris peccatis
te ipsum cumulas, qui addis peccata
peccatis, ad quæ etiam accedunt sub-
ditorum tuorum peccata, quæ in tu-
um redundant caput, Vnde duris-
simum fiet iudicium, ijs qui præsun-

REMEDIA

Eze. 33.

potentes enim potēter tormenta pati-
entur: de quorū manibus subditorum
peccata requireret Deus.

¶ Consydera quod qui contendunt
supergrēdi proximos, multas inueni-
unt difficultates, multos habent emu-
los, multos insidiatores, multos contra-
dictores. Nihil autē facilius est volenti,
quam humiliare seipsum. Vnde rex
quidā traditam sibi coronam regiam
priusquam suo capiti imponeret, diu in
manibus retentam considerauit, ac di-
xit. O nobilem magis quam felicē co-
ronam, quā si quis penitus cognoscat
quam multis sollicitudinibus & pericu-
lis & miserijs sit referta, ne humili qui-
dem iacentem tollere vellet,

¶ Consydera o superbe, quod nulli
cuiquam places. Non Deo, quē habes
aduersariū, qui superbis resistit, & hu-
milibus dat gratiam. O quale malum
est, quod aduersariū habet Deū, Non
humilibus, qui humilitatis amatores
tuam exorrēt superbiā. Non alijs sup-
bis tui similibus, qui eo ipso nomine
quo te

CONTRA SVPERBIAM

quod te exaltas & extollis, tibi inuident, hoc metuētes, ne ipsīs videri possis vlla in re beatior. Nō etiam tibi ipsi tandem placebis: nec in hoc seculo, cum ad te reuersus vilitatem tuā agnoueris, & cum in teipso nihil penitus inueneris, vnde possis aliquo modo gloriari, nec in futuro seculo, cum ob superbiam tuam in æternum ardebis.

Bernardus, O homo (inquit Deus) si te videres, tibi displicerēs, & mihi placerēs, sed quia te nō vides, tibi places, & mihi displices, veniet dies quādo nec tibi nec mihi placebis, mihi quia peccasti, tibi, quia in æternum ardebis. Soli diabolo tua placet superbia, qui superbus est valde, qui ex speciosissimo angelo præ superbia in teterrimū dæmonem est commutatus, teq; simili modo sibi similem tentat efficere.

Consydera peccata tua, quorum causa quodcunq; supplicij genus commeruisti, nec dignus es pane q̄ uelceris. At dixeris, de peccatis meis confessus sum, Verum quidē dicis, sed qui scis,

uq; sibi

M

si con.

si conuertatur & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem?

Consydera q̄ certo & euidenter nescis, an toto vitæ tuæ tempore opus meritorium feceris, quia sæpe vitia virtutis speciem præ se ferunt, quia sæpe inanis gloria totū opus alioqui bonū & meritorium, vitiat, quia sæpe iustitia nostra ad examen diuinæ iustitiæ deducta, iniustitia est, & plerunq; sordet in conspectu districti iudicis, quod in oculis fulget operātis. Alia em̄ sunt iudicia hominum, alia iudicia Dei, cui gratior est peccator humilis, quam iustus superbus.

Consydera quod forsità plura mala fecisti quam bona, & si qua bona fecisti, tāta indeuotioni permista fuerūt, vt de ijs plane non possis gloriari. Nam vix sine aliquo peccato est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Gregorius, Væ laudabili vitæ hominum, si remota pietate iudicetur, quia vnde ante oculos iudicis se place re suspicatur, obruitur. Mala enim no
stra pu

90

CONTRA SVPERBIAM

pura sunt mala, ex pluribus circumstantiis graua, & grauibus supplicijs digna, bona aut nostra non sunt pura bona, sed multis impuritatibus sunt admista.

Consydera quod Deus est, qui in te vel tecum operatur, vt bona opera opereris, qui dat tibi & velle & perficere, sine quo nec cogitare quidem potes aliud quod bonum, sine quo nec surgere ad bonum, nec stare in bono potes, cuius virtute necesse est tenearis, qui eius manu erectus es, secundum cuius gratiam, ibi datam aut vltro oblatam, negligenter nec satis fideliter operatus es. Vnde non tibi, sed Deo, eorum operum gloriam ascribere debes, ne cum hic temporalem gloriam pro mercede receperis, in futuro eternam gloriam, aliqui ratione illorum bonorum operum habendam, cum operibus tuis perdas. Nemo enim potest & temporalē gloriam presentis seculi, & eternam venturi seculi habere, & in terra simul & in caelo gloriosus esse. Quid enim æternæ mer

na mercedis habere speras in cœlo, q
 temporalem mercedem volueris reci-
 pere in mūdo? Mundanā gloriam tibi
 ab hominibus impendi maluisti, & iā
 cœlestem gloriam æternāq; tibi a Deo
 impendendam, perdidisti. Gregorius.
 Cum pro recto opere laus transitoria
 queritur, æterna retributione res digna
 vili pretio venundatur. De quo videli-
 cet pretio percepto veritas dicit, Amen
 dico vobis, receperunt mercedem suā.
 His amplius plerunq; putas opus esse
 bonum, quod malum est, vel maius
 esse, quam sit, vel meritoriū esse, quod
 non est, vel maioris esse meriti apud
 Deum, quam sit. Hostis em̄ nostri ma-
 litia tanta arte se palliat, vt plerunq; an-
 te deceptę mentis oculos culpas virtutes
 fingat, & inde quisq; quasi expectet
 præmia, vnde æterna dignus est inue-
 nire tormenta. Plerunq; em̄ quod ho-
 minibus altū est, abominatio est apud
 Deum. Igitur si diligenter consydera-
 ueris, de omnibus operibus tuis potius
 debes formidare, quam gloriari. Iuxta
 illud Iob, Verebar omnia opera mea,

CONTRA SUPERBIAM
sciensq̄ non parceres delinquenti.

¶ Methodus uitandi su-
perbiam.

Quoniam de ignorantia tui na-
scitur in te superbia, cum meli-
orem aut beatiorē quam sis, decepta
& deceptrix tua cogitatio te esse men-
titur, & in tuis oculis maior es, quam
apud Deum, quam in veritate. Idcir-
co nascenti superbię veracitrs aut com-
modi⁹ occurrere nō potes, quā si in ve-
ritate teipsū noueris, quā si teipsū in-
ueneris. Tātū te ad lumē v̄itatis discer-
tias teipsū sine dissimulatione inspicias, &
sine palpatōe dijudices. Ne tibi ipsi de
te metiaris, ne in spiritu tuo sit dolus.
Nā quomō nō vere hūiliaberis in hac
vera tui cognitione, cum te perceperis
oneratū peccatis, mole huius mortalis
corporis aggrauatū, terreris intricatū
curis, carnalium desyderiorū fece infe-
ctum, implicitum mille erroribus, ex-
positum mille periculis, mille timori-
bus trepidū, mille difficultatibus anxī

M iij um

um, mille suspiciōibus obnoxium, mille necessitatibus ærumnosum, procliuē ad malū, difficilem ad bonum.

✠ Non est periculum ne nimis te humilies, ne nimis humiliter de te sentias, ne minorem te existimes, quam sis. hoc est, quā te veritas habeat. Vicissim grande est malū, horrendūq; periculū si vel modice plus æq; te extollas, si vel vni etiam in tua cogitatione te præferas, quem forte parem tibi veritas iudicat, aut etiam superiorem.

✠ Qd' si videris aliquem aperte peccare, vel aliquē grauiā perpetrare: non tamen debes te meliorem existimare, quia nescis quādiu possis in bono stare. Omnes fragiles sumus, neminem tamen teipso fragiliorem existimabis.

☉ Aliorū virtutes magis considera, quam vitia: quia in eo plenitudo constat humilitatis. Nā quāuis in aliquo maior tibi sit a Deo data gratia, quam proximo tuo: tamē si recte perpendas, in multis te iudicare poteris inferiorē. Quid em̄ supra proximū tuum superabis, si la

CONTRA SUPERBIAM

bis, si labore aut ieiunare plus potes,
quam ipse, cum superet te pacientia,
humilitate præcedat, charitate superemineat: Eris itaq; magis sollicitus, vt
vt scias quid desit tibi, & quid alteri in-
sit, quã quid tibi insit, & qd alteri desit
& hæc cogitatio te in humilitate custo-
diet, & proficiendi desyderio accēder
Quod si tecum reputaueris, quid tibi
habere videaris, quo alter quispiam ca-
reat, te in superbiam eriges, dū alteri
te præpones: hinc proficere negliges,
dum te magnum & excellentem arbi-
traueris: hinc deficere incipies, dū alte-
rius comparatione etiam nimis egisse
tibi ipsi videberis: sicq; in tepeditatē
incides, & remissius solito agere inci-
pies.

☞ Qd' si sapiēti iudicio nec temera-
rio te donū quodpiam præ ceteris ha-
bere agnoueris: tunc duntaxat de eo
cogitabis, cum ea causa Domino Deo
tuo voles gratias agere, & eidē te agno-
scere debitorem: aut dum gratia conso-
lationis in Deum vt ab eo maiora spe

res, alia ex causa imminētē tristitiam
eius doni cōsyderatidē volēs ppellere.

C Cum aliquod bonū opus operat⁹
fueris: crede de alijs meliora vt humili
eris, & humilitatē seruare possis.

C Si pro aliquo bono opere senseris
mentem tuam intus arcana quadam
voluptate supra modum extolli: tūc tē
poris valde tibi est cauendum, ne phi
lauria (id est tui ipsius amor & cōpla
centia) opus bonū ad Dei gloriam fa
ctū quoquo modo cōtaminet, neue
inanis gloria omniū bonorū consilio
rum pestis illud corrumpat. Sed nihil
tuis meritis arrogans, totū illud gratu
itā Dei beneficentiā feres acceptū, teq;
ipsum protinus verbis Pauli reprimis
Quid habes quod nō accepisti? & si ac
cepisti, qd gloriaris, q̄si nō acceperis?
C Qd si de eo bono opere gloriari
vis, gloriare in Domino: id est omne
illud opus bonū Deo ferens acceptum
illius operis causa soli Deo placere des
syderabis, qui solus consciētia arbiter
est, & cui placere sola verā & summa
gloria est. Quic

CONTRA SUPERBIAM

Quicquid in te magnū, quicquid pulchrū, quicquid erit præclarū, id dei munus, nō tuū esse bonū ducas. Cōtra quicquid humile, quicquid sordidum, quicquid prauū in te fuerit, id totum ad te tantum referes.

Opera bona quæ raro & a paucis fiunt, quā optime poteris occultes: sic vt nesciat sinistra, quid faciat tua dextera. Facile em̄ est eorū appetere inanē gloriam, quæ palam fiunt.

Dum animū tuū in superbā erigi senties, mox tua ipsius mala vertes in remediū, quasi venenū veneno pel- lens, si ingēs aliquod corporis aut ani- mæ tuæ vitiū, & quod animū tuū ve- hementer remordeat, ob mētis oculos proposueris, & pavonis exemplo ea tui parte contempleris teipsum, qua es de- formissimus.

Ne te ipsum æstimaueris ex alio- rū laudatione, sed de tua ipsius consci- entia. Si te laudari audies, teipsum in- terroga, an talis sis, qualē alij prædicāt

Quod si animus tibi respondeat, te longe

M v alium

REMEDIA

alium esse quā ipsi te faciūt, magis cre-
de tibi ipsi cui notior es, quā alijs. Qd
si te talem esse agnoueris, nihilomin⁹
quantū in te est scuto veritatis cures a
te repellere iaculum fauoris, dans Deo
gloriam, & dicēs: Gratia Dei sum id
quod sum, Probes ipse opus tuū, & sic
habebis gloriā in temetipso, nō ī altero

C Contra cæcam superbiā, de te hu-
militer senties, contra vanam gloriam
aliter sentiētibus non consenties.

C Iustus tutiusq; est vt nouissimū
locū eligas, de quo postmodū cū hono-
re superi⁹ educaris: quā vt primos que-
ras accubitus, vnde cedere mox oportet
cum rubore.

C Quanto maior es, tātō te geras sū-
missius: non em̄ magnū est in abiecti-
one humilem esse: magna prorsus &
rara virtus humilitas honorata. Itaq;
si egregius es, esto tamen de grege: si
o omnib⁹ præes, nō dedigneris subesse:
subditos tuos, homines memineris, nō
pecudes: q; tibi subditi sunt, meritis
tuis nō accidit, q; aut homines sunt, in
hoc tie

CONTRA SUPERBIAM

hoc tibi natura pares sunt. Humilitas in honore, ipsius honoris honor est, & dignitatis dignitas. Omnis dignitas ipsa dignitatis nomine indigna est, si humilia dedignatur.

¶ Si virtutem expetis humilitatis, viā non refugies humiliationis: si non pateris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Quamuis em̄ multi sint humiliati, qui humiles nō sunt, tamen humiliatio viā est ad humilitatem sicut patientia ad pacē, lectio ad sciētiā

¶ Acquiesce Deo, & sit voluntas tua subdita veritati: nec te vere putes tuo subiectum esse creatori, cui debes totū quod es, & totum quod habes, qui & fecit te, & benefecit tibi: nisi & humanae creaturae propter eum sis subditus, superioribus inquā & prelatiis tuis.

Qd' si vis in iustitia esse perfectus: vade ad iuniorem & defer inferiori honorem, & iuniori te inclinatio.

¶ Propriū abhorre cōsiliū, & proprie voluntatis effectū: superiorū & sapientiorū acquiesce cōsilio, quibus vere humilis.

REMEDIA

nilis dat suum velle & suum nolle.

✠ Cor tuū triplici timore replebis: vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius p̄ amissa, longe plus pro recuperata. Time cū arriserit gratia, ne indigne opereris ex ea. Time cum abierit, quia vbi deficit gratia, ibi deficiēs tu, custodia tua te reliquēte. Time si amissa denuo redierit, ne forte contingat te recidiuum pati. Non potes simul & sic timere, & altū sapere: non potes admittere superbiam repletus timore Domini.

✠ Patientiam habe in aduersis: verū humilem patientia ostendit iniuriā: sicut nos exēplo suo docuit CHRISTVS qui cum malediceretur, nō maledicebat: cū pateretur, nō cōminabatur.

Ⓔ Ne despexeris, neue irriseris miserum: id em̄ arrogantis stultitię magnū est argumentum, præsertim cū calamitas misericordiam mereatur, nō cōuictū.

✠ Cauendū tibi est, ne vestis tibi sit vanitate aut curiositate nimis exquisita, aut pretiosa nimis: qui em̄ diligit vestimentum nimis splendidū, cogitationes

HVMILITAS

tionēs humiles habere nō potest, & ne
 mo quærit vestimenta supra modū pre
 tiosa, nisi ad inanem gloriā, qui ea nō
 induit, vbi ab hominib⁹ videri nō pōt
C Cauendam etiam tibi est, ne vestis
 tibi sit vilior & humilior, quā equū sit,
 ne fugiēdo gloriā, eandem videaris
 querere. Plures em̄ in hoc ipso cupiūt
 placere, q̄ placere negligunt, & dum
 laus vitatur, mirum in modū appetit.
 Itaq; nec nimium sis luxuriosus in ve
 stitu, nec nimium sordidus, sed eleganti
 munditiæ. Vere humilis humilia nō
 dedignatur ministeria, quasi seipso in
 digna, sed libenter ad humilitatis suæ
 custodiam humilia obire munera nō
 recusat, qui se in oculis suis vilem exi
 stimat.

C De Humilitate.

Humilitas est cōtemptus ppriæ
 excellentiæ. Temperat em̄ & re
 frenat animum, ne im moderate tēdat
 in excelsa. Quæ attrahit & dat homi
 ni cæteras virtutes, earum fortissima
 con-

HUMILITAS

conseruatrix perite in quod agitur, nisi
 si humilitate costodiatur, sicut vicissim
 superbia omnium vitiorum mater est
 & alumna. Bernardus. O humilitas
 regina virtutum, vitiorum mors, nutrix
 virtutum, scientie decor, religionis vi-
 gor, trinitatis hospitium, sancti spiritus
 receptaculum. Beato Antonio cum
 ostensa fuissent retia, quae diabolus per
 totum mundum extenderat, dicenti, Quis
 potest euadere ista? Responsum est, hu-
 militas. Super quem enim requiescit spi-
 ritus Domini, nisi super humilem &
 quietum & trementem sermones eius?
 Bernardus, Laudabilis virtus virgini-
 tas, sed humilitas magis necessaria,
 potes sine virginitate saluari, sine hu-
 militate non potes. Potest (inquam)
 placere humilitas, quae virginitatem de-
 plorat amissam: sine humilitate (audeo
 dicere) nec virginitas MARIAE pla-
 cuisset: quia etiam ut placeret virgini-
 tas, humilitas proculdubio fecit. Vera
 autem (inquit Augustinus) fidelium hu-
 militas est, in nullo superbire, in nul-
 lo mur

lo m
 que
 cis g
 re: cu
 benig
 tas ob
 la hu
 uit pr
 uit. C
 bus, f
 one g
 culis
 quia
 quod
 buer
 C T
 Subde
 Subde
 Subde
 C
 to ma
 ad D
 mag
 ter o

HUMILITAS

lo murmurare, nec ingratum esse, nec querulum: sed in omnibus Dei iudicijs gratias Deo agere, Deumq; laudare: cuius omnia opa aut iusta sunt, aut benigna. Perficitur summa humilitas obedientia, & iniuriæ patientia: sola humilitas non solet gloriari, non nouit præsumere, contendere non cõsueuit. Gregorius, Sicut superbi honoribus, sic plerunq; humiles sua despectiõne gratulantur: cunq; se in alienis oculis viles aspiciunt, idcirco gaudent quia hoc iudicio confirmari intelligunt quod de se & ipsi apud semetipsos habuerunt.

¶ Tres sunt gradus hūilitatis.

Subdere se maiori, & non præferre se æquali.

Subdere se æquali, & non præferre se minori.

Subdere se minori, & nulli se præferre,

¶ Per hos humilitatis gradus quanto magis quis descenderit, tanto magis ad Dei similitudinem ascendit. Qui magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruulus: ideoq; ad eius

HVMILITAS

ad eius non ascenditur altitudinē, nisi per humilitatem: cui propinquat subditus, & longe recedit elatus, ad quē redire nō possumus nisi humilitate, a quo nos superbia & inobedientia exturbauit. Hęc sola est via ad Deū, & non est alia pręter ipsam: qui aliter vadit, cadit potius quam ascendit, Sola ē humilitas quę exaltat, quanto em̄ q̄s est abiectior in hoc seculo, tanto magis exaltabitur in futuro. Omnis em̄ qui se exaltat, humiliabitur: & omnis qui se humiliat, exaltabitur,

DE AVARITIA.

Avaritia est sua illicite retinere, aut aliena concupiscere,

Cuius species sunt quatuor.

*Ipse aliena nimis desidero, multa dolose
Acquiro, non restituo male parta, tenax sum.*

CPeccant per auaritiam.

*Desi deriū
alieni.* **C**Qui iniustam habent voluntatem accipiendi seu retinendi alienum. Spes enim

DE AVARITIA

enim adipiscendorū seu retinendorū temporalium, charitatis venenū est.

¶ Qui inordinatū habent appetitū pecuniam, aut superflua bona acquirendi quo iure quāq; iniuria.

¶ Qui voluntate deliberata appetūt sacerdotia, dignitates, & bona temporalia, vt suis voluptatibus commodius indulgeant,

¶ Qui iniuste & per illicitū cōtractū diuina vel humana lege vetitū, vt per simoniam, rapinam &c. acquirūt bona, aut per opa quæ sūt peccata mortalia, vt per adulterium, lenociniū &c.

*Iniusta ac
quisitio:*

¶ Qui iniuste detenta aut possessa restituerē nō volunt, qui tantisper in peccato manent, donec alienū restituant, dūtaxat si restituendi habent facultatem. Non enim dimittitur peccatū, nisi restituatur ablatum. Qd' si restituendi non adsit facultas, sufficit contritio, cū proposito restituēdi quādo erit facultas.

*Retentio
alieni.*

¶ Qui parati sunt facere cōtra mandata Dei, atq; bona tēporalia amittāt.

Tenacitas.

¶ Qui ex affectu auaritiæ, & nō ad

Narcendā

DE PECCATO

arcendam propriam aut alienam egestatem thesaurizant, Quod in viris ecclesiasticis multo est damnabilius, bona enim Dei patrimonium est pauperum eius. Ambrosius, Aurum habet Ecclesia, non ut seruet, sed ut eroget.

¶ Qui præ insatiabili habendi cupiditate adeo tenaces, parci, et auari sunt ut proximo opera misericordiae exhibere nolint, & in necessitate constituto subuenire, vbi charitas & recta ratio naturalis dictant esse adimplenda, & vbi id possunt facere commodissime, licetque per facultates.

¶ Qui sibi ipsi adeo crudeles sunt, ut suis bonis sibi non subueniant, & in medijs opibus indigeant, ipsi quoque desunt tam quod habent, quam quod non habent, nec bona possident sed ab ipsis possidentur

¶ Rami Auaritiae.

Inde doli, curae, periuria, fractio legum.

Innumeræque alia ducunt primordia culpæ.

¶ Peccant ex avaritia.

Frats. ¶ Qui fraude & via illicita, quo iure

A V A R I T I A E

quæq; iniuria, diuitias accumulare cõstituant,

¶ Qui maioris lucri gratia, merces aut simile quicquam fucant iniuste, & cum damno aliorum.

¶ Qui assidue sunt solliciti qua via, siue iure siue iniuria, Dei timore præ oculis non habito, poterunt peruenire ad opes & sacerdotia. *Inq̃tudo*

¶ Qui nimis anxie sunt solliciti, quo modo reliquũ vitæ suæ tempus victũ & vestitum nãncisci poterunt, nõ habẽdo spem in Domino, quod si digne ei inseruierint, omnia necessaria adijci et. Nam ipsa veritas Mathæi vi. ppri os discipulos docens, dicit, Nolite solliciti esse animæ vestræ, quid manducetis aut bibatis, aut corpori vestro, quid induamini, sed quærite primũ regnũ Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Si em̃ mandata mea seruaueritis, bona terræ comedetis.

¶ Qui aliquid videntes maioris lucri causa iurant se tãti emisse, cũ tamẽ *Periurium*

minoris multo emerint, & (vt simpli-

N ij citati

DE PECCATO

citati populari imponāt) longe carius,
quam sit equū merces suas indicant,

Fractio le
gum.

¶ Qui pecunia adulterati & corru-
pti, non iudicant secundū æquitatē &
legis præscriptum, aut falsum ferunt
testimonium.

clausuræ

Ex auaritia tanquā ex fonte innu-
mera alia peccata ducunt originē, quæ
superuacaneum foret hic inserere.

¶ Filia Auaritiæ.

*Furta rei sacræ grauiora, rei q; profanæ,
Hinc usura, rapina, simonia, pignora sunt,*

¶ Peccant ex Auaritia,

Sacrilegiū

¶ Qui furantur clam, aut vi rapiunt
sanctorum reliquias, eorum imagines
vasa sacra, res mobiles vel immobiles
ad vsum ecclesiæ vel ministrorū Dei
mancipatas, quo modo rei sacræ ma-
gna fit irreuerentia,

Furtum.

¶ Qui vel rem prophanam in loco
sacro furantur.

¶ Qui alienum clam auferunt, aut
inuentum non restitunt,

Qui a

A V A R I T I A E

¶ Qui a parentibus pecunias aut aliud quicquam furantur.

¶ Qui pecunias aut aliquid aliud dant foenori, vt post diem dictum, quod mutuo datum est recipiant, & vi mutui aliquid aliud vltra sortem, de qua vsura in praecipis dictum est. *vsura.*

¶ Rapina hoc a furto interest, quod enim furtum clam & dolo aufert, rapina vi & violentia adimit. *rapina.*

¶ Qui sacerdotia ecclesiastica aut emunt, aut vendunt, aut empta possident. Gregorius, Tunc tantum utilis est prepositorum custodia, cum spiritu Dei populo suo praesidet, & non solum greges, sed etiam ipsos dignatur custodire pastores. *Simonid.*

¶ Qui pro spiritualibus & quae tantum habentur dono spiritus sancti, temporale lucrum (vt pretium tantummodo ratione rei spiritualis debitum) expectant, tametsi nulla facta est conuenticio vocalis. Quod Christianae religioni magnam affert iniuriam, vilipenduntur enim res spirituales, dum sub pretio ponuntur. **N** *iiij* **Hic**

REMEDIA

Hic notandum est, pecuniam simo-
niace receptam non debere restitui ei,
qui dedit, sed pauperibus erogari de-
bere, vel illi Ecclesiæ in quam facta
est talis iniuria.

Methodus detestandi Auaritiã.

Consydera o auare, & terrenorũ
bonorũ inexplicabilis gurgis, q̃
Dominus & Deus tuus, omnium diui-
tiarum plenitudo & thesaurus inex-
haustus, ab inenarrabilibus cœli diui-
tijs in hunc mundum descēdens, istas
qualescunq̃ diuitias habere noluit, sed
in tanta paupertate venit, vt ex paup̃-
cula humillimac̃ MARIA virgine,
nō exopulentissima regina, dignatus
sit nasci. Natusq̃ non in operosis pa-
latijs & molliculo lecto, sed in vilipræ-
sepio sup foenum reclinari voluit rex
regum & Dominus dominantiuũ: tot
solummodo fascijs inuolutus: quot vir-
guncula ad partum imparata secũ ge-
strabat. Pauperesc̃ pastores infantem
ipsum pauperem, cũ paupere MARIA
matre

CONTRA AVARITIAM

100

matre, in paupere loco, non in pompo
sa regia inuenerunt. His amplius tan-
tis per dum in hac vita fuit, paupertatē
semper amauit, & temporales diuitias
cōtempfit, dum eas tanquā vilissimas
custodi vilissimo iudæ traditori com-
misit. Ad hæc accedit, q̄ pauperes sem-
per amauit: elegit em̄ in apostolos su-
os, non duces, non magnates, nō alios
quosuis opulentos viros, sed pauperri-
mos piscatores. O vere magna abusio
& nimis magna, vt diues esse velit ver-
miculus vilis, propter quem Deus ma-
iestatis, & dominus sabaoth voluit pau-
per fieri. Itaq; quicumq; propter Deum
es pauper voluntarie & libenter, aut
necessarie & patienter, vide pauperem
CHRISTVM & pauperē MARIAM:
& de paupertate tua accipies consolati-
onem.

✠ Considera quā miserabilis sit tua
abiectio & pusillanimitas: vt animā
tuam ad imaginem & similitudinem
Dei creatam, ad cuius pretium totus
mundus æstimari nō potest, cuius cau-

N iiii sa mira

REMEDIA

fa mirabilem hanc mundi machinam
 condidit Deus, pro his temporalibus
 & caducis bonis perdas. Deus animā
 suam pro toto mūdo dare noluit, quā
 pro humana anima dedit: sublimius
 est ergo animæ tuæ pretium, quā nō
 nisi pretioso CHRIS TI sanguine redi-
 mi potuit. Quid igitur tibi est cū terre-
 nis diuitijs & gloria tēporali, quę nec
 veræ nec tuæ sunt? Verę diuitię non
 opes sunt, sed virtutes, quas secum por-
 tat conscientia, vt in perpetuum diues
 fiat. Tolle hominū errorem, quid erit
 aurum & argentū, nisi terra crocea &
 alba? Quod omnes philosophi genti-
 les cōtēpserūt: hoc tu pauperis. CHRIS-
 TI discipulus, & ad longe meliorem
 cōlitionem vocatus, vt magnū quid-
 dam admiraberis, ijsq; seruias. Qui em̄
 (inquit Hieronymus) diuitiarum ser-
 uus est, diuitias custodit vt seruus: qui
 autem seruitutis excusserit iugū, distri-
 buit eas vt dominus. Hoc em̄ interest
 diuitias habere, & diuitijs seruire: ijs
 si vti scias, tibi seruiunt: si vti nescias,
 illis seruis,

Confy

CONTRA AVARITIAM

Confydera, q̄ non potes duobus dominis seruire, Deo & mammonæ: quia non potest ad contēplandū Deū mens esse libera, quæ desyderijs huius mundi & cupiditatibus inhiat. Neq̄ enim oculus simul & cœlum & terrā conspicerere potest. Haud secus temporalibus præoccupatū animum delectatio sancta refugit: nec misceri poterūt vera vanis, æterna caducis, spiritualia corporalibus, summa imis, vt pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram. Pretiosa si quidem est delectatio diuina, nec omnino tribuit admittentibus alienam, Putasne te posse illum Dei spiritum suscipere, nisi carnis istis delectationibus renunciaueris? Vnde putas cordis tui inexplebilis cupiditas ducat originem, nisi ex inedia & obliuione? Idcirco em̄ alienum mēdicat anima tua, q̄ oblita sit comedere panem suum, propterea terrenis inhiat, q̄ minime cœlestia meditetur. Renuat itaq̄ consolari anima tua in terrenis, si vis in Dei memoria delectari.

N. v. Confy

REMEDIA

Consydera, q̄ licet ea quæ mūdus aliquando suis amatoribus erogat, magna & honesta in præsentī seculō videri possint, tamen infida esse quis nesciat? Certa eorum est breuitas, & ipsius quoq̄ breuitatis quā finis incertus, sepe viuentem deserunt, morientem autē nunquam sequuntur. O seculū nequā quod solos suos sic solet beare amicos, vt Dei faciat inimicos, & indignos beatorum consortio. Plane em̄ qui amicus vult esse huius seculi, inimicus Dei constituitur.

Consydera q̄ si in terrenarū rerū affluentia concupita felicitas arriserit, eo ipso infelicior es, quo vehementi⁹ ipsam pro felicitate amplecteris infelicitatem. Quantam putas infelicitatem hæc ipsa tam vana felicitas pariat? Diuitiarū em̄ amor insatiabilis lōge amplius desyderio torqueat animam (vt interim de pœnis æternis taceamus) quā refrigeret vsu suo: vtpote quæ pūgit animam, lacerat, & affligit, quoniam inducit eam in varias tentationes,

prouo

CONTRA AVARITIAM

prouocat ad peccandum, aufert charitatem, tollit quietē, & præterquã q̃ diuitiã momentaneã sunt, tamē fere sine labore mentis & corporis non acquiruntur, sine timore non possident, sine dolore non amittuntur. Nec fere vnquam ingentes diuitiã sine peccato, aut parantur, aut seruantur, & plerunq; accidit diuitem hominem iniqui aut dominum esse, aut heredem. Paupertas aut amatores suos nec intrinsecus per auaritiam vrit, nec extrinsecus per controuersiam ledit, sed sursum per desiderium accedit, suoseq; a gemina impugnatione (qua huius mundi amatores impugnantur) reddit securos, scilicet a propria inuidia & aliena. Paupertas em̄ dum putatur misera, aliena caret inuidia, & quia voluntaria est, nemini quicquam inuidet.

¶ Considera quã absurdum sit cordi tuo tam paruo, totum mūdum vix sufficere, cum illud ad vnus milui refectioem vix sufficiat. Quã tibi stultum sit & extremæ demētia, ea semp̄ appete

per appetere, quæ multiplicata nūquā
 fatiant, sed ne minuunt quidem appe-
 titum, imo potius auaritiæ sitim augēt
 sicut potus hydropico. Et dū quicquid
 talium habueris, nihilominus nō habi-
 ta concupiscas, & ad ea quæ defuerint
 semper inquietus anheles. Ita fit vt per
 varia & fallatia mundi oblectamenta
 vagabundus animus tuus inani labo-
 re discurrens fatigetur, non satietur,
 dum quicquid famelicus deglutierit,
 parum reputat ad id quod superest de-
 uorandum, semperq; nō minus anxie
 cupiat quæ defunt, quam læte posside-
 at quæ adsunt, nec prius satietur auro
 quam corpus auro. Augustinus: Quæ
 est ista auiditas concupiscentiæ, cū &
 ipse belluæ habeant modū? tunc em̄
 rapiunt, quando esuriunt: parcūt ve-
 ro prædæ, cum senserint satietatem.
 Infatiabilis est sola auaritia diuitum:
 semper rapit, & nunquā fatiatur. Quæ
 est illa animarū insania: amittere vitā
 appetere mortē: acquirere aurum, &
 perdere cœlum,

↳ Conly

CONTRA AVARITIAM,

Confydera q̄ ubi sunt multe opes,
 ibi etiam multi sunt qui expendunt eas
 tam consumētium, quā subtrahentium.
 Nec opulētissimus quisq; aliud in hoc
 mundo habet præter victū, quē itidē
 habes: de quo admodū tibi curandū
 non est, si modo iactaueris cogitatū tu-
 um in Domino, & eius curæ te penitē-
 cōmiseris, qui non derelinquit speran-
 tes in se. Qui em̄ sic fecit hominem, vt
 alimentis egeat, nō patietur eū perire
 necessariorū subtractiōe: Cū Dei bo-
 nitas passerulos benigne & pascat &
 vestiāt: hominē piū sibiq; fidētem de-
 stituet scilicet? Præterea necessitati
 pauca sufficiunt: vita brevis est, mors
 p̄perat: quid tāto tibi opus est viatico?
 quid tantis tibi opus est diuitijs? qui-
 bus quo minus fueris onustus, eo ex-
 peditius hāc tuā peregrinatiōm cōfite-
 es. Ad cuius metā cū perueneris, ni-
 hilo peius tecū actū erit, quā cū ditiori-
 bus, qui plus viatici ad eandem viam
 conficiendā secū detulerāt: nisi quod
 aut nihil aut perparū tibi supererit, in
 ipso

REMEDIA

iplo peregrinationis exitu relinquendum. Illis aut̄ locupletissimi thesauri ad tam breue iter peragendum frustra coaceruati, non sine magna animi angustia in itineris meta relinquēdi erūt.

Consydera o auare, quibus tātum pecuniarum aceruum parcis, quibus tantas opes accumulās, cum quantū libet laboraueris pro accumulandis bonis, tamen sicut nudus in mundum uenisti, ita nud⁹ de mūdo recedes. Inops natus es in hac uita, inops recedes de hac uita. Si bona huius mundi peritura credis, cur peritura tanto amore amplecteris? Facile contemnit omnia, qui semper cogitat se esse moriturum. In mortis articulo omnia bona temporalia relinques, & solummodo ad districti iudicis iudiciū bona & mala opera tecum deferes, ubi omnia bona spiritalia per te facta perdes, si n̄s parui habitis, totus in hac uita fueris propēsus bonis temporalibus. Tua in tres partes tunc diuidentur, corpus dabitur uerbis, anima dæmonibus, bona temporalia

CONTRA AVARITIAM

poralia hæredibus aut ingratīs aut prodigis. Itaq; satius esset iuxta consilium cuiusdā sancti viri, superfluas & exūdantes opes pauperibus erogando, in cœlum quo ire vis, præmittere more heroum gentilium, qui sarcinulas & impedimenta eo præmittunt, quo diuersuri sunt: quam post mortē tuam nihil tibi profuturas, ignotis prædam relinquere. O quæ stultitia, ibi thesaurum tuū relinquere, vnde exiturus es, & eo non præmittere quo iturus.

Consydera q; Deus cœlestis patrum familias ordines ministeriaq; famulorum terrenæ domus dispertiēs, hos vt regant, illos vero statuit vt ab alijs regantur. Istos iubet vt necessaria ceteris præbeant, illos aut vt accepta ab alijs sumant. At cum tu eorum quæ ultra moderatū vsu tibi redundant, dispensator sis positus, putasne impune tibi licere ea retinere, quæ tanquā aliena a cœlesti domino dispensanda suscepisti? Esurientiū enim (inquit Ambrosius) panis est, quem tu detines, & nudorū

RE MEDIA

dorum vestimentum, quod tu recludis, & miserorum redemptio est & absolutio, peccunia quam in terra fodis. Tantorum ergo scias te inuadere bona quantis possis præstare quod vales.

✎ Considera quam misericordie hostiam Deo tibi omnia dāti reddis, si eū in suis pauperibus nō pascis. Quicquid eū vni ex minimis pauperibus fecisti CHRISTO fecisti, vicissim quod vni non fecisti CHRISTO non fecisti, cū eaquæ multis prodesse poterant, inutiliter seruas.

☞ Considera q̄ bona, quæ a Deo in hoc mundo tibi data sunt, calamitatis sunt solatia, non aut̄ retributionis præmia. Itaq̄ caue, ne dum omnia pro voto tibi suppetant, eorum omniū datorum rem quærere negligas, ne in ijs quæ dātur animum figas, ne peregrinationē pro patria diligas, ne subsidia itineris, in obstacula peruentiōis vertas, ne nocturno lune lumine delectatus, claritatem diurni solis videre refugas, tandemq̄ fauorē vitæ transeuntis, in mortis

tis p

☞

S

in i

hab

vt i

mor

em

quic

opu

☞

tus,

Sati

fatis

Ad

vita

tran

☞

ris, r

orne

sosto

tum

litier

CONTRA AVARITIAM

tis perpetue occasionem vertas.

¶ Methodus vitandi Auaritiã.

SI opes auferuntur, aut non contin-
gunt, noli valde cruciari. Siquidẽ
in ijs quę vere sunt hominis, nihilo pl^u
habent reges, quam tu pauper. Viues
vt ipsi (tametsi nõ tam laute) vsq; ad
mortem, quę forsan hodie aut propedi-
em ex improviso aderit, quo tempore
quid profuerint diuitiã, quibus tunc
opus non erit?

¶ Viue præsentis conditione conten-
tus, memor q̄ (vt ait Hieronymus)
Satis diues est, qui pane non indiget,
satis potens, qui seruire non cogitur.
Ad hæc necessitati pauca sufficiũt, &
vita nostra breuis est, quo strictius eã
transegeris, eo felicius.

¶ Habens alimenta & quibus tega-
ris, ijs contentus esto. Non dico, quib^u
orneris. Seruus em̄ Dei (inquit Chry-
sostomus) non debet habere vestimẽ-
tum ad decorem visionis, nec ad mol-
litiem seu delectationem carnis, sed ad
O tegumẽ

REMEDIA

tegumentum nuditatis.

Quere primum regnū Dei & iustitiam eius, & omnia corpori tuo necessaria adijcientur tibi. Deus cū, qui libenter vult tibi dare cœlestia & magna, non negabit tibi minima & terrena. A quo si minima non speras, quo modo maxima sperare poteris?

Paupertas virtus non est, sed paupertatis amor, per cuius amorē, **CHRISTO** qui propter nos omnia reliquit, pauperes voluntarie & libenter cōformantur, nec non pauperes necessarie & patienter, qui diuitias non habitas tanquam habitas cōtemnūt, nec necessariam paupertatem, per patientiam faciunt voluntariam. Dum pauperes per paupertatem **CHRISTO** conformantur, diuites per elemosynā **CHRISTO** reformantur. Quia non solū pauperes pastores pauperem **CHRISTVM** cū paupere **MARIA** in paupere loco inuenerunt, sed etiam diuites reges, idq; duntaxat per elemosynā & munerum oblationem, Itaq; quisquis es cui sup

petu
CH
erog
ST
C
vbi
tun
em
tuu
res
repe
da
qua
bon
te q
ti p
C
cul
piu
tuo
liter
C
est,
sub
sior

CONTRA AVARITIAM

Petunt facultates, pauperibus propter
CHRISTVM libenter eleemosynam
erogabis. quod enim ijs fecisti CHRI-
STO fecisti.

T Illud solum tuū reputa, & in coelis
vbi patriam tuam habes, tibi reserua-
tum quod pauperibus erogaueris. Si
em̄ in hac alienigena terra thesaurum
tuum collocaueris, nihil est quod spe-
res accipere in cælis, vbi nihil habeas
repositū. Non em̄ sunt hominis dicen-
da bona, quæ secum deferre nō potest
quæ perdit inuitus. Spiritualia autem
bona, vere bona sunt, quæ ne in mor-
te quidem animam deserūt, nec amit-
ti possunt nisi te volente.

C Caue temere profundas tuas fa-
cultates, ne vel turpiter egeas, vel tur-
pius rem pares. Quin potius sic vtere
tuo, vt alieno non egeas, ita rationabi-
liter tua tene, ut aliena non ambias.

Efficacissimum avaritiæ remediū
est, pauperibus omnia relinquere, &
sub sancto prælati regimine, & proui-
sione viuere, & in nullo sui iuris esse,

O ij sicut in

LIBERALITAS

sicut in primitiua ecclesia fideles sub
Apostolis erant, Sed hoc cōsiliij est, nō
(precepti.

DE LIBERALI-
TATE.

Liberalitas ē virt⁹ dispēsādi diuiti/
as in vsus bonos, sibi suisq; & alijs
Hac virtus sibi temperat ab illicito
lucro, a rapina, furto, vsura, & sic de
alijs, alioqui enim eleemosyna illa ocu-
lis redemptoris non placeret, quæ ex
illicitis & iniustitia cōgeritur, quæ vni
iniuste adimit, quod alteri sub specie
recti exhibetor, sed quæ de rebus a ius-
to possessore datis, aut bene & iuste
acquisitis impenditur. Augustinus.
Vis esse optimus mercator, prudens
mercenarius, da quod non potes reti-
nere, vt cōseq̄ris quod nō possis amit-
tere, da modicū, vt cōseq̄ris cētuplū, da
rē periturā, vt consequaris eternā. Sed
cui dabis? Da indigenti (inquit Chry-
sostomus) & non saltanti, vt non cum
tuis eleemosynis animā tuā perdas, et
illius cui das.

Metho/

Libera

Cui, qu

De pro

C In

& fac

aut h

legij

perib

C C

ipse p

P

inop

am

C N

dant

at. D

obn

tisfa

liber

enti

prop

gere

LIBERALITAS

¶ Methodus faciendi
eleemofynam.

Libera cui virius in dando ritè videbit

*Cui, quid, cur, quātū, quo tēpore, quoue loco det
De proprio, letus, non impropers, neq; tardās.*

¶ Indigenti danda est eleemofyna
& facienda liberalitas, non meretrici
aut histrioni. Hieronymus, Pars sacri
legij est, rem pauperum dare non pau
peribus.

¶ Quod indigenti vtile sit, non quo
ipse perdatur & lædat, in corpore aut
✚ Propter Deū, & pauperis (anima.
Inopiā releuādā: non propter aucupā
dam humanam gloriam,

¶ Non modū excedendo: ita vt nec
danti nec accipienti magnitudo nocer
at. Dāti em̄ noceret, si esset alijs magis
obnoxius, cui propterea dare aut sa
tisfacere nō posset: veluti sibi, vxori,
liberis, cognatis, creditoribus. Accipi
enti etiam noceret, si male vteretur, si
propterea ebrietati & crapulæ indul
geret aut otio,

L I B E R A L I T A S

Tempestiue dāda est pauperi eleemosyna, nō expectādo quoad usq; pauper moriat̄ fame, dū nō ampli⁹ possimus eū liberare. Itaq; etiā prēuenire debemus petitionē pauperis: quia quicito dat, bis dat, Prouerb. xxx. Ne dixeris amico tuo, Vade & reuertere, & cras dabo tibi, cū statim possis dare. Prēterea omni tempore eleemosynis vacandū est, & maxime diebus festis vt dies illi magis sanctificentur.

Quo loco **I**n secreto loco, si fieri possit: vt nesciat sinistra, quid faciat dextera, aut saltem in loco honesto.

Inq; ablata per vsurā, furtū, rapinā, Depprio. nā, aut extorsionē, debēt restitui veris dominis si fieri potest, non aut erogari pauperibus. Isidorus, Nihil proficis si alterū inde reficis, vnde alijs iniuriam facis. Augustinus, Aliqui in hoc se iustificari existimant, q̄ de substantia pauperū exiguā eleemosynā faciāt, & de eo quod a pluribus abstulerunt, vni quicquā minimū largiūtur. Cibat̄ vn⁹, vnde plures esuriūt, & de multorū spolijs vix

LIBERALITAS

lijs vix pauci teguntur. Nō talem eleemosynam Deus querit: nec vult pietatem vni, de alterius crudelitate prestari: nec violenter aliquid alicui auferri, quod misericorditer alteri exhibeat. Illā eleemosynā Deus cōprobat, quę de iustis laboribus ministratur, Qui em̄ immolat sacrificiū de substantia pauperis, quasi qui victimam filiū in cōspectu patris. Quid aut̄ esse intollerabilius potest, quā mors filij ante oculos patris?

Qd̄ si iniuste ablata veris dominis restitui nō possunt, pauperibus eroganda sunt. Sicut & meretrix de eo quod a iusto possessore accepit, eleemosynā facit.

Eleemosyna ex animo (re pōt. *Letus.*) dāda est, nō aut̄ ex coactiōe, nec ad euitādā molestiā pauperis importune

stipē queritantis. Hilarē em̄ datorem diligit Deus. Augustinus, In iudicio cordis considerāda est eleemosyna tribuentis: nec iam cōsiderādū est quātū, sed qua mēte, qua affectiōe, dat quod

Omnia quę habent homines (pōt. ea ipsis a Deo sunt benignissime data,

O iij quæ

LIBERALITAS

quæ sicut nobis nō exprobrat, sic necq̃ nos exprobrare debemus, si de alijs quicquā pauperibus erogauerimus.

Agnoscere em̃ debent ditissimi quicq̃, se a cœlesti patrefamilias dispensatores esse positos bonorū tēporaliū, quibus ultra moderatū vsū redūdāt. In quibus distribuendis tāto se debēt præstare humiliores, quāto magis aliena esse intelligūt quæ dispensant. Cūq̃ in illorum ministerio, quibus accepta largiuntur, cōstitutos se esse considerāt, nequaquā materiā superbiendi sibi relicta putāt: quīn potius timendī, ne sibi cōmissa indigne distribuāt: ne quædā præbeant, quibus nulla impendere debuerant: ne nulla, quibus quædam, ne multa, quibus pauca: ne pauca distribuāt, quibus multa largiri debuerant: ne præcipatione, id quod distribuunt inutiliter spargāt, ne distribuendī tarditate petentes crucient.

☞ Cum das aliquid pauperi in elemosynam, nō debes spectare id tibi ab eo reddi: alioqui mutuū esset, nō elemosyna

mo
mi
æter
pere

L

C

Lux

Si m

Form

Nup

lun&

Sacr

Exce

☞

lis f

☞

mar

☞

quo

☞

seu

DE PECCATO LVXVRIÆ
mofyna, sed ſpera id tibi reddēdū a do-
mino, a quo centuplū accipies, & vitā
æternā poſſidebis. Potes tamen a pau-
pere ſperare orationem.

DE LVXVRIA.

LVxuria eſt libidinofæ voluptatis
inordinatus appetitus.

CCuius ſeptem ſunt ſpecies.

*Luxuriæ ſpecies numero ſex dixeris eſſe.
Si meretrix nec nupta viro violabitur, eſto
Fornice deductum, ſi virgo, dicitur ſtuprum,
Nupta viro, per adulterium, conſanguinitate
iuncta, per inceſtum, monialem qui violabit
Sacilegus, præter naturam, fit Sodomita,
Excedensq; modū coniunx cū coniuge, peccat.*

Fornicatio, eſt concubitus natura-
lis ſoluti cum ſoluta.

Stuprum, quo mulier virgo extra
matrimonium deſloratur.

Adulterium, illicitus concubitus,
quo coniugalis thorus violatur

Inceſtus, quo inter conſanguineos
ſeu affines carnalis fit cōmiſtio abſq;

O v diſpenſa.

DE PECCATO

dispensatione matrimoniali.

☞ Sacrilegiū, illicitus cōcubit⁹, quo sanctimonialis diuino cultui dicata violatur: aut si sacerdos qui ad castitatem sanctificatus est, fornicetur.

☞ Sodomia, qua cōtra naturā uere exercentur, quod peccatū est omnīū longe grauissimū & periculosissimum: utpote in quo violatur ordo nature, quę generationē & prolem intendit: in hoc autē sequi non potest.

☞ Excessus coniugalis, quo inter virū & uxorem exceditur secundū solas circūstātiās: utpote ex immoderata cōcupiscentia: atq; etiā tempore, loco, alijue circūstātijs indebitis.

☞ Causæ Luxuriæ.

Colloquium, visus muliebris, & oscula, tactus,
Sermoq; lasciuus, lasciuāq; pagina, potus
Atq; cibus nimis, ueneris meditatio, longa
Otia, lasciuq; frequens conuictus amici,
Sæpe pudicitiam iuuenum expugnare videntur.

☞ Fornicatio & aliæ luxuriæ species peccata sunt mortalia sub hoc peccato contenta, Sub hoc

L V X V R I A E .

110
Sub hoc peccato etiam cōtinetur omnis consensus in delectationem luxuriae circa obiectū sibi vetitū, siue sit in colloctione cum mulieribus, in aspectu & tactu impudico, osculis & cātionibus impuditis, aut authorū lectione nimis lasciuia, in cogitatione morosa & delectabili rerū venerearū: quæ omnia plerūq; causa sunt & prima fomēta operationis carnalis. Ideoq; etiam de his est confitendum.

¶ Methodus detestandi Luxuriam.

Consydera extremā vilitatem & corruptionem earū mulierū, quæ amantur carnaliter. Gregorius, Si caro pulchra concupiscitur, pensetur qd sit exanimis, & intelligetur quid amatur. Isidorus, Nihil sic ad edomandū desyderium carnaliū appetitū valet, quā vt vnusquisq; id quod viuū diligit quale sit mortuum penset. Chrysostomus, Qd' si diligenter cōsyderes, quæ sunt quæ intra illam cutē tegātur, quæ
intra

REMEDIA

intra nares, quæ intra fauces & ventrē
 & si quæ tibi formosa vident, pateat,
 nihil aliud nisi sepulchrū dealbatū pro-
 nūtiabis esse istā corporis pulchritudi-
 nē: quæ foris quidē hominibus appa-
 ret decora, intus autē plena est sordibus
 & immūditijs. Tu deinde si in vestimē-
 to videas phlegmata vel sputamenta,
 horrescis, & extremis saltē digitis ea
 cōtingere refugis, sed & aspectu retor-
 ques, & quomodo cellaria ipsa & hor-
 rea phlegmatis diligis, & cōcupiscis?

¶ Cōlydera quæ quāto magis volupta-
 tibus indulseris, & animū tuū nō volu-
 eris explere, tāto minus expleberis &
 satiaberis. Voluptas em̄ hęc famē, nō
 satietatē generat. Et amor mulieris ad
 virū insatiabilis est, semperq; extincit⁹
 reaccēditur. & post copiā rursus inops
 est, animūq; virilē effœminat, & exce-
 pta passiōe quā sustinet, aliud cogitare
 ¶ Cōlydera quæ brevis ē vo- (nō finit
 luptas fornicatiōis, & perpetua pœna
 fornicatoris, Gregorius, Momētaneū
 est quod delectat, æternum vero quod
 cruciat.

CONTRA LVXVRIAM

eruciat. O quā iniqua permutatio, pro turpissima breuissimaq; vnius horule voluptateī hac vita multo dulcius præstātiusq; animi gaudiū perdere, & in futura gaudijs fraudari perennibus: insuper nunquam finie n dos dolores tā breui delectatiuncula mercari.

CONSYDERA quam immunda, quā spurca, quā quouis homine indigna sit ea voluptas, quæ tēplū Dei viuū, id est corpus humanū quod Christus preciosissimo suo sanguine sibi cōsecrauit, indignis modis p̄fānat & pol

Consydera quā eadē sit mo- (luit. mētanea, quā insyncera, quam semper plus aloes quā mellis habēs, quāta mala secū aduehat. In primis famā thesaurum pretiosissimū eripit: nullū em vitū apud homines peius audit, quam libido. Vires corporis eneruat, hominis pulchritudinē interimit: valetudinē vehemēter offendit, morbos innumerabiles parit, eosq; foedos: inuentæ florem ante diem deuenustat, immaturam senectutem accelerat, & hominis vitam

REMEDIA

vitam abbreviat. Et idcirco qui casti-
 tatem obseruant, diutius conseruant
 in vita: eunuchi em̄ diutius viuūt, pas-
 seres aut̄ propter nimiam libidinē parū
 viuūt. Præterea ingenij acumē & per-
 spicacitatē obtūdit & obnubilat. Cum
 em̄ hominī Deus nihil mente præstā-
 tius dederit: huic diuino muneri nihil
 est tam inimicū, quā voluptas: nec em̄
 libidine domināte temperatiæ locus ē
 nec in voluptatis regno virtus potest
 cōsistere. Absorbetur etiā hominis ra-
 tio per voluptates venereas, intellectus
 desipiscit, & sensus peruertit̄, nec am-
 plius quicquā percipit de ijs quæ Dei
 sunt: quia cæcitas mentis tollit omniū
 fere spiritualium rerū cognitionem.

¶ Considera, q̄ nullū est tā optimū
 patrimoniū, nullæ tā exuberantes di-
 uitia, nullū tam magnū vectigal, nul-
 lus tam opulētus thesaurus, quē luxu-
 ria nō exhauriat, dilapidet, profundat,
 & prodigat. Vicina em̄ sibi sunt ven-
 ter & genitalia, & vnū alteri submini-
 strat, & ex vicinitate mēbrorū, sequit̄
 cōfusa

CONTRA LVXVRIAM

confœderatio vitiorū, & pro mēbrorū ordine ordo vitiorū eligitur. Ideo qui eo amore impudico intricatus est, comestatiōibus, pomposis vestimētis, & munusculis ad amicas missitandis omnem suā substātiā prodigat & profundat necesse est. Nūquam meretriculæ sudariolis, annulis, fasciolis, odoramētis, aut alijs similibus munusculis fatiantur. Ipsa munuscula, plusquā a matores ipsos eorū datores adamant. Cuius rei prodigus ille Euangelicus exemplonobis esse poterit.

Consydera quātā scelerū turbant libidinis admissa voluptas soleat adducere: quæ ipsam, tāquā vmbra corpus cōcomitari solēt. Est alijs vitijs fortasse nonnulla cū quibusdā virtutis societas libidini aut nulla prorsus: sed cū maximis plurimisq; peccatis semp copulata.

Quisquis es, qui hactenus (ta est. virginitatē Deo tuo seruasti illibatam scias virginitatē coniugio præeminere & virgines iā ex hac vita vitā icipere angelicā, & per virginitatē peculiariter sanctis

REMEDIA

sanctis angelis assimilari In carne em̄
 præter carnē viuere, est plus angelicū
 quā humanū. Differūt quidē inter se
 pudicus homo & angelus, sed felicitate,
 nō virtute, & si huius castitas felici
 or, illius tamē fortior esse cognoscitur.
 Sola est virginitas, quæ in hoc morta/
 litatis & loco & tēpore statū quēdā im/
 mortalis gloriæ repræsentat: sola inter
 nuptiarū solēnia morē beatæ illius v̄
 dicat regiōis, in qua neq; nubent, neq;
 nubent, præbens quodammodo terris
 cœlestis iā illius cōuersatiōis experie/
 tiam, per quā in cœlo datur aureola &
 certū præmiū solis virginibus peculia/
 re: de quib⁹ scribitur Apocalypsis xiiii
 Hi sunt, qui cū mulieribus nō sunt co/
 inquinati, virgines em̄ sunt: hi sequū/
 tur agnū quocūq; ierit. Imitatur virgi/
 nes Christū: quia sicut hic fuit virgo,
 ita & illi virginitatē custodiūt: & quia
 in præsentī seculo præ ceteris sequunt
 eū, ideo in futuro eidē familiaris ad/
 hærebūt, & cū Christo in perpetuum
 præ cūctis fidelibus etiā de incorrupti
 one

CONTRA LVXVRIAM

one carnis gaudebūt, ad quorum pre-
mia ceteri electi assurgere nō poterūt:
tamen per charitatem in illorū celsitu-
dine leti erūt, ijs applaudēt, & congra-
tulabuntur.

Cōsidera quā honesta sit, quā flori-
da, quā amœna, & quā Deo accepta
corporis & animi puritas: quę hominē
sanctis angelis facit valde familiarem
& spiritus sancti capace[m]. Etem nul-
lū prorsus vitiū adeo refugit Dei ille
spiritus puritatis amator, quā luxurię
immūditia, nusquā libētius requiescit,
quā in mentibus virgineis. Vnde fili-
us Dei virginitatē adeo dilexit & ho-
norauit, vt nō de coniugata corrupta,
sed de immaculata virgine **MARIA**
nasci voluerit.

Quisquis es peccatorū carnis con-
sciens, saltem post naufragiū mare me-
tuas, & perditiois tuę discrimina co-
gnita perhorrescas: & qui accepta na-
turę bona seruare noluisti integra, sal-
tem scissa refartias: & ad dñm post pec-
cata carnis rediens, tanto ardētio-
rem

P. te in bo

REMEDIA

te in bonis operibus exhibe, quāto ex
 tuis peccatis damnabiliorem te vides.
 Fit em̄ plerunq; (inquit Gregorius)
 Deo gratior amore ardēs vita post cul
 pam, quā securitate torpens innocen
 tia, Itaq; qui pie post perpetrata mala
 seruatus es, ne committas vt improbe
 repetēdo moriaris, fiatq; error nouissī
 mus peior priore.

¶ Si sacerdos es, cōsydera quā indi
 gnū sit, te ad perpetuam castitatē san
 ctificatū eo ipso ore putridā meretricū
 læ carnem deosculari, quo sacratissimū
 illud Christi corpus & consecras & sur
 mis: iisdem manibus abominādas cō
 tractare sordes, quibus astantibus an
 gelis virgineas illas Christi carnes
 cōtractas. Quā absurdū in receptiōe
 rāti sacramenti, idem corpus, eūdemq;
 spiritū cū Deo velle fieri: & per forni
 catiōem vnū fieri corpus cū meretrice
 Profecto si fidem rectam haberes, aut
 peccare timeres, aut celebrare cessares

¶ Methodus uitādi Luxuriā.

Quoni

CONTRA LVXVRIAM

Quoniam inter omnia Christianorum certamina, sola dura sunt prelia castitatis, ubi quotidiana est pugna, & rara victoria, scitque hostis antiquus maius continentiae quam numerorum esse certamen, facile enim abijcit quod heret extrinsecus, intestinum autem bellum periculosius est, difficiliusque evitari potest hostis familiaris, id est carnalis concupiscentia, quae habitat non procul sed prope, non extra sed intra, nam virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in umbilico ventris eius. Idcirco ad domandam & restringendam hanc carnalem concupiscentiam, maxima tibi opus est diligentia. Et licet inimicus in te possit excitare tentationis motum, tamen in te est dare aut negare consensum, in te est vinci velis, necne, in hac pugna non desieris inuitus. Sub te est (o homo) appetitus tuus, & tu dominaberis illius, in tua potestate est (si volueris) inimicum tuum facere servum tuum, ut omnia cooperentur tibi in bonum, tu solummodo ne consenseris, quoties re-

stiteris, toties coronaberis,

¶ In primis tentationū viriliter resiste principijs. Neq; em culpa p̄dire ad opus permittitur, si intus vbi nascitur extinguitur, q; si in principio viriliter nō resistatur, statim tentatio cōualescit & roboratur, & sepe in tantū, vt nūq; extingui possit aut certe cū magna difficultate, quia (vt ait Gregorius) ex quo luxuria semel mentem alicuius occupauerit, vix eū bona cogitare permittit, Itaq; principijs tentationū viriliter resistendū est, turpes venereasq; cogitationes expellendo, quia sicut ligna ignem nutriunt, sic cogitationes desideria pascūt, quæ si fuerint bonæ, exardescit ignis charitatis, si vero malæ, ignis cupiditatis. Itaq; tentatus, tentationis tempore debet Deū inuocare & sanctorū suffragia, & dicere deuote, Pater de coelis Deus, miserere nobis &c. aut alias similes preces.

¶ Omnes sensus corporis & præcipue visum & auditū, diligenter custodi a vanitatibus & mulierum aspectu
aut au-

CONTRA LVXVRIAM

aut auditu. Nam plerūq; res quaelibet innocenti mente respicitur, sed ipso cōspectu animus cōcupiscentiæ gladio cōfoditur. Igitur quoniam vanus mulierū aspectus aut inclinatur, aut saltem mollescere facit corda intuentiū, ideo iuxta Ecclesiastici præceptū, Noli circumspicere in locis ciuitatis, nec obseruaueris in plateis illius, auerte faciem tuam a muliere compta, ne circūspicias speciem alienam.

Cum muliere caue solus maneat, Chrysostomus, Tūc maxime diabolus aliquos aggreditur, & grauius tentat cum solos viderit, atq; ab alijs segregatos, quia vbi nō timetur reprehensor, facilius accedit tentator. Hieronymus Solus cum sola in secreto & abiq; arbitris (id est testibus) ne sedeas vnquā, quia omnia mala solitudo persuadet. Nec in præterita castitate cōfidas, quasi diu caste vixeris, inde em̄ tenes exarserunt in cōcupiscentia Susannæ, quia videbant eam sapius solam deambulantem in pomario viri sui.

P in Fuge

REMEDIA

Fuge mulierū consortia, quia a spectus earū, corda virorū intuentium inficit, auditus earum allicit, loquela inflammat & tactus inquinat, deniq; a planta pedis vsq; ad verticem nō est locus in mulieribus, in quo nō sit positus laqueus ad capiēdū oculos virorum, Gregorius, Qui corpus suum cōtinētia dedicat, habitare cū foeminis nō p̄sumat, nā quādiu calor viuit in corpe nemo p̄sumat ignē cōcupiscētia in se penitus extinctū esse, Bernardus. Cū foemina semper esse, & foeminam non agnoscere, hoc ego maius reputo, quā mortuos fuscitare, q̄ ergo quod minus est non potes, quod maius est quomodo credā tibi? Itaq; in rētatione carnis oportet fugere locum & homines, quibus ipsa suggeritur tentatio.

Similiē fuge dona, literas, & salutationes mulierū, quia viscus sunt ad retinendū carnalem amorē, & reflatu ad excitandū libidinis ardorē iam in parte extinctū. Qd̄ si pudicā & sanctā diligis foeminā, quā bñ videris cōuet-

DE PECCATO LVXVRIÆ

sanctē mēte eā diligas, nec eā corporali
frequentēs affectu, memor q̄ paradisi
colonū mulier de possessiōe sua eiecit.

Occupa cor tuū in scripturis diuī-
nis, sanctis meditatiōibus, & bonis o-
peribus corporis. Quia otiosæ menti
(inquit Bernardus) maligni spiritus
malas cogitatiōes immittūt, & si quie-
scit opere, nō quiescit malārū cogitati-
onū delectatiōe. Isidorus, Semper ali-
quid operis fac, vt semper te diabolus
inueniat occupatū: quia nisi nos inue-
nerit in aliquibus bonis operibus oc-
cupatos, ipse nos in malis occupabit
operibus, cupiditatis scilicet vel mali

Nunquam verbū inho- (amoris.
nestū audias, aut si audiueris, irasceris
Facile em̄ agitur, quod libenter audia-
tur: & perditæ mentes hominum vno
frequenter leuicq; sermōe tētant clau-
stra pudicitia.

Verbū inhonestū caue ex ore tuo
effluat: quia corrūpūt bonos mores al-
loquia praua. Et vanus sermo cito pol-
luit mentē: & quod libenter dicitur, li-

REMEDIA

bentius agitur. Mores hominis lingua
pandit: & qualis sermo ostenditur, ta-
lis animus approbatur: quoniam ex
abundantia cordis os loquitur.

✠ Tibi a cibo & potu tempera. Pu-
dicitia em̄ tuta esse non potest, nisi per
abstinētiā: quia dū satietate venter ex-
tenditur, aculei libidinis excitatur: &
venter mero aestuans facile despumat
in libidinē, difficileq; est carniuo-
ces carni frenum imponere.

✠ Fuge omnē occasionem. August,
Contra libidinis impetū apprehende
fugam, si vis obtinere victoriā: nec sit
tibi verecundum fugere, si castitatis
palmam desideras obtinere.

¶ Cum voluptatis carnalis tibi obre-
pet tentatio, imaginare in corde tuo,
ac si eam habueris voluptatē, & ea sati-
atus sis, & hora præterierit. Quia volu-
ptas est quasi somniū noctis transactē,
imo etiam contemptibilior: quia dolē-
tem facit cōscientiā perpetrata volu-
ptas, euitata vero letam & securam.

¶ In omni tentatiōe, maxime vero
cum ad

CONTRA LVXVRIAM

cum ad libidinem sollicitaris, proponi
tibi ante oculos tuos angelū tui cus-
todem, & accusatorem tuum dæmo-
nem, omniū quæ vel facis vel cogitas
assiduos spectatores ac testes: ipsum e-
tiam iudicem Deū criminis tui inspe-
ctorem, cuius oculis omnia patent: &
rem adeo foedam, vt homuncione præ-
sente eam facere pudeat, nō vereberis
fr̄ere coram angelo tui custode, accu-
sare tuo dæmone, & Deo eius futu-
ro iudice?

¶ Aliorum exemplis temet reprime-
quos cognoueris turpiter & infelicitè
voluptatem hanc esse secutos.

¶ Quando impulsu demonum mēs
ad delectationem fornicationis impel-
lit, diuini iudicij metus & æterni tor-
menta incendij ante oculos proponan-
tur: quia nimirum omnis pœna graui-
oris supplicij formidine superatur. Si-
cut em̄ clauus clauum expellit, ita sæ-
pe recordatio ardoris gehennæ ardo-
rem excludit luxuriæ,

P. v. DE

¶ DE CASTITATE.

Castitas, est cōtinentia a venereis

¶ Ea triplex est.

Virginalis, Vidualis, Cōiugalis.

BERNARDVS: Bona est castitas cōiugalis, melior est cōtinentia vidualis, sed optima pudicitia virginalis.

Quanto angelus homine est superior tanto virginitas nuptijs est honorabilior: abstinencia a nuptijs angelorū est imitatio.

¶ DE INVIDIA.

Inuidia, est tristitia de alieno bono.

¶ Cuius duæ sunt species.

Inuidus aduersis gaudet, mæstusq; secundis.

¶ Rami quinque.

Detrahit, est discors, mürmurat, odit, obest.

¶ Peccant per inuidiam.

*Gaudium
mali*

¶ Qui ex odio de alterius incommodo, calamitate, aduersitate, afflictione, damno, morte, aut mala valetudine lætā.

DE PECCATO

lætantur: aut ex maleuolentia dicunt eosdem ea mala meruisse aut etiã multo maiora.

✠ Qui nō gaudēt de bono alterius, aut nō dolent de malo alterius. Est em̄ cōtra charitatem pximi, quem tenent diligere sicut seipfos: cū nemo de proprio bono non gaudeat, & de proprio malo nō doleat.

¶ Qui alteri maleuolūt, aut male pre
✠ Qui dolent & ægre ferūt, (cātur. quod alijs sint diuites, docti, bene formati, pulchri, deuoti, alijs chari, sapientes, bene morati: & si fieri posset vt inuidi vbicq; oculos haberent & omnium felicitates viderent, certe de omnibus successibus torquerentur.

Dolor
boni.

¶ Qui ad inuidiam tanto magis inflammantur, quanto felicius alteri succedunt.

¶ Qui dolēt, quod in alijs nihil cedit inueniri potest reprehensione dignum.

Gregorius Antiquus hostis vnde bonos cernit eniscere ad gloriam, inde puerfos per inuidiam rapit ad poenam.

✠ Peccant ex inuidia.

REMEDIA

Detractio ¶ Qui clam aut palam, manifeste aut latenter, alteri falsum crimen maleuole intendunt.

¶ Qui peccata aliorum verbis suis adaugent & aggrauant.

¶ Qui aliorum vicia aut peccata non omnibus nota, sine necessitate sufficienti & sine magna causa diuulgant & manifestant.

¶ Qui aliorum bene dicta manifestant aut facta in peiorē partem interpretantur & de alijs male iudicant.

¶ Qui negant virtutes aliquas alijs inesse, cum tamen sciant eos ipsis esse virtutibus praeditos.

¶ Qui maleuole aliorum virtutes reticent.

¶ Qui delatoribus libenter arrigunt aures.

Discordia ¶ Qui ex odio & inuidia nolunt sibi reconciliare proximū iratum.

¶ Qui inter amicos inimicias conciliant: cuiusmodi homines dum vnam nequitiam perpetrāt, ab humanis cordibus cunctas simul virtutes eradicant, & in vno malo innumera peragunt, dum mutuam inter aliquos diuellunt charitatem.

¶ Qui apud aliquem deferunt alteri nomen.

CONTRA INVIDIAM

nomen, vt ille odio habeatur, cum homini Christiano parum esse deberet, inimicitias aliorū nō excitare vel augere male loquendo, nisi etiā eas extinguere studeret, bene loquendo.

¶ Qui murmurant contra Deū, q̄ a murmuratio, alios vident aliqua in re beatiores.

¶ Qui ex inuidiā existimāt bona esse in alios immerito collata, & q̄ n̄ sint ijs indigni.

¶ Qui aliorū laudes nō libenter audiūt, sed laudatoribus cōtrādicunt.

¶ Qui oderunt aliquem, q̄ aliqua in re beatior sit. *Odiū.*

¶ Qui cū aliquo inimicitias gerūt, & in suis animis odiū intestinū fouent.

¶ Qui odij causa atq̄ inuidiā alteri damnū inferunt, aut alieni damni sunt causa. *Damnū.*

¶ Methodus detestādi Inuidiā.

Considera q̄ omnes sumus fratres naturales: quibus vnus fuit pater Adam, vna mater Heua. Fratres etiā spirituales, quibus vnus est pater Deus: vna mater, sancta Ecclesia: vn⁹ cōmunis

CONTRA INVIDIAM.

cōmunis omniū frater, IESVS Chri-
 stus Dei filius. Præterea ad idē creati
 sumus: nempe vt aliquando paternā
 hæreditatē (id est cœleste regnū) vna
 possideamus, vna ibidē æternū coha-
 bitemus, collatemur, cōgratulemur,
 & quæ erūt singulorū bona, per chari-
 tatē omniū fiant. Qd' si fratres sumus
 in Dño, cohæredes in CHRISTO, eius-
 dem corporis (id est Ecclesiæ) mēbra
 eodem redempti sanguine, fidei cōmu-
 nes socij, ad eandē gratiā & felicitatem
 futuræ vitæ vocati: cōgruum certe est
 fratrē fratri bene velle, bene precari,
 bene facere: tantū abest, vt in aduersis
 eius gaudeat, & in secūdis doleat.

✠ Consydera q̄ in cœlis quāto ma-
 iorest felicitas & glotia in pximo, tātō
 m agis ibi positus, inuidus de ea apud
 se cruciaretur & affligeretur: sed quia
 illa maxima erit, ideo de ea in inuido
 maximus esset dolor. Eā obrē in cœ-
 lis a Deo nō constituetur, sed in infer-
 no, vbi nullus ordo, sed sempiternus
 horror inhabitat, luctusq; & stridor dē-

REMEDIA

120
 tiū, & omnigena in proximo calamitas, quā eidem ibi permanēti inuidere nō poterit, quia in eadē dānatiōe erit.

Cōfydera, q̄ inuidi similes sunt de monibus, qui ex hominū bene factis dolore affici solent, & superna celestiaq̄ hominibus inuidere: nō vt sibi ipsis ea cedant, quæ irreparabiliter amiserūt, sed ne pauperes homines depulvere suscitati illuc ascendāt, vnde ipsi in gloria creati irreparabiliter ceciderūt. Haud secus inuidi virtutem alijs inuidere solent, nō q̄ ad eā acquirēdā incūbere velint: sed quia vellēt omnes esse eque miseros ac ipsi sunt, & in nullo beatiores.

Cōfydera, q̄ si alter nō haberet ea bona quæ ipsi inuides, nihilominus ea tu nō haberes: quæ si habet citra tuum dānū, nihil est cur torquearis de eius felicitate.

Cōfydera, q̄ omniū bonorū operū proximi tui tu es particeps, si modis in gratia: & quāto magis meretur, tanto magis ipse animæ tuæ prodest

Ea

REMEDIA

Esse non est cur eius virtuti inuideas: sed potius est cur ei congratuleris, imo potius tibi ipsi, qui eorum bonorum operum particeps es.

¶ Considera, quantæ sit infelicitatis & miseriam, ut dum proximus melior redditur, tu deterior fias; dumque augmenta alienæ prosperitatis inspicias, apud te metipsum anxius afflicti tui cordis pestem moriaris: & dum inspecta felicitas affligit, poena tua te nequiorē reddit. Quid si aliorum bona diligeres, quæ habere non potes, ea tua amatis fierent, quæ in alijs amares, & alieni laboris opera sine tuo labore tua faceres.

¶ Considera, quod inuidia cor vrit, corpus exiccat, mentem iugiter sollicitat: nec homini bene esse permittit, aut iucunde vivere. Est enim sicut vermis natus de ligno, qui lignum de quo egreditur, primum incipit rodere. Sic inuidia quæ nascitur ex hominis corde, primum quod affligit & lædit, est cor de quo nascitur. Postquam autem inuidiæ putredo cor hominis inuidi corruerit, ipsa etiam liuida

REMEDIA

uida facies ostendit, quam grauius in-
uidie uersania animū eius instigauerit
Iustus inuidia nihil est: quia protinus ipsum

Authorem ledit, cor cruciatq; suum.

¶ **C**onsydera, quā sit cōtrariū chari-
tati (quæ Deus est) & bono cōmuni
(quod Dei largitas omnibus commu-
niter largitur) aliorū bonis inuidere,
& eos odisse, quos Deus creauit, san-
guine suo redemit, & diligit, & de qui-
bus spes est, ut ad uitam æternā perue-
niant, qui forsitan saluabunt, & tu dā-
naberis: cū Deo æternū gaudebūt in
cœlis, & tu forsitā cū dæmonibus eter-
num cruciaberis in inferis.

¶ **M**ethodus uitādi Inuidiam.

Amplectere humilitatē, fuge ma-
trem inuidiæ superbiā. Super-
bus em̄, qui nō solū superiorem,
sed ne parē quidem pati potest ijs facil-
lime inuidet, quos aliqua in re beatio-
res uiderit, hoc timens, ne illis uideri
possit inferior.

¶ **N**ihil amaueris vel concupueris
eorum, quæ mundus habet & amat, ut
sunt

Q

sunt

CONTRA INVIDIAM.

sunt honores, diuitie, voluptates. Expete tñ cœlestem hereditatē & bona spiritualia, quę numerus coheredū nō angustat, quę & omnibus vna & singulis tota sunt, quę tanto largiora esse ostenduntur, quanto ad hęc percipiētū multitudo magis dilatatur. Tēporalia aut̄ tanto fiunt minora singulis, quanto pluribus fuerint diuisa, & idcirco desyderantis mētē liuor excruciat, quia hoc quod appetit, alter accipiens aut funditus adimit, aut a quantitate restringit. Difficile nanq; est vt hoc alteri non inuideat, quod adipisci. ¶ Dum animū tuū inuidię (exoptatitillabit tentatio, eam hac ratione commodissime vinces, si Deū rogaueris, vt ei beneficit, cui vt inuideres, prius sollicitabat tentatio, si que ei charitatis obsequia exhibere statuas.

¶ Neminem prorsus oderis, amicos tuos in Deo diliges, & inimicos tuos ppter Deū. Qui te adhuc sibi inimicū sic dilexit prior, vt animā suā pro te redimēdo poneret. Vnde & per semetipsum

CONTRA INVIDIAM

ipsum dicit, Diligite inimicos vestros,
bene facite ijs qui oderunt vos.

T Iniquū hominē non magis oderis,
quam fidelis medicus odit egrotum,
eius vicio tantū sis inimicus. Gregori.
Inimicos Dei perfecto odio odisse, est,
& quod facti sunt diligere, & quod fa-
ciunt increpare, mores prauorum pre-
mere, vitę prodesse,

Quod ab alio tibi non vis fieri, vi-
de ne tu alteri id facias, sed quę vis vt
faciant tibi homines, ita & tu fac illis.
Per illud malitiā compescitur, vt malū
quod pati non vis, alteri nō faciens, ces-
ses a nocendi opere. Per hoc benigni-
tas præcipit, vt bonū quod tibi ab alio
fieri expectis alteri impendens, erga
utilitatē proximi te exerceas ex beni-
gnitate. Caue autē sic tecū cogitaueris.
Quid mihi rei cū isto? Ignotus est, ali-
enus est, nihil vnquā de me beneme-
ritus est, læsit aliquando, nūquam pro-
fuit. Tantum memineras, quo merito
tanta tibi præstiterit **CHRISTVS**, qui
suā in te beneficentiā non in se (bo-

Q ij   norū

CONTRA INVIDIAM.

norum em tuorū non indiget) sed in proximo tuo rependi voluit. Tantum vide, quibus ille egeat, & qd tu possis.

CIn secundis & aduersis aliorū aliē nō te geras, quā si tibi ipsi accidissent. Si alijs secunda euenerint, perinde atq; si tibi euenissent, eorū gratulare felicitati. Si aduersa: flebis cū flentibus, memor idē tibi posse cōtingere, quod & ipsis. In vna em ecclesia, tanquam in vno corpore, membra ita simul gaudere, simul mœrere, & se mutuo iuuare debent, vt quicquid vni acciderit, omnibus acciderit.

DE CHARITATE.

CHARITAS est dilectio, qua diligitur Deus ppter se, & proximus propter Deum. **C**haritas Dei & proximi, propria est & specialis virtus piorū atq; sanctorū, cum cæterę virtutes & bonis & malis possint esse cōmixtas: sine qua nullū bonū adest, imo in vanum & frustra habentur cetera bona, saltem quantū ad salutē eternā cōsequendā: si aut adsit, habentur cetera bona

REMEDIA

bona. Vt em̄ multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multae virtutes ex vna charitate generantur: nec habet aliquid viroris ramus boni operis, nisi manauerit e radice charitatis. De qua plenius in epitome preceptorum dictum est.

Effectus charitatis:

Char. Dei fratrisq; sui delectatio gaudet.
Fruētibus alterius patientisq; benigna; nulli
Aemula, nil prae faciens, non ambitiosa:
Non inflata, procaxue, non inuida, nec sua querēs;
Congaudens vero, prauum non cogitat, imo
Omnia fert, credit, sperat, non excidit vnquam:
Crimina cuncta operit: virtutes perficit omnes.

DE GULA.

GULA est vorax edacitas, naturae finibus non contenta.

Cuius octo sunt species:

Præ, cupida, crebro, laute nimis, & studiose
Sumo cibos, delector eis, vetitis quoq; vescor.

Peccant per Gulam:

Q iij

Qui

CONTRA GVLAM,

Err **¶** Qui comedunt cōtra cōsuetudinē
vel cōstitutiōm sanctæ Ecclesiæ, ante
horam debitā, præsertim in ieiunio,
aut primō mane ante dictas præcatio-
nes sibi iniūctas, aut diebus festis an-
te auditum sacrum,

Cupide **¶** Qui nimis auide edunt, & cibos
non satis māsos præ voracitate degluti-

Crebro **¶** Qui sæpius edunt quam de-
beant, aut quā natura patiatur,

¶ Qui abicq; excusatione sufficienti,
ieiunia ab ecclesia indicta nō obseruāt.

¶ Qui delicatos cibos aut potus sibi
apparari curant, supra statum & facul-
tates, aut plus quā deceat.

¶ Qui cibis appositis nō cōtenti lau-
tius epulari vellēt si possent, ea sola cau-
sa, vt suis voluptatibus perfruerentur.

¶ Qui vt suæ voluptati tantū indul-
geant, vinū merū aut nō satis aqua di-
lutū bibūt, in pncipiē corporis & animi.

¶ Qui nimio cibo se ingurgitāt, aut
vino pfusiore se obruūt. Vnde sequit̃
crudiras, ebrietas, & alia mala de quib;
bus mox dicemus,

Qui diuere

¶ var
qui
app
¶ per
culi
syde
cori
¶ capi
conf
¶ solita
tra, s
liū m
¶ ijs die
sanx
Sensus
Lingua
¶ Q

DE PECCATO

¶ Qui diuersitatem ciborū exquirūt studiose
varietatem saporū affectāt, nīmīū ex-
quisitas & studiose apparatus epulas
appetunt.

¶ Qui cōtemnūt sufficientiā, & su-
perfluitatem desyderāt, & in varijs fer-
culis & lautis cibarijs suū ponunt de-
syderiū, relicto diuinorū cogitatu, &
corū adquæ faciēda obstricti sunt.

¶ Qui in cibis voluptatem nīmiam *Nimia De*
capiunt, & ventrē quasi Deum suum *lectatio*
constituunt.

¶ Qui edunt nociua, aut sibi nocere *Esus Ve-*
solita: siue in anima, vt Adam & He- *titorum*
tra, siue in corpore vt qui contra fide-
liū medicorū mādata aliqd comedūt.

¶ Qui carnes comedūt aut lactaria,
ijs diebus quibus ab ijs abstinendum
sanxit Ecclesia.

¶ Filix Gulæ.

*Sensus hebes, crudum corpus, scurrile, proteruum,
Lingua loquax, somnus, nausea, fœda venus.*

Peccant ex Gula:

¶ Qui præ crapula, ita mentis oculo- *Sensus*
Q iiii *rum Hebetudo*

DE PECCATO

rū & aliorū sensuū acumen subuertūt
& hebetant, vt a cōmessatione nec o-
rare, nec aliud opus studiosum debitū
facere possint. Pinguis em̄ venter nō
gignit sensum tenuem.

Cruditat. ¶ Qui ex nimia crapula in languo-
rem aut morbum incidunt.

*Scurrili-
tas.* ¶ Qui impudenti corporis & mem-
brorū gestu, incompositaq; gesticula-
tione alios ad risum prouocant.

Proteruita ¶ Qui ex crapula a mente alieni ira-
scuntur, minantur, lædūt, aut turpio-
ra multo designant.

*Loquaci-
tas.* ¶ Qui cibo & potu onerati, inconsi-
derate & temere loquuntur, euomūtq;
detractiōes, turpia v̄ba aut blasphemias.

*Somnole-
tia.* ¶ Qui ex nimia cibi & potus inglu-
uie, naturā ita corrūpunt & suffocant,
vt somno profusiore sit opus ad exha-
landam crapulam.

*Nausea.
Venas.* ¶ Qui ex gulæ vitio nauseāt, singul-
tiūt, ructant, foetidum anhelitum ha-
bent, aut in libidinofam immunditi-
am labuntur.

Me.

Methodus detestādi Gulam;

CONSYDERA, q̄ peccatū Gule mors intrauit in omne genus hūmanū: vnde ea tibi prima pugna est quam te oportet deuincere, & quāto minus superata fuerit, tāto validiora sunt cætera vitia contra te, & tu debilior cōtra ea. Gulam nisi prius restrinxis, cætera vitia restringere nō poteris: a gula tibi inchoandū est, si cætera vitia velis superare: illa nisi prius refrenetur, frustra cōtra alia vitia laboratur. Tunc em̄ hostes q̄ extra nos sunt, a nobis fortius superantur, quando prius quæ intra nos sunt vitia, extingunt. Frustra foris agit bellū, qui intus habet periculū, vnde & Saluatorē nostrū Diabolus primum de gula tentauit, quasi a ianua aliorum vitiorum.

Consydera CHRISTI singularem abstinentiā qui in desertum veniens, ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus, nihil interim manducans: vt per ieiuniū carnem innocētem pro nobis maceraret, exemplūq̄

Q. v. fide

REMEDIA

fidelibus daret, se se offerēdi Deo per
ieiuniū, Qui quidem postea esuriūt.
Si ille qui dat escam omni carni, & per
quem ne volatilia quidem cœli esuri-
unt, pro te ieiunans esuriūt, quanto ma-
gis pro te ieiunare deberes? Qualis
Christianus es qui Christo esuriēte tu
crapularis? & pro salute tua famē su-
stinente, tu pro peccatis tuis ieiunare
recusas,

✠ Cōsidera quā amaro potu rex re-
gum & dominus dominantium IESVS
Christus, a crudelissimis Iudæis pota-
tus fuerit in cruce: dum ppter nimium
laborem & sanguinis in pretium anima-
rum nostrarum effusi emanationem, intus
desiccatus, arefactus, & adustus totus
supramodum sitiret. In qua vehemētis-
sima siti, acetum cum felle mixtum in spō-
gia arundinis superimposita crudelissi-
mi Iudæi domino Deo nostro porrexe-
runt. O quam amarum poculum, in quali
vasculo ei ppinatum est, quod dat terræ plu-
uiam, eamque germinare facit? Si ad mē-
tem reduceres o Christiane, acetum cum
felle

CONTRA GVLAM.

felle mixtum CHRISTO propinatū,
 in cibo & potu quātumcūq; vili sapor
 rem inuenires : propter Christum felle
 & aceto potatū, sensualitati tuę resiste
 res. Qualiter tollis crucē tuā & Chri
 stum sequeris : cū is felle & aceto ī cru
 ce pro te potatus fuerit, gulę autē tuę
 pretiosa vina & magnifici ciborū appa
 ratus nō satis faciunt? Non est cibus
 adeo aridus (inquit Bernardus) qui
 nō efficiatur sapidus, si illius aceti qđ
 ppinatū est, cōdimēto fuerit tēperatus
 ↪ Cōsydera, qđ Apostolos suos quos
 tenerrime diligebat, in presentia sua
 spicas auellere, & manibus fricare per
 mittebat Christus, & tali pabulo more
 animalīū sustentari : cum miraculose
 potuisset ipsis cibos creare, aut iā crea
 tos multiplicare : sed tñ exemplū absti
 nētię nobis relinquens, eos voluit in
 abstinentia exercere, vt eorū exemplo
 pompā mundi cōtemnendā ostende
 ret, sumptuosa cibaria & saporosa a no
 bis arceret, & gulę voracitatem eiusq;
 insatiabilē appetitū ī nobis euacuaret.

Cō

REMEDIA

Consydera multorū sanctorū abstinentiam, qui in eremū profecti carnem suā ppter Christum crucifixerūt cum passionibus & concupiscentijs.

Consydera, q̄ multi pauperes panem & aquā sibi ad delicias reputant, nec tñ ea ad satietatē habere possunt: & tūc videbis, quam benignus erga te fuerit is, qui pro te esuriit, & aceto mixto cum felle potatus est: quod ad hęc aliquid tibi adiecerit.

Consydera, quam indignum sit & nefariū, illud idem os (quo sacratissimū Christi corpus sæpe, aut saltem semel in anno sumis) instrumentū fieri gulæ, detractiōis, blasphemia, & aliorum pluriū peccatorū: vt eodem ostio & vitā aliquando introduces, & multo sæpius mortē: eodemq; quotidie voluptuosos cibos & foedissimas crapulas auidius deuores, quā pretiosissimū illum angelorū panē aliquādo sumas: & quod ad benedicendū Domino tibi datum est, in nequitia & omnis peccati instrumentū cōuertas, & in obstaculū

CONTRA GVLAM.

culum peruentionis ad patriam, quod tibi datum est ad acquirendam æternam gloriam.

Consydera, q̄ voluptas linguæ vix duorū habet latitudinē digitorum : & huic tam modicæ parti, tam breui delectationi, aer, terra, mare vix sufficiūt. Hinc pauperes spoliantur, & rapinæ fiunt, vt fames pauperū trāseat in delicias tam modicæ vnius homunculi particulæ. Quā miserū vt momentanea tā modicæ particulæ delectatiuncula, & animam & corpus etiā ipsum a cœlesti gloria arceat, & in æternam miseriam detrudat.

Consydera, q̄ dum vis saluare corpus, nec cōmittere, vt vlla re egeat, tūc temporis ipsum in extremam inopiā & egestatem detrudis : quia & ipsum & eius, ānimā in æternam deducis dā natiōm vbi egestas est & inopia omnium rerū, præterquā miseriarū, Næ tu homo es iudicij valde præposteri, qui corpus quod vermes in sepulchro mox deuoraturi sūt, cibis delicatis impinguas

REMEDIA

pinguas : animā vero tuam bonis op^o
 bus impinguare renuis, quæ ad De
 tribunal mox præsentabitur iudicāda
 quam si hic bonorum operum fructu
 non impinguaueris : quantumcunq;
 pinguis sit venter, ea mittetur in gehē
 nam ignis. Quā sic neglecta, ne corp^o
 quidem saluare poteris; nō tamen ani
 ma pro corpore, sed corpus p^o anima
 factum est. Qui quod primū est negli
 gis, & quod posterius est extollis; ut
 runcq; corrumpis, & tuo te iugulas gla
 dio. Quia carnem (quæ tibi in adiuto
 rium data est, vt ea vtaris ad omne op^o
 bonum) tibi in ruīnam & laqueū cō
 uertis. Si vero ordinem seruaueris, cu
 rauerisq; quod primū est, etiam si ne
 gligas quod est secundum, p^o primi sa
 lutem saluabis & secundum. ; Quia si
 post mortem tuam anima tua beata sit,
 in finali iudicio corpus tuum ipsi rurs^o
 copulatum, resurget gloriosum. Si autē
 damnata erit anima tua (quod omē a/
 uertat Deus) corpus tuum miserimæ
 animæ suæ infelici vinculo rursus col
 ligatum

CONTRA GVLAM

ligatum, ipsi in tormentis poenalibus sociabitur: vt quæ hic sociæ fuerunt in vitijs, ibi etiam sint sociæ in tormentis.

Consydera quã cito gulæ delectatio pertransit, quam breuiter durat, & quod transacta sic est quãsi nunq̃ fuerit, & relinquit post se vestigia remordentis cõscientiæ, poenitudinis, cõfessionis, & timorem æternæ dånatiõis, sibi debitæ: & in morte de temporarijs gaudijs in dolores poenasq̃ æternas animã deducit. Breue em̃ est quod delectat, æternum aut̃ quod cruciat: voluptas modica, poena aut̃ infinita. Sicut vicissim resistēdo tētationi, passio modica, gloria perpetua. Gregorius: Vñ caro ad tempus suauiter viuít, inde spiritus in æternũ cruciatur: & q̃ plus caro punitur in hac vita, tanto plus gaudebit infurura.

Consydera, q̃ qui in huius seculi prandio siliquis porcorum se exaturauerit, & ad patriam tendētes stabulũ p̃ domo dilexerint, ad cœlestē cœnã nõ peruenient vnquam: sed ij tantum
qui

RE MEDIA

qui in huius seculi prædio a voluptati-
 bus abstinerint, & æternæ cœnæ se
 reseruauerint. Nemo enim potest &
 hic cum mundo & illic cū Christo gau-
 dere, præsentibus & futuris bonis frui
 vt hic ventrem, illic mentem impleat
 vt de delicijs ad delicias transeat. Nam
 qui temporalia maluerit, carebit æter-
 nis, qui corporalia præposuerit, priua-
 bitur spiritualibus, qui terrena prætu-
 lerit, cœlestia non habebit. Vnde La-
 zarus qui receperat malū in vita sua,
 deportatus est ab angelis in sinū Abra-
 hę. Diues aut ille epulo, purpuratus,
 pinguis & nitidus, qui epulabatur q̄ti
 die splēdide, mortuus & sepultus, in
 infernū est detrusus. Idem em̄ non ha-
 bēt premiū, fames & ingluuias, volu-
 ptas & continētia, quia in morte, mise-
 rię delicijs, & delicię miserijs cōmutāt.
 ¶ Considera quanto satius est, supr
 fluos cibos & potus pauperibus erogā-
 do tibi in æternā retributiōem reserua-
 re, quā in animi & corporis perniciem
 ad breue tempus ijs saginari, & postea
 non so

CONTRA GVLAM

nō solū eos perdere, sed cū ihs etiā cor-
pus & animam. Opipare superioribus
annis es epulatus, quid ex tantis cibo-
rū lautitijs tibi superest? nimirū nihil,
nisi forte conscientię infestissimus ille
remorsus, Profecto quod accepisti, sci-
licet crapulando, illud nō habes: quod
aut nō accepisti, sed pauperibus eroga-
sti, illud habes & in coelesti patria tua
tibi reseruatum.

✠ Consydera, q̄ in morte tāto vili-
ora foetidioraq; sunt cadauera, quanto
delicatus in crapulis & voluptatibus
fuerint enutrita, Nā caro quā nūc deli-
catis cibus alitur, paulo post scaturire
vermibus agnossetur, & in sepulchro
eo erit delectabilior esca vermū, quo
hic delectabilius saginata fuerit abūdā-
tia ferculorū: & quāto nūc sibi appa-
tari curat suauiorē ciborū mollitiē, pu-
trefacta tāto grauiorē exhalabit foeto-
rē. Idq; adeo vt qui (dum ea viueret)
eius aspectu & cōsortio gratius nil ha-
bebāt, ea mortua nil foetidi⁹, nil vilius
nil horribilius inueniāt, eiusq; aspectū

R

& con

REMEDIA

& confortium perhorrescant.

Consydera q̄ lauti & delicati cibi corpori militant, nō spiritui: ijs anima nō saginat, sed caro: & palatū quidem irritāt sed libidinē excitāt. Amhrosi⁹ Fames amica virginitati est, inimica la sciuiā: saturitas vero castitatē prodigit nutrit illecebram.

Consydera quāta mala gulā comi tantur. In primis nimia. inordinata, & nimis festinata comestio ledit natutā, & minus nutrit, quāto magis vēter reficitur, tāto amplius ratiōis intellectus & mentis acies destruitur & obtūdit: quia pinguis ventē non gignit sensum tenuem. Diminuit etiā oculorū perspicacitatē, multos languores & morbos parit, & plerūq; mortē homini accersit plures em̄ occidit gula, quā gladius.

Methodus uitandi gulam.

Quoniam dū necessitas solui sibi debitū quærit, voluptas sub ea latitās suū expleri desyderium appetit: tatoq; facilius illa hominibus obrepit, quanto

CONTRA GVLAM

130

quāto honestiore necessitatis nomīne
se cōtegit. Idcirco magna opus est cau
tione & prudētia, ad domādā & refre
nādā illā voluptatis ingluuiē, & sub ra
tiōis dominio cōtinēdā, q̄ si vis vt ca
ro tua animæ tuæ & ratiōi seruiat &
subiecta sit: fac vt anima tua Deo ser
uiat, eidemq; ratio subiecta sit. Omni
no necesse est animā a Deo regi, vt cor
pus possit regere. Quādoquidem sic a
Deo mirabiliter cōditi sumus, vt ratiō
ni domineſcēt Deus, ratio animæ, anima
corpori. Verū animæ dominio se subij
cere corpus renuit, nisi illa ratiōis pri
se se subiecerit imperio, & ratio sese cō
formauerit Deo.

✎ Cum mētē tuā gulæ titillabit tēta
tio, imaginare in animo tuo, ac si eam
habueris delicati cibi & potus delecta
tiūculam, & ea satiatus sis, & hora præ
terierit: quia palati, linguæ, & gutturis
voluptas est quasi somniū noctis trāsa
ctæ, imo cōtemptibilior & foedior, q̄
dolētē relinquit cōsciētā præterita ea
voluptas, euitata vero lætā & securam

R ij Modic⁹

REMEDIA

Modicus & tēperatus cibus, & carni
& animæ utilis est.

✎ Multo melius est quotidie parum
quā raro nimīū sumere, Parcus cibus
& semper vent' esuriēs, triduanis ieiunij
preferatur. Pluuia em̄ illa optima
est, quæ sensim descēdit in terras: subit
us & nimius imber, in præceps arua

¶ Quādo comedis, cogita (subuertit
q̄ ventri obrēperādū nō est: sed q̄ statī
tibi sit studendū, legendum, aut aliud
quidpiā boni operis peragendum, ad
quod stare non potes oherato ventre.
Itaq; in cūctis cibus & potibus cōsyde
rabis, non quæ voluptas, sed quæ requirit

¶ Fames modo & mēsu (necessitas
ra vincenda est. Nā Galenū perhibent
annos centū & viginti vixisse, q̄ e mē
sa nūquā satur abierit. Neq; tamē hīc
exigimus, vt teipsum fame conficias:
sed ne supra quā vsus vitę postulat, im
placabili voracitati seruias. Asinus em̄
(id est corpus tuū) indiget pabulo ne
deficiat: & onere (id est exercitatione
& abstinentia) ne lasciuat. Bernardus
Carnē

CONTRA GVLAM

Carnē oportet restringere, non extinguerē: reprimere, nō opprimere: vt seruiat, & nō sauiat: vt ancilletur, & nō Nō plus ieiuniorū tibi C domine imponas, quā ferre possis. Sint tibi ieiunia pura, casta, simplicia, moderata, & nō superstitiosa,

C Vini saturitatē æque ac cicutā fuge: ne venter æstrās vino in quo est luxuria, vsq; ad titillationē luxuriæ pertingat, & iuuenile corpus sua sponte ad vehementiā procliue, ad insaniam adigat. Vini autem ardorem immixta aqua temperabis.

C Cibis parabilibus & vulgaribus cōtentus esto. Nam quid adolescenti, cuius stomachus natura expeditus est ad digestionē, cū perdicibus, ferinis, capis, & id genus lautitijs, quas stomacho iā segni & corpori semimortuo necessitas ipsa vtendas reponit? Nam fouendi senij, quæ spes erit, si iuuetus per intemperatiā ea fastidiosa fecerit, quæ languentē stomachū reficere deberent.

REMEDIA

DE ABSTINENTIA.

Abstinentia est a cibo & potu p
 sola corporis castigatiōe cessatio
 deus homini ad esum multa bona cre
 auit: sed ne mensuram edēdi excede
 ret, abstinentiā imperauit, qua omnes
 carnales cupiditates & omnia vitia ex
 tirparentur, sicut vicissim omnes ani
 mæ virtutes gulæ vitio destruuntur.
 Abstineat (inquit Augusti.) a multis
 licitis, qui per libertatem arbitrij multa
 cōmisit illicita. Et qui per illicita (in
 quit Gregorius) defluendo cecidim⁹,
 etiā a licitis nos metiplos restringendo
 surgamus. Pro eo em̄ (inquit Bernar
 dus) quod a b ipsis quoq; licitis absti
 nemus: ea nobis, quæ prius cōmisim⁹
 illicita, condonantur. Quid vero est cō
 donari cōmissa, nisi ieiunio breui ieiu
 nia redimi sempiterna? Gehennā em̄
 meruimus, vbi nullus vnquā cibus est
 cōsolatio nulla, terminus nullus, vbi
 guttā aquæ diues postulat, & accipere
 nō meretur. Bona ergo est & salutaris
 abstine

ABSTINENTIA.

abstinentia, per quā redimūtur eterna
 supplicia, dū remittūtur hoc modo pec-
 cata. Itaq; quoniam eiecit nos cib⁹ de
 paradiso, illuc nos reducat esuries. In-
 cassum autē per abstinentiā caro atteri-
 tur, si inordinatis demissa motib⁹ mēs
 vitij dissipatione. Quid em̄ prodest atte-
 nuare corpus abstinentiā, si animus in-
 tumescat superbia? quā laudem mere-
 bimur? de pallore ieiunij, si liuidi sum⁹
 inuidia, quid virtutis habet vinū non
 bibere & ira atq; odio inebriari? Tūc
 demū p̄ ræclara est abstinentia, tūc pul-
 chra ac magna corporis castigatio,
 cum animus est mūdus a vitij. Eo em̄
 abstinentiæ bonum deperit, quo sese a
 spiritalib⁹ vitij minime custodit. Hic
 Ioel: Sanctificate (inquit) ieiunium.
 Ieiuniū autē sanctificare. est adiunctis
 illis bonis operibus dignā Deo absti-
 nentiam carnis ostendere. Bernardus ^{Ieiuniū} sanctifica
 re quid sit.
 Volo autē admonitos esse fra tres meos
 obseruandū esse ieiuniū, nō ab eis ta-
 tum, sed ab omnibus illecebris carnis
 & vniuersa corporis voluptate: imo

R iij vero iei

DE PECCATO

vero ieiunandū esse lōge amplius a vitijs, quam a cibis. Qui em̄ a cibis abstinent, & prauē agūt, dæmones imitantur, quibus esca nō est, & nequitia semper est. Itaq; nō solum istud ieiuniū visibiliū ciborū, ad perfectionem cordis & corporis puritatem sufficere posse credendum est, nisi huic fuerit animæ quoq; ieiuniū copulatū. Habet namq; & illa suos noxios cibos, quibus impinguata, etiam sine escarū abūdātia ad luxuriā pręrupta deuoluitur.

Nouerint autē abstinentes, q̄ tunc placentem Deo abstinentiam offerunt cum ea quæ sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur, nō loculis. Non em̄ Deo, sed sibi ieiunant, si ea quæ ventri ad tempus subtrahūt, nō egenis tribnūt, sed ventri postmodum offerenda custodiunt.

DE IRA.

IRa est motus animi cōcitati ad vindictam.

Cuius

IRAE

¶ Cuius duæ sunt species.

*Voluitur ira grauis tacito sub pectore: deinde
Exteriora probant, animi quid parturit ira.*

¶ Peccant per Iram.

¶ Qui in suis animis irā grauem col- *Ira interū*
ligūt, quā signo exteriorē nō p̄ se ferūt. *or.*

¶ Qui confusa vocis effusione ani- *Ira exterū.*
mi sui iracundiam præ se ferunt. *or.*

¶ Iræ septem sunt filia.

*Impatiens animus, diræ, blasphemia, probrum.
Vltio, rixa, minæ, sunt iræ pignora septem.*

¶ Peccant ex Ira.

¶ Qui ab alio iniuria affecti, eū indi- *Impacien-*
gnū putant a quo talia pati debeant. *tia animi.*

¶ Qui in alterū irati, animū suū di-
uersis cogitationibus amaris adplicāt,
cogitantes quomodo in eū vlcisci pos-

¶ Qui inordinato clamore & (sint)
cōfusa locutiōe, præ se ferunt cum quā
to animi mœrore se ab alijs reprehendi
audiāt, aut cōuitijs peti.

¶ Qui damna, calamitates, morbos

R v aut.

DE PECCATO IRAE

aut alia quibus a Deo afficiuntur, grauius tolerant quam debeant,

Maledictio ¶ Qui pra' iracundia alteri diras imprecantur, & maledicunt,

Blasphemia ¶ Qui ira excandescunt, Deū quāsi mēbratim discerpūt: aut nomē Dei & sanctorū in vanū iurāt aut peierant.

Probrū ¶ Qui cū aliquo agunt cōiūctis: eundemq; irrident, & corā alijs diffamant
¶ Qui exprobrant alicui paupertatem. aut animi corporisue vitium.

Vltio ¶ Qui ex iracundia & gratia animi sui explēdi, alijs appetūt dānū aut ma-

¶ Qui cū aliquo similtates gerūt, cū desiderio vindictae, & appetitu nocēdi p se vel per aliū ꝑ bis aut factis.

¶ Qui vindictae causa alteri dānum aut malum afferūt.

Rixa ¶ Qui ex animo ira accēso vsq; ad verbera perueniunt.

¶ Qui re ipsa pra' iracūdiā proximo inferūt nocumentū in rebus eius aut corpore: vt qui in eius capillos inuolant, pellunt, percutiunt.

¶ Qui arma, baculos, lapides & similia

RE MEDIA CONTRA IRAM
milia nocendi causa deferunt,
¶ Qui libenter nocerent, si per occa-
sionem & vires liceret.

¶ Qui iniustū malum alteri iniuste
minantur: nō ratiōe iustitiæ & corre-
ptionis, sed ad vltionem tantum. *Mina*

¶ Methodus detestandi iram;

¶ Cōsydera, q̄ animātia ratiōis ex-
pertia in suo quæq; genere ciuili-
ter cōcorditerq; degūt: armentatim vi-
uunt elephantī, gregatim sues & oues
pascūtur, turmatim volāt sturni & gra-
culi, per vices iusta quadā politia gru-
es suas agūt excubias: mutuis officijs
sele tuētur grues, delphini, & cerui: nō
ta est formicarū & apū inter ipsas con-
cōrs politia. Inter immanissimas etiā
feras cōuenit, leonū in̄ter ipsos feritas
nō dimicat, aper in aprū nō vibrat dē-
tem fulmineū, lynxi cū lynce pax est,
draco nō sœuit in draconem, lupi inter
se viuunt cōcorditer. Ipsi etiā impij spi-
ritus, per quos cœlitū atq; hominū con-
cordia primū dirupta est, & hodie rū-
pitur

REMEDIA

pitur: tamen inter se foedus habēt, su-
amq; illā qualemcūq; tyrannidem cō-
sensu tuentur. Soli aut̄ homines, quos
omniū maxime decebat vnanimitas,
& quibus ea maxime erat necessaria,
intestinis inter se dissident odijs. Qui-
bus irrationabiles creaturæ in suo q̄q;
genere inuicem cōcordādo indicant,
quātū malū per discordiam rationales
creaturæ committāt, quando hęc ratio-
nis causa id perdunt, quod illę motu
naturali custodiunt.

¶ Consydera q; ceteris animantibus
ab homine, vindictę & vltionis instru-
mentū natura indidit: equo calcē, cer-
uo cornu, apro dentem, apī aculeum,
aui rostrum & vngues, deniq; vel ipsi
pulici morsum addidit. Te vero ad mā-
suetudinē & patientiā pduxit iner-
mem & nudū, vtpote ne haberes vn-
de vim vi repelleres. Consydera igitur
quā præter tuā naturā sit, in alīū vlcī-
sci, & vim vi repellere, p̄sertim armis
aliunde quęsitis: cū vel crudelissimæ
feræ & ad crudelitatem natæ, suis ar-
mis dun-

CONTRA IRAM

mis duntaxat, & sibi a natura inditis
suam vlciscātur i niuriā. Si ferā videris
tibi metuis: si hominē, sapius for/
midas, nec in teipso quidem pacem ha
bes: deniq; ne a pulicibus quidem tur
tus es. Homo aut (inquit Augustin⁹)
tibi conuitiū dicit, & tumes & iratus
es: pulicib⁹ resiste si potes, vt dormias.

Consydra, quæ, quāta, quoties in
Deū peccauisti: si illatam tibi iniuriā
proximo tuo illius iniuriæ illatori con
donaueris, cōdonabit & ipse tibi tuā
in se iniuriam. Nulla est ratio cōmodi
or, qua post offensam recōciliaris Deo
quam si tu offēsus recōciliare fratri tuo
Cōdona leuem culpā proximo (leue
tē est, quicquid homo peccat in homi
nem) vt tibi tot milia culparū condo
net Deus. At durū est (inquis) ira tū
animū cōprimere: non tibi in mentem
venit, quāto duriora pro te pertulerit
dominus Deus noster? Quid eras, cū
pro te pretiosam suā animā poneret?
Nonne inimicus? Qua benignitate q̄/
tidie te tolerat vetera peccata iterantē?
qua

RE MEDIA

qua misericordia etiã grauiſſime offen-
 ſus, ad ſe recipit reuerẽtem. Poſtremo
 qua mañſuetudine ille pertulit pbra
 vincula, verbera, deniq; mortẽ ignomi-
 nioliſſimã? Gregorius: Si paſſio Chri-
 ſti ad memoriã reuocet: nihil adeo du-
 rũ eſt, quod nõ æquo animo toleretur.
 At indignus eſt (inquis) inimicus me-
 us, cui ignoſcat. Itane tu dignus eras,
 cui ignoſceret Deus? Vis Deum in te
 exercere ſuã miſericordiã, & in pxi-
 mũ tuũ vis exercere ſeuerã iuſtitiã?
 Magnũ ẽ tibi ſcilicet, ſi peccator igno-
 ſcas peccatori, cũ dominus Deus no-
 ſter pro crucifixoribus patrem oraue-
 rit. Poſtremo ſi inimicus tuus indignus
 eſt, cui beneficiũ pro maleficio repen-
 datur: at tu dignus es qui id facias, di-
 gnus & ipſe Chriſtus p quo id fiat.
 ¶ Cõſydera q; tãdiu nullũ boni ope-
 ris ſacrificiũ immolas, quãdiu a proxi-
 mo per iracundiã diſcordas. Scriptum
 nanq; eſt: Si offers munus tuũ ad alta-
 re, & ibi recordatus fueris, q; frater tu-
 us habet aliquid aduerſũ te: relinque
 ibi mu-

CONTRA IRAM

Ibi munus tuū ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuū. Ex qua præceptiōe cōsydera, quā eorū culpa intolerabilis esse mōstratur, quorū hostia repellitur. Nam cū mala cūcta bonis sequētibus diluant, magna vt sint mala discordiæ necesse est, quæ nisi fundit⁹ extincta fuerint, bonū opus subsequi non permittunt.

Consydera, q̄ forsitā proximū tuū a quo offensus es, grauius multo alias offendisti, nec tamen in te vltus est, sed illatā sibi iniuriā patiēter tolerauit. Itā q̄ quia alter alterius onera portare debet, eum vicissim patienter tolerare debes. Nulla em̄ (inquit Gregorius) sūt bona quæ agimus, nisi æquanimiter proximorū mala toleremus.

Cōsydera cui es inimicus, nempe aut iusto homini, aut iniusto. Si iusto miserrimū certe est te ei esse inimicum cui Deus est amicus: te ei velle nocere cui Deus vult bene esse. Præterea lapidi irasceris: ei em̄ tua molestia nō moues bi

REMEDIA

ues bilem, sed eius exerces patientiam
 Si iniusto, nō minus miserū est, vt alie
 nā vlciscaris improbitatem, te fieri im
 probiorem, & dū violenter in tua ipsius
 causa iudex, alienā conaris punire in
 iustitiam, te nouam admittere iniqui
 tatem. His amplius, quis tandem mu
 tuarū iniuriarū erit finis, si suā quisq;
 iniuriam pergat vindicare? Crescunt
 vtrinq; inimicitia, in crudescit dolor.
 Acceptū em̄ incōmodū neutiquā tolli
 tur vindicta, sed propagatur, & iniu
 stus inimicus tuus, plerunq; iniustior
 redditur & iniquior, magisq; in malo
 induratus. Leuitate aut em̄ & patien
 tia sanatur non nunquam etiam is qui
 fecit iniuriam, & ad se reuersus, ex ini
 mico fit certissimus amicus. Qd̄ si ne
 hac quidem ratioe cor eius lenire pos
 sis, at certe tuum sic lenies,
Consydera, q̄ sufficit diei malitia
 sua, & in hoc seculo tot tantaq; occur
 runt aduersa, vt quātumcunq; labora
 ueris, vix possis in temetipso pace frui
 Eam ob rem tibi stultū est, mētem tuā
p se fa

CONTRA IRAM;

per se satis inquietā, odio & inimicis
exasperare. Quod si velles omnes op-
primere quos pateris aduersarios, iterū
alij insurgerent, & prius succumberes,
quā eos omnes oprimere posses. Quos
omnes cōmodissime superabis, si malū
pro malo nō reddideris, sed potius te
ipsum per patientiam viceris.

☞ Consydera, q̄ dum vim vi repel-
lere conaris, nec sinere vt vlla in re vin-
ci videaris; tūc maxime vinceris, dum
irā affectibus succūbis, animoq; tuo
dominari non potes. Cui si posses do-
minari, expugnatore vrbiū esses for-
tior, Minor si quidē est victoria vrbiū,
quia extra sunt quæ subiugantur: mul-
to aut̄ maius est, q̄ per patientiā vincit̄:
quia ipse a se animus superatur, semet-
ipsum sibi metipli subijcit, & se intra se
frānari cōpellit, & in se ipso; in̄clusam
crudelissimam ferā iracundiā superat.

☞ Consydera, q̄ si refrenare tuos affe-
ctus & irā passiones nolueris, eo men-
tem impellet furor, quo non trahet de-
siderium; & cōmotus ages velut ne-
scies

REMEDIA

sciens, vnde post doles sciens: & peccata tua postquã fuerint perpetrata, vix cognosces: quia vix vlli irascēti ira sua videtur iniusta, sed iræ suæ stimulum plerunq; iustitiæ zelum putat: cū aut vitium virtus creditur, sine metu culpa cumulat, *habetur in peccatis eius*

¶ Consydera, q; nisi perturbatiōi tuę obstiteris, etiã quæ a te tranquilla mēte fuerant bene gesta p̄fundes: & improuiso impulsu destrues, quicquid forsitan diu labore p̄uido cōstruxeras.

✚ Consydera omnia mala quæ ex ira euenire solent, vt sunt iniuriæ, dissentiones, verbera, plage, homicidia, & cetera huiusmodi.

¶ Consydera indignū esse te Christi anū CHRISTI imitatore, aliorū risu vel sublannatiōe affici, cū etiã Dominū Deum nostrū ab eiusmodi hominibus nō ignores irrisum, sed exultare potius & gaudere deberes, si & tu illa omnia, quę & Dominus noster an̄ tui causa pertulit, tu etiam perferas, recepturus vel p̄ ipsa sublannatiōe mercedem

CONTRA IRAM,

cedem : nihil em̄ est, quod nobis pro Christi nomine sine premio irrogetur. Vide ergo, quam beati sunt Christiani atq; felices, quibus etiam insipientiū rīsus pficit ad salutem. Ita dñs diligētes se diligit, ita se timentes honorat, vt nec irrideri eos gratuito sinat, quibus & pro subsannatiōe retribuet vltiōem, dicitq; eis Dominus. Mihi vindictam, & ego retribuam.

¶ Quisq; es, qui aduersitates & Dei flagella impatientius æquo toleras, cōsidera q̄ nisi Deus a se per tribulationes correptis hæreditatem dare dispo-neret, erudire eos per tribulatiōes non curaret. Hinc nanq; ad Ioannē Dominus per angelū dicit : Ego quos amo, arguo & castigo. Hinc rursus scriptū est : Fili mi, noli negligere disciplinā Domini : neq; fatigeris cum ab eo argueris : quē em̄ diligit Dominus, castigat : flagellat autem omnem filium quem recipit. Hinc Psalmista ait. Multæ tribulationes iustorū : & de omnibus his liberabit eos Dominus.

S ij   Consy.

REMEDIA

sciens, vnde post doles sciens: & peccata tua postquā fuerint perpetrata, vix cognosces: quia vix vlli irascēti ira sua videtur iniusta, sed iræ suæ stimulum plerūq; iustitiæ zelum putat: cū aut vitium virtus creditur, sine metu culpa cumulat.

¶ Considera, q; nisi perturbatiōi tuę obstiteris, etiā quæ a te tranquilla mēte fuerant bene gesta, p̄fundes: & improprio impulsu destrues, quicquid forsitan diu labore p̄uido cōstruxeras.

✚ Considera omnia mala quæ ex ira euenire solent, vt sunt iniuriæ, dissensionēs, verbera, plagæ, homicidia, & cetera huiusmodi.

¶ Considera indignū esse te Christi anū CHRISTI imitatore, aliorū risu vel subsannatiōe affici, cū etiā Dominū Deum nostrū ab eiusmodi hominibus nō ignores irrisum, sed exultare potius & gaudere deberes, si & tu illa omnia, quæ & Dominus noster an̄ tui causa pertulit, tu etiam perferas, recepturus vel p̄ ipsa subsannatiōe mercedem

C O N T R A I R A M,

cedem : nihil em̄ est, quod nobis pro Christi nomine sine premio irrogetur. Vide ergo, quam beati sunt Christiani atq; felices, quibus etiam insipientiū rīsus p̄ficīt ad salutem. Ita dñs diligētes se diligit, ita se timentes honorat, vt nec irrideri eos gratuito sinat, quibus & pro subsannatiōe retribuet vltimōem, dicitq; eis Dominus. Mihi vindictam, & ego retribuam.

¶ Quisq; es, qui aduersitates & Dei flagella impatientius a quo toleras, cōsidera q̄ nisi Deus a se per tribulationes correptis h̄reditatem dare dispo- neret, erudire eos per tribulatiōes non curaret. Hinc nanq; ad Ioannē Dominus per angelū dicit : Ego quos amo, arguo & castigo. Hinc rursus scriptū est : Fili mi, noli negligere disciplinā Domini : neq; fatigeris cum ab eo argueris : quē em̄ diligit Dominus, castigat : flagellat autem omnem filium quem recipit. Hinc Psalmista ait. Multae tribulationes iustorū : & de omnibus his liberabit eos Dominus.

S ij   Consy,

REMEDIA

Cōfydera, q̄ pro percipiendis terrenis h̄ereditatibus parentes duris discipline flagellis carnales filios castigāt. Quæ ergo diuine correptionis p̄na grauis esse debeat, per quā nunquam amittenda hereditas percipitur, & semper mansura supplicia vitantur? Si em̄ (inquit Gregorius) attendatur felicitas, quæ sine trāsitū attingitur, leue fit quod transeundo laboratur. Hinc etiam Paulus ait, Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerbamur eos: nonne multo magis obtemperabimus patri spiritum, & viuemus? & illi quidem in tempore paucorum dierū secundū voluntatē suā erudiebant nos: hic aut̄ ad id quod vtile ē in recipiēdo sanctificatiōm eius,

Cōfydera, q̄ omnia quæ pateris, peccata tua meruerunt: nec tñ secundum ea facit tibi Deus, neq; secundū iniquitates tuas retribuit tibi: sed pro his leuibus & transitorijs tribulatiōib; æterna cōdonat supplicia quæ meruisti, quorū respectu ea quæ pateris nihil
sunt

CONTRA IRAM.

sunt. Adhæc nihil sunt ad futurâ glori-
 am, quæ reuelabitur in te. Non em̄
 cōdignę sunt tribulatiōes pręsentis tē-
 poris, ad futuram gloriã quę reuela-
 bitur in nobis. Quandoquidē tanta ē
 pulchritudo iusticię, tanta iucunditas
 lucis ęternę, vt etiam si non liceret in
 ea amplius viuere seu manere, quam
 vnus diei mora, ppter hoc solum in-
 numerabiles huius vitę dies pleni de-
 licijs & circūfluentia temporalium bono-
 rum, recte meritoq; cōtemni debeant,
 cui cōparata omnis aliunde suauitas
 dolor est, omnis iucūditas mœror, om-
 ne dulce amarum, omne decorū fœdū
 omne quodcunq; aliud delectare pos-
 set molestum.

✠ Consydera, q̄ res secundæ sepius
 per tumorem cor inquinant: aduersę
 vero res cor per dolorem purgant. In
 illis se animus erigit: in his etiam quā
 se erexerat, sternit. In illis homo se ob-
 liuiscitur: in his ad sui memoriã, etiã
 nolens & coactus reuocatur. In illis
 sæpe antea facta bona depereunt, in his

REMEDIA

longi quoque temporis admissa tergūf.
 & que admitti poterant, compescunt.
 Nam plerumque aduersitatis magisterio
 sub disciplina animus premitur, & cui
 prius extra se in elatiōm ducebat, cui
 sit cōditiōi subditus, ex percussa (quā
 sustinet) carne recordetur,

✠ Considera quod electorū mentes tan-
 to in meditatiōe secure in eternū felici-
 tatis suauius exultant, quanto grauior-
 es patiuntur tribulatiōes. Et cum ni-
 hil de seculo, nisi tristitiæ fructus colli-
 gunt, Deū solūmodo suū esse gaudiū
 ducunt. Et cū cœperint eis mundanæ
 peruersitatis inæqualitates amarescere
 tunc primū possunt interne quietis su-
 auitatem sentire, quorū cruces multi
 vident, sed nō vident vñctiōes. Tales
 omnia præter peccatū diligūt, nihil præ
 peccatū timent, nihil eos præter culpā
 cōtristat: plus gaudent de passiōibus
 & pœnis corporalibus, quā de cōsolati-
 onibus carnalibus: quia vidēt illa esse
 materiā patientiæ & meriti, hæc vero
 periculosa esse, & in peccatum homi-
 nē facile inducere.

CONTRA IRAM

140

Confydera, q̄ Deus præuidens quosdam multū peccare posse, flagellat eos infirmitate corporis, ne peccēt vt eis vtilius sit frangi languoribus ad salutem, quā remanere incolumes ad dānationem. Bonū em̄ est ad vitā ingredi debilem, vel claudū, quam duas manus vel duos pedes habentem, mitti in ignem æternū: & bonū est tibi cū vno oculo in vitā intrare, quam duos oculos habētem mitti in gehenā ignis. Augustinus: Cū Deus aduersis rebus exagitat, aut merita examinat, aut peccata castigat, aut mercedē mihi eternā pro toleratis malis tēporalib⁹ seruat.

Confydera, q̄ misericors Deus nostris cruciatibus non pascitur, sed delictorū morbis per medicamēta contraria medetur: vt qui voluptatibus delectati discessimus, rursus fletibus amaricati redeam⁹: & qui per illicita defluendo cecidimus, etiam a licitis nosmet ipsos restringendo surgamus: & cor quod vana læticia infuderat, salubris tristitia exurat: & quod vulnerauerat

S iij elatio

REMEDIA

elatio superbix, curet abiectio humilis

Cōsydera, q̄ diuina bonitas (vite
ideo maxime irascitur in hoc seculo,
ne irascatur in futuro: & misericordiē
temporalem adhibet seueritatem, ne
æternā iuste inferat vltionem. Magna
em̄ ira est (inquit Hieronymus) cum
peccatoribus nō irascitur Deus: & qui
hic cū hominibus flagellari noluerit,
cū dæmonibus in inferno flagellabit̄.
Itaq; nos hic vire, hic seca Domine
vt in futuro parcas.

✚ Consydera, quāta supra te gratia
creator dispensatorq; omniū bonorū
vigilet, qui te in tua desyderia nō rela-
xat. Quia nisi te in perpetuū saluandū
diuina protidentia cerneret, erudiēdū
sub disciplinæ regimine nō frenaret.
Etem̄ quē desperat medicus, concedit
vt cuncta quæ cōcupiscit accipiat: ei ve-
ro quē saluari posse credit, multis in-
terdicat quæ appetit. Etiam parentes
pueris nummos subtrahūt, quibus to-
ta simul patrimonia reseruant.

C Consydera, quot & quanta cōui-
troij

CONTRA IRAM

tiorum probra redemptor noster ab ijs
 pertulerit, quos creauerat, quot insul-
 tatiū alapas acceperit, quot flagella ta-
 citus tolerauerit, quā patienter a perfidi-
 dorū sputis faciem nō abscōderit, quā
 māsuete spinis diuinū illud caput sup-
 posuerit, quam placide in sua siti fellis
 amaritudinem acceperit, quā mansue-
 te sub irrisione adoratus tacuerit; quā
 feruenter ipse omniū vita pro te ab æ-
 ternis supplicijs liberādo, vsq; ad mor-
 tem deuenerit. Non igitur debet tibi
 videri asperū, vt tu vilis homunculus
 a Deo pro malis tuis tolere flagella,
 cū pro suis bonis operibus Deus tāta
 ab hominib⁹ pertulerit mala, nec hic
 sine flagello exierit, qui hic sine pecca-
 to vixit. Oportuit em̄ CHRISTVM
 pati, & ita intrare in gloriā suam: cum
 quo nemo regnabit in cœlo, nisi cū eo
 afflictus fuerit in mundo: cū quo ne-
 mo coronabit, nisi cū eo legitime cer-
 tauerit. At quomodo certabitur, si de-
 fit qui impugnet? quid tibi cū victoria
 si ne in prælio quidē fueris? impuden-
 tissime

REMEDIA

tissime tibi arrogas vel gloriã sine v
ctoria, vel victoriã sine pugna.

☞ Itaq; satius est, vt presentia mala
æquo animo patiēdo, tibi valeant in
remissionem pœnæ pro peccatis tuis
debite, & ad gloriæ sempiternæ acqui
sitionē, quã impatienter & cū animi
perturbatione citra emolumētū & sa
lutis fructum, ad dānationis augmen
tum ea tolerare, quæ alioqui (velis no
lis) tolerāda tibi sunt, quia sic domi
no Deo placuit, idcirco & ita fieri ne
cesse est.

¶ Methodus uitandi pro priam Iram.

T Vi tu ornq; omnium inordinatū
amorem ex tuo dele animo: alioqui
facile in iram excādesces, simulatq; te
aut tuos leui quapiã iniuria videris af
☞ Quo natura ad irā es pro
pensior, eo diligētius te ipsum multo
ante præmunies ad patientiam: tā ver
ba quā facta, quæ occurrere possunt,
prouide præmeditās. Tela em præuisa
minus

CONTRA IRAM

minus nocēt. Idq; omnino habeas a-
nimo tuo deliberatū lvt feruescēte ira
nihil præcipitāter ve dicas vel facias;
nihil tibi credas irato: suspectū habeas
quicquid cōcitati animi impetus dicta-
uerit, etiā si honestū videat. Sed illud
differes faciendū, quoadusq; ira defer-
buerit: aut deuote dices semel aut sæ-
pius orationem dominicā, aut aliud si-
mile, priusquā id designes, q̄a interim
fortasse ira deferuescet.

C Dum alius quispiā tecōuit ihs lecef-
sit, caue repellas cōuitiū cōuitio, & ma-
lū malo, si animi tui iram extinguere
cupis, ea em̄ ex verborū contentione,
magis magisq; solet excandescere.
Quia dum suam quisq; iniuriā pergit
vindicare, & vim vi repellere, vtrinq;
crescunt inimicitia, incru descit dolor
& tādē mutuarū iniuriarū vix potest
finis inueniri. Itaq; omnis sermo ma-
lus de ore tuo nō procedat, omnis ama-
ritudo, & ira, & indignatio, & clamor
& blasphemia auferatur a te, & cōtra
vitiōrū impetum patientia arma assu-
me, nō furoris. sic

REMEDIA

¶ Sic apud te pariter & tuū exte-
 naubis icōmodū, & ab alio illatā tibi
 iniuriā leuem facies. Læsit, sed facile
 refarcietur. Tū puer est, rerū imperit⁹,
 adolescēs, mulier est, nō suapte fecit cō-
 silio, sed alterius instinctu, imprudens
 fecit, bene potus, equū est ignoscere.
 At cōtra, Grauius quidē læsit, sed pa-
 ter est, frater, præceptor, amicus equum
 est, vt hunc meū dolorē illius vel au-
 thoritati vel charitati cōdonē. Aut pa-
 ria faciens, ab altero illatā tibi iniuriā
 cū ipsius erga te beneficijs cōparabis,
 vel cū tuis in illum offensis, hoc modo.
 Hic quidē læsit, sed alias sepius pfuit.
 Illiberalis est animi tot tantorūq; eius
 erga me beneficiorū obliuisci, & vni⁹
 iniuriolę reminisci. Nūc me offendit,
 sed quoties a me offensus est? Ipsi par-
 cam, sicut & mihi pepercit, vt meo pro-
 uocatus exemplo, delinquenti mihi al-
 ias ignoscat & ipse.
¶ Si iniuriā præ amaritudine profus
 deuorare nō possis, ad superiorem re-
 currendum est. Nam cōuitiū pro cōui-
 tiorēd

CONTRA IRAM

Non reddere, & cōtumeliā retorquere
in eum qui dedit, nihil aliud est, quam
talem fieri qualis est is quē dānas.

Sol non occidat super iracūdiā
tuā, sed quā citissime poteris, recōcilia
re fratri tuo. Quia nisi ad māsuētudī
nis lenitatē cito redieris, pertinax irā
motus facile crescet in fratris od iū, &
trabē facies de festuca, & animā iam
facies homicidam.

Reconciliari poteris proximo tuo
tribus modis. Aut verbis, petendo ve
niā de offensa ab offenso, dicens, obse
cro te per māsuētudinē IESU Christi,
si lesi te, ignosce mihi. Aut corporis hu
militate, te prosternēdo corā eo quem
offendisti, rogās, vt non reputet tibi ad
iniquitatē, neq; meminerit iniurię sibi
factę. Aut obsequio charitatis & be
neficio, inimicū tuū tibi placabis. Iux
ta illud, Si esurierit inimicus tuus, ci
ba illum, si sitit, potū da illi. Quia per
hec eū placabis, & cū eo in gratiā redi
bis. Qd' si uis in iustitia perfectus esse
non dicas, Mihi nocuit, non ego illi.
Si em

*Quomodo
reconcilan
dū fratri sit*

REMEDIA

Si em̄ pro gloria salutis tuę iubet De⁹
te inimicis tuis reconciliari, tu offēsus
debes preuenire offendentē, vt dupli-
cem consequaris gloriā. Vnā scilicet,
quia iniuste offensus es. Aliā, quia pri-
or ad amicitia inuicū inuitas.

Ab alio offensus, eidē facile igno-
sces: qui tibi noueris ab illo ignosci, q̄
te recōciliauit sibi, delens omnia pre-
terita, & ad vitā aternā te vocans. Ad
quā vitā donec peruenias, sine pecca-
tis esse nō potes: & ideo amplectāda ē
tā benigna cōditio, quā tibi vltro De⁹
obtulit, vt dimittēdo peccata aliena, ti-
bi Deus dimittat tua. Augustinus:

Credendū omnino est, nullo modo no-
bis ignosci que peccamus, si nos inexo-
rabiles ad ignoscēdū peccatū fuerim⁹.

Irat⁹ te ipsum ad alia cōuerte ne-
gotia, quibus occupatū cor tuū, cōmo-
tionis & excandescētie sue obliuiscat.

Dū exterius grauiā toleras, caue
ea interius doleas. Ne cū ab hominib⁹
peccatū nō agnoscitur, sed tātū sub di-
uina examinatiōe peccatur: culpa do-
loris

CONTRA IRAM

loris tãto deterior fiat, quãto magis sibi añ homines virtutis speciẽ vëdicat.

C Si pacientiã exhibueris, eo tempore quo vel aduersa patiẽs, vel cõtumelias audiẽs nullo dolore pulsabaris: caute summopere cordis innocentiã postmodũ amittas, dũ ea ipsa quæ pertuleris ad memoriã reuocãs, illa æquanimiter tollerasse erubescas, doleasq; cõtumelias non reddidi sse: sicq; vltionis argumẽta disquiras: & mansuetudinem quã tolerãdo habueras, dũ iniuriam recordaris, in malitiã vertas.

C Stude diligere, quos tibi necesse ẽ tolerare, ne si patiẽtiam dilectio nõ sequatur, in deteriorẽ odij culpã virtus ostensa vertatur. Vnde Paulus cũ diceret, Charitas patiẽs est. slico adiunxit Benigna est, videlicet ostendẽs q; charitas quos ex patiẽtia tolerat, amare ex benignitate nõ cessat.

C Noli irasci ijs, qui trãsitoria tibi auferunt, qui cõuitia inferunt, qui supplẽcia ingerũt, & prãter hęc faciũt nihil, Tãtũ propriã iniquitati irascere, quæ
sola ẽ

REMEDIA

sola tibi nocere potest, solâ facere vt cetera tibi nō profint. Nulla em̄ nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas: qui huic perfecte irascitur, cæteris non mouetur.

¶ Persecutio & temporalis omnis aduersitas, pro loco & tēpore aliquando tibi erūt fugienda: cum aut̄ necesse fuerit, viriliter toleranda.

¶ Omne gaudiū existimes, cū in tribulatiōes varias incideris. Res em̄ necessaria tribulatio, quæ in gloriã vertit̄ & tristitia quæ in gaudiū mutat̄. Gaudiū sane lōgū, quod nemo tollat a nobis: gaudiū multiplex, gaudiū plenum. Maius ergo bonū tribulatio, quā voluptas: quæ cū cito trāseāt, hæc pœnam sit paritura, illa vero coronā & præmiū.

¶ In die malorū, memor sis bonorū, ne pusillanimis fias, & impatiens. In die quoq; bonorū, ne immemor sis malorū, ne extollaris & superbias. Necessarium est, vt sicut mūdi amatores multa patiūtur aduersa: ita & seruis Dei nō omnia in hoc mūdo succedāt optata. Quia

RE MEDIA CONTRA IRAM

ta. Quia ijs Deus plerūq; terrena dene-
gat, quæ volūt, vt cœlestia præbeat,
quæ malunt.

¶ Methodus uitandi
alienam Iram*

IRatum in ipsa iræ suæ cōmōtione
si declines, dabis locū iræ.

¶ Ei qui tibi iratus est, blāde & ami-
ce respōdeas: quia respōsio mollis frā-
git irā. Qd' si in eius corde pax cōfun-
datur: tamē in tuo corde inuiolata ser-
uetur, nec a corde tuo vel abnegata di-

↳ Erit Christiano homine cōcedat.
dignū, si vitio tātū, nō homini indigna-
tus, beneficiū pro maleficio, officium
charitatis pro cōtumelia reponas: sicq;
ex inimico certissimū tibi cōcilies ami-
cum: quod plerūq; vsu venit,

¶ Eris pacificus etiā cū pacis inimi-
cis, spe correctiōis, nō consensu mali-
gnitatis: vt si nec exēplū, nec cohōrta-
tiōes tuas sequātur, causas tamē nō ha-
beāt, quibus tibi iure irasci debeant.

T Dū

PATIENTIA

CDū furentē reprimere conaberis; nequaquā in furorē tete eriges: ne accendas carbones peccatorū, volens eos extinguere sed quicquid est in te tranquillitatis & modestiæ, illud ostēdes.

DE PATIENTIA,

Patientia est, qua æquo animo toleram⁹ mala: id est, sine perturbatione tristitiæ. Viris iustis mūdi odia & tribulationes patiēter tollerādæ sūt; necesse em̄ est mūdū eos odisse, quos videt odisse id quod diligit. Gregorius: Nos sine ferro & flāmis martyres esse possumus, si patiētiā in animo veraciter custodiamus. Tolerari em̄ debēt præsentia mala donec veniat beatitudo pmissa: sustineātur a fidelibus infideliū iniuriæ, & inter hortorū frumēta zizaniarū auulsio differat: quātūlibet sæuiāt impij, melior est etiā in hoc tēpore causa iustorū, qui quāto acrius impetūtur, tātō gloriōsius coronātur. Flagellātur autē boni a Deo omniū iudice, malorū ministerio, quibus velut tortoribus ad iustitiā

PATIENTIA

Iustitiã suam prosequendã utitur contra reos suos. Apud quos quãuis iusti nõ meruerint, ut ab ipsis affligantur, tamẽ apud Deũ meruerũt, ut sic puniantur. Et sicut pater post filij castigationẽ virgas in igne mittit, sic Deus nõster omniũ pater, malos quibus ad filiorũ castigationẽ in hoc seculo utitur, postea in ignẽ mittet sempiternũ. Itaq; optimus quisq; Christianus tribulationes libenter sustinere debet, inimicis parcere, lætusq; in præsentī seculo vindictã nõ desiderare: sed tolerãdo, p̄ inimicis a Deo veniam rogare: exemplo CHRISTI, qui pro crucifixoribus suis patrem orauit, dicens, Pater ignosce illis, quia nesciũt quid faciunt.

DE ACEDIA:

ACedia est tristitia seu ted iũ quodam spiritualis boni, & quidam animi torpor, quo quis negligit aliqua bona debita inchoare, aut fastidit incepta perficere.

¶ Cuius septem sunt species.

T ij

Fasti

DE PECCATO

Fastidit virtutis opus, fugit ardua, voluit
Fœda animo, veniam desperat, & otia ducit:
Affectus animi non continet, vtile omittit.
Hæc peccata mihi perpetrat acedia septem.

¶ Peccant per Acediam.

Fastidiū boni operis ¶ Qui graue existimāt ieiunare, ora-
re, de peccatis cōfiteri, & alia præcepta
adimplere, ex quadam animi tristitia
dicentes ea esse nimis graua, eaq; se
non posse adimplere. Bernardus, Id eo
nō possumus, quia nō multū volumus
neq; ibi dura necessitate seruitur, vbi
diligitur id, quod iubetur.

¶ Qui aliquod opus debitū diu tar-
dāt inchoare, aut inchoatū tepide faci-
unt, nō curantes an bene an male fiat,
dūmodo eo liberati sint, quod plerūq;
accidere solet in horar ijs precationib;
& alijs diuini cultus orationibus.

¶ Qui desiderāt dulcē fructū vitę p-
petuæ: sed viam quæ ad vitam æternā
ducit, inueniētes amarā, totū abijciunt
& nihil volunt pati p dulcedine coele-
stis patriæ. Verū dulcia nō meruit qui
non

ACEDIAE

nō gustauit amara,

✠ Qui prae fastidio sibi precauendi & a peccato cōtinēdi, vitæ suæ emēdationē proferūt de die in diem, & interea se suis affectibus permittunt.

✠ Qui diuersa pponūt, & multa bona opera debita in Dei honorē cedētia attentāt, sed frequenter ppositū mutāt nō ex impotētia aut ex ratiōabili causa, sed propter tædiū quod habēt in eorum operum executione,

✠ Qui eligunt potius in miseria magna pmāere, quā aliqd laboris sumere.

✠ Qui ex paruitate animi & plus equo, retrahūt se a magnis operibus suam facultatem non excedentibus, tanquam si excederent.

✠ Qui se ipsos nō colligūt: sed sine regimie se dimittūt, suā salutē negligēt. Qui famā suā falso ereptā negligēt, maxime quādo id alijs nocet, aut nociturū timetur ratiōe scādali. Habenda enim cura est de bono nomine cōseruādo, ne amittatur, procurādō vt restituatur, præcipue quādo est iniuste

DE PECCATO

ablatū. Siquidē duo sunt nobis neces-
saria: conscientia recti propter nos, &
fama ppter proximū. Inclyti est ani-
mi signū, famę diligere commodum,

*Fugatio
mentis.*

C Qui otiose nūc id, nūc illud cogi-
tāt, aut turpes libidinis voluptates, aut
mala de proximo, aut aliqua cōtra dei
aut iustorū hominū honorē, quorū om-
niū otiiū est materia, Hieronymus:

Quod pudet dicere, pudeat etiā cogi-

✠ Qui inter peccādū a Deo. (tare.
mentē auocant, nō attendentes ad quā
tū regem sermonē dirigūt. Quæ men-
tis euagatio oratiōis fructū tollit: cuius
(si pura fuerit) magna est virtus, Ora-
tio em̄ pura, velut fidelis nuntius mā-
datū peragit, & penetrat quo caro non
peruenit. Si pura fuerit, si casta: cœlos
penetrabit, nec vacua redibit. Hæc
aut̄ mentis euagatio in oratiōe & de-
uotioe plerūq; ex diaboli provenit ar-
tificio, qui cognoscit oratiōem cōtra se
& suas machinationes ad Deū dirigi
ideo quantū potest orantis impedit fer-
uorem, ne plene ad Deū se conuertat,
& sic

ACEDIAE

& sic cōtra eum nō preualeat oratio.

¶ De desperatione abunde dictū est in primo præcepto.

Desperatio.

¶ Qui tædio laboris ad vitæ otiosas cōditiones, tanquam ad desidiæ diuerticula se cōferunt: laboriosum nimis existimantes sua arte & labore victū & vestitum mereri.

Otium.

¶ Qui tempus quod impendi debet diuino cultui aut literarum studio, impartuntur otio, somno, verbis otiosis aut alijs inutilibus operibus. Otiū tamen internū & externū ad quietē & recreationem naturę dānandū nō est, sed tantū id quod dat multis malis materiam, præcipue malis cogitationib⁹ cupiditatibus, aut machinationibus.

¶ Qui rectam cū habeant voluntatē peccatū vitandi, vincūtur tñ a cōcupiscentiā honoris, irę, aut voluptatis car-

Incontinentia.

¶ Qui ea omittūt quæ noscūt aut nosci debēt esse animę necessaria.

Omissio.

¶ Qui ex inordinata animi affectione omittūt ppositū boni operis, etiam si illud ex præcepto nō sit; quia inordi-

T iij nate a

R E M E D I A

nate a bono pposito desistēdū nō est.
¶ Qui beneficio ecclesiastico p̄diti, aut monasticæ professioni, ascripti quotidie vtrascq; horas & canonicas & beatæ virginis dicere omittūt. Profani & laici viri secularibus negotijs impeti iustam operam colēdo Deo quoti die impendere nō valentes: idcirco clericis annuos prouentus & opima vectigalia donauerūt, vt hi illorū supplerent vices, precibus ad Deū fundendis, & more bonorum pastorū vigiliis noctis super gregem suū custodirent, & in orationibus vigilarent. Beneficium eīm datū est propter officium.

¶ Item clerici, id est (vt ita dicam) tonsurati, qui nec psalmos nec horas virginis Mariæ pro diœceseos eorum consuetudine dicunt.

¶ Qui ex quadam torpedine & animi languore, omittunt de acceptis beneficijs Deo gratulari, sacrosanctā Eucharistiā sumere, cōscientiā suā discutere ante cōfessionem, sacramenta recipere, vota adimplere, sacrificiū audire, se

CONTRA ACEDIAM,
dire, septem psalmos poenitentiales &
alias preces ad Deū funderē. Bre-
uiterq; quicūq; omittūt, q̄ sui sunt offi-
cij.

Methodus detestādi Acediā.

Consydera quātos labores Chri-
stus pro te pertulerit ab eo die, q̄
incoepit facere & docere, vsq; ad extre-
mum vite sue spiritū: dum in orationi-
bus noctem duceret in somnem: dum
modo hanc, modo in aliam regionem
iret lucrifacitū animas: dum in ihs, que
patris sui essent, sedulo interesset: dum
sæpius in templo doceret: nouissime
aut̄ dum in tempore passiōis sue vel
nimis iā defatigatus laboribus sacra-
tissimis suis humeris lōgissimā illā &
pōderosissimā crucem baiularet et sub
tanto onere succūberet. Qd̄ si pro sa-
lute tua tantū laborauerit, quantū p̄
eadem tutemet laborare deberes? Pro
peccatis tuis tollendis tenerrimus ille
agnus Dei: tot & tam grauiā pertulit,
& tu vel minimū laboris pro iisdē sub-
T v terfusis

REMEDIA

terfugis? Maledictus certe es, qui facis opus Dei negligenter.

✠ Consydera, quantos labores Apostoli pertulerūt: dū secundū Christi p̄ceptū irent in mundū vniuersum & prædicarent euangeliū omni creature quantas & animi & corporis molestias perpeffi sunt sancti martyres, cōfessores, & virgines: deniq; quotquot homines iam cum Deo regnāt, quorum doctrinis & laborib⁹ orthodoxa Christi fides longe lateq; fuit propagata.

✠ Consydera res omnes laborare, et aliquid operis facere. Nam militiā illa cœlestis exercitus sine fine laudem Deo cōcinit, proclamās: Sāctus, Sanctus Sāctus dominus Deus sabaoth. Præterea Sol & Luna, & firmamentū quotidie gyrū terræ ambiunt, Herbe & arbores minimū initiū habentes, ad magnā proceritatem perueniūt. Formicę grana cōdunt estate, quibus hyemem transigant. Apes mellifluæ ignuum fucos genus a præsepibus arcent & sic in alijs animantiū generibus inuenire

CONTRA ACEDIAM

150
uenire possis. Non te igitur pudet hominē rationis partcipem, eiusdē rationis causa ignauia amplecti, quam rationis expertia motu naturali exhorret.

Consydera, quod si præsentis seculi negotiatores tanta sustinent, vt incertitas piturasq; diuitias accumulēt, easq; multis periculis quæsitas cum animi discrimine feruēt: quid tibi Christi negotiatori faciendū est pro acquirendis spiritualibus diuitijs æternis & sine fine duraturis.

Cōsydera quod sicut diuitiæ huius seculi tunc maxime augentur, cū nulla prorsus lucra vel minima cōtemnuntur: Ita & in spiritualibus diuitijs neminum quidem boni operis contemendum est: eo enim cōtempto paulatim decides, Vicissim si parua & minima lucra spiritualia non cōtempseris, paulatim ad magna peruenies.

Paruula sitentas supera diecisse pusilis,

Idq; frequens per agas grandis cumulaturs a ceruus.

Consydera, q̄ si nolueris bene agere, quando potes, forsitan non poteris bene

REMEDIA

bene agere, quādo voles. Occasio præ-
 cepti est, ideoq; arripienda, quādo adest
 Tempus vitæ, in q̄ viuis breue est, exi-
 guum, & cum tædio. Igitur dū dies est
 & dum tempus habes, operare bonū.
 Veniet enim nox quando operari ne-
 mo poterit.

✎ Considera, q̄ grauissima pecca-
 ta tua, grauissimā regrūt poenitēciam
 & magnum deuocionis feruorē vt n̄s
 possit satisfieri. Trinam i llam Christi
 negationem toto vitæ suæ tēpore luxit
 Petrus, tamen si a Christo fuerat indul-
 tum, Maria Magdalena vsq; ad extre-
 mum vitæ suæ spiritum præterita sua
 peccata deplorauit; tamen si a Christo
 sibi fuerant dudum dimissa, quia dilex-
 erat multum. Breuitatis causa plerof
 que alios pretermittimus, qui peccatorū
 suorum poenitentiam simul cū præsen-
 ti vita terminauerūt; tamen si ea pecca-
 tis tuis multo essent leuiora. Tibi autē
 qui quotidie peccas, & addis peccata
 peccatis, quomō labor ille grauis uidef
 quo tot & tanta peccata delētur. Quā
 tepide

CONTRA ACEDIAM.

tepede agis, vt debita illa remittantur, quibus mors æterna debetur. Magna profecto opus est satisfactione pro peccatis illis, propter quæ paratus est æternus ignis, quorum onus, aut animæ suæ læsionem qui perfecte senserit, ille quidem nullo modo aut certe parum sentiet corporis pœnam, nec reputabit laborem, quo peccata nouerit deleri præterita, & caueri futura. Idcirco tempore gratiæ & misericordiæ (id est tempore uitæ præsentis) fac dignos fructus pœnitentiæ, & grauissimâ purgatorij pœnam præsentis pœnitentiæ labore fac redimas.

Consydera, q̄ si dū uixeris uigilare & orare cū Christo uolueris, labores tui cito finientur. Breuissimū em̄ est uitæ nostræ tempus, ad promerēdū æternā gloriam nobis datū, post quod nullum aliud merēdi tempus dabitur. In quo quanto plura & maiora bona fecerim⁹ in terris, tanto maior gloria nos manet in cœlis: quæ si modica uidentur in opere, magna tamē sunt in retributione
in opere

REMEDIA:

in opere quidem temporalia, in tribulatione aut sunt aeterna: breuis huius laboris est meta, sed corona perpetua: laboratur hic modico tempore, ut uiuat illic in aeternitate. Gregorius: Si attendatur felicitas quae sine transitu attingitur, leue sit quod transeundo laboratur. Itaque committere non debemus, ut hoc tempus gratiae & meriti, sine opere meritorio nobis effluat. Exemplo cuiusdam deuoti uiri, qui quoties audiebat horologium horas sonare, haec secum: O Domine Deus meus iam iterum una hora temporis vitae meae consumpsi, de qua tibi sum rediturus rationem quo modo expendi. Nullum enim a te est mihi tempus impensum, cuius non sit mihi reddenda ratio, quo modo fuerit expensum.

Considera, quod amor Dei nunquam est otiosus. Operatur enim magna, si est: si vero operari reuincit, amor non est. Hieronymus. Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupientibus labor. Amemus & nos Christum, & eius quaeramus amplexus, & facile uidebitur omne difficile, breuia

Exemplum
notandum.

CONTRA ACEDIAM

breuia putabimus vniuersa, quæ longa sūt. Præterea oportet per multas tribulationes ingredi regnū Dei. Nemo enim sine certamine coronatus est.

Quis quæ es, qui arbitraris te satis meritū esse superiori tempore, & præterea remissius solito agis, & a pristino feruore sensim excidis, cōsidera, quod non quod bene cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Quia sine perseverantia nec opus meritū habet, nec labor præmiū, nec cursus brauiū, nec seruitiū gratiæ, nec pœna quātumlibet afflictiua coronā. Perseuerandū igitur est in bono opere, quod incœperimus: perfecta enim sunt dei opera, quide se ipso ad patrē dicit: Opus cōsum auī, quod dedisti mihi vt facerem. Vnde iudæis perfidis descensū de cruce ipsi suadētibz, dū salutem nostrā in medio terre operaretur, nullo modo acquieuit, ne redemptionis nostræ opus relinqueret imperfectum. Nos quoque si sequi volumus caput nostrū, non vereamur iustificari vsque ad mortē, quoniā merces Domini

RE MEDIA

mini manet in aeternum. Non cessem
post Christum tollere crucē nostrā p̄se
uerantes in ea sicut & ipse p̄seuerauit,
cōfidētes q̄ illud opus bonum in no
bis perficiet, quod in nobis inceperit,
& q̄ qui dedit velle, dabit & perficere.
Quid enim prodest, bene & diu nauig
asse, & in portu perire? cū hostibus
fortiter dimicasse & in ipsa hora victo
riā defecisse?

Methodus uitandi Acediam.

Nemo est, cuius animā corrupti
bile corpus & inhabitatio terre
na nō aggrauet. Sed nitendū tibi est,
vt carnis cupiditates spiritus vigore
superes: & quia a tribus peruicacissi
mis hostibus, mūdo, carne, & demone
te sentis impugnari (si facias quod in
te est) semper de diuino auxilio expe
ctes adiuuari. Deus em̄ hortatur te, vt
pugnes: adiuuat vt vincas: certatē spe
ctat, deficientem subleuat, vincētē co
¶ Si terrebit te labor, quem (ronat.
subire oportet resistendo tentationib⁹,
hoc e

CONTRA ACEDIAM

hoc erit remediū. Noli laborem resistē
 di cōparare cū voluptate p̄ccati: sed
 p̄sentem amaritudinē resistendi cō-
 para cū futura amaritudine peccati: p̄-
 sentem dulcedinem culpe quę ad pec-
 cādum te illectat, cū futura dulcedine
 cœlestis glorię, & trāquillitate mentis,
 quę tentatiōis victorē cōsequitur. Et
 mox videbis, quā iniqua sit cōparatio.
 In hoc em̄ pleriq; fallūtur, q̄ amaritu-
 dinem resistendi cōparāt cū delectatio-
 ne peccati: neq; respiciūt, qd hoc atq;
 illud cōsequatur. Bernardus: Si labor
 te terret, merces inuitet: vnusquisq; em̄
 secū dū suū laborē mercedē accipiet.

Cū vita nihil aliud sit, quā militia
 super terrā, tot demonib⁹ in exitū tuū
 pugilibus, armatisq; in te mille dolis,
 mille nocendi artibus. Mūdo etiā (qui
 totus in maligno positus est) a dextra
 laeuacq;, a frōte pariter atq; a tergo te op-
 pugnāte, & ad sui desyderiū te pellici-
 ente. Pręterea carne ad mortiferas vo-
 luptates mentem tuā stimulatē, idq;
 latagente, vt mentis tuę p̄fidiū alijs
 V. duob⁹

REMEDIA

duobus hostibus aperiat, domesticus
 em̄ hostis est. Cū igitur res tibi sit cū
 hostibus tā in perniciē tuā iuratis, ne
 cōmittas, vt perinde atq; si istos tres in
 festissimos hostes debellasses, in vtrāq;
 dormias aurem, quasi in certissima pa
 ce, dicaſq; pax, pax, cū nō sit pax. Itaq;
 assidue sta super tua custodia, in prima
 secūda tertia & quarta vigilia dominū
 expectās, donec reuertatur a nuptijs,
 vtcū venerit, & pulsauerit, confestim
 aperias illi.

Cōtra tētationū insultus, aut signo
 crucis te munies, aut quapiā orotione,
 aut sententia aliqua deprōpta ex sacra
 scriptura. Quod si tentationem viceris
 sic te geras quasi mox in praeliū reditu
 rus: alterāq; securus aut pavidus ma
 gis expecta: quia vt nec mare fluctib;
 sic nec vita ista carere potest tētatiōi
 bus. Ad hęc qui ingreditur viā pœni
 tentiē, fortius tentať ab hoste. Illos em̄
 tentator tentare negligit, quos se quie
 to iure possidere sentit. Itaq; nusquā
 nō agendę tibi sunt excubię, nūq; tibi
 est ab

CONTRA ACEDIAM

est ab armis discedēdū, donec in hoc corporis præsidio militabis.

E Qd' si quādo in hac pugna animā tuā peccati mortalis vulnere lethaliter sauciari cōtigerit: caue ne protinus ab iecto clypeo & armis relictis, hostibus te dedas, & te totū eorū affectibus permittas, neq; cogites de recuperanda libertate. Lapsus itaq; in peccatū, nō solū nō desperes, sed strenuos milites imiteris, quos nō raro pudor ignominia, & accepti vulneris dolor non solū non cōijcit in fugā: verū ad fortius, quā antea, pugnādū acuit. Haud secus pperes animū resumere, & cū hostibus certamina instaurare. Mox videbis te eos fugere, quos fugiebas: & eos persequi, qui te persequebātur. Qd' si forte (vt se habet certaminis cōditio) iursus vulnereris, aut cadas: nō cōtinuo vulnereris, aut lapsus tui pudore desperare debes: sed memineris hāc esse certaminis legem, nō vt nūquā quis vulneret, aut cadat, sed vt nūquam cedat. Quia nō ille qui saepe vulneratus est aut cecidit, victus dicitur: sed ille, qui ad vlti-

REMEDIA

mū nō cessit, Accepit vulnere statim
adhibe medelā: facilius em vni vulneri
medeberis, quā multis: facilius recenti
quam inueterato & putri.

C Ad malū opus designādū tentat⁹,
nō solū nō succūbens tentatiōi & pec-
cabis: sed etiā inde tibi arripies virtutis
occasionem, dabisq; operā, vt diabo-
li tentatiōibus nō solū peior nō fias, sed
etiā melior euadas, vt omnia tibi coo-
perentur in bonū. Si ad libidinem aut
gulā sollicitaris, aliquātulū tibi etiā de
licitis voluptatibus subtrahē, & ad sã-
ctas & pias occupatiōes aliquid adijce
Si ad tenacitatē & auariciā instigaris,
auge elemosynā. Si ad inanē gloriā
stimularis, tãto magis te ipsum humi-
lia in omnibus. Ita fiet, vt te forsitã de-
nuo ad malū prouocare vereatur tēta-
tor, ne qui mali operis author esse gau-
det, boni opis occasionem ministret.

C Ad curate tibi cauendū est, ne quod
vitiū, veluti leue, cōtemnas, & te ipsum
fallas, dum tibi in vno aut altero vitio
(quod veniale putabis) cōnieas: quia
venia-

CONTRA ACEDIAM

veniale quanquā animā nō interficit,
 eā tamen inficit: quanquā a Deo non
 separat, tamen a pristino deuotiōis fer
 uore auocat, & ad opus bonū hominē
 reddit tepidū, grauem, obnubilatū, &
 indispositū ad bene agendū, & paula
 tim a minimis peccatis ad maxima p
 ducit. Itaq; detestāda tibi sunt, simul
 & cauenda omnia peccata tā venialia
 quā mortalia. Qd' si nōdū forte possis
 omnia vitia funditus euellere, tamen
 de vitijs tuis aliquid quotidie decerpes
 & bonis moribus semp aliquid adijcies.
CCaue putes in hoc cōstare iustitiā
 vt malū nō facias, cū & bonū nō face
 re malū sit, sed vt etiam opus bonū fa
 cias. Qui em̄ præcepit, Recede a ma
 lo, mox subiūxit: Et fac bonū. Idcirco
 summa diligentia in extirpādis vitijs
 adhibita, ad acquirendas virtutes non
 minore opus est diligentia.

CNe ita sis otiosus, vt in eodem otio
 vtilitatem non cogites proximi: nec ita
 actuosus, vt contemplationem non re
 quiras Dei.

DE DEVOTIONE.

Deuotio est voluntas prōpta faciendi quod ad Dei seruitiū pertinet. Hęc acedię contraria est: Nā sicut homo acedię vitio laborās, tristis & inuitus opus debitū facit, ideoq; negligenter: sic deuotus gaudet adimpletiōe mādatorū Dei, in hilaritate ea exequitur, in Dei amore feruet: poenitentia quoz; opera & labores abstinētia, suis virib⁹ alioqui impares, feruore deuotiōis & dulcedine spiritalis gratiæ condit: & sic de vna virtute in aliā ascendit, & gradatim ad coelū vsq; peruenit Vbi Deū videndo tāto felicius merebitur in retributiōe, quāto magis summo bono hic adhærere studuerit, nascitur autē deuotio ex amore & timore Dei.

156
METHO:
DI CONFESSIO-
NIS,
DE RELIQUIS PECCATIS,
ET PECCATORVM CIR-
CVMSTANTIIS.

QVARTA PARS.

¶ De quinque sensibus
exterioribus.

VINQVE sunt sen-
sus exteriores qui ni-
si adcurate & sum-
ma diligentia custo-
diantur, & quasi refre-
nentur, per eos tāquā
fenestras semper pa-
rentes, mors in animā ingreditur: qui
numero quinque sunt.

Visus, Auditus, Odoratus, Gustus,
Tactus.

Corporis humani sensus sunt quinque patentes:
Auditus, visus, gustus, contactus, odorq̄.

DE SENSU AVDITVS.

V iij Mirabi,

DE QVINOVE SENSIB.

Mirabilis omnium rerum opifex Deus
sua aures homini esse voluit,
linguam vero unicam plus esse audiendum
quam loquendum innuens.

Aures sunt nobis datae ad percipiendum
Dei doctrinam, ad laudes Dei cum
voluptate audiendas, & ad subveniendum
corpori earum obsequio, non autem
ad abutendum.

¶ Peccant per Auditum.

¶ Qui irascuntur & plus iusto afficiunt
si quid audiant, quod non placeat.

¶ Qui superbiunt & gloriantur, dum
sua laudes audiunt,

¶ Qui verba lasciva, scurrilia, & otiosa
cum voluptate audiunt.

¶ Qui aures suas assentatoribus aut
delatoribus dedunt.

¶ Qui cantilenis, ludis, choreis, confabulationibus,
& eiusmodi mundanis delicijs postponunt
audire sacrificium divinum, psalmodiam, aut ea quae animae salutis
noscuntur, aut nosci debent esse necessaria,
Hieronymus: Nos ad patriam festi-

DE QVINOVE SENSIB.

festinātes, mortiferos Sirenarū cautus
purda debemus aure transire,

DE SENSU VISVS.

Sensus visus quo alijs sensibus est
præstātor, eo periculosior. Nisi em̄
ratiōis dominio refrēnatus fuerit, ad
multā peccata hominem illectat,

¶ Peccant per Visum.

¶ Qui sibi placentes instar pavonis
se subinde respectāt & admirantur:
aut propter elegantem corporis cultū,
aut scientiā, aut simile quicquam,

¶ Qui superciliose vagos oculos huc
& illuc conuertunt.

¶ Qui impudicos oculos ad mulierē
cōcupiscendam adplicāt, Augustinus
Ne dicatis vos habere animos pudicos
si habeatis oculos impudicos: quia im-
pudic⁹ ocul⁹: mpudici cordis est nūti⁹

¶ Qui otiose gestus aliorū, ornatum
Incessum & similia obseruant, sup ijs
sententiam ferentes.

¶ Qui visa alterius felicitate dolent,

V. v aut vi

DE QVINOVE SENSIB.

aut visa calamitate exultant.

¶ Qui præ odio aliquos dedignatur
aspicere.

¶ Qui visam rem alienam sibi optat

¶ Qui vanas voluptates, res turpes,
rerū nouitates videre malūt, quam ea
quæ sunt cultus diuini, & ad animæ sa-
lutem spectant.

DE SENSU GVSTVS.

IN lingua est virtus gustandi & di-
scernendi sapes, & ea quæ sub-
stantialiter corpus nutriūt. Hic sensus
nisi rationis dictamine gubernetur,
multarum egritudinū multorūq; pec-
catorum est materia.

¶ Peccant per gustum, quicūq; per
gulam: de qua vide suo loco.

DE SENSU TACTVS,

Quatuor alij sensus in capite se-
dem habent: solus tactus per
totum corpus diffusus est, maxime ta-
men viget in manibus, quia illo cōcur-
rit multitudo neruorū, qui sunt instru-
mentum tactus, Peccant

DE QVINOYE SENSIB.

¶ Peccant per Tactum.

✠ Qui percutiunt, verberāt, vulne-
rant, aut occidūt proximū suum.

¶ Qui furantur, aut rapiunt aliena.

¶ Qui tactus impudicos & immun-
dos in suis aut alterius mēbris faciūt.

¶ Qui oscula impudica dant aut ea-
dem libenter recipiunt,

DE SENSU ODORATVS.

I Nstrumētū odoratus est nasus per
quem ad cerebrū vsq; odor trahit.

¶ Peccant per odoratum.

¶ Qui vini optimi, ciborū, placenta-
rū, aut similibus olfactu plus iusto de-
lectati ea sibi desiderant,

✠ Qui propter lasciuiam & volupta-
tem, vnguenta olent, aut eo odore su-
pra modum delectantur.

¶ Qui ex cōtemptu & fastu, paupe-
res & valetudinarios plus æquo exhor-
rent, nimis studiosi, ne quid odoris ab
ijs percipiant.

De

¶ De causis peccati alieni.

Est quando alius peccat, tamē peccati alieni est tibi reddenda ratio & pro eo perinde dānaberis, atq; pro tuo proprio peccato, nēpe qui eius perpetrādi fueris proximo tuo causa. Nec solū peccatū iā perpetrātū in tuū redūdat caput: verū etiam omnia, quæ eadem de causa in posterū pertrahuntur. Pro quibus, si sic decedas vitā, vsq; in diem iudicij in inferno pœna tua accidentalis in dies augebitur, dūtaxat si peccatū tua causa aliquando exortum in lōgā posteritatē transmittatur, quæ peccata decem sunt numero.

*Consulo, precipio, consentio, frōuoco, laudo,
Non retego culpam, nō pūnio, non reprehendo,
Participo, defendo, meum in caput ista redūdant.*

¶ Peccāt ratiōe alieni peccati.

Cōsiliū. ¶ Qui alteri malum consulunt.

¶ Qui dant consiliū vnde damnum proximo infertur.

¶ Qui peruersis moribus & doctrina alios imbuunt, & instituunt.

Qui

DE CAUSIS PEC. ALIE.

¶ Qui alijs sunt scandalo.

¶ Qui iubent subditis suis aliquid p̄ter æquum & bonum.

Iusio.

¶ Qui alijs iubent peccatum cōmittere, aliū lædere, aut alio quouis modo

¶ Qui cōsentiūt ad mala faciēda, sine quorū cōsensu nō fuissent perpetrata: tamen si nō cōsuluerūt, nec iusserūt, cū īpedire debuissent. Ad Ro

Cōfessus.

ma. 1. Digni sunt morte, non solū qui faciunt ea, sed qui consentiūt faciētib⁹

¶ Qui aut dictis aut factis, alios ad iracūdiā iniuste puocāt: vnde ij puocati blasphemāt, aut alia turpiora desit

Irritatio.

¶ Qui sponsione, alioue quouis modo alios ad peccandum irritāt.

¶ Qui alteri adulātes, quæ perperam facta sunt, ea laudāt: cuiusmodi homines plerūq; causa sunt, vt alius iterato peccet. Adulātum em̄ linguæ alligāt

Laudatio

animas in peccatis: quoniā delectat ea facere, in quibus nō solum non metuitur reprehēlor, sed etiā audir̄ laudator

¶ Qui vel tacite apud se lætantur, et probant malum ab alio factum.

Qui

DE CAUSIS PEC. ALIE.

*Reticētia
culpā.* ¶ Qui quādo cōmode possunt, nō tā
mē manifestāt peccata hominū ijs, qui
debent & possunt corripere & emēda
re delinquentes, dūtaxat si sciāt ex sua
reuelatione pximū a peccato arcēdū,
& aliū quēpiā à periculo liberandum.

*Indulgen
tia.* ¶ Qui cū possint, & ex officio debe
ant subditos corripere, & emēdare, p
hibereq; ne alteri damnum inferatur:
tamē aut cōniūēt in eorū peccatis, aut
leuiter puniunt delinquētes, sic vt ite
rum peccare nō current.

¶ Qui p̄ter æquum & bonum sō
t s̄ absoluunt criminis,

¶ Qui permittūt pauperes & impo
tēiores iniuste opprimi, cū iniuste illi
oppressioni possint oblistere.

*Omissio
reprehen
sionis.* ¶ Qui in aliorum peccatis obmute
scunt, & proximū delinquētē p̄ virib;
a peccato auocare negligunt. Bernar.
Nemo pximi vitia palpet, peccata dis
simulet nemo: est em̄ cōsentire, silere,
cū arguere possis: & scimus, quia simi
lis pōna faciētes manet & cōsētietes.

*participa
tio.* ¶ Qui veniunt in partem lucri cum
furibus & raptoribus. Qui

160
VIRTUTES CARDINALES.

¶ Qui alienum spolijs ditescunt.

¶ Qui malefactoribus patrocinant, aut eisdem domui suæ retinent, excipiunt, aut celant, aut eorū peccata excusant. *Cōfugū.*

¶ De uirtutibus Theologicis.

Tres sunt virtutes Theologicæ, quibus & scientia omnis & pphecia omnis militat, per quas anima nostra fertur in summam trinitatem.

Fides, Deo assentiendo,

Spes, in Deo confidendo.

Charitas, Deum summe amando.

Quæ sibi inuicem succedunt, sic vt vna sine altera plane esse nō possit. Fide em̄ titubāte, charitas etiā ipsa lāgue scit: si a fide quisquā ceciderit, a charitate etiā necesse est cadat. Nemo enim id diligere potest, quod nō credit. Porro si credit & diligit, bene agēdo & bonorū morū præceptis obtemperando efficit, vt etiā speret, se ad id, quod credit & diligit, esse venturum.

¶ Contra has virtutes peccatur, vt in primo

VIRTUTES CARDINALES.
primo p̄cepto decalogi dictum est.

¶ De quatuor uirtutibus
cardinalibus.

Virtutes cardinales, in quibus to-
ta bene beateq; viuēdi ratio ver-
tatur, vt in cardinibus ostium, sunt in
memoriā reducendæ, vt diligens pec-
catorum disquisitio & examinatio fie-
ri possit. Sunt igitur quatuor.

Fortitudo in aduersis.

Temperantia in prosperis.

Iustitia in retribuendo vnicuiq; quod
suum est.

Prudentia in præcauendis insidijs, &
in electione rerum agibilium.

Fortis in aduersis, felici in sorte modestus:

Ergo alios iustus, prudens in rebus agendis.

¶ Peccant contra has uirtutes.

Fortitudo

¶ Qui grauius æquo tolerant mor-
bos, paupertatē, dāna, & alia mala quibus a Deo afficiūtur. In præsentī em̄
vita quāuis deliciae temporales dulces
sint, & tribulatiōes temporales amare;
tamē

VIRTUTES CARDINALES

tamē tribulatiōis poculū lubens debet
bibere, qui metuit ignē Gehennæ, &
contemnere dulcedinē seculi, qui aspi
rat ad gaudia cœli.

✠ Qui alterius molestias impatienti
us æquo tolerant.

☞ Qui timent, vbi timendum nō est

☞ Qui in reb⁹ aduersis animo cadūt
cum deberent ex virtutū conscientia
immobili mēte in^t aduersa constare,

☞ Qui leues sunt, & leui ex causa, p
locorum temporumq; varietate, men
tem quoq; variant.

☞ Qui a bono ope incepto desistūt,
nec in eo perseuerant.

☞ Qui temerarij sunt: & ea, quę sup
vires suas esse noscūt, aggrediuntur,

☞ Qui pusillanimes sunt: & ea, quę
suis viribus noscunt paria, aggredi nō
lunt gratia otij.

✠ Qui in rebus secundis plus iusto Tēperātia
exultant, & superbiunt.

✠ Qui omnē suā substātiā in ludis,
scortis, & alijs rebus illicitis prodigūt,
& profundunt.

X Qui

VIRTUTES CARDINALES

✠ Qui negligentes sunt in coercendis delectationibus prauis.

✠ Qui in oēs voluptates dissoluti sūt

✠ Qui voluptatem illecebris a Deo diuinisq; præceptis auocantur.

✠ Qui honorum & dignitatū nimis auidi sunt.

✠ Qui erga hunc mundum & mundana nimio amore afficiuntur.

Institi.

✠ Qui contra rectæ ratiōis dictamē in distributione cōmuniū honorū aut beneficiorū ecclesiasticorū, aut in iudicijs publicis personarū sunt acceptatores, & ratiōe amicitia, consanguinitatis, factiōis, aut alterius illegitimæ causę minus dignos præferunt magis dignis, & ius, equitatemq; peruertunt.

✠ Qui proximo in necessitate cōstituto nō subueniūt, quia in necessitate omnia sunt communia.

✠ Qui reuerentiā & obedientiā debitā nō impendūt ijs, quibus debent:

✠ Qui proximū delinquentem corrigerē negligunt.

✠ Qui animaduertendo in alterum
aut mo

VIRTUTES CARDINALES

aut modum excedūt, aut æquo sunt in
dulgentiores. Iustitia em̄ dū suū mo-
dum excedit, crudelitatis vitium gignit:
sicut vicissim nimia pietas dissolutio-
nem discipline parit: fitq; sapenume-
ro, vt vitium virtus existimetur.

Prudētia

E Qui iustam diligentiam nō adhibēt:
vt cōsiderēt ea, quę de necessitate salu-
tis facienda, dicēda, expetenda, aut ca-
uenda sunt: vt qui nō cōsiderātes (si-
cuti debent) indictū esse ieiuniū, co-
medunt: aut nō aduertentes cōtractū
esse illicitum, illum faciunt, cum tamē
aduertere debuissent.

I Qui indiscrete agunt aut modū ex-
cedendo, aut deficiendo. Est em̄ discre-
tio non tā virtus, quā moderatrix affe-
ctuum, doctrix morū, & cōsumatio pfe-
ctiōis, qua sublata, virtus vitium erit.
Quæ si adsit, omni virtuti ordinem po-
nit, ordo modū tribuit, modus decorē
& perpetuitatem. Nam circumcidit,
vt nec plus, nec minus æquo fiat.

E Qui temerarie & inconsulte opus
arduū aggrediūtur, Salomon: Filis sine

X ij cōsilio

DONA SPIRITVS S ANCTI.

cōsilio nihil facias, & post factum non
pœnitebis,

¶ Qui cum possint & debeant scire a-
liquid siue iuris siue facti: tamē nō ad-
nituntur pro viribus, vt illud sciāt: cu-
iusmodi sunt cōmunia fidei, & ea que
fieri debēt ratiōe officij, grad⁹, aut voti

¶ Qui minus bonū maiori bono de-
bito præponūt: vt qui temporalia spi-
ritualibus, terrena cœlestibus, homi-
nis amorē diuinæ gratiæ præponūt Qui
em̄ spiritualibus delectatiōibus gaude-
re non possunt, ad corporales delicias
sele transferunt.

¶ Qui minus sibi cauent a fallacijs
& blandimentis mundi, carnis, & dæ-

¶ Qui ab alijs quibuslibet (monis.
dānis, insidijs, aut morbis præuisis &
præcognitis, sibi non cauent, & mala
futura euitare negligunt,

¶ De donis Spiritus sancti.

Requiescet super eū (id est CHR I
S T V M) spiritus sapientiæ & in-
tellectus

DONA SPIRITVS SANCTI.
Intellectus, spiritus cōsiliij & fortitudinis
spiritus scientiæ & pietatis & replebit
eum spiritus timoris domini. Esaie xi,
Hic rangūtur septem dona spiritus sã-
cti: quãuis em̄ om̄e bonū nobis de sur-
sum sit, descendens a patre luminum
sunt tamē aliqua præcipue, quæ trini-
tas sua infinita & in exhausta bonita-
te hominibus infundit, quæ spiritui
sancto, sicut & bonitas, attribuuntur.
Ea sunt septem:

Timor Dei. Fortitudo. Pietas.
Consiliū. Intellectus, Scientia.
Sapientia,

*Esto Dei metuens, fortis pius, & bene consul,
Ingenijq; boni, sciens, & sapiens, Deus hæc dat.*

C De horū donorū abusu ñ cōfiteri
debent, qui cū sint a Deo ihs benignis-
sime donati ad vsum, non ad abusum,
tamen ihs abutuntur.

Opera misericordiæ corporalia.

E Surientibus cibū, & sitientibus
potum donare.

X iij Nudos

OPERA MISERICORDIAE.

Nudos vestire. Captiuos redimere,
Aegrotos visitare. Peregrinos hospita
ri. Mortuos sepelire.
Breuiterq; om̄ibus miseris subuenire.

Pasce famescentes, pota nimium sitientes:

Indue nudatos, detentos carcere solue:

Vise male affectos, peregrinos collige portas

Defunctos sepeli, breuiter miseretor egenis.

¶ Aliter.

Visito, pota, cibo, redimo, teco, colligo, condo.

¶ Opera misericordiae
spiritualia.

Peccantes corrigere. Ignorātes docere

Dubitantibus recte consulere.

Pro salute proximi orare.

Mœstos cōsolari. Iniurias ferre.

Delinquenti ignoscere.

Corrige peccantes ac instrue pauca scientes.

Consule non doctis, exora pro tribulatis.

Conforta mœstos, paciens incommoda perfer.

Offensasq; tuis inimicis sponte remitte.

¶ Aliter.

Consule, castiga, solare, remitte, ser, ora.

OPERA MISERICORDIAE.

Sub hoc verbo consule, comprehenditur doctrina & consilium.

C De omissione operum misericordiae corporalis, aut non satis iusta executione eorum, ihs est confitendum, qui possunt & debent ea exhibere, si ea omiserint aut non satis iuste compleuerint, quando recta ratio & charitas dictabant esse adimplenda. Quod si facultas non sit, saltem debent misereri egenorum, eorumque vicem & calamitatem dolere. A quibus quavis interim ex penuria & paupertate excusari possunt, tamen ab executione operum misericordiae spiritualis vix possunt excusari. Quia licet ignorantes docere, & dubitantibus recte consulere non omnes possunt, nec peccates corrigere, utpote qui sint rudes & ignorantes possunt tamen pro salute proximi orare, mortuos consolari, iniurias ferre, & delinquenti ignoscere. Non meminit Hieronymus se mala morte legisse mortuum, qui libenter exercuerit opera pietatis.

C De quatuor generalibus peccatis

GENERALIA PECCATA

Quatuor sunt gradus peccatorū
ad quos cetera omnia peccata
reducuntur, scilicet. Cordis, Oris,
Operis, Omissionis.

Omnia em̄ peccata fiunt cogitando,
loquendo, operando, vel omittendo.
Cogitat, aut loquitur, vel patrat opus, vel omittit.

Quisquis peccati conscius efficitur.

Cogitatio. **C**Omnia peccata a corde tanquā a
fundamento originem sumūt: quia si
prius cogitatiōi prauę resistimus, in la-
psum operis non corruimus. Itaq; ma-
gno studio superfluis cogitatiōibus est
resistendū, eis assensum & delectatio-
nem nō præbendo, quia funditus vix
possunt amputari. Nā caro semper su-
perflua generat, quæ spiritus sollicitu-
dinis ferro debet rescindere. Alioqui
praua cogitatio parit delectationē, de-
lectatio consensum, consensus operati-
onem, operatio cōsuetudinem, cōsue-
tudo necessitatem, necessitas desperati-
onem, desperatio peccati defensionem
peccati defensio gloriationem, gloria-
tio

GENERALIA PECCATA

tio obstinationem, obstinatio æternã
 damnationẽ. Qua vitiorũ catena ho-
 mo intricatus & implicitus ab ea ex-
 plicari nequaquã valet, nisi diuina gra-
 tia specialiter manũ porrigẽte. Magna
 igitur obseruantia est adhibenda circa
 cordis custodiã: cui⁹ hæc sunt peccata
 Cogitatio superba. Arrogãs. Cupida.
 Simoniaca. Turpis. Immunda.
 Odium. Simultas. Indignatio,
 Animi tumor. Iudicium temerarium.
 Machinatio. Hypocrisis.

Variis ac vagus mentis discursus.
 ↪ De vanis, obscenis, & immũdis
 cogitationibus est cõfitendũ, nec non
 de prauis voluntatibus deliberatis, ta-
 meti in opus exterius nõ exierũt. Itaq;
 poenitus de his cõfitebitur suo loco, di-
 cẽs: Habui volũtatẽ deliberatã tale vel

tale peccatũ cõmittẽdi, quod cõmis-
 sem, si fuisset facultas: & nisi timuissẽ
 verecũdiã, aut penã tẽpalẽ, aut aliud si-
 ¶ In lingua circũferim⁹ vtrũq; (mle.)
 & lethale venenũ, et saluberrimũ phar-
 macũ. Nihil em̃ inter homines mala

GENERALIA PECCATA

lingua nocētius: nihil eadem salubri⁹
 si quis ea vtatur, vt oportet. Adhęc mo
 res hominis lingua pādīt: & qualis ser
 mo ostenditur, talis animus approbat,
 quia plerūq; ex abūdātia cordis os lo
 quit: Magna igitur opus est custodia,
 ad cōpescēdū oris nostri claustra. Lapis
 emissus, sermo platus: & dū otiosa ver
 ba cauere negligim⁹, ad verba noxia
 peruenimus Peccata aut oris hęc sunt
 Vana diuini nominis assumptio,
 Blasphemia. Periurium. Murmuratio
 Peccati defensio. Mēdaciū. Detractio
 Adulatio. Maledictio. Conuictium.
 Bonorū derisio. Prauum consilium,
 Discordiarum seminatio,
 Secreti reuelatio.
 Aliud corde sentire, aliud ore dicere,
 Indiscreta cōminatio, aut promissio.
 Iactātia. Falsus rumor. Otiosum v̄bū,
 Multiloquium. Turpiloquium,
 Scurilitas. Indiscreta taciturnitas.
 Hęc peccata oris maxime sunt cō
 siderāda ex affectu & volūtate dicentis
 Cōsumatio peccati est in opere: sed
 quia

Opus.

CIRCUMSTANTIAE.

quia peccata operis infinita pene sunt,
ideo breuitati cōsulētes, ea omittimus.

¶ De omissione abunde dictū est in *Omissio.*
acedia.

¶ De octo circumstantijs
peccatorum.

Confessionarij, necnō sua peccata
ta ipsis cōfitētes, pro viribus exa
minare debēt, quibus circūstātijs pec
cata sint obuoluta. Plerūq; em̄ peccati
speciē aut mutāt aut augent. Species
aut peccati tūc mutatur, quādo distin
cta prohibitiōe, phibētur, & peccatum
in aliud genus peccati mortalis trahit̄
Itaq; nō sufficit cōfiteri de genere pec
cati, sed etiam de omnibus circūstātijs
peccati speciē aut augētibus aut mutā
tibus.

¶ Octo sunt circumstantiæ.

Quis, quid, ubi, per quos, quoties, cur, quo modo,
quando.

Peccasti, dices: vt sit confessio vera.

¶ De circumstantia personæ.

Prima

CIRCUMSTANTI AE.

Quis.

PRima circūstātia respicit cōditionem hominis peccātis: scilicet, cuius status, cuius dignitatis, cuius officij, cuius ordinis. Status em̄ peccantis auget peccatū: quia quod in vno laudatur, in alio interim vituperat: quod in vno leue est & venia dignū, in alio interim graue est, & animaduersione plectendū. Debet igitur hæc circūstātia diligenter examinari. Si em̄ pater qui ex officio debet exēplū virtutis filio suo præstare, corā eo delinquit, peccat grauius ratiōe personæ ex circūstātia scādali, quod oriri solet ex tali p-

Similiter est dicendū, si pceptor scelus admittat corā discipulo, quē iudicat, aut iudicare debet, malum exemplum sumpturum.

¶ De circūstātia quantitatis.

Quid.

SEcūda circūstātia cōsiderat cōditionem peccati: nēpe pprietatē, qualitatem & quantitatem facti,

¶ Grauius peccant,

Qui

CIRCUMSTANTIAE.

¶ Qui percutiūt, detrahūt, male volunt parenti, magistro, aut benefactori, quam si alteri.

¶ Qui occidunt, aut plagā inferunt quā si tantummodo colaphum; aut leuem quampiam iniuriam inferent.

¶ Qui pauperi furātur, quā si diuiti. Pudeat illis tollere, quibus iubemur offerre: vltra omnes crudelitates est, diuitem velle fieri de exiguitate mēdici.

¶ Qui rem magni valoris furantur, quā si modici,

¶ Qui inuident alteri bonum spirituale, quā si temporale.

¶ Qui virginē violāt, quā si corruptā
¶ Qui cū maritata alteri viro scortantur, quam si cum cœlibe,

¶ Qui bene merentē & beneuolum lædūt, quā si alium quempiam.

¶ Qui pauperis iniuste bona desiderāt, quā si diuitis, cui bona redūdarent
Et sic in alijs peccatis cōsiderādū est quale sit peccatū, & quē cōmittatur.

¶ De circumstantia loci.

Loci

CIRCUMSTANTIÆ,

vbi.

Locus in quo peccatū fit, est considerāndus: trahit em̄ plerunq; peccatū ad aliā speciem, Furtū em̄ etiā rei profanæ, si fiat in loco sacro, sacrilegiū dicitur, quod simplici furto graui⁹ est. **☞** Sanguinis alieni violenta effusio, aut fornicatio facta in loco sacro, ē grauior, quā si alibi. Nō est em̄ pr̄sus in uiria faciēda loco sacro, nempe ad diuinū cultū dedicato. Ferre falsum testimoniū in iudicio grauius est, quam si extra iudiciū.

☞ Peccatū in publico factū grauius est, quā si in priuato loco: quādo peccator pr̄uidet, aut pr̄uidere debet alicuius scād alū inde esse exoriturū. Isidorus: Maioris est culpæ manifeste, quā occulte peccare: dupliciter em̄ re⁹ est, qui apte delinqt, quia agit & docet

☞ De circumstantia instrumenti agentis.

Per quos.

Omnia auxilia omnia media, quibus peccatū perpetratur, dicuntur

sur

CIRCUMSTANTIAE.

tur instrumenta peccati: fitq; ratioe hu-
ius circūstatię peccatum grauius.

¶ Grauius peccant.

¶ Qui per clauem adulterinam, aut
sære per subtilia instrumenta apertio-
nem, aut similia intrāt domū gratia fur-
randi, aut alio quouis modo nocendi,
quā si per ianuā forte fortuna inuentā
apertam, aut per muri foramen nō ob-

¶ Qui ad peccatū suū exe- (structū,
quendū plures suscitāt, & pluriū admi-
niculo vtūtur, occasionem peccati eis
prestādo, quā si vnus tantum;

¶ Qui peccati sunt authores multis,
quam si vni.

¶ Qui gladio, aut laminā ferrea læ-
dunt, quam si leuiori modo.

¶ Qui consulto & ex certa malitia
peccant, quam si ex infirmitate.

¶ De circumstantia numeri.

NVmerus peccatorū est diligentē
discutiendus. Grauius em̄ pec- *Quoties.*
cāt, qui multa peccata eiusdem speciei
deli-

CIRCVMSTANTIAE.

designant, quã si pauca. Quã ob rem non solũ numerus peccatorũ operis in memoriã reuocãdus est, sed etiam cordis & cognitiõis, quoad eius fieri poterit: nec solũ quo ad numerum, sed etiã quo ad grauitatem.

Veruntamen si numerus peccatorum cõmissorũ te lateat, debes cõiicere quoties plus minusue peccare potuisti in tali vel tali peccato. Debes etiã explicare quãdiu in tuo peccato perseuerasti, nõ agens pœnitentiã: vt si annũ, mensem, hebdomadã, diem &c. grauius enim est peccatum, quando diutius infelicẽ hominem detinet alligatum,

¶ De circũstantia finis.

Q Voniã maxime ex fine actus morales speciẽ accipiũt, ea de re circũstantia finis est omniũ precipua: quia plus est cõsiderãda peruersa voluntas, quam nocumentũ inde emanans: & quãto volũtas fuerit maior ad peccãdũ, tãto grauius est peccatum.

¶ Grauius peccant,

CIRCVMSTANTIAE.

¶ Qui de industria, quā si sine industria

¶ Qui sua sponte, quam si coacti, aut ab alio ad peccandum inducti.

¶ Qui animo nocendi, quā si iocādi.

¶ Qui sine vlla tētatiōe, & tētationē preueniētes, quā si tentatione impulsī

¶ Qui ex nimia auaritia, quam si ex paupertate.

¶ De circumstantia modi.

Diligenter est discutiendus modus peccati, & qualiter peccatus sit commissus. Nā quāto turpiori modo consumatur actus exterior, tanto grauior est.

¶ Grauius peccant.

¶ Qui fortiter lādūt, quā si leniter.

¶ Qui ex ira & stomacho alijs quicquid exprobrāt, quam si tantum ex animi leuitate.

¶ Qui vi rapiunt aliena, quā si clam

¶ Qui in peccando se habent actiue quā si mere passiue.

¶ Qui reluctatē & inuitā vsolāt, quā si volentem, aut vltro se se offerentem.

¶ Qui preter naturalem modum peccāt,

Y quam

CIRCUMSTANTIAE.

quam si modo naturali.

¶ Qui cū præmeditatione diuturna peccāt, quā si repētino animi motu.

¶ De circumstantia temporis.

VLtima circūstantia aggrauans peccatū est tempus. Lōge enim interest, hoc an illo tēpore peccetur.

¶ Festis solennibus, quādo debemus esse conscientia pura, & vacante omni culpa, aut cū venerabile Eucharistiæ sacramentum sumere volumus, peccatum tunc factum grauius est, quam alio tempore.

¶ Machinari & cogitare malū pximo, tantisper dū horarias preces fundis ad Deum, aut dum sacrum audis, grauius est, quam alio tempore:

¶ Hæc aggrauant peccata.

*Ordo, conditio, status dignissimus, ætas,
Copia, causa, modus, mora, lucta pusilla, sciensq;
Et tempus, doctrina, locus, numerus, reciduum.
Hæc plerūq; solent grauiores reddere culpas.*

¶ De triplici peccato.

PECCATA

170
TRia sūt peccata in generali, Orig-
 nale, Veniale, Mortale. De quibus
 singulatim tractabimus, si prius decla-
 rauerimus, veniale quid a mortali in-
 terfit. Inter alia mādata Dei sunt aliq̄,
 quæ facere debemus sub pœna eius
 gratiā perdendi, & mortem eternā in-
 currendi: & sunt illa, quæ debitā Deo
 nō seruāt subiectiōem, & inter homi-
 nes societatem: sicut est amare Deum
 omni tempore & loco, & eū nō odisset
 Nō occidere proximū suū innocētem
 & nō auferre ei sua violenter, aut alto
 quouis modo iniusto. Sūt alia præce-
 pta. cōstitutiōes, & ordinationes, quæ
 nō obligāt nos nisi ad pœnā tempora-
 lem: quia trāsgredi ea nō dissipat sub-
 iectiōem Deo a nobis debitā, nec socie-
 tatem, quā tenemur habere ad homi-
 nes. Facere cōtra prima præcepta, est
 peccatū mortale: cōtra alias ordinatio-
 nes, est peccatū veniale. Quemadmo-
 dū videmus q̄ rex aliqua præcipit sub
 pœna mortis aut capitis, & aliqua sub
 pœna tēporali: vtpote argenti, vel car-
 ceris ad tempus. Y ij Trib?

PECCATA

Tribus modis omne peccatum perpetramus.

Suggestione, Delectatione, Cōsensu.
 Pri. nū per hostem, Secūdū p carnem.
 Tertium per spiritum perpetratur.
 Insidiator enim praua suggerit.
 Caro se delectationi subijcit.

Ad extremū spiritus victus consentit.
 Suggestiōe peccatū cognoscim⁹, Delectatiōe vincimur, cōsēlu etiā ligamur.

*Crimen erit triplex: nobis ab origine natum.
 Hic dignum venia, dignum quocq; morte gehennae.*

Originale peccatū est carētia iustitiæ originalis, quā cōseruatā oportuerat. Quod a protoplasto A d m ppter esum fructus vetiti. in lōgā pferitatē translātū est. & per bapustū (cui contra illud nominatim institutus est) deletur, vna cum omnib⁹ peccatis, sic ut prius commissa sunt.

Veniale peccatū quod venia non caret, etiā sine cōfessiōe. Quod tamen si animā nō occidit, reddit tamē min⁹ feruentem ad opus bonū. Itaq; etiam

PECCATA

ab omni veniali summa ope & diligencia est cauēdū. Caue autē dixeris in corde tuo: Leue est istud peccatū, nō curo corrigere: nō est magnū, si in hoc maneam veniali mini moq; peccato. Hęc em̄ est impœnitentia, hęc blasphemia in spiritū sanctū.

¶ Remittuntur peccata uenialia.

- Postrema vnctiōe. Doloꝛe illi⁹ peccati
- Aspersiōe aque lustralis seu sacrae.
- Absolutione sacerdotis in sacrificio.
- Tundendo pectus cū agnitiōe culpe.
- Feruenti oratiōe. Meditatiōe passiōis.
- Facto signo crucis, Amore dei et pxi.
- Adimpletiōe operū misericordiæ.
- Patientia in tribulatione.
- Afflictione corporis.
- Esu panis benedicti, Ieiunio.
- Susceptiōe sacrosanctę Eucharistię.
- Condonando culpam proximo.
- Duntaxat si hęc fiant cum pio motu & sancta affectione.

¶ Mortale quod sine cōtritiōe & confessi

PECCATA

fessione, vel animo cōfiteđi tempore
& loco cōstitutis a Deo & sancta eccle-
sia, ad æternam mortē ducit. Contra
quod peccatū pœnitentiæ & cōfessiōis
sacramentū est institutū. Inter quę pec-
cata ea sunt grauissima, quę sunt con-
tra spir itū sanctū, quę cōtra Deū vindi-
ctā clamāt, & ea, quorū absolutio sum-
mo pōtifici aut episcopo est reseruata.

¶ Peccata in spiritum san-
ctum sunt sex.

Desperatio de misericordia Dei.

Præsumptio de misericordia Dei.

Obstinatio. Finalis impœnitentia.

Inuidentiā fraternæ gratiæ.

Impugnatio veritatis agnitæ.

¶ Peccata contra Deum
uindictam clamantia.

Homicidium. Peccatum Sodomie.

Pauperū oppressio. Mercedis detentio

¶ Peccata reseruata sum-
mo Pontifici.

Enormis mutilatio clerici, Simonia.

Adul-

PECCATA

Aduſtio templorum.

Inſtrumētorū apoſtolicorū falſificatio.
Sacrum factū tēpe excōmunicatiōis ma
ioris. aut interdiciōis a rebus diuinis.

Excipiūtur pueri, monachi, vetuli,
pauperes, mulieres, & quibus ppter
bellū ad papā nō patet accessus, aut q
aliud legitimū & necessariū habent im
pedimentū. Tales em̄ ab episcopo suo
possunt absolui p̄dictorū criminum

¶ Inter cætera ab episcopo

Parisiensi anno 1515. hæc
sibi reſeruata ſunt,

Homicidiū. Sortilegiū, Sacrilegium.
Hæresis, Simonia, Adulterium.
Stupra & raptus virginū & mulierū
honeste uiuentium.

Conſupratio ſancti monialium.

Inceſtus cum cōſanguineis & affinib⁹
intra quartum gradum.

Peccatum Sodomiticum.

Fornicatio cū ea quā de ſacro baptiſm̄
lauacro ſuſceperis, aut in confeſſione
audiueris.

Matrimonij cōtractus aut clādeſtinus

Y iij aut cō

PECCATA

aut contra ecclesie prohibitionem.

Procuratio sterilitatis & abortiui.

Luxuriari in ecclesia consecrata.

Templi & loci sacri profanatio.

Ecclesiasticam impedire libertatem aut iurisdictionem.

Impedire diuinum officium.

Profanus abusus rerum sacrarum, velut

Eucharistiae, chrisimatis, & similiarum.

Rem sacram facere in altari aut vestimentis non consecratis, aut post sumptum cibum.

Sepelire excommunicatum in loco sacro.

Excommunicati, qui nolunt tempore cultus diuini egredi templo.

Ordinari ab alieno episcopo non obtenta prius facultate. Promoueri per saltum.

Celebrare tempore interdicti a rebus diuinis.

Oppressio. Usura manifesta.

Conspiratio & coniuratio contra proprium praelatum ecclesiasticum.

Parentum percussio.

Percussio violenta sacerdotis aut clerici.

Aduersio domorum, fauor & consilium in ea re.

Violatio fidei sollemniter exhibitae.

Instru

SACRAMENTA

Instrumentorū publicorū falsificatio.
Mendacium & periurium in iudicio.
Votorum transgressio,
Blasphemia in Deum & sanctos.
Vxori aut viro suo mortē machinari.
Intrare religionem viuēte vxore post
carnalem copulam.

Cæteraq; omnia peccata quibus com-
missis delinquentes in sententiā maio-
ris ex cōmunicationis impingunt.

DE SACRAMENTIS

Sacramenta ecclesiæ sunt septē ad
Scurādas nostras infirmitates, nobis
a Deo data & instituta,

Baptismus cōtra peccatum originale.
Confirmatio contra infirmitatem &
difficultatem ad bonum.

Ordo contra iguorantiam verorum.
Ordinatus enim debet esse doctus vt
alios possit erudire.

¶ Hæc tria superiora sacramenta ite-
rari non possunt.

¶ Quatuor aut quæ sequuntur itera-
ri possunt.

Y v Poenit

SACRAMENTA

Pœnitentiã, cōtra peccatum mortale.

Cōiugiũ, cōtra effrœnem libidinem.

Eucharistiã, cōtra affectionẽ terrenorũ

vt visibiliter sub sacramẽto Deũ viden

do, per ipsum factũ visibilẽ, in amorẽ

inuisibiliũ rapiamur & excitemur.

Postrema vnctio, contra veniale.

Peccatũm baptisma vetus, veniale suprema

Vnctio, mortale expungit confessio vera.

In virtute, fide quoq; confirmatio firmat;

Ordo multa docet, venerabile corpus Iesu

Affectus fugat humanos, Veneremq; pro eterna

Coniugiũ septem hæc sic sanant vulnera mentis.

¶ Septem sacramenta di-
sponunt ad habendas se-
ptem virtutes.

Baptismus sacramentum est fidei.

Confirmatio, spei.

Eucharistiã, charitatis.

Pœnitentiã, iustitiã. Ordo, prudẽtiã.

Extrema vnctio, perseuerãtiã in fide.

quẽ fortitudinis est complementum.

Matrimonium, temperantiã.

METHO-
DI CONFSSIONIS;

DE POENITENTIA ET
PARTIBVS EIVS.

QVINTA PARS.

¶ De poenitentia.

VONIAM OPERIS
instituti ratio exigit
vt potius de poeniten-
tia, quã de alijs sacra-
mentis tractemus: i-
deo alijs. quæ ad nos-
strũ institutũ nõ faci-
unt, omillis, de poenitentia dicamus.

¶ Poenitentia in genere est peccati
comissi, cũ intima cõtritione, & firmo
amplius non peccandi proposito, emẽ
datio quæ ad Deũ reuertendi initium ẽ.

Poenitentia { Angelos lætificat
Impios iustificat
Amilla bona reuocat,
Ad vitã eternã inuitat

BERNARDVS: Tria sunt poenitẽ
tine

CONTRITIO

et necessaria. Abſtinentia, per quã carnis ſuperbia edomatur. Lectio, cuius fructu reformãdus in vigorem animi ſaginatur. Oratio, cuius munimine & tutela, virtutũ examina proteguntur.

Pœnitenti
necellaria,

Veniæ ſpes,
Cordis contritio.
Culpæ confellio.
Iniunctorum a ſacerdote completio.
Peccati fuga,

Pœnitentię
partes.

Cordis contritio.
Oris confellio.
Operis ſatisfactio.

DE CONTRITIONE

Contritio (quæ ianua ſalutis dicitur) eſt peccatorũ cõmiſſorum diſplicẽtia, & odiũ ſupra omne odibile, & propoſitũ vitandi peccata ſupra omne vitabile, necnon cõfitendi & ſatisfaciendi volũtas tempore & loco. Hæc autẽ oritur ex cõſideratiõẽ pprie iniquitatis, & timore iudiciorum Dei, cũ ſpe

CONTRITIO

rum spe veniē: quia timor Dei sine spe veniē nō pareret cōrritionem, sed desperationem, Idcirco spes diuinę misericordię debet esse causa contritionis.

¶ Attritio est displicētia peccati, sed nō supra omne odibile: & propositum vitandī peccatū, sed nō supra omne vitabile, quod ad deletionē peccati mortalis nou sufficit.

¶ Requisita ad ueram contritionem.

¶ Qd' pœnitens ex actuali dilectiōe Dei detestetur peccatū propter Deum *Primū.* quia Dei est offensiuum, & cōtra eius honorem, & q' apud se statuatur Deo duce in futurū abstinere nō solū a peccatis cōmissis, de quibus dolet, sed etiam ab omnibus mortalibus: sic vt nollet pro quacūq; re cōsulito peccatū mortale admittere.

¶ Qd' paratus sis ijs satisfacere, quos *Secundū.* aut dicto aut facto offendit. Qd' si efficere nō possit, saltem q' doleat illi ex animo, q' proximo infestus fuerit. Prætereā

CONTRITIO

tereaq̄ habeat volūtatē satisfaciēdi
proximo, cū aut per facultates, aut p̄
opportunitatem licebit.

Tertiu. ¶ Qd̄ parcat ijs, qui ipsum quocūq̄
modo offenderūt. Credendū em̄ est no
bis plane nō dimitti que cōmisimus,
si nos inexorabiles ad dimittendum
aliena peccata fuerimus.

Quartū. ¶ Qd̄ parat⁹ sit sese abdicare officio
vel negotio, quod sine peccato morta
li exerceri nō potest, & peccatorū occa
siones pro viribus vitare.

Quintū. ¶ Qd̄ habeat firmū propositū confi
tendi & satisfaciēdi Deo, tempore, &
loco pro peccatis cōmissis: quod ppo
sitū in necessitate habet confessionis
& satisfactionis effectum.

Hæc quinque prædicta vere pœnitē
ti vna debent inesse, vt vera sit contri
tio, & non dissimulata.

¶ Quicumq̄ ex animo &
deuote sequentes veritates
dixerit, sciat se esse in
gratia, vel si omnia
prædicta peccata
admisisset.

CONFESSIO

Domine IESV Christe, sic vel sic, *Prima ve-
ritas.*
 contra tuā infinitā bonitatē pec-
 caui, quod mihi in primis displicet: ra-
 tione cuius poenitentia ago, quia te of-
 fendi, qui totus es venerandus & colen-
 dus: quodq; mēdatū tuū trāsgressus sū

Domine IESV Christe bonū ha-
 beo propositū tuo iuramine in-
 tercedente mihi in futurū præcauēdi,
Secūda.
 ne recidam in peccatum: & peccatorū
 occasiones pro viribus euitandi.

Domine IESV Christe bonā ha-
 beo voluntatem peccatorū meo-
 rum confessionem integre faciendi tē-
 pore & loco secūdū tuū & sanctæ ma-
 tris Ecclesiæ præceptū. necnō restituē-
Tertia.
 di vnicuiq; ablatū cū facultas erit.

DE CONFESSIONE.

Confessio est legitima corā sacer-
 dote peccatorū declaratio, cū le-
 gitima sacerdotis absolutiōe eorūdē
 Nō em̄ sufficit mētalis cōtritio, nisi ad-
 sit vocalis cōfessio tēpore & loco,

Confessio debet esse.

Voluntaria, Præmeditata, Diligens,
Integra, Accusatoria, Propria,
Contrita, Verecunda, Humilis,
Spei plena, Vera, Nuda.

Voluntaria **C** Optimus quisq; Christianus libere & voluntarie, nō solū ex cōsuetudine, timore, aut verecūdia humana cōfiteri debet: alioqui cōfessio nō esset deo accepta, nec homini salutifera, vtpote quæ nō procederet ex charitate; sed tantum ne homo omnibus esset despectui tanquam ab auito amore recedens.

Præmeditata. **C** Homo debet præmeditari quomō in cōfessioe dicet: quæ diuisim, quæ cōiunctim: debetq; tantā diligentia adhibere ad peccata sua in memoriā reuocanda, & vitæ antea subducendā rationem sacerdoti Dei vicario, quā si pre temporali, eaq; ardua & magni momenti reddenda foret ratio. Alijs plus temporis, alijs vero minus requiritur ad examinādā cōsciētia secundū quod in breuius aut longius tempus cōfessionem distulerint: aut interea magis minusue solliciti fuerint de peccatis suis

memo

CONFESSIO

memoriæ commitendis,

Sicut pro euitanda morte corporali *Diligens.*
 omnimoda diligentia obseruatur: ita
 expedit, vt pro recuperanda aeterna vi-
 ta, omnis cura ac diligentia cautius ad-
 hibeatur. Augustinus: Cū gaudio de-
 bet facere immortalis futurus, quæ fa-
 ceret pro differenda morte, moriturus,
 Itaq; pœnitens paratus sit facere pro
 animæ vita recipienda, quæcunq; fa-
 ceret pro corporis morre vitanda.

In confessione ex industria pecca- *Integra.*
 tum mortale tam certū quā dubiū cū
 circumstantijs necessarijs nō est reticē-
 dum. Deus em̄ dimidiatā cōfessionem
 nō accipit, nec dimidiatā veniam dat:
 quia nunquam vnus peccati mortalis
 quempiā absoluit, quin eadem opera
 omniū absoluat. Qd̄ si cōfitens negli-
 git discutere cōscientiā suā, id apud se
 paruifacens, & aliquid cōfessionī ne- *ingredi*
 cessariū omittat, integram nō facit pec-
 catorum confessionem.

Peccator debet se accusare, pecca- *Accusato-*
 ta sua sacerdoti exponere: & antequā *ria.*

Z confes

CONFESSIO

cōfessario sese præsente, cōscientiam
 suā examinare, & nō expectare quo-
 aduscq; sacerdos eū de singulis interro-
 get. Dūq; peccata sua exponit, nō de-
 bet sibi parcere, nō Deo suā culpā a-
 scribere, nō fortunæ, nō cōstellationi,
 nō diabolo, nō sodalitati, nō mūdo, nō
 cōplexioni, nō carni: sed debet circū-
 stātiās aggrauātes explicare, reticere
 aut excusantes, culpāq; omnem in se
 trāsferre debet. Nō em̄ peccatū est, ni-
 si volūtariū. Augustinus: Rectus est,
 & bene inuocat Deū, qui in omnibus
 malis, quę patitur, se accusat, nō Deū:
 & in bonis quę facit, nō se laudat, sed
 Deū. Sicut em̄ repellit Deus peccata
 sua defendentē, sic recipit cōfitentem.
 Apud quē iudicē iustū & misericordē
 qui se peccati accusat, ille se excusat: et
 qui se peccati excusat, ille se accusat.

Propria. ¶ Qui de peccatis cōfitetur, de suis
 tantū, nō de alienis peccatis cōfiteatur
 Et eorū, qui in scelere fuerūt participes
 nomina dissimulet silētio: nisi peccati
 species exprimi nō possit citra declara-
 tionē

CONFESSIO

tionem eius, qui in crimine cōscius & particeps fuit. Quo tempore eligend⁹ est sacerdos, qui in cognitionem cōsortis in crimine venire nō possit. Præterea in cōfessione nihil admiscendū est quod ab eius ratione alienū sit.

C De peccatis est cōfitēdū, cū displicentia omniū peccatorū mortaliū cōmissorū, supra omne odibile, & cū proposito vitandi omne peccatū mortale, supra omne vitabile. De quibus quāto amplius cōpungimur, tātō magis peccatorū vincula quo ad pœnā relaxātur.

Sunt igitur cū dolore & amaritudine cordis peccata in memoriā reuocāda. Nequaquā em̄ vere pœnitentiā agit, qui ex peccatorū suorū recordatione nullā habet spiritus tribulationē, quod quidem reprobis est peculiare.

Pœnitens peccata sua cū pudore & verecūdia explicare debet, sic vt inde turpitudinē & fœditatem propriæ animæ erubescat. Quæ verecūdia ex Dei gratia ascribitur ad partem satisfactionis, si pro Dei amore amplectē

CONFESSIO

do superatur. Bernardus: Ideo iubemur cōfiteri peccata, vt erubescētiā habeamus pro pœna. Erubescētia em̄ magna est pœna: & ideo qui pro Christo erubescit, dignus fit misericordia. Si quidem quātū displicet Deo impudentia peccatoris, tantū eidem placet verecundia pœnitētis. Sunt tamē, qui vt minus verecundentur, quia in idem peccatū saepe recidūt, frequenter cōfessariū mutāt, cū potius deberēt ad maiorem verecundiam eidem sapius & clarius confiteri.

Humilis.

Cōfessio quatuor modis debet esse humilis. Quantū ad intellectum, vt pœnitens agnoscat se miserimū peccatorem & venia indignū. Quantum ad affectū, vt confessorio & diuino iudicio se subijciat. Quantū ad linguam vt cū reuerentia & tremore quasi corā CHRISTO, peccata sua exponat. Quātū ad act⁹ exteriores, vt vir pœnitēs aperto capite (si patitur sanitas) ob reuerentiā CHRISTI & sacramenti, flexisq; genibus humiliē sua explicet peccata

CONFESSIO

cata. Melior em̄ est in malis factis humilis cōfessio, quā in benefactis superbagloriatio. Nō pōt aut̄ cor humiliari coram sacerdote in cōfessione, nisi prius fuerit cōtritū. Vnde in psalmo dicitur: Cor cōtritū & humiliatū Deus nō despicias. Prius dicitur contritū, & postea humiliatum.

✍ Confitens in ea spe esse debet, se *spei plena* posse a Deo veniā cōsequi, quātūcūq; peccauerit, si modo in confessione facienda suo strenue perfungatur officio.

Quandoquidem poenitentia, quæ ex fiducia nō proficiscitur, est inutilis & sterilis v̄ie, manetq; sine misericordia.

¶ In cōfessioe nihil falsi ex industria *Vera.* homo debet inserere, fecte se laudādo vel vituperando: quia esset mendaciū in iudicio sacramentali, & faceret iudici iuriā, id ē cōfessario Christi vicario

¶ Cōfessio debet esse nuda absq; ob- *Nuda.* scuritate verborū occultante peccata, aut peccatorū circūstātiās, Omnia em̄ peccata quātūcūq; turpia exponenda taliter sunt, vt cōfessarius plene & cla

CONFESSIO

re intelligat peccati speciem cum circumstantijsaggravantibus,

¶ Methodus se præparandi ad confessionem.

Q Vi integre cōfiteri volet, intra secretum mentis suæ cubiculū (vt seipsum valeat cognoscere) paululū requiescat, cætera præter Deū & peccatorū disquisitionem excludens. In primisque Deū precetur, vt eius mētem illuminet, ad cognoscēdū omnia peccata sua, quorū vt in mentē veniat, quinque sunt cōsiderāda, & diligēter examinanda.

Ea sunt, {
 Tempus,
 Inclinatione,
 Status,
 Societas,
 Species peccatorum.

Tempus. ¶ Primo meditādum est a quo tempore peccatis facta non sit cōfessio. An tūc cōfessio fuerit integra, sic ut pœnitens nihil cōsulto reticuerit. An tūc habuerit

CONFESSIO

uerit volūtātē posthac a peccato absti-
nendi; alioqui em̄ cōfessio esset iterāda
An pœnitēciam a sacerdote iniūctam
adimpleuerit. Præterea qui integre con-
fiteri volet, disquirat & diligenter exa-
minet post nouissimā cōfessionē quæ
tēpora interfluxerūt & quæ ijs tēpori-
bus aut publice aut priuatū fieri soleāt,
vt delicta illis tēporib⁹ patrata in me-
moriā possit reuocare.

CSecūdo cōsideret, ad quæ peccata
sit procliuis & propēsus, & quociens in
die aut hebdomada in eo peccato potu-
it peccasse. Alios em̄ in hoc, alios in il-
lud peccatū natura genuit procliues:
& nemo est nisi mētis inops, qui facile
nō agnoscat inditos sibi natura stimu-
los ad aliud atque aliud peccatum.

CTertio cōsideret cui⁹ sit cōditionis
& stat⁹: An scholastic⁹ An præceptor
An famulus An domin⁹ An clericus
An laicus: An religiosus An secularis.
Deinde semel atq; iterū discutiat, quæ
sui sūt officij, & in quibus eiusdē cōdicio-
nis homines peccare solent.

Z iij Quarto

CONFESSIO

Societate. ¶ Quarto cōsideret quibuscū domi,
& in quotidiana cōsuetudine sit versa-
tus: & quibuscum extra domū, in con-
uersationē extraordinaria.

Species peccatorum. ¶ Quinto cōsideret in quo peccauerit: quod vt cōmode fiat, per decē praecepta discurrat, per peccata capitalia, per quinq; sensus, & alia. Cōsideretq;
An cogitatiōe. An locutiōe. An ope.
An omissione. An sceleris participati-
one peccauerit. An alteri quocūq; mo-
do fuerit causa peccandi.

¶ Quāuis em̄ omnia peccata mortalia sint cōtra aliquod decem praecepto-
rū: tñ quia alij vnū peccatū capitale cō-
tra illud praeceptū, alij cōtra aliud esse
cōtendūt, sic vt nō sit facile discernere
cōtra quod praeceptū dici possit: Idcir-
corudioribus consultū volentes, ea di-
stinximus, quinq; sensus, causas alieni
peccati, virtutes cardinales, opera mise-
ricordie etiā ab ijs distinguentes, quae
omnia ad illa reduci poterāt: facilior
tamen est cōfessiōis methodus, singu-
lis in hunc ordinem degestis. Sed de
hoc

CONFESSIO

hoc satis: interim eo redeamus, vnde digressi sumus.

C Postquā poenitenti venerit in mentem vnius peccati, nō prius ad aliorū peccatorū disquisitionem pergat, quā de hoc peccato nominatim doluerit, & illud detestatus sit, sic vt vellet non factū, pponatq; in illud nūquā recidere. Debet em̄ de singulis peccatis mortalibus singulatim dolere, & conteri, si modo ad id satis habeat temporis: alio qui em̄ sufficeret vna generalis cōtritiō. Deinde sapius apud se discutiat et pensiculet omnes circūstātiās ad numerum illius peccati & speciem pertinentes: scilicet,

Quis ipse fuerit, cū peccauit: cū⁹ cōditiōis & status. An ex eo peccato alteri fuerit scandalo & offendiculo.

C Quid fecerit: an periuriū, an mendaciū &c. An locutione: An cōsensu. An volūtate, An opere, An omissione peccauerit. Quid dāni peccatū attulerit.

Vbi peccauerit, an in loco sacro, An in publico.

CONFESSIO

¶ Per quos, vel cum quibus hominibus, & cuius conditiōis & status.

¶ Quoties: An semel tātū. An sepius. Qd' si numerus peccatorū eū lateat, cōsiderare debet, quoties plus minusue peccasse potuerit, præterea quādiu in peccato pmāserit, aut pseuerauerit.

¶ Cur: An ex timore, an ex coactiōe an ex crassa & supina ignorantia, an ex pura malitia.

¶ Quo modo, & quā enormiter peccauerit: An hoc an illo modo,

¶ Quando peccauerit: An die festo, & quādo debeat esse pura cōsciētia, & omni culpa vacāte, An die profesto.

Quibus octo circūstātijs diu multūq; animo agitatis, tū demū ad aliorū peccatorū disquisitiōem pergat, & in singulis peccatis, quę cōperiet se cōmisisse circūstātijs eadem ratiōe disquirat.

¶ Dū autē pro virili singula peccata sua vestigauerit, cū magno cordis mœrore de omnibus peccatis cognitis, ignoratis, & oblitis generaliter doleat. Necnō, de peccatorū obliuione, quę ex igno

CONFESSIO

ignorantia cōtulerit, si modo putat ali
qua commisisse, quæ ipsi exciderint.

C Postea cōsideret, nō solum in quo
offenderit, sed etiā quē offenderit, quā
bonū, quā benignum, quā pium, quā
propitium patrem, creatorem & bene-
factorem suū. Qd' eum a se abiecerit,

& diabolus eius inimicum intromise-
rit. Qd' innocentiam a sua anima abe-
gerit, & eius inimicā introduxerit in

C Deinde cōsideret pœ- (quitatē.
nas inferni, quas per sua peccata iuste
commeruit. Dolorosam Iesu Christi
passionem, cuius fructu (si in eo statu
vita decessisset) fuisset priuatus, Para-
disi gaudia, a quibus se sua spōte exhē-

✠ Postremo eligat sibi cō- (redauit.
fessarium inter eos, qui eum absoluere
possunt, optimum: & criminis, de quo
vult confiteri nō cōsciū, discretum, & q
peccatis possit adhibere remediū. Au-
gustinus: Qui omnino confitetur, sa-
cerdoti meliori, quā potest confiteatur
Qd' si pœnitens nō possit cōfiteri corā
sacerdote, quem desyderanti nec tem-
pus, nec

CONFESSIO

pus, nec locus offerat. Tanta vis confessionis est, vt, si deest sacerdos, confiteatur proximo,

¶ Documentum utile ad integram confessionem.

VT melius possis confiteri, vtile esset semel in die, & maxime antequam te in somnum dedas, examinare quo modo tempus expenderis, et discurrere p̄ singulas horas, cogitādo loca in quibus fuisti, & cū quibus hominibus: quid cogitasti, quid dixisti, quid audisti, quid fecisti, quid omisisti an ex eo peccato alijs dedisti materiam peccandi: & sic de alijs circumstantijs. Inde tibi doleat, quod dominum Deū tuum per ea peccata offenderis. Habebis etiam propositum confitendi tēpore & loco, & posthac a Dei offensa pro viribus præcauēdi. Qd̄ vt tibi largiri dignetur, eius implorabis auxiliū quia citra eius op̄e ne a minimo quidē peccato liberari posses: & nisi præferuaret te Deus, in grauiissima quaque pecca

CONFESSIO

peccata corrueres. Nec est cur te pigeat
at mentē tuā in tali examine exercere
quia pax & læticia mentis, quam inde
cōsequeris, excedit omne gaudiū mun-
danū: q̄ si absq̄ magnanimitate difficul-
tate hunc modū cōfessionem præme-
ditandi volueris obseruare, stude in
paucis delinquere, vt pauca possis reco-
lere & confiteri.

Ne prius admittas somnum, quā cuncta diei
Acta ter excūrras, bona seu mala quæq̄ notando,
Excessi, quidnam deliqui, quid vel omisi
Incipiens, vbi nam primū me perdidit error.
Turpia deinde animo constans extrudere tenta:
At bona si qua tibi fuerint, gratabere letus.

¶ Quæ inter confitendum ob-
seruanda sunt.

Vbi poenitens secū omnia diligen-
ter discussit, & pensiculauerit:
tum demū cum maximo pudore, con-
tritione, humilitate, & fiducia veniæ a
Deo impetrādæ: nō tanquā peccato-
rū suorū fabulā recitaturus, sacerdoti
se of-

CONFESSIO

se offerat, & facto crucis signo dicat

Benedicite pater

Et post pauca sacerdotis verba, dicatis

Cōfiteor Deo omnipotenti, & beate Marię semper virgini, bono angelo meo, & omnibus sanctis Dei, & vobis pater: quia ab hora qua peccare potui, vsq; in presentē diē peccaui nimis cogitatione, locutione, opere, & omissione. Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.

¶ Hic incipiat dicere, quo modo peccauerit, primū in fide & articulis fidei, deinde in pręceptis decalogi, in peccatis capitalibus, in quinque sensibus, an peccati alieni causa fuerit, & quo modo. Dicatq; an cogitatione tantū, an etiam opere, an locutione, an omissione peccauerit, nō omittens simul cōfiteri de circumstantiis peccatū aggrauantibus, Quod si inter cōfitendū hunc ordinem seruare noluerit, duobus modis poterit peccata exponere.

¶ Primo modo. Si a die nouissimę suę cōfessionis incipiat, & per singulos dies aut

CONFESSIO

dies aut hebdomadas vsq; ad præsen-
tem diem discurrendo, dicat peccata,
quæ temporibus illis cõmiserit. Aut
ordine retrogrado a præsentis die inci-
piat & peccata sua explicando, vsq; ad
nouissimæ cõfessionis diem gradatim
ascendat.

¶ Secũdo mō. Si grauiissima quæcũq;
peccata, quæ certo nouerit se fecisse, &
postea leuiora peccata explicet, quib⁹
explicatis, generalia & leuia peccata
dicat, quæ numero vix possunt expli-
cari: vt sunt cogitationes leues & otio-
sæ, verba leuia & otiosa, negligentia et
pigritia, iactura temporis, auersio cor-
dis a Deo inter orandũ, nõ satis iusta
de beneficijs Dei gratiarũ actio, super-
flua cura de corpore & rebus, tẽpora/
libus, turbatiões leues cõtra proximũ
iudiciũ leue alieni cordis, & similia,

¶ Pœnitens inter cõfitendũ de vana
gloria ratione alicuius boni spiritualis
habita, aut de omissione alicuius boni
quod sit solitus facere, summo pere ca-
ueat, ne ex declaratione illa in maiore
vanã

CONFESSIO

vanam gloriā impinguat, vtpote volēs
 ea ratione cōfessario suo iudicari deuo-
 tus. Caueatq; ne de humili, frequenti,
 & pura cōfessione, aut de paucis leui-
 busq; peccatis appetat a cōfessario cō-
 mendari: q; si senserit se vulneratū, nō
 timeat in fine cōfessionis detegere vul-
 nus. Vbi aut quacūq; nouerit cōfitens
 sacerdoti humiliter diligenterq; decla-
 rauerit, addet: In istis & in multis a-
 lijs ego miserimus peccator offendi
 creatorem meū: ideo dico meā cūpā,
 meā culpā, meā meximā culpā: & ro-
 go a Deo veniā, precorq; beatissimam
 virginem Mariā, bonū angelū meum
 cum omnibus sanctis, & te patrem, vt
 oretis pro me miserimo peccatore a-
 pud dominum Deum nostrū IESVM
 Christū omnipotentem, vt misereatur
 mei. Si plura occurrerent, libenter cō-
 fiterer: ꝑ te aut pater mi suppliciter pe-
 to, vt a peccatis me absoluas, & sacro-
 sanctæ Ecclesiæ me reconcilies.

C Excommunicatus maiori excom-
 municatione debet prius eius absolui
 ab eo,

CONFESSIO

ab eo, penes quem est absoluerē, quā
possit a curiōe suo de alijs peccatis ab-
solui.

C Sed de reseruatis, quæ excommu-
nicationi nō subiacent, potest a curiō-
ne (cui de omnibus peccatis cōfiteat̄)
absolui: ea tamen lege, vt poste a sup̄
reseruatis adeat episcopum, aut eius vi-
carium: cui si prius de reseruato tantū
confiteatur, postea tamen curioni suo
de omnibus peccatis suis cōfitemens, ple-
nam de omnibus peccatis & reseruatis
& nō reseruatis, petat absolutionem.

V Veruntamen in extrema necessi-
tate vnusquisq; sacerdos non tantum
ab omni peccato, sed etiam ab omni
sententia excommunicationis potest
absoluerē. Si tamen conualescat, epi-
scopum adire obligabitur.

Hic notandum est, nos non posse
passim & a quolibet sacerdote de pec-
catis nostris absolui: sed tantum a sum-
mo pontifice, episcopo nostro, & curio-
ne, aut a sacerdotibus, quibus ipsi hanc
potestatem fecerint.

CONFESSIO

Si pœnitens videat propter causã rationabilem se aut non posse aut non debere iniunctam a sacerdote pœnitentiã adimplere, cõfessario causam humiliter declaret, & aliam pœnitentiã postulet.

¶ Quæ post confessionem obseruanda sunt,

Pœnitentiã adimplẽdã prima cura esse debet. Postea lōganimitati & patientiã diuinã agendã sunt gratiẽ, qua ipsum peccatorem expectauit ad pœnitentiã, nolens eum cõtinuo iudicare, sed patienter sustinens peccata: neq; propterea ab eo retraxit sua beneficia. Postremo cauendã sunt periculosa occasiones peccãti in eodem peccato, de quo pœnitens antea fuerit cõfessus.

DE SATISFACTIONE.

Satisfactio est peccatorum causas excidere, nec suggestionibus earũ aditũ

SATISFACTIO

aditum indulgere. Causæ autem peccatorum sunt occasiones allicientes ad peccandum. Ex contritione & proposito confitendi tempore & loco, Deus absoluit hominem a culpa, restituitque gratiam gratum facientem, non tamen totam poenā peccato debitam remittit hoc ipso; sed poenam æternam mutat in temporalem, in mundo aut purgatorio luendam. Sed quia purgatorij poena omnem mundi poenam excedit peccata quoque nostra si nos ipsi in presentia puniremus, nullum qui ea in futuro seculo puniret inueniremus: Idcirco tempore gratiæ & misericordiæ (id est tempore vitæ nostræ) satius esset poenitentiam agere, & peccatis nostris satisfacere, quando leui supplicio grauissimam purgatorij poenam euitare possumus, quàm tempore iustitiæ & severitatis poenas condignas pendere, ubi quod deest de volutario, suppletur in tormento. Itaque satius multo est, ut bona que pro anima nostra post mortem nostram ab amicis expectamus, eadem

a ij nosipis

SATISFACTIO

nos ipsi agamus: quã vt amicis nostris,
fortasse oblitis, ea cõmitamus agenda
Beatius quippe est liberũ exire, quam
post vincula libertatẽ quærere.

✚ Sacerdos pœnitentiã iniũgit cõfi-
tenti duabus de causis. Aut vt ex labo-
re adimplendę pœnitentiã, pœnitens
in posterũ a tali arceatur peccato: Aut
vt ea sit satisfactoria partis pœnã pec-
cato debitã, alioqui in purgatorio luẽ-

¶ Grauiora peccata grauiorem (de,
requirunt pœnitentiã, leuiora autẽ
leuiorẽ. Quia qualis præcessit offensio
talis debet subsequi recõciliatio: & tã-
to debemus ad peccati nostri vltionẽ
esse proniores. quanto ad culpam fuĩ-
mus propensiores: & quãta fuit pecca-
ti volũtas, tãta esse debet ad pœnitẽdũ
deuotio, vt iuxta mẽsurã culpã, sit &
mensura pœnã. Nõ em leui cõtritiõẽ
agendũ est, vt debita illa remittantur,
quibus mors æterna debetur: nec pau-
ca opus est satisfactiõẽ pro peccatis il-
lis, ppter quã paratũ est æternus ignis.
Quorũ onus aut animã suã læsionẽ
qui

S A T I S F A C T I O

qui perfecte senserit, ille quidem nullo modo aut certe parū sentiet corporis poenā: nec reputabit laborē, quo peccata nouerit deleri p̄terita, et caueri futuri. Pœnitens oēs poenitentiaē suę (ra. fructus paruos reputet: nunquā credat sufficere, semp̄ doleat, semper corā domino, ante quem peccauit, erubescat: dolorē cū vita finiat: vbi deficit dolor, deficit & poenitentia: si aut poenitētia finitur, quid de venia relinquitur?

¶ Optimus satisfaciendi modus est, cōmissi peccati frequēs detestatio. Deo em̄ quādo absoluit hominē a vinculo peccati, ligat eū vinculo perpetuę detestatiōis peccati, saltem in habitu: vt si aliquādo peccati in mentē venerit, illud nominatim detestef: alioqui videtur illud approbare, & rursus deliquere. Bernardus: Vere poenitens semper est in dolore & labore: dolet de prateritis, laborat, pro futuris cauendis.

✎ Non sufficit a peccato desistere, tametsi id aliquid est, nisi peccati sufficiens agatur poenitentia. Necq; em̄ scri-

S A T I S F A C T I O

ptor si a scriptione cessauerit, quia alia
 nō addidit, etiā illa, quæ scripserat, de-
 leuit. Nec & limili modo qui cōtume-
 lias irrogat, si solū modo tacuerit, satis-
 fecit; cū pfecto necesse sit, vt verba p-
 missæ superbix verbis subiūcte humi-
 litatis impugnet. Nec debitor absolu-
 tus est, quia alia nō multiplicat: nisi et
 illa, quæ mutuo acceperat, soluat. Ita
 & dū Deo delinquimus, nequaquā sa-
 tisfacimus, si ab iniquitate desistamus,
 nisi voluptates quoq; quas dileximus,
 e cōtrario appositis lamētis inleq̄mur.

Opus sa-
 tisfactori-
 um,

Contritio,

Confessio.

Verecūdia cōfessiōis co-

Detestatio peccati. (mes

Eleemosyna.

Ieiunium.

Oratio.

Per eleemosynā intelligitur exe-
 cutio operū misericordiæ & corporalis
 & spiritualis, & quicquid facimus in
 vtilitatē proximi. Per ieiuniū omnis
 corporis afflictio & tribulatio.

Per

SATISFACTIO

C Per orationem, omne opus interi^o
 & exterius ad cultū patriæ pertinens:
 cuiusmodi sunt omnes gestus corporis
 quibus Deo seruimus, sancti affectus,
 & similia.

Opus satis
 factoriū de
 bet esse.

Voluntarium.
 Bonum.
 Bene factum.
 Cedēs in Dei honorē.
 Laboriosū superte natura

DE PECCATO

RECIDIVO.

ILLÉ duntaxat pœnitentiã digne
 agit, qui sic præterita mala deplorat
 vt futura iterū nō cōmittere proponat,
 Augustinus Inanis ē pœnitētia, quã
 sequens culpa coinquinat: nihil p̄sunt
 lamenta, si replicātur peccata: nihil va
 let a malis veniã poscere, & mala de
 nuo iterare. Idem alibi: Caueat præte
 rita, quem vera delectat pœnitētia: bo
 na em̄ est peccati cōfessio, si & curatio
 consequatur. Nā quid prodest detege
 re plagã, & nō adhibere medicinã? Vis
 verus

RECIDIIVM

verus pœnitens esse, cessa a peccato, et
noli amplius peccare. Caue aut̃ dixe-
ris te nō posse a peccato abstinere, quā
tumlibet laboraueris. Benignus est e-
nim Deus (inquit Bernardus) qui nō
patitur nos tentari, vltra quā possum⁹:
maximeq; inter initia cōuersiōis oleo
misericordiæ linit vlcera: vt nec morbi
quātitas, nec curatiōis difficultas vltra
quā expedit, innotescat. Quoniā igit̃
pleriq; de peccato dolent, cōfiteñtur, et
satisfaciūt, subinde tamē in idem pec-
catum recidunt: Idcirco de peccati fug-
ga est nobis dicendum.

¶ Peccatū uitatur peccandi oc-
casionē cauendo: utpote,

Voluptatem. Ludos prohibitos.

Spectacula turpia.

Prauum sodalem. Et id genus reliqua

¶ Qui cognoscet se in aliquod pecca-
tum procliuem, & sæpe in idem pecca-
tum recidere: tribus ad id vitandum
vietur remedijs.

Primum. ¶ Apud se statuat, quoties in idē pec-
catū reciderit, primo quoq; tēpe satis

RECIDIVVM

factiōis partē implere: veluti in pane et
aqua ieiunare, aut psalmos pœnitētia/
les dicere, aut pecuniā aliquā paupib⁹
errogare; aut intra tertiuū diē de illo pec
cato cōfiteri; aut aliud simile op⁹ bonū

C Apud se statuat, q^o quoties (facere *Secundū.*
de eo peccato tentabit, septē psalmos
pœnitentiales dicet, aut passiōis histo
riā, aut ad virginem Mariā hāc vel il
lā dicet orationē, aut ad aliū quempiā
sanctū, aut ante crucifixi imaginē to
ties flectet genua, priusquā ad peccatū
illud animi sui adplicet cogitatum.

C Apud se statuat, q^o quoties de eo *Tertium.*
peccato tentabitur, animū suū adplica
bit ad cogitandum malū inde sibi eue
niens: vt puta damnationem æternam
mortis periculū, mortem omnibus ho
ris imminentem, priuationem gaudi
orum paradisi, consortij Dei & sancto
rum eius, societatem dæmonū &
damnatorum, & similia

id genus.

Mors tua mors Christi, fraus mundi, gloria cæli.
Et dolor inferni, sunt meditanda tibi.

a v Metho.

METHO:
DI CONFSSIONIS;
DE ARTE BENE MO-
RIENDI.

190.

SEXTA PARS.

¶ De mortis necessitate.

STATVTVM EST OM *Primum*
nibus semel mori, in pœ *caput.*
nam quidē grauissimā
propter peccatū primo-
rum parentum, Iſtam
enim mortalitatem (id est moriendi
necessitatem) primi parentes transfu-
derunt in posteros: quia de fructu veti-
to edentes, in Deum peccauerunt: pec-
catum præcessit, & secuta est mors, pec-
cando vitam amiserunt, & mortem in-
uenerunt. Sicuti e diuerso immortali-
tatem in longam posteritatem trāsfu-
dissent, si non peccassent. A qua mor-
tis generali sententia nemo excipitur
vt nemo superbiat.

¶ De mortis incertitudine.

Nihil

DE MORTE

Secundū.
capit.

Nihil est certius morte: hora autē
moris loco & modo, nihil est in
certius. Quis em̄ potest scire, quando
moriatur? ubi? qualiter? an bene? an
male? an gladio? an igne? an aqua? an
alio mortis genere? nimirum nemo.
Mors enim omni loco, omni tempore
nobis struit insidias, nos expectans, in
sequensq; tanquam vmbra corpus.
Quis enim est tam stultus, quam uis
sit adolescens, cui sit exploratum, se
ad uesperum esse victurum? Quid ali-
ud est uita nostra, quā cursus ad mor-
tem? Igitur qui sapiet, omni loco, om-
ni hora mortem expectabit: omni ho-
ra paratus, quasi eadem hora esset sine
dubio moriturus: senibus enim est in
uauis, iuuenibus uero in insidijs. Cur-
sus horam Deus uoluit nos latere, ut
dum incerti essemus quando morere-
mur, semper ad mortem parati inueni-
remur. Quamobrem homo uiuens &
incolumis, debet Deū suum agnosce-
re, & ad eum conuerti, & non expectā-
re

DE MORTE

re vsq; ad horam mortis. Quia imprudentem hominem & impræmeditatū plerunq; mors intercipit: & qualem mors inuenit hominem, talem homo inuenit mortem. Perfecti moriuntur cum securitate & lætitia: Iusti cum spe & fiducia: Iniusti, cum tremore & diffidentia.

¶ Qd' uiris iustis mors est desiderabilis.

INter infinita pericula iugiter ambulamus, nimirum inter dæmonum laqueos, hominum gladios, carnis motus illicitos, corporis pœnas, dolores, laboresq; nimios. Ruinosum est corporis domicilium, in quo uiuimus: pelliculosum est mūdi pelagus, inter quod currimus: periculosum est quicquid terrenum diligimus. In quibus enim voluptatem quærimus, in ijs miseriam plerunq; inuenimus. Et ubi felicitatis locus esse creditur, maior plerunq; infelicitas inuenitur. Nec ab re cœlestis illa prouidentia præsentem vitam, tot tantisq;

*Tertium
capitulum*

DE MORTE

tantisq; his malis cumulauit: sed secū-
 dum altitudinem sapientiæ suæ mise-
 ricorditer constituit, vt per temporalia
 quæ patimur, purgaremur a peccatis
 præteritis, & caueremus diligentius a
 futuris, retunderetur nostra superbia,
 & negligentia seu væcordia propelle-
 retur, & augerentur merita: imo com-
 pelleremur mundum contemnere, vi-
 tam caducam paruifacere, ad Deum
 mentes, animos, & desyderia subleua-
 re, & ad vitam gloriosam totis præcor-
 dijs aspirare. Sancti enim qui illius cœ-
 lestis gloriæ & dulcedinis modicum
 degustauerunt, omnia terrena fastidi-
 unt, mundi delicias abhorrent, vitam
 præsentem despiciunt, ad abyssum cœ-
 lestis dulcedinis totis præcordijs anhe-
 lant & diuini amplexus expectatio-
 nem nimis impatienter tolerant, cum
 apostolo dicentes: Infelix ego homo,
 quis me liberabit de corpore mortis
 huius? cupio enim dissolui, & esse cum
 Christo: quia quemadmodum desyde-
 rat ceruus ad fontes aquarum, ita de-
 syderat

DE MORTE

fyderat anima mea ad te Deus;

¶ Quamuis mors tot, tantaq; bona nobis aduehat, & eo animum deducat vbi æternus futurus sit: tamen reliquã vitæ nostræ a Deo præscriptum, non est a nobis deserendum: nec est in iussu Imperatoris (id est Dei) de præsidio & statione vitæ decedendum, sicut nec nostra sponte huc venimus. Vnde sui prorsus oblitus, nec satis sibi cõsuluisse & prouidisse mihi videntur, qui eo tẽpore, quod ad viuendum datum est, contenti non sunt: præsertim cum breue tempus ætatis satis lōgum sit ad bene honesteq; viuendum. Quid enim interest, an iuuenis, an senex quis moriatur, & ad mortem humani generis terminum, quasi in portum ex præcellosis huius mundi fluctibus perueniat: cum numerus annorum per se nec miserum faciat, nec beatum.

¶ De morte iustorum.

Quoniam nil pretiosius est, quã in manu Dei esse, in qua sunt iustor

Quartū
caput.

DE MORTE

iustorum animæ: idcirco pretiosa est
 in conspectu Domini mors iustorum
 eius. Si tamen ea sit dicēda mors, quæ
 in lucrum cedit morientis, & tanquā
 finis laborum, tanquam victoriæ con-
 sumatio, tanquam vitæ ianua, tanquā
 perfectæ securitatis ingressus, & tan-
 quam initium retributionis, animam
 summo bono sociat. Iusti enim ex hac
 vita decedentes, de labore transeunt ad
 quietem, de vilitate ad gloriam, de pau-
 pertate ad regnum, de timore ad secu-
 ritatem, de dolore ad gaudium, de mor-
 te ad vitam, eam quidem, quæ sola est
 vita nominanda: utpote quibus mors
 nihil aliud est, quam exitus de carcere
 finis exiliij, laboris consumatio, ad por-
 tum applicatio, peregrinationis termi-
 nus, grauissimi oneris, id est corporis
 depositio, de domo ruinosa liberatio,
 omnium malorum consumptio, omni-
 um periculorum euasio, debiti nature
 solutio, reditus ad patriā, ingressus ad
 gloriam. Vnde ille dies, quo sancti ex
 hoc mundo migrantes in cœlo recipi-
 untur

Mors
 quid.

DE MORTE

untur, illis natalitius dicitur: quasi tū
demum viuere incipiāt, cum vita hac
corporali sunt defuncti: utpote quorū
mors ut præsentis est exitus vitæ, ita &
introitus melioris.

¶ De morte malorum.

Mors peccatorum est pessima. *Quintum
capit.*
Mala quidem in amissione mū
di, & eorum, quorū iucunda erat præ
sentia, gratus aspectus, & familiaris co
habitatio. Peior in separatione carnis
ab anima. Pessima autem in ignis ge
hennæ afflictione. Damnatorum em̄
pœna superat omnia sanctorum mar
tyrum tormenta, etiam in vnum colla
ta. Habet peccator horrorem in exitu,
dolorem in transitu, pudorem in iudi
cis æquissimi conspectu, & pauorem
nimium, cum de mundo egrediens ad
incognitam pœnitus venit regionem,
in qua ipsi animæ tartarei angeli, teter
rimæq; creaturæ occurrunt, eam ad p
petuos cruciatus rapientes. Diuidun
turq; eius bona in tres partes: anima
b datur

DE MORTE.

datur dæmonibus, cadauer vermibus
bona temporalia heredibus, plerunq;
aut ingratis aut prodigis.

¶ De periclitatione in morte.

sexum
aput.

IN mortis articulo, nisi Deus homi-
ni specialiter subueniat, diabolus
quam maxime potest, homini insidiat
tentans eum in primis de veritate fi-
dei, & suadens ei infidelitatem, propo-
nens etiam ob mentis oculos peccata
commissa, vt peccatorem in desperati-
onem inducat. Adhæc plerunq; ine-
narrabilis est dolor ille, cum separatur
anima a suo corpore: idq; adeo, vt vix
possit homo aliud cogitare, quã quod
in corpore sentit, maximum videlicet
& grauissimum dolorem. Ideo scribi-
tur: In morte, nemo est, qui memor sit
tui Domine. Augustinus: Percutitur
hac animaduersione peccator, vt mori-
ens obliuiscatur sui, qui, dum viueret,
oblitus est Dei. De hac autem in mor-
tis articulo periclitatione optime Ber-
nardus: Ostium nostrum maligni spi-
ritus.

DE MORTE

ritus obsident, & aduentum nostrum
illæ horrendæ effigies præstolantur:
ideo formido exire, & in ipso contremi-
sco portus ingressu: non confido prope
assistere, qui excipiat exeuntem: secu-
re non exeo, nisi Dominus ipse custo-
diat exitum meum. Heu ero ludibrio
dæmonum intercipientium, non assi-
stente qui redimat, neq; qui saluum
faciat.

¶ Quo modo morientibus
est subueniendum.

Quoniam in tota vita discendū
est mori, idcirco vt vnusquisq;
cognoscat qua ratione feliciter mori
possit, aut morientibus subuenire, de
arte bene moriendi quædam subijcie-
mus, ex tripartito Ioannis Gersonis
maxima ex parte sumpta materia.

¶ Tribus exhortationibus
saluti morientis consule-
re possumus.

b n

Con

DE MORTE

Prima.

Consydera frater charissime, omnibus cuiuscumque sint conditionis & status, constitutum esse mori, alijs tardius, alijs citius, secundum cursum durationis quem a Deo acceperunt. Cuius potentissimæ manui omnes sumus subditi, ut naturæ debitum solvamus, cum domino Deo nostro visum fuerit, qui in hoc mundo commorandi dedit nobis diversorium, non habitandi. Non est ergo cur vitam istam tanto studio desideres, in qua sæpe quanto amplius vivitur, tanto plus peccatur quanto est longior, tanto culpa maior. Quotidie enim crescunt mala, & subtrahuntur bona. Itaque tibi potius est gaudendum, quod per hanc mortem ex vita hac temporali & misera, ad vitam æternam beatamque commigres.

Secunda.

Agnosce charissime frater cum gratiarum actione, beneficia in te a Deo collata. Quod tibi hactenus, etiam in hac extrema vitæ tuæ periodo sui cognitionem tibi benigne indulserit. Quod morte repentina te opprimi noluerit. Quod
te cre

DE MORTE

te creaturam suam per orthodoxę fidei religionem ad cœlestem hæreditatem misericorditer vocauerit. De his & alijs innumeris beneficijs domino Deo nostro habe gratiam, ad inexhaustam eius misericordiam confugiens, & de peccatis tuis veniam humiliter postulans.

Consydera frater charissime, q̄ Deus pater filium suum dilectum infontem & innoxium, in quo sibi bene cōplacuit, pro nobis miseris peccatorib⁹ tot & tantas tribulationes sustinere voluit. Vnde cum in vitæ tuæ excursu multa peccata, eaq̄ grauissima commiseris, pro quibus pœnas his longe acerbiores commeruisti, huius morbi & mortis dolorem patienter tolerare debes, Deum humiliter rogans, vt præsens dolor tibi valeat ad peccatorum tuorum remissionem, & purgatorij horribiles cruciatus in istam afflictionem tuam per suam misericordiam commutet, & pro pœnis futuris det tribulationes præsentis, quæ nullæ sūt

Tertia.

b iij ad futu

DE MORTE

Ad futuras. Quod si contrito corde petieris, poenam necessariam tanquam voluntariam feres, & purgatorium tuum facies hic in mundo, videlicet has poenas alioqui necessarias, & quas nulla ratione posses euitare, pro peccatis tuis soluendo. Patienter mortem tolerauerunt CHRISTVS & martyres, qui quod in carne toleras, leuius esse credas eorum tormento. Velis nolis morieris, fac igitur de necessitate virtutem, ut dum tributum naturae persoluis, apud Deum inuenias meritum.

¶ Hoc modo morientem interrogabis.

Prima. **N**onne vis frater charissime, & mori & viuere in soliditate fidelis IESU Christi, tanquam verus Christianus? **R.** Volo.

Secunda. ¶ Nonne petis a Deo veniam peccatorum, quae commisisti contra eius summam maiestatem, & quod eum condigne non honorasti? **R.** Peto.

Tertia. ¶ Nonne tibi deliberandum est, vitam

DE MORTE

tam tuam in melius commutare, si tibi incolumi hoc morbo liberari detur?

R. Est deliberatum.

¶ Nonne Deum rogas sua bonitate tibi hanc gratiam indulgere, vt ab hoc sancto proposito non deflectas, sed cū peccatorum superiorum contritione, semper in bonis operibus proficias? *Quarta.*

R. Rogo.

¶ Num es tibi conscius alicuius peccati mortalis, de quo sacerdoti non sis confessus? R. Non. *Quinta.*

¶ Nonne de peccatis oblitis libens confitereris, si in mentem venirent? *Sexta.*

R. Confiterer

¶ Nonne desideras cor tuum a Deo illuminari, vt oblita peccata in memoriam reuoces, & de ijs confitearis? *Septima.*

R. Desidero.

¶ Nonne ex animo omnibus parcis qui tibi quoquo modo fuerunt molesti? R. Parco. *Octaua.*

¶ Nonne omnibus veteribus inimicis ex tuo expunctis animo, cum inimicis paratus es in gratiam redire? *Nona.*

b iij

Sum

DE MORTE

R. Sum paratus,

Decima. ¶ Nonne ab ijs veniā postulas, quos aliquando dictis, aut factis offendisti?

R. Postulo.

Vndeci. ¶ Nonne vis omnia per te ablata restitui? R. Volo

Duodecima. ¶ Nonne omnem quem pateris dolorem propter Deum æquo animo toleras? R. Tolerō.

¶ Orationes breues in morte dicendæ.

IN manus tuas Domine commendo spiritū meum, redemisti me domine Deus veritatis.

¶ **I**ESU Christe misericordiarum pater, misericordiam fac mihi pauperum creature tuæ.

¶ **A**d iuuā me in hac extrema necessitate, succurre animæ egenti & desolatæ, domine Deus noster, vt non a canibus infernalibus deuoretur.

¶ **D**ulcissime domine **I**ESU Christe, ob honorem & virtutem tuæ benedictæ passionis, iube me ascribi in numerum

DE MORTE

rum electorum tuorum.

C Domine IESV Christe fili Dei vi-
ui, pone passionem, crucem, & mortē
tuam, inter iudicium tuum & animā
meam.

C Creator, & redemptor meus IESV
Christe, totū me tibi dedo, nō me renu-
as: ad te venio, non me repellas.

C Nunc domine secundum volun-
tatem tuam fac mecum misericordiā,
& præcipe in pace recipi spiritum me-
um.

C Sonet in mentis meę auribus vox
illa dulcis, domine IESV: Hodie me-
cum eris in paradiso.

Inde salutet virginem MARIAM,
dicens:

C MARIA mater gratiæ, Mater mi-
sericordiæ, Tu nos ab hoste protege,
Et hora mortis suscipe.

Angelos deinde precibus inuitet,
dicens.

C Spiritus cœlorum angeli beatissi-
mi, assistite (quæso) mihi migranti
ex hoc seculo, & potenter eripite me

b v ab im

DE MORTE

ab immundorum spirituum insidijs;
& animam meam in vestrum confor-
tium assumite. Tu precipue angele bo-
ne, custos meus.

Postremo sanctos & sanctas, quos
singulari obseruantia coluit, precibus
ad auxilium suum inuitet, dicens:

Eo gloriosissime sancte N. vel san-
cta N. in te spem, & confidentiam mi-
hi apud Deum patrocinandum vi-
uerem collocaui. Nunc maxime (si vn-
quam alias) tuo est mihi opus auxilio
succurre igitur, & in adiutorium meum
intende in hoc extremæ necessitatis
articulo,

¶ Quo modo morienti
est prouidendum,

Si ægrotus a fidei veritate quoquo
modo exorbitet, proponatur ei san-
ctorum martyrum exemplum, qui in
testimonium huius orthodoxæ, & ve-
ræ religionis Christianæ tot, & tanta
tormentorum genera passi sunt,

¶ Si peccatorum veniam desperet,
propo

DE MORTE

proponatur ei, q̄ si maxima est ipsius peccantis impietas, maior tamen est Dei miserentis pietas: excedit em̄ omnium criminum quantitatem & numerositatem: quæ in communi posita offertur omnibus: a qua nemo est expers, nisi qui eam renuerit, infinitaq; est, peccatorum vero etiam ab origine mundi commissorum, finitus est numerus: quibus omnibus minima gutta pretiosissimi sanguinis domini Dei nostri in passione diffusi, præponderat.

¶ Præterea q̄ Iudam (qui sceleratissimus omnium habetur) Dei nostri singularis clementia ad misericordiã parata erat suscipere, vocando eum amicum: tamen quia desperavit, damnatus est: plusq; desperando peccauit quam IESVM Christum prodendo. Postremo proponatur ei, q̄ peccatorũ remissio est articulus fidei, quo significatur q̄ quantumcunq; & quotiescunq; homo peccauerit, tamen per veram poenitentiam, peccatorum remissionẽ
confe

DE MORTE

consequi potest: quod nisi crediderit, verus Christianus non est.

¶ Si sacramentorum Ecclesiæ receptionem differat: ostendatur ei, quod matura sacramentorum receptio potest prodesse, & non nocere, & quod forsitan nunquam dabitur talis opportunità eorum suscipiendorum. Præterea ostendatur ei ingens virtus, & efficacia eorum, & periculum, in quod laberetur si ea negligeret. Si excommunicatus sit, amici diligenter curare debent eum absoluendum.

¶ Si mortis aduentus aliquantisper differatur: interim legenda est coram eo passionis historia, aut alia quæuis deuota, & pia, in qua dum esset incolumis, oblectaretur. Aut Dei, & sanctę Ecclesię præcepta: vt exactiore cura meditetur, an in ijs aliquo pacto deliquerit.

¶ Si agrotus ex morbo lingua prædita, ad interrogationes & admonitiones respondere non valeat, tamen sit mente sana & integra, saltem signo aliquo

quo exteriori, aut solo cordis sensu respondeat, hoc enim sufficit ad salutem.

¶ Præsentetur ei imago Crucifixi, aut beatæ MARIÆ, aut sancti quem peculiari veneratione colebat, dum esset incolumis.

¶ Nullo modo amici carnales, ut sūt coniunx, liberi, aut alij amici, aut diuitiæ, in memoriam reducantur: nisi spiritalis sanitas id exigat.

¶ Non detur ei nimia spes corporalis salutis consequendæ, ne ea ex morientis animo salutis spiritualis curam excutiat,

¶ Sed per animæ sanitatem debet sibi corporis incolumitatem a deo postulare, duntaxat si utilis sit animæ salutem.

¶ Quoniam agens est in patiente bene disposito, & corporalis morbus plerumq; animi languorem parit, ideo de animæ salute est prius curandum, & prius de peccatis est confitendum, quâ de corporali sanitate habēda sit ratio.

METHODI CONFESSIO-
NIS FINIS.

CRACOVIAE

APVD VIDVAM FLORIAM
NI VNGLERII. ANNO
A CHRISTO NATO

1546.

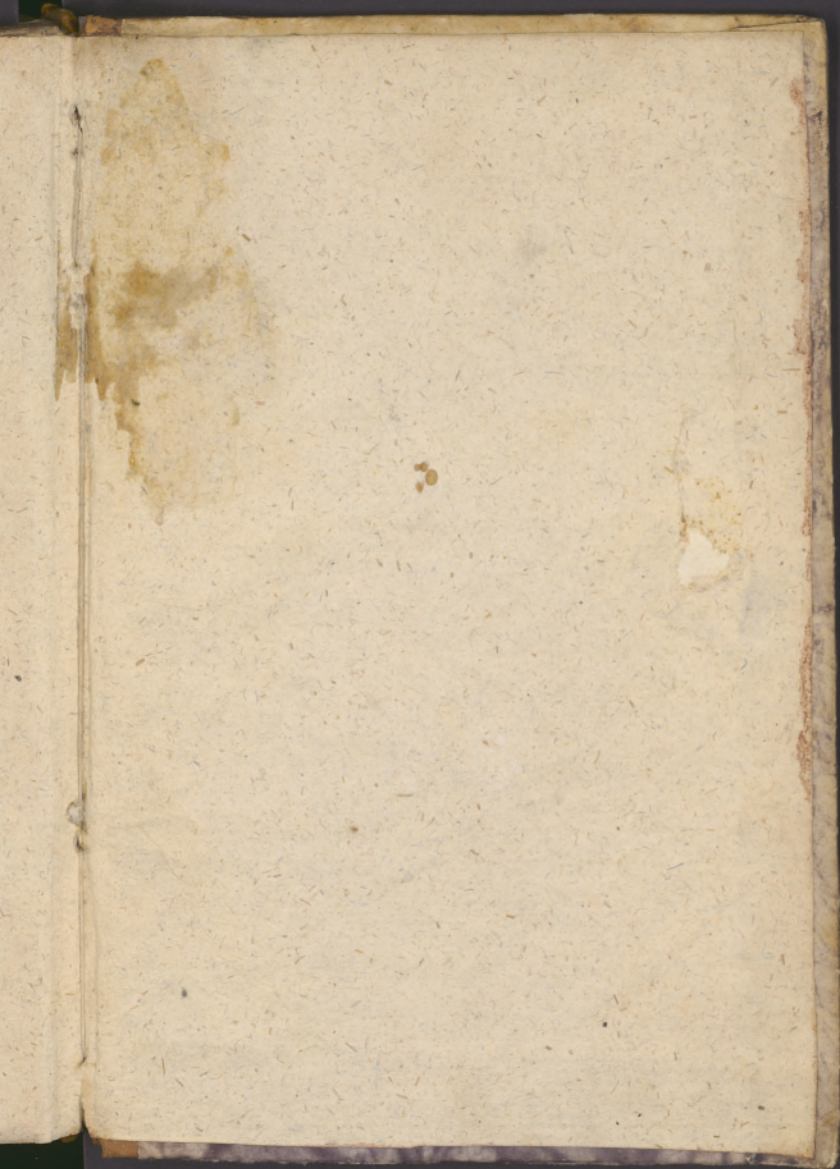
BIBLIOTH. UNIV.

JAGIellovicz

Mellon

Vol. A
1546

[Faint, illegible text on a rectangular label at the bottom of the spine]